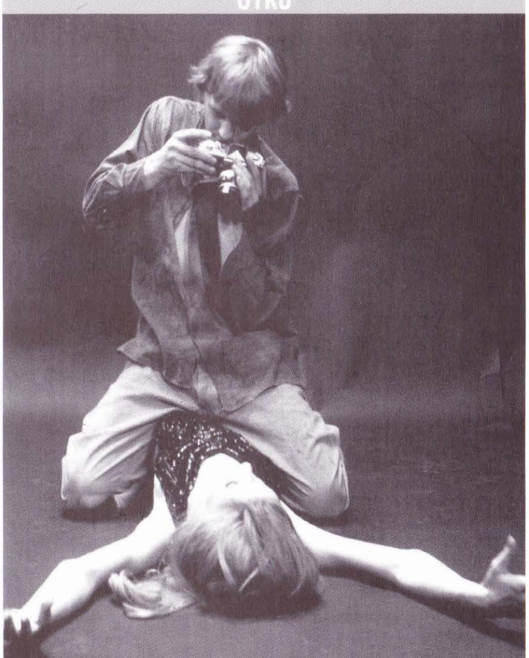
JULIO CORTÁZAR

CİNAYETİ GÖRDÜM

(BLOW-UP)

CAN

ÖYKÜ

TÜRKÇESİ
NİHAL YEĞİNOBALI

Julio Cortázar

CİNAYETİ GÖRDÜM

(BLOW-UP)

Can Yayınları: 699

Bu kitaptaki öyküler, Julio Cortázar'ın *Bestiario*, *Final del Juego* ve *Las Armas Secretas* adlı kitaplarındaki öykülerden derlenmiştir.

Bestiario
© Julio Cortázar ve vârisleri, 1951
Final del Juego
© Julio Cortázar ve vârisleri, 1956
Las Armas Secretas
© Julio Cortázar ve vârisleri, 1964
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 1996

1. basım: 1996
3. basım: Kasım 2009
Bu kitabın 3. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Erkal Yavi
Kapak düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Gülay Yıldız
Düzelti: Nurten Sönmezcan

Kapak baskı: Çetin Ofset
İç baskı ve cilt: Şefik Matbaası

ISBN 978-975-07-0795-7

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM. DAĞITIM. TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Julio Cortázar
CİNAYETİ GÖRDÜM
(BLOW-UP)

ÖYKÜ

Türkçesi
NİHAL YEĞİNOBALI

CAN YAYINLARI

JULIO CORTÁZAR'IN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
DİĞER KİTABI

MIRILDANDIĞIM ÖYKÜLER / *öykü*

Julio Cortázar, 1914'te Brüksel'de doğdu. Arjantin'de öğrenim gördükten sonra, öğretmenlik ve çevirmenlik yaptığı sıralar, Perón hükümetinin uygulamalarından duyduğu düşkırıklığıyla ülkesini terk ederek Paris'e yerleşti. 1981'de Fransız uyruğuna geçti, ama Arjantin yurttaşlığından da ayrılmadı. 1950'li yıllarda yayımlanan *Hayvan Öyküleri, Oyunun Sonu* ve *Gizli Silahlar* adlı öykü kitaplarını 1963'te yayımlanan *Seksek* adlı romanı izledi. Bugün yazarın başyapıtı sayılan *Seksek*, geleneksel romanın olay örgüsünü altüst eden, belirli bir sona bağlanmayan açık uçlu bir romandı. Cortázar'ın öteki önemli yapıtları arasında *Manuel'in Kitabı* ve *Mırıldandığım Öyküler* sayılabilir. Edgar Allan Poe'nun yapıtlarını İspanyolcaya kazandıran Cortázar, son yıllarında kendini insan hakları davasına adadı ve UNESCO'da çalıştı. 1984'te Paris'te öldü.

Nihal Yeğinobalı, 1927'de Manisa'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten sonra New York Eyalet Üniversitesi'nde edebiyat öğrenimi gördü. *Genç Kızlar* adlı ilk romanını, Vincent Ewing adını verdiği sözde Amerikalı bir yazarın imzasıyla yayımladı. Bu kitap bir çeviri roman kandırmacasıyla yıllarca yeni basımlar yaptı. Ardından *Sitem, Mazi Kalbimde Bir Yaradır, Belki Defne, Gazel* adlı romanları ve *Cumhuriyet Çocuğu* adlı anı kitabını yayımladı. Yeğinobalı, çok sayıda yazarın klasik ve çağdaş yapıtlarını dilimize kazandırdı.

İÇİNDEKİLER

Gece Yüzü Yukarıda 9
Put 20
Axolotl 31
Cinayeti Gördüm 39
Bütün Parklar Uç Uca 58
Oyunun Sonu 61
Ele Geçirilen Ev 76
Bir Sarı Çiçek 83
Uzaklıklar 92
Gizli Silahlar 104
Hizmetinizde 136
Paris'te Bir Genç Hanıma Mektuplar 168
Canavar Masalı 180

GECE YÜZÜ YUKARIDA

Ve belirli dönemlerde düşman avına çıkarlardı; Çiçek Savaşı derlerdi buna.[1]

Otelin o uzun holünün yarısına geldiğinde, büyük bir olasılıkla geç kalacağını düşündü; motosikletini, yandaki kapıcının izniyle bıraktığı köşeden almak için acele acele dışarı çıktı. Köşedeki kuyumcunun saati dokuza on kaldığını gösteriyordu; daha vakti var demekti. Güneş kent merkezindeki yüksek yapıların arasından süzülmekteydi. O (çünkü kendi kendine olduğu, başını alıp düşüncelere dalarak gittiği zamanlara özgü bir adı yoktu), gezi yapmanın beklentisiyle keyiflenerek motosikletine bindi. Motor bacaklarının arasında harıldıyor, serin bir rüzgâr pantolon paçalarını çırpıştırıyordu.

Bakanlıklar yanından sıyrılıp geçti (pembesi, beyazı), sonra anacaddedeki dükkânlar, vitrinleri şavklanarak. Şimdi yolun en hoş bölümü başlıyordu, asıl gezi: İki yanı ağaçlı, uzun bir yol, çok az trafik, bahçeleri sereserpe kaldırımlara uzanan büyük villalar, kal-

[1] Çiçek Savaşı. Azteklerin kurbanlık tutsak avlamak amacıyla yaptıkları savaşlara verdikleri addı. Tanrıların insanları köklenip ayaklar altında çiğnenecek, koparılacak birer çiçek gibi gördüklerini söylemek metafizliğe kaçmak olur. (Editörün notu)

dırımları belli belirsiz yoldan ayıran alçak çitler. Dikkati biraz dağılmış olsa bile yolun doğru yanında motosikletini sürerken, anca başlayan şu günün tazeliğine, hafif uçucu gerilimine kendini kaptırdı. Onun kazayı önleyebilmesini, olasıdır ki istemeden kapıldığı bu dalgınlık engelledi. Işık, kendisine hâlâ yeşil yanarken köşedeki kadının yaya geçidine çıkıverdiğini gördüğünde iş işten geçmiş, basit bir çözüm yolu bulmak olanağı kalmamıştı. Var gücüyle el ve ayak freni yaparak makineyi sol yönde büktü; kadının çığlık attığını duydu ve çarpışma ânında gözleri görmez oldu. Birdenbire uykuya dalıvermek gibi bir şeydi bu.

Gene birdenbire kendine geldi. Dört-beş genç erkek onu motorun altından çıkarmaktaydılar. Ağzında tuz ve kan tadı duydu, bir dizi acıyordu; adamlar onu tutup kaldırdıkları zaman da sağ kolunun bastırılmasına dayanamayıp ciyakladı. Tepesinde sallanan yüzlerden çıkmıyormuş gibi gelen sesler onu güvenceler, şakalarla yüreklendiriyordu. Tek avuntusu ışıkların gerçekten ondan yana olduğunu bir başkasının da doğruladığını duymaktı. Gırtlağından yukarı tırmanıp duran bulantıyı bastırarak kadına ne olduğunu sordu. Yüz yukarı yakındaki bir eczaneye götürüldüğü sırada, kazaya neden olan kadının, bacaklarında birkaç sıyrıkla kurtulmuş olduğunu öğrendi. "Yoook, karıya çarptın bile sayılmaz; ne var ki frene bastığın zaman senin motor havaya sıçradığı gibi yan devrildi..." Ortaya atılan görüşler, başka kazaların anıları, rahat dur, önce omzundan tutup kaldırın, hah, şöyle, çoook güzel ve küçük bir semt eczanesinin loşluğunda ona yatıştırıcı bir şeyler yudumlatan beyaz gömlekli biri.

Beş dakikaya kalmadan polis cankurtaranı geldi, onu şilteli bir sedyeye kaldırdılar: Dümdüz uzanabilmek ne büyük rahatlıktı. Korkunç bir şokun etkisi altında olduğunu bilmekle birlikte gene de tümüyle

uyanık, kendinde, yanındaki polis memuruna bildiklerini anlattı. Kolu hiç acımaz gibiydi artık, yalnız kaşının üstündeki yarıktan akan kan bütün yüzüne yayılıyordu. Kanı emmek için birkaç kez dudaklarını yaladı. İyi sayılırdı doğrusu; kaza olmuştu işte, olacağı varmış, ne yaparsın, birkaç hafta rahatına bakarsın, hepsi bu. Başındaki adam motosikletin pek zarar görmüşe benzemediğini söylüyordu. O, "Neden zarar görsün, olduğu gibi benim üstüme kapaklandı," diye karşılık verdi. Gülüştüler, hastaneye vardıklarında da memur onun elini sıktı, "Geçmiş olsun," dedi.

Şimdi iç bulantısı ucun ucun kendini duyuruyordu yeniden. Bir yandan da onu tekerlekli sedyeyle daha gerideki bir pavyona götürüyorlardı, kuş dolu ağaçların altından. Keşke uykuda ya da bayıltılmış olabilseydi. Gelgelelim onu özgün hastane kokan bir odada epey alıkoyarak bir kâğıt doldurdular, giysilerini çıkardılar, sırtına katı, gri bir uzun gömlek geçirdiler. Kolunu dikkatle oynattılar, acımıyordu. Hastabakıcılar durmadan güldürücü şeyler söylüyorlardı; midesindeki kasıntılar olmasa, iyiyim, diyebilecekti, hatta mutlu.

Röntgene götürdüler, yirmi dakika sonra da henüz ıslak olan negatifi kara bir mezar taşı gibi göğsüne koyarak ameliyata aldılar onu. Beyazlar giymiş ince uzun biri geldi, röntgenleri gözden geçirmeye başladı. Bir kadının elleri onun sedyede yatan başını düzeltiyordu; bir sedyeden öbürüne alındığını ayırımladı. Beyazlı adam gülümseyerek gene ona yaklaştı; sağ elinde bir şey ışıyordu. Onun yanağını okşayarak geride duran birine eliyle bir işaret verdi.

* * *

Rüya olarak olağandışıydı, çünkü koku doluydu, oysa o rüyalarında hiç koku duymazdı. Önce bataklı-

ğımsı bir koku, işte orada, orman yolunun solunda bataklıklar başlamıştı bile, gidenlerin bir daha geri gelmedikleri o yalpak, yutucu çamurlar. Derken pis koku dağıldı, yerini birçok ögelerden oluşmuş, taze, karanlık bir koku aldı; gece gibi, Azteklerden kaçarken içinden geçtiği gece. Öyle doğaldı ki her şey, insan avına çıkmış olan Azteklerden kaçmak zorundaydı, tek umudu da salt kendilerinin, Moteka'ların bildiği incecik yolu şaşırmamak için elinden geleni yaparak ormanın en kuytuluğunda bir gizlenecek yer bulabilmekti.

Onu en çileden çıkartan şey kokuydu; sanki rüyayı tümüyle benimsemiş olmasına karşın, gene de olağan olmayana karşı, şu dakikaya kadar oyuna katılmamış olan bir şeylere karşı içinde bir direnme vardı. Savaş kokuyor, diye düşündü; eli içgüdüsüyle, yünlü dokuma kasık bezinin belinde yanlamasına sokulu duran taş hançere uzandı. Beklenmedik bir çatırtı duyunca birden zınk diye durup çömelerek titremeye başladı. Korkmayı yadırgamadı, düşleri korku doluydu; çalı dallarıyla aysız gecenin altına sinip bekledi. Ta uzaklarda, büyük gölün karşı kıyısında gece nöbetçileri meydan ateşlerini yakıyor olsalar gerekti, göğün o yanında kızılımtırak bir parıltı vardı. Çatırtı bir daha duyulmadı. Bir kol ya da bacak kırılmasının sesiydi. Belki de (kendisi gibi) savaş kokusundan kaçmakta olan bir hayvan. Ağır ağır ayağa kalkarak havaları kokladı. Çıt çıkmıyordu ya, korku hâlâ ardındaydı, koku da öyle, çiçek savaşının o iç bayıltan buhurdanlık kokusu. İlerlemek, çamur bataklardan sakınarak ormanın göbeğine ulaşmak zorundaydı. Karanlıkta bastığı yeri görmeden el yordamıyla, her birkaç dakikada bir durup orman yolunun kaskatı toprağına dokunarak birkaç adım attı. Bir koşu koparıvermeyi çok istiyordu, gelgelelim iki yanında birden guruldayan bataklar, ağızlarını şapırdatıp duruyorlardı. Patika üzerinde, ka-

ranlıkta yönünü çıkartmaya çalıştı. Tam o sırada onu en çok korkutan o pis koku iğrenç bir dalga gibi patlayarak yüzüne çarptı.

Yanı başındaki hasta, "Yataktan düşeceksin," dedi. "Debelenip durmasana arkadaş."

Gözlerini açtı, öğleden sonraydı, güneş upuzun koğuşun aşırı büyük pencerelerinden aşağı doğru sarkmıştı. Komşusuna gülümsemeye çalışırken, kendini karabasanın o son sahnesinden neredeyse bilek gücüyle çekip kopardı. Alçıya sarılı kolu makaralı, ağırlıklı bir aygıta asılmış duruyordu. Kilometrelerce koşup gelmişçesine susamıştı. Ama ona çok su vermek istemiyorlardı, dudaklarını ıslatmaya anca yeten bir yudumcuk. Ateşi yavaş yavaş palazlanıyordu, istese gene uykuya dalabilirdi, ama o uyanık kalmanın tadını çıkarıyordu, gözleri yarı kapalı, öteki hastaların konuşmalarını dinleyerek, arada sorulan bir soruyu yanıtlayarak. Yatağın yanına ufak bir tekerlekli arabanın yanaştığını gördü, sarışın bir hastabakıcı onun kalçasını alkolle sildi, şişman bir iğneyi etine sapladı. İnce bir lastik boru iğneyi, içinde yanardöner, sütümsü bir sıvı bulunan bir şişeye bağlamaktaydı. Genç bir stajyer geldi, elindeki metalli, meşinli aygıtı, kimbilir neyi ölçmek için, sağlam kola geçirdi. Gece indi. Ateş onu almış, usul usul, her şeyin dürbünde görülürcesine kabartmalaştığı bir yerlere sürüklüyordu. Her şey hem gerçek ve yumuşak, hem de parmak basamadığı bir tatsızlıktaydı; sıkıcı bir film seyrederken, ey ne yapalım, sokakta olmak daha da beter, diye düşünüp sinemada kalmak gibi bir şey.

Bir tas altın renkli, harika et suyu geldi; pırasa, kereviz, maydanoz kokuyordu. Koca bir şölenden daha değerli olan bir topak ekmek yavaş yavaş ufalanmaya başladı. Kolu hemen hiç sancımıyordu, yalnız dikiş atmış oldukları kaşında arada bir sımsıcak bir acı, şimşek gibi sızlayıp geçiyordu. Karşıki büyük pencereler

koyu mavi karaltılara dönüştüğü zaman, uykuya dalmakta güçlük çekmeyeceğini düşündü. Hâlâ sırtüstü yattığı yerden pek az bir rahatsızlık duyarak dilini o kuru, aşırı sıcak dudaklarından geçirince gene et suyunun tadını alıp derin bir hoşnutlukla göğüs geçirdi, bıraktı kendini, dalıp gitsin.

İlkin o an için körleşen, bulanıklaşan duyularının tümünü kendi içerisinde toparlıyormuşçasına bir kargaşa yaşadı. Gerçi yukarıda ağaç tepeleriyle kafeslenen gökyüzü çevreden daha aydınlıktı, ama o bir zifir karanlığında koşmakta olduğunu gördü. Orman yolu, diye düşündü. Orman yolunu yitirdim. Ayakları bir yaprak ve çamur yatağına gömüldü. Ondan sonra ne zaman bir adım atsa funda dalları kaburgalarıyla bacaklarını kırbaçlar oldu. Soluğu tıkanmış, karanlık ve sessizliğe karşın kuşatılmış olduğunu gene de bilerek yere çömelip sindi, çevresine kulak kabarttı. Orman yolu belki de çok yakındaydı. Gün ışır ışımaz görebilirdi belki. Şimdi bulabilmesinin hiç mi hiç olasılığı yoktu. Kendi de bilmeden hançerin sapını kavramış duran eli, bir bataklık örümceği gibi boynuna, koruyucu muskaya doğru tırmandı. Dudaklarını hemen hiç kıpırdatmaksızın hayırlı aylar doğurtan dârı duasını okudu, tüm Moteka varlıklarının dağıtıcısı olan En Ulu Ana'ya yakardı. Bir yandan da ayak bileklerinin çamura battıkça battığını biliyordu. Zar zor seçilen bu genç meşeliğin karanlığında beklemeye dayanamaz oldu. Çiçek savaşı yeniayla bir başlamış, üç gün üç gecedir sürmekteydi. Ormanın derinlerinde gizlenebilir, bataklık bölgeyi geçtikten sonra da orman yolundan saparsa savaşçılar onun izinden gelemezlerdi belki. Onların daha şimdiden almış oldukları sayısız tutsakları düşündü. Ne var ki önemli olan sayı değil, kutsanmış dönemdi. Rahipler dönüş iznini çıkartana dek av sürecekti. Her şeyin sayısı, sınırı vardı; kutsanmış dönemin içindeydiler ve o, avcıların berisindeydi.

Bağırışları duyunca, eli hançerinde yerinden fırladı. Ufukta gök tutuşmuşçasına, çok yakınındaki dallar arasında ilerleyen meşaleleri gördü. Savaş kokusu dayanılır gibi değildi. İlk düşman saldırıp boynuna atılınca o taş hançeri sapına dek saldırganın göğsüne saplamakta bir yarı kıvanç buldu. Meşaleler iyice sarmıştı onu, sevinç haykırışları. Bir-iki kez hançeriyle havayı deşmeyi başardı, sonra arkadan atılan bir ip onu kıskıvrak bağladı.

Dip yataktaki adam, "Ateş yapar bunu," diyordu. "Kalınbağırsağımdan ameliyat ettiklerinde tıpkısı bana da olduydu. Birazcık su iç, bak göreceksin, bir güzel uyursun."

Geride bırakıp dönmüş olduğu gecenin bitişiğinde, yüz yukarı yattığı yerden koğuşun ılınmış gölgeleri ona çok sevimli geliyordu. Karşı duvarın ta tepesinde menekşe renkli bir lamba, koruyucu bir göz gibi nöbet tutmaktaydı. Öksürük sesleri, derin soluyuşlar, arada fısıltıyla konuşmalar duyuluyordu. Her şey tatlı, güvenlikliydi, ne bir kovalayan ne de... Ama karabasanı düşünmek istemiyordu artık. Onu oyalayacak bir sürü şey vardı. Kolundaki alçıya, bu kolu öylesi rahatlıkla havada tutan makaralara baktı. Yanı başındaki gece masasının üstüne bir şişe maden suyu bırakmışlardı. Şişenin boğazını ağzına dayadı, pahalı bir içki içercesine içti. Koğuştaki türlü türlü karaltıları seçebiliyordu şimdi, otuz yatak, cam kapılı dolaplar. Ateşi düşmüş olsa gerek, yüzü serindi. Kaşının üstündeki yarık belli belirsiz sızlıyordu; bir anı gibi otelden çıkışını, motosikletini köşeden alıp yürütüşünü yeniden görür gibi oldu. Sonunun böyle çıkacağını kim bilebilirdi? Kaza dakikasına kesinlikle parmak basmaya çalıştı. Burada bir hiçlik, ne yapsa dolduramadığı bir boşluk olduğunu anlayınca çok öfkelendi. Çarpışmayla onu yerden kaldırdıkları

dakika arasında, baygınlık mı nedir, hiçbir şey göremiyordu. Gene de bu boşluk, bu hiçlik bir sonsuzluk boyunca sürmüş gibi bir duygu vardı içinde. Yok, zaman bile değil, daha çok şey gibiydi... bu boşluk içindeyken bir sınırı geçmiş ya da koşarak uçsuz bucaksız uzaklıkların ötesine dönmüştü sanki. O zangırtı, kaldırıma çarpışındaki korkunç şiddet. Her neyse, çevredekiler onu yerden kaldırırken kara bir uçurumun dibinden çıkıp kurtulmak, içine sonsuz bir rahatlık vermişti. Kırık kolunun sancısı, yarık kaşından akan kan, dizdeki incinme; bütün bunların arasında gün ışığına, güne döndüğü için, esirgenip bakım gördüğü için duyduğu kesin ferahlama. Tuhaf bir şeydi doğrusu bu. Bir gün işyerindeki doktora bunu sormalıydı. Şimdiyse uyku gene bastırmaya, onu usul usul kendine çekmeye başlamıştı. Yastık öyle yumuşacık, ateşli boğazında da maden suyunun serinliği. Ta yukarıdaki lambanın menekşe renkli ışığı sönükleşiyor, sönükleşiyordu.

Sırtüstü yattığı için, ayıldığı zaman da kendini sırtüstü bulunca şaşmadı; beri yandan o rutubetli koku, su sızdıran kayaların kokusu genzini tıkıyor, onu gerçeği kavramaya zorluyordu. Aç gözlerini de dört bir yanına bak, umutsuz. Mutlak bir karanlıkla kuşatılmıştı. Doğrulmaya yeltenince el ve ayak bileklerini mıhlayan ipleri ayrımladı. Küf kokan, buz gibi soğuk bir taşın üstüne sımsıkı bağlanmıştı. Taşın soğuğu çıplak sırtını, bacaklarını dişliyordu. Sersem sersem muskasına çenesiyle dokunmaya çalışınca muskayı boynundan almış olduklarını anladı. İşte şimdi işi bitmiş demekti. Hiçbir dua kurtaramazdı onu bu en son... Ta uzaktan, zindanın kaya duvarlarından içeri süzülüyormuşçasına, şölende çalınan koca davulları duydu. Onu tapınağa taşımışlardı, Teakalli'nin yeraltı hücrelerinden birinde sırasını beklemekteydi.

Bir haykırış duydu, duvarları sarsıp yankılanan

bir haykırış. Sonra iniltiyle biten bir haykırış daha. Karanlıkta bu haykırışları koparan oydu; kendisi haykırıyordu, çünkü daha yaşıyordu, bu haykırışla tüm gövdesi başına gelecek olanı, kaçınılmaz sonu kendinden ırak tutmaya çalışıyordu. Öbür zindanları dolduran arkadaşlarını düşündü, şu anda adak merdivenlerinden yukarı tırmanmakta olanları. Boğuk bir bağırış daha kopardı, ağzını bile açamıyordu, çeneleri ip ve çomakla ardına dek gerilmiş gibiydi; arada sonsuz bir çabayla ağır ağır aralanıyordu, lastikten yapılmışçasına. Tahta rezelerin gacırtısı onu kamçı gibi sarstı. Paralanmış, kıvranarak, etine işleyen iplerden kurtulmaya savaştı. Daha güçlü olan sağ kolunu gerebildiğince gerdi, ama canının acısı dayanılmaz kerteye gelince çabadan vazgeçmek zorunda kaldı. Çift kanatlı kapının açılmasını izledi ve meşalelerin kokusu onun köşesine ışıktan önce ulaştı. Törensel kasık bezlerinin dışında çırılçıplak olan rahip çömezleri onu küçümseyen gözlerle süzerek yaklaştılar. Işık, terli yüzlerden, tüylerle süslenmiş kara saçlardan yansıyordu. İpler gevşedi, yerlerini tunç gibi sert, sımsıcak ellerin baskısına bıraktı. Onu sırtüstü kaldırdılar. Dört çömezin ellerinde sarsılarak geçit boyunca taşındığını biliyordu. Meşale taşıyanlar önde gidiyor, duvarlarından şıpır şıpır sular damlayan geçidi yarı aydınlatıyorlardı. Tavan öyle alçaktı ki çömezler başlarını eğmek zorunda kalıyorlardı. İşte şimdi dışarı çıkarıyorlardı onu, dışarı çıkarıyorlardı, sonu gelmişti. Yüzü yukarıda, durup durup meşale ışıklarıyla aydınlanan bir, bir buçuk kilometrelik sarp kayanın altında... Tavan yerine yıldızlar göründüğü zaman, bağrışıp sıçrayanlarla yalazlanan o geniş, ulu merdivenler gözleri önünde yükseldiği zaman son gelmiş olacaktı. Geçit hiç bitmeyecek gibiydi, ama işte bitmek üzereydi, birden yıldız dolu gökyüzünü görecekti, ama daha değil. Kızılımsı gölgeler içinde yüz yukarı habire götü-

rüyorlardı onu, nasıl engelleyebilirdi onları, mademki muskasını koparıp almışlardı, gerçek yüreğini, can evini.

Tek bir sıçrayışla hastane gecesine döndü, o yüksek, uysal, çıplak tavana, onu çepeçevre kuşatan yumuşak loşluğa. Bağırdığını sanıyordu, ama komşuları rahat rahat horuldamaktaydılar. Gece masasının üstündeki şişenin suyu biraz kabarcıklanmıştı; pencerelerin koyu, morumsu mavi karanlığı önünde duran yarı saydam bir biçim. Göğsü inip kalkarak soluyup ciğerlerini rahatlatmaya, gözkapaklarına hâlâ yapışmış duran hayalleri unutmaya çalışıyordu. Gözlerini ne zaman yumsa bu hayallerin hemencecik canlandığını görüyordu. Doğrulup oturdu. Tepeden tırnağa bitkin, tükenikti. Gene de bir yandan şimdi artık uyanık olduğunu, zile basarsa gece nöbetçisinin geleceğini, yakında tan atacağını kesinlikle bilmenin tadına varıyordu; o saatte bastıran derin, rahat uykuda ne hayaller, ne de başka hiçbir şey olmadığını bilmek... Gözlerini açık tutmak zor, uyku ondan baskındı. Son bir atılım yaparak sağlam eliyle su şişesine uzandı, yetişemedi, parmakları gene kapkara bir boşluğu kavradı; geçit, sonu gelmeyecekmişçesine uzanıyordu, durup durup kıpkızıl aydınlanan art arda kayalarıyla. Yüz yukarı taşındığı yerden boğuk bir inilti kopardı, çünkü tavan sona ermek üzereydi; yükseliyor, gölgeden bir ağız gibi açılıyordu ve çömezler doğrulmuşlardı; ta yukarılardan eksilmiş bir ay, kendisini görmek istemeyen, delicesine kırpışarak öte yana geçmeye, gene koğuşun o yüksek, koruyucu tavanını bulmaya çalışan gözlere vurmuştu. Gözlerini ne zaman açsa geceyi ve ayı görüyordu, o ulu, geniş basamakları tırmanırlarken, başı şimdi arkaya kaymış, tepedeyse meydan ateşleri, tütsülü dumanların kırmızı direkleri. Derken birden akmış kanla ışıyan kırmızı taşı gördü, taşın üstünden kaldırıp ku-

zey merdiveninden aşağı yuvarladıkları kurbanın havada tekerler çizen ayakları. Son bir umutla gözlerini sımsıkı yumdu, inildeyerek uyanmaya çalıştı. Bir saniye için öte yana ulaştığını sandı, çünkü gene sırtüstü yataktaydı, yalnız başı yastıktan kaymış, sallanıyordu. Ne var ki burnuna ölüm kokusu geldi, iliklerine dek kana bulanmış Cellat Rahibin elindeki taş bıçakla kendine yaklaşan karaltısını gördü. Gözlerini gene kapamayı başardıysa da bir daha uyanmayacağını artık biliyordu, çünkü uyanıktı, asıl rüya ötekiydi, bütün rüyalar gibi saçma... bu rüyada bacakları arasında harıldayan kocaman, metal bir böceğe binmiş olarak şaşılası bir kentin garip yollarında, ateşsiz, dumansız yanan kırmızı yeşil ışıklar altından gidiyordu. Rüyaların ölçümsüz aldatıcılığı içinde onu orada da yerden tutup kaldırmışlardı, orada da eli bıçaklı bir adam yaklaşmıştı yanına, yüz yukarı, yumulu gözlerle yüz yukarı yattığı yerde, merdivenlerdeki meydan ateşlerinin arasında.

PUT

Somoza, "Bana kulak asmışsın ya da asmamışsın, bence hepsi bir," dedi. "Durum bu. Bunu bilmek de senin hakkınmış gibime geliyor."

Morand irkilmişti, çok uzaklardan dönüp gelmişçesine. Bir yarı düş içine dalıp gitmezden önce Somoza'nın aklını kaçırmaya başladığını düşünmüştü; bunu anımsadı.

"Bağışla, bir an dikkatim dağıldı," dedi. "Hiç değilse şunu kabul etmez misin ki bütün bu... Demek istediğim, buraya gelip de seni böyle uluorta..."

Gelgelelim Somoza'nın delirmeye başlamış olması... bunu böyle varsaymak da aşırı kolaydı.

Somoza, "Evet, öyle, söylenecek söz yok buna," dedi. "Hiç değilse bizim söz dağarcığımızda."

Bir saniye bakıştılar. Gözlerini ilk kaçıran Morand oldu. Somoza'nın sesi de gene, bu açıklamaları yaparken kullandığı o tarafsız tınıyla yükseldi; bir an sonra, anlaşılırın tümden ötesine kayan açıklamalar. Morand, ona bakmamayı yeğleyerek ister istemez gözlerini direk üstünde duran o küçük yontuya dikti ve gene, Somoza'yla birlikte bu kadın yontusunu, gözlerine inanamayarak, adanın toprağından kazıp çıkardıkları o kekik kokulu, tüten dumanlı, altın renkli öğleden sonrasına dönmüş gibi oldu. Beş-on adım ötede bir kayanın

üstüne uzanmış, Paros kıyılarını çıkartmaya çalışan Teresa'nın, Somoza'nın bağırışını duyunca nasıl fırlayıp döndüğünü, bir an duraksadıktan sonra nasıl onlara doğru koştuğunu anımsadı. Kırmızı bikinisinin üst parçasını elinde tuttuğunu unutuvermişti Teresa. Kazı çukurunun üstüne eğilmişti. Çukurdan uzanan Somoza'nın eli, küf ve kireç tabakalarının altında neredeyse tanınmayacak durumda olan küçük yontuyu tutmaktaydı. Sonunda Morand hem öfkeli, hem de gülerek Teresa'ya örtünsün diye bağırmıştı. Teresa ayağa kalkıp ilkin söyleneni anlamaz gibi bir bakmış, sonra birden onlara sırtını dönerek göğüslerini elleriyle örtmüştü. Somoza da yontucuğu Morand'a vererek çukurdan dışarı sıçramıştı. Morand şimdi bunu izleyen saatleri de anımsıyordu. Çağıl çağıl akan çayın kıyısındaki büyük kamp çadırlarında geçen gece, ay ışığında, zeytinlerin altında gezinen Teresa'nın gölgesi. Öyle ki şimdi Somoza'nın, yontuları da olmasa boş sayılabilecek stüdyosunda yankılanan sesi, kulağına gene o gecenin içinden gelir, anılarının bir bölümünü oluşturur gibiydi. Somoza'nın, birbirini tutmaz sözcüklerle ona o gülünesi umutlarını açtığı, onun da iki retsina yudumcuğunun arasında neşeyle gülerek Somoza'yı yalancı bir arkeolog ve yola gelmez bir ozan olmakla suçladığı o gece.

Somoza biraz önce, "Söylenecek söz yok buna," demişti ya. "Hiç değilse bizim söz dağarcığımızda."

Skiros Vadisi'nin dibindeki o büyük çadırda elleri buluntuyu tutup kaldırmış, yontucuğun üstüne yapışan yalancı giysileri, eskilikle unutulmuşluğu sıyırıp soyarcasına okşamıştı. (Zeytinlerin altında Teresa hâlâ Morand'ın o azarına, aptal tutuculuğuna köpürmekte.) Gece ağır ağır ilerleyedursun, Somoza o beyinsiz umutlarını fısıldamıştı Morand'a: günün birinde yontuya bilim gözünün, bilim elinin ötesinde bambaşka yollardan yaklaşabilme umudu. Bu arada içtikleri şa-

rap ve tütün, cırcırböceklerinin sesleri ve çayın çağıltısıyla birlikte konuşmalarına karışıyordu. Öyle ki en sonunda ortada hiçbir şey kalmamıştı, birbirlerini anlayamamanın karmaşık duyusu dışında.

Sonradan Somoza, elinde yontucuk, kendi çadırına dönmüş, Teresa yalnızlıktan usanarak gelip yatmıştı. Morand da ona Somoza'nın tasarılarını anlatmıştı. Parislilerin o tatlı alaycılığıyla birbirlerine, "Acaba Rio de la Plata'dan gelen herkesin tasarıları böylesine çocuksu, saf mı?" diye sormuşlardı. Uykuya dalmazdan önce o gün öğleden sonra olup bitenleri tartışmışlar, bir süre sonra Teresa özür dileyen kocasını bağışlamış, en sonunda öpmüştü ve adada, her yerde her şey gene eski akışına dönmüştü: onlar ikisi, üstlerindeki gece ve upuzun bir unutuş, unutuluş.

Morand, "Başka bilen var mı?" diye sordu.

Somoza, "Yok," dedi. "Senle ben. Böylesi doğru geldi bana. Şu son aylarda dışarıya adımımı atmadım, desem yeri var. Önceleri bir yaşlı kadın gelip stüdyoyu temizler, çamaşırlarımı yıkayıverirdi ya, sinirime dokunmaya başladı."

"İnsanın bir Paris banliyösünde böyle yaşayabileceğine inanasım gelmiyor. Şu sessizlik. Bana bak, hiç değilse çarşı pazar için kente inmek zorundasın ya."

"Önceleri, evet, anlattım ya sana. Ama şimdi hiç eksiğim yok. Gerekenlerin hepsi burada."

Morand Somoza'nın parmağıyla gösterdiği yere, yontucuğun raflara atılıvermiş duran röprodüksiyonlarının ötesine baktı. Tahta, üstübeç, taç, birkaç çekiç, toz ve pencerelere vurmuş ağaç gölgeleri gördü. Parmak, stüdyonun kirli birkaç bez parçasının dışında, bomboş olan bir köşesini gösterir gibiydi.

Demek ki şu son iki yıl içinde aralarında pek az şey değişmişti. Eskiden de böyle, zamandan arınmış bir uzak köşe vardı, bu köşeye atılmış duran bir de kirli

paçavra parçası ki birbirlerine belki de söylemeleri gerekirken hiçbir zaman söylememiş oldukları şeyler gibiydi. Adadaki kazı, Saint Michel Bulvarı'ndaki bir teras kahvesinde doğmuş olan bu romantik ve çılgın tasarı, vadi kalıntılarındaki tanrıça yontusu bulunur bulunmaz sona ermişti. Belki de işin ortaya çıkma korkusu o ilk haftaların neşesini kaçırmıştı. Derken sonunda bir gün geldi çattı, üçü birlikte kumsala inerlerken Morand, Somoza'nın bir bakışını yakaladı. O gece Teresa'yla görüştü bunu. İlk fırsatta adadan ayrılmaya karar verdiler, çünkü Somoza... öylesine beklenmedik, biraz da onlara haksızlık gibi gelen bir gelişmeyle... Teresa'ya gönül vermeye başlamıştı.

Paris'e dönünce genç görüştüler, çok aralıklı ve hemen her zaman meslekleriyle ilgili olarak. Morand buluşmalara tek başına gidiyordu. Somoza ilk buluşmalarında Teresa'yı sormuş, sonraları önemsemez olmuş gibiydi. İkisinin, belki de üçünün arasında söylenmesi gereken her şey, üzerlerinde sıkıntılı bir yüktü. Morand yontucuğun bir süre Somoza'da kalmasına razı olmuştu. Aradan birkaç yıl geçmeden satmanın olanağı yoktu nasılsa. Atina'daki bir albayı tanıyan gümrük memurunun dostu olan Marcos, onlardan rüşvet almayı kabul etmesinin koşulu olarak bu zaman aşımını ileri sürmüştü. Somoza yontuyu kendi evine götürdü. Onunla buluştukça Morand da küçük putu görüyordu. Arada Somoza'nın da onlara gelmesi hiçbir zaman önerilmiyordu; artık konuşmadıkları daha nice şeyler gibi ki hepsi de temelde Teresa'ydı.

Somoza kendini tümden saplantısına vermiş gibiydi artık. Arada hâlâ Morand'ı evine konyak içmeye çağırıyorsa bu çağrı basit bir çağrı olmaktan öteye geçmiyordu. Olağanüstü bir şey sayılmazdı. Öyle ya Morand, Somoza'nın birtakım kıyı köşe edebiyatlarına olan merakını iyi bilirdi. Nasıl ki Somoza'nın beslediği

özlemi de itici buluyordu. Onu en çok şaşırtan şey, Somoza'nın saatler saati kendini tutamazmışçasına yaptığı, Morand'a kendi varlığını son derece gereksiz gösteren o uzun itiraflar sırasında ortaya vurulan umudun fanatikliğiydi. O güzel, ifadesiz yontunun küçük gövdesini tekrar tekrar okşayışı, sonunda bıktırıcı olup çıkan bir tekdüzelikle yinelediği büyü duaları: hep aynı dönüşüm formülleri! Morand'ın gözünde Somoza'nın saplantısı irdelenmeyi kaldıramazdı: Bir bakıma her arkeolog kendini, arayıp bulup ışığa çıkardığı geçmişle özdeşleştirir. Gelgelelim o noktadan çıkarak gelip böyle bir inanca dayanmak, yani bu geçmişin kalıntılarından biriyle kurulan yakınlığın kişiyi kendinden sıyırabileceğine inanmak, uzamla zamanı değişime uğratabileceğine bir çatlak açarak kişinin geçmişle uyum sağlamasını... Somoza hiçbir zaman böyle bir dil kullanmıyordu. Onun söyledikleri her zaman bundan ya daha çok, ya daha azdı; inatçı, aşınmaz düzlemlerden yola çıkan, çağrışımlar ve büyü dualarıyla dolu, savruk, gelişigüzel bir dil.

İşte bu yüzden bir gün putun kaba saba kopyalarını yapmaya başlamıştı. Morand bunların ilkini daha Somoza Paris'ten ayrılmazdan önce görebilmiş, oturup dostça bir incelikle o kalın kafalı beylik lafları dinlemişti: davranış ve durumların yinelenmesiyle bir ilga (ortadan kaldırma) eylemini gerçekleştirebilmek... Somoza'nın, bu inatçı yaklaşım sayesinde yavaş yavaş başlangıçtaki temelle özdeşleşeceğine olan sonsuz inancı, hatta daha bile öteye geçebileceğine, çünkü dediğine göre ortada bir ikilem yokmuş daha, yalnızca bir kaynaşım, eskil, ilkel bir bağlantı (onun sözcükleri böyle değildi, ne var ki Morand sonradan bunları Teresa için yeniden biçimlendirirken bir yolunu bulup kendi dillerine çevirmek zorundaydı.) Şimdi de işte Somoza en sonunda bu bağlantının kırk sekiz saat

önce, yazın en uzun gecesinde kurulmuş olduğunu söylüyordu.

Morand, "Peki," dedi bir sigara yakarak. "Gene de bana açıklayabilirsen çok sevinirim, neden böyle kesinlikle inanıyorsun... işte, canım, düğümü gerçekten çözebildiğine."

"Açıklamak mı?.. Görmüyor musun?"

Somoza, elini gene havada bir şatoya, stüdyonun bir köşesine doğru uzattı. El, çatıyı ve incecik mermer direği, üstünde reflektörün saçtığı parlak ışık konisiyle sarılı duran yontucuğu da içine alan bir eğri çizmişti. Hiç ilgisi yokken Morand yontucuğu sınırdan Teresa'nın geçirdiğini, Marcos'un Placca'daki bir bodrumda yapmış olduğu bir oyuncak sandığın içinde taşıdığını anımsadı.

Somoza çocuklar gibi, "Olmaması zaten düşünülemezdi," diye konuştu. "Yaptığım her kopyayla buna biraz daha yaklaşıyordum. Biçimi iyice tanır olmuştum. Şunu demek istiyorum ki... boş ver, günler sürer bunu anlatmak... işin gülünç yönü de şu ki, orada her şey tek, bir arada... Ama burada olunca bu..."

Eli sallanıyor, gelip gidiyor, orada ile burada'yı anlatmaya çalışıyordu.

Morand, "İşin gerçeği şu ki yontucu olmayı başardın sonunda," dedi, kendi dedikleri kendi kulağına pek aptal gelerek. "En son yaptığın şu iki kopya kusursuz. Bir gün gelip yontuyu bana geri verdiğinde orijinali mi değil mi bilemeyeceğim."

Somoza, "Onu hiç vermeyeceğim sana," dedi kısaca. "İkimize ait olduğunu unuttuğumu da sanma. Gene de onu, sana hiçbir zaman vermeyeceğim. Tek bir şey isterdim: Keşke Teresa'yla sen de bana katılıp benimle birlikte olabilseydiniz. Evet, sevinirdim, yanımda yer alaydınız, onun geldiği gece."

Onun ağzından Teresa sözcüğünü Morand, hemen

hemen iki yıldır ilk olarak duyuyordu, sanki Teresa onun gözünde ölmüştü, şu dakikaya dek. Gelgelelim Teresa'nın adını anışında umarsız bir eskilik vardı: Kumsala indikleri o sabahın Yunanistan'ındaydılar gene. Zavallı Somoza. Hâlâ. Zavallı deli.

Ne var ki bundan daha tuhafı Morand'ın kendi kendine sormasıydı: Somoza'nın telefonundan sonra otomobiline binmeye giderken, neden en son dakikada Teresa'yı işyerinde arayarak çıkışta stüdyoya gelip onlara katılmasını istemek gereğini duymuştu? Sonradan bunu Teresa'ya sorması gerekti. Tepedeki bu ücra yazlık eve nasıl gidileceğini dinlerken Teresa'nın neler düşündüğünü öğrenmeliydi. Telefonda verdiği talimatı sözcüğü sözcüğüne yineletmeliydi Teresa'ya. Morand, kendi düzenlilik saplantısına içinden lanet okudu; yaşamın parçalarını müze için bir Grek vazosu onarırcasına, en ufak kırıntıları bile vıdı vıdı bir özenle yapıştırıp bir araya getirerek yeniden kurma hastalığına. Bir yandan da Somoza'nın ellerinin gidiş gelişlerine karışan sesi. Somoza'nın elleri de hava parçalarını yapıştırıp bitiştirerek ortaya saydam bir vazo çıkarmak istercesine kıpırdıyor ve küçük yontuyu göstererek Morand'ı bu ay kızının gövdesine bakmaya zorluyordu. Bilinen tüm tarihlerden daha eskilere dayanan bir böcek türü filan gibi bir şeydi bu yontu: Akıl almaz uzaklıktaki birilerinin akıl almaz koşullar altında yarattığı; binlerce yıl, belki daha da öncesinde, ilk hayvanın aldığı mesafelerin, o atılımın baş döndürücülüğü, birbirini izleyen gelgitlerle ay ve yıldız dönenceleri, bitkisel ayinler, kızışmış çiftleşme mevsimleriyle yavan tövbe törenleri; o ifadesiz yüz ki dayanılmaz gerginliğinin kör aynasını yalnızca burnun çizgisi kırıyordu; göğüsler belli belirsiz, cinsellik üçgeni, karnın üstünde göbeği kucaklayarak çaprazlanmış kollar, başlangıçların putu, insan belleğinin anımsayamadığı eski çağ-

ların ayinlerinden yansıyan o ilkel korku, dağ tepelerindeki sunakların yıkılışından kalma o taş balta. İnsanın neredeyse kendisinin de kafayı üşütmeye başladığına inanası geliyordu, arkeolog olması yetmezmiş gibi.

Morand, "Kuzum, ne olur," dedi. "Gerçi olup bitenlerin hiçbirinin anlatıma sığmadığına inanıyorum, ama gene de bana anlatmak için kendini biraz zorlayamaz mısın? Kafama giren tek şey, şunca ayı yontunun kopyalarını yapmaya harcamışsın, sonra da... bundan iki gece önce..."

"Öyle basit ki!" dedi Somoza. "Tenin o ötekisiyle hâlâ temasta olduğunu sezinlemiştim, başlangıçtan beri. Ne var ki beş bin yılı kapsayan yanlış yanlış yollara sapıp geri dönmek zorunda kaldım. Ne tuhaftır ki bu yanılgıdan sorumlu olanlar onlardı. Egelilerin torunları. Neyse şimdi hiçbir şeyin önemi yok artık. *Bak, işte böyle oluyor.*"

Puta uzanarak bir elini kaldırdı sonra usulca göğüslerle karnın üstüne koydu. Öbür eli yontunun boynunu okşayarak var olmayan ağzına doğru uzandı ve Morand, onun şimdi boğuk, donuk bir sesle konuşmaya başladığını duydu. Konuşan Somoza'nın elleriydi sanki ya da o var olmayan ağız. Duman mağaralarındaki sürek avlarından, ağıldaki geyiklerin sayısından, ancak sonradan anılması uygun olan o addan, mavi yağ halkasından, çifte ırmakların çizdiği yaydan, Pohk'un çocukluğundan, gündoğusundaki merdivenlere doğru yapılan geçit töreninden ve lanetlenmiş gölgelerdeki ulu varlıklardan söz ediyorlardı sanki. Morand, acaba, diye düşündü. Somoza'nın dikkatinin dağıldığı bir sırada Teresa'ya telefon edebilir de, gelirken Dr. Vernet'yi alıp getirmesini söyleyebilir miydi? Ne var ki Teresa yola çıkmış olsa gerekti ve üstünde Sayısı Çoklar'ın kükrediği kayaların ucunda, Yeşilliklerin Efendisi, en

güzel geyiğin sol boynuzunu tutup kırmış, Haghesa Antlaşması yenilensin diye tuzların bekçisi olan Reis'e uzatmıştı.

Morand, "Dur, bir soluk alayım," diye kalktı, ileri doğru bir adım attı. "Akıl almaz bir şey bu. Çok da susadım. Bir şey içelim. Ben çıkıp dışarıdan bir şişe..."

Somoza ellerini ağır ağır yontudan çekerek, "Viski şurada," dedi. "Ben içmeyeceğim. Kurban öncesi oruç tutmak zorundayım."

Morand, "Yazık," diyerek viski şişesini arandı. "Tek başıma içmekten de hiç hoşlanmam. Ne kurbanı kuzum?"

Viskiyi bardağa silme doldurdu.

"Senin dilini kullanmak gerekirse, birleşim için adanan kurban. İşitmiyor musun onları? Hani Atina Müzesi'ndeki o yontucukta gördüğümüz gibi çift ağızlı bir flüt. Sağ ağız yaşamın sesi için, sol ağız karmaşa. Haghesa için karmaşa da yaşam demektir. Gelgelelim kurban töreni bitince flütçüler sağ oluğa üflemeyi keserler, akıtılan kanı içmekte olan yeni yaşamın sesi duyulur yalnızca. Flütçüler ağızlarını kanla doldurup sol oluğa üfleyecekler, ben de onun yüzüne kutsanmış kandan süreceğim, işte tıpkı böyle, o zaman onun gözleri belirecek kanın altından, ağzı."

Morand viskiden uzun bir yudum alarak, "Kes bu zırvaları," dedi. "Bizim mermer bebeğimize kan yaraşmaz... Amma da sıcak oldu ha!"

Somoza üstündeki önlüğü çıkarmıştı, telaşsız, kararlı. Pantolon düğmelerini de çözmeye başladığını görünce Morand içinden, onu heyecanlandırıp saplantısının patlak vermesine yol açmakla yanlış iş yaptığını düşündü. Somoza reflektör ışığında dimdik dikilip durdu, esmer, ciddi, ağırbaşlı, dikkatini boşluktaki bir noktaya vererek dalıp gitmiş gibiydi. Aralık duran ağzının köşesinden bir iplik salya damladı ve Morand

bardağını o saat yere koyarak, kapıya ulaşabilmek için bir yolunu bulup onu kandırması gerektiğini düşündü. Somoza'nın elinde sallamakta olduğu taş baltanın nereden çıktığını hiçbir zaman öğrenemeyecekti. Şimdi her şeyi anlıyordu artık.

Ağır ağır gerileyerek, "İyi düşünmüşsün," dedi. "Haghesa ile antlaşma yaptın ha? Gereken kanı da zavallı Morand'cık sağlayacak ha, emin misin bundan?"

Somoza, ona, yüzüne bakmaksızın, önceden tasarlanmış bir yolu izlercesine bir halka çevirerek yaklaşmaya başladı.

Morand karanlıkta kalan köşeye doğru gerileyerek, "Sahiden beni öldürmek istiyorsan bu tantanaya ne gerek var," diye bağırdı. "Hepsi Teresa yüzünden, ikimiz de bal gibi biliyoruz bunu. Ama eline ne geçecek sanki? Teresa hiç sevmedi ki seni, hiçbir zaman da sevmeyecek işte!"

Çıplak gövde, reflektörün aydınlattığı ışık çemberinden dışarı çıkmaya başlamıştı bile. Köşenin gölgelerinde gizlenen Morand, yerdeki ıslak paçavralara basınca daha geriye gidemeyeceğini anladı. Baltanın havaya kalktığını gördü ve Place des Ternes'de Nagaşi'den öğrenmiş olduğu yöntemle sıçradı. Başparmak tekmesiyle Somoza'nın tam kalçasına, elinin sırtıyla da boynunun sol yanına vurdu. Balta verevine indi, ama çok açıktan. Morand, üstüne yıkılan gövdeyi tüm direnciyle arkaya kanırtarak savunmasız kalan bileği kavradı. Baltanın ağzı alnının orta yerine indiği anda Somoza hâlâ boğuk, donuk bir haykırıdan ibaretti.

Dönüp ona bakmazdan önce Morand, stüdyonun köşesine, kirli paçavraların üstüne kustu. İçinde bir boşalmışlık duydu, kusmak iyi geldi ona. Bardağı yerden alarak viskinin geri kalanını içti. Bir yandan da Teresa'nın handiyse geleceğini, bir şeyler yapmak, polis falan çağırmak, bir açıklamada bulunmak gerek-

tiğini düşünüyordu. Somoza'nın ölüsünü reflektörün aydınlığına doğru sürüklerken kendini savunmak zorunda kalışını kanıtlamakta güçlük çekmemesi gerektiğini düşünüyordu. Somoza'nın tuhaf huyları, dünyadan elini eteğini çekmiş olması, gözle görülür deliliği.

Çömeldi, ellerini ölünün yüzüyle kafatasından akan kana daldırdı, bir yandan da kol saatine bakıyordu: yedi kırk. Teresa handiyse gelirdi artık, en iyisi çıkıp bahçede ya da yolda beklemeli, Teresa'yı esirgemeli, yüzü kana bulanmış putu görmekten; putun boynundan, göğüslerinin iki yanından sızarak cinselliğinin o nazlı üçgeninde birleşip kalçalarından aşağı süzülen o ince, al iplikleri görmekten... Balta kurbanının kafatasına gömülmüş duruyordu. Morand bunu yapışkan elleriyle tutup asılarak çıkardı. Cesedi ayağıyla biraz daha itti, sonunda direğin dibinde bıraktı. Havayı koklaya koklaya kapıya yürüdü. En iyisi kapıyı açık bırakmalı ki Teresa içeri girebilsin. Morand, baltayı kapıya dayayarak giysilerini çıkarmaya başladı, çünkü sıcak basmıştı, içerisi de havasız kokuyordu, ağılda kapalı duran sürü. Taksinin durduğunu, Teresa'nın flüt sesini bastıran konuşmasını duyduğu zaman Morand, çırılçıplak soyunmuştu bile. Işığı söndürdü, elde balta, kapının ardında bekledi, baltanın keskin ağzını dilinin ucuyla yalayarak, Teresa'nın her zaman saat gibi dakik olduğunu düşünerek.

AXOLOTL

Bir ara *axolotl*'lar üstüne uzun uzun düşündüğüm bir dönemden geçtim. Jardin des Plantes'deki akvaryumda onları görmeye giderdim. Saatlerce kalıp seyrederdim onları: Durağanlıklarını, o belli belirsiz kıpırdanmalarını gözlemlerdim. Şimdi ben bir *axolotl*'um.

Bir rastlantıyla buldum onları. Kış gibi soğuk geçen bir Hamursuz Yortusu'ndan sonra, Paris'in tavus kuyrukları gibi açılıp saçıldığı bir bahar sabahında. Port-Royal Bulvarı'ndan aşağı vurmuştum. Sonra Saint Marcel'le L'Hôpital'e saptım; çepeçevre grilikle-rin arasındaki yeşilliği görünce aslanları ansıdım. Aslanlarla panterlerin dostuydum ya, akvaryumun bulunduğu o karanlık, rutubetli yapıya hiç girmemiştim. Bisikletimi parmaklığa dayadım, lalelere bakmaya gittim. Aslanlar hüzünlü ve çirkindiler, panterimse uyuyordu. Ben de, "Akvaryuma gideyim," dedim. Beylik balıklara yan yan bakıp dururken, birden, hiç beklenmedik biçimde *axolotl*'larla kaynaşıverdim. Bir saat durup onları seyrettim. Oradan ayrıldığım zaman onlardan başka bir şey düşünemez olmuştum.

Sainte-Geneviève kitaplığında bir sözlüğe başvurarak *axolotl*'ların Ambystoma ailesinden bir tür kertenkelenin (solungaçlarla bezenmiş) larva aşamasını oluşturduklarını öğrendim. Meksikalı olduklarını za-

ten onlara, o küçük, pembe, Aztek yüzlerine, bir de havuzlarının üstündeki katmana bakınca anlamıştım. Şimdi de onların Afrika'da, kuraklık döneminde karada yaşayıp yağmur mevsimi gelince yaşamlarını su altında sürdürebilen örneklerine rastlandığını okudum. İspanyolca adlarının Ajolote olduğunu, etlerinin yendiğini, yağlarının bir zamanlar balık yağı olarak kullanıldığını öğrendim. (Artık kullanılmıyormuş, kitabın dediğine bakılırsa.)

Ayrıntılı bilgi veren kitapları karıştırmak içimden gelmediyse de ertesi gün gene Jardin des Plantes'e gittim. Her sabah gider oldum. Sabah akşam gidiyordum kimi günler. Akvaryumun kapısındaki bekçi biletimi alırken, bana akıl erdiremiyormuşçasına gülümsüyordu. Havuzların önündeki demir çubuğa yaslanıp onları seyretmeye dalıyordum. Hiç tuhaflık yok bunda, çünkü o ilk dakikadan sonra aramızda bir bağlantı olduğunu, sonsuz yitiklikte, sonsuz uzaklıktaki bir şeyin bizi sürekli birbirimize doğru çektiğini anlamıştım. O ilk sabah, beni, içindeki sudan arada kabarcıklar yükselen o cam duvarın önünde mıhlamaya yetmişti bu. *Axolotl*'lar havuzun o taşla yosun döşeli sefil, daracık (ne denli sefil ve daracık olduğunu ancak ben bilebilirim) tabanında bir araya sokulmuş duruyorlardı. Dokuz tanecydiler. Çoğunluğu başlarını cama dayamış, kendilerine her yaklaşanı o altın gözleriyle süzüyorlardı. Havuzun dibinde üst üste yığılmış duran bu sessiz, kıpırtısız yaratıklara bakmak ayıp bir şeymişçesine içim ezilmiş, utanca yakın bir duyguya kapılmıştım. Sağa doğru, hepsinden biraz ayrı duran birini, daha yakından incelemek amacıyla gözüme kestirdim. Küçük, gül renkli bir gövde gördüm; yarı saydam (sütümsü camdan yapılan Çin biblolarını düşündürdü bana); on-on iki santim uzunluğunda ufak bir kertenkeleye benziyor ve olağanüstü ince oymalı bir balık kuyruğuyla

son buluyordu: gövdemizin en duyarlı bölümü. Sırt boyunca uzanan saydam bir kanat, kuyrukla birleşiyordu. Gelgelelim kafamın en çok saplandığı şey, onun o incecik, biçimli, oylum oylum ayaklarıydı, uçlarındaki insan tırnağına benzer miniminnacık tırnaklarıyla. Sonra gözlerini keşfettim, yüzünü. Yüz çizgileri bir şey söylemiyordu. Tek belirgin yönü gözleriydi; tümüyle saydam altından yapılma takı iğnelerine benzer iki delik ki, yaşamdan yoksun olmalarına karşın gene de bakıyorlar, benim bakışlarımın onları delip geçmesine izin veriyorlardı. Bakışlarım o altın düzeyin ötesine geçerek zarımsı, tülümsü bir iç gizemde yitip gidiyordu. Çevrelerindeki ince siyah halkalar, gözleri, balığın pembe etine, kafasının gül renkli taşının üstüne çiziyordu. Şöyle bir bakınca üçgenimsi durmakla birlikte, yanlarının eğri büğrü ve yuvarlak oluşu, bu kafayı zamanın aşındırdığı bir yontuya tıpatıp benzetiyordu. Ağız, yüzün üçgen duvarıyla perdelenmişti. Hayli büyük olduğu ancak yandan seçilebiliyordu. Öndeki ince bir yarık, o ruhsuz taşı zar zor, şöyle bir çatlatmıştı. Kafanın iki yanında da, kulakların bulunacağı yerlerde mercan gibi kıpkırmızı üç küçük tomurcuk bitmişti, bitkisel bir gelişim; solungaçlar olsa gerekti. Balığın tek canlı noktası da bunlardı işte. Her on-on beş saniyede bir, bu tomurcuklar kaskatı kabarıyor, sonra gene sönüyordu. Arada bir ayaklardan biri, belli belirsiz kıpırdıyordu. O minyatür parmakların usulca yosunlara bastığını görüyordum. Gerçek şu ki kıpırdanıp durmasını pek sevmeyiz bizler. Havuz da öyle daracık, sıkışık ki herhangi bir yönde devinmeye kalkıştık mı kuyruklarımızla, kafamızla ötekilere çarparız; sıkıntılar baş gösterir, kavgalar, yorgunluklar. Dural durduğumuz sürece zaman daha hafif gelir bizlere.

Axolotl'ları ilk gördüğümde beni büyüleyerek havuza doğru eğilmeye iten şey, onların bu durallıkları

olmuştu. Gizli amaçlarını hayal meyal sezinler gibiydim: umursamaz bir durağanlıkla zamanı ve uzamı ortadan kaldırmak. Yanılmış olduğumu sonradan anlayacaktım. Solungaçların kasılımı, o çıtkırıldım ayakların yosunu sakınganlıkla yoklayışı, durup dururken yüzüverişleri (kimileri gövdelerinin yalın bir dalgalanışıyla yüzerler), onların, saatler saati büründükleri madensi uyuşukluktan sıyrılmak yeteneğinde olduklarını kanıtlamıştı bana. Kafamı gözlerine takmıştım, her şeyden öte. İki yanlardaki havuzlarda başka balıklar bana, bizim gözlerimize öylesine benzeyen güzel gözlerinin sıradan budalalıklarını sergiliyorlardı. *Axolotl*'ların gözleriyse başka bir yaşamın varlığını dile getiriyordu, bambaşka bir görüş yöntemi. Yüzümü cama yapıştırarak (bekçi arada titizlenip hafifçe öksürürdü) bu gül renkli yaratıkların ölçümsüz yavaşlıktaki, ölçümsüz uzaklıktaki dünyalarının giriş kapısı olan o ufak, altın noktaları daha yakından görmeye çalışırdım. Yüzlerinin tam önündeki camı parmak ucumla tıklatmak boşunaydı, en ufacık bir tepki göstermezlerdi. Altın gözler, o her zamanki yumuşak, müthiş ışıklarıyla için için yanar, hep o başımı döndüren, uçsuz bucaksız derinliklerden bakıp dururlardı bana.

Gene de yakınımdaydılar. Bu değişimden, *axolotl* olmamdan önce de biliyordum bunu. Onların yakınına ilk gittiğim gün öğrenmiştim. Bir maymunun antropomorfik yüz çizgileri çoğu kişilerin inançlarının tam tersine onlardan bize uzanan bir yolu açığa vurur. Oysa *axolotl*'larla insanların arasında kesinlikle hiçbir benzerlik bulunmayışı bana, sezinlediğim tanışlığın geçerli olduğunu, kendimi kolay yakıştırmalarla desteklevip ayakta tutmadığımı ispatlıyordu. Yalnızca o küçücük eller. Ne var ki sıradan bir semender olan Süleymancığın da böyle elleri vardır, oysa birbirimize hiç benzemeyiz. Sanırım *axolotl*'ların kafalarıydı bana bu ta-

nışlık duygusunu veren; ufacık altın gözleriyle o üçgenimsi yapı. Bakıyordu bu kafa, biliyordu. Hakkına el koyan şey bu kafaydı işte. *Axolotl*'lar *hayvan* değillerdi.

Söylencelere sapmak kolay ve beylik gelebilir. *Axolotl*'larda gizemli bir insanlığı geçersiz kılmak isteyip de başarıya ulaşamamış olan bir metamorfoz görmeye başlamıştım. Onların bunun bilincinde, gövdelerine tutsak, sonsuza değin boşluğun sessizliğine mahkûm edilmiş olduklarını düşlemekteydim. O kör bakışları, anlamsız olmalarına karşın gene de müthiş bir ışınla parlayan o ufacık, altın yuvarlaklar, beni bir çağrıyla delip geçer gibiydi: "Kurtar bizi, kurtar!" Bir de bakıyordum, onlara öğütler mırıldanmakta, çocuksu umutlar vermekteyim. Onlarsa hep bana bakıp duruyorlardı, kıpırtısız. Arada sırada solungaçların gül renkli tomurları dikeliyordu. O dakikada dilsiz bir acıya kapılıyordum. Belki de görüyorlardı beni; yaşamlarının delinip geçilmezliğine sızayım diye benim gücümü kendilerine doğru çekiyorlardı belki. İnsan değillerdi, gene de başka hiçbir hayvanla aramda böylesine derin ve karmaşık bir ilişki kurulmamıştı. *Axolotl*'lar bir şeylerin tanıkları gibiydiler, zaman zaman da korkunç birer yargıç. Karşılarında kendimi aşağılık buluyordum; o saydam gözlerde öylesine tüyler ürpertici bir tertemizlik vardı. Larvaydılar, evet, ne var ki larva, görünüm değiştiren demektir, aynı zamanda da hayalet. Anlamsız, gene de aman dinlemez bir zalimlikte olan o Aztek yüzlerinin ardında ne gibi bir benzetme, nasıl bir görünüş, saatini beklemekteydi?

Korkuyordum onlardan. Öteki kimselerle bekçinin yakınlığını bilmesem onlarla baş başa kalmayı göze alamazdım sanıyorum. Bekçi gülerek, "Gözlerinle yiyorsun onları ha?" diyordu. Benim azıcık kafadan çatlak olduğumu sanıyordu besbelli. Dikkatinden

kaçan şey şuydu ki, beni gözleriyle yavaş yavaş yiyen onlardı, altın ışıltılı bir yamyamlıkla. Akvaryumdan herhangi bir uzaklıkta onları düşünmem yeterliydi; uzaktan uzağa etkileniyor gibiydim. İş öyle bir noktaya dayandı ki her gün akvaryuma gider oldum. Geceleyin de onları düşünüyordum, karanlıkta kıpırtısız. Arada usulca bir el uzatayım deseler, hemencecik bir başka ele değiyorlardı. Belki gözleri gecenin köründe bile görebiliyordu da onlar için gündüzler sonsuz, kesintisiz sürüp gidiyordu. *Axolotl*'ların gözkapakları yoktur.

Ortada hiçbir tuhaflık bulunmadığını, olacakların kaçınılmaz olduğunu artık biliyorum. Her sabah havuzun başında onlara doğru eğildiğimde tanışlık artıyordu. Acı çekiyorlardı; benim gövdemin her bir lifi de bu bastırılıp boğulan acıya, havuzun dibindeki bu kaskatı kıvranmaya karşılık veriyordu. *Axolotl*'lar bir şeyleri bekleşiyorlardı: yıkılıp gitmiş bir uzak, eski egemenlik mülkünü, dünyanın *axolotl*'lar dünyası olduğu bir özgürlük çağını. Taş yüzlerindeki o zoraki bomboşluğu yenik düşürmeye çalışan böylesi ürkünç bir bakış, ancak bir acının habercisi olabilirdi; o sonsuz mahkûmluğun, su cehenneminde çektikleri şu azabın bir kanıtı. Kendi duyarlığım yüzünden *axolotl*'lara asılsız bir bilinç yüklediğimi kendi kendime kanıtlamaya yelteniyordum boş yere. Gerçeği biliyorduk, onlar da, ben de. Bu yüzden olanlarda hiçbir tuhaflık aramamak gerek. Yüzüm akvaryumun camına yapışık, gözlerim gene o gözbebeksiz, irissiz altın gözlerin gizemine sızmaya çalışıyordu. Camın ardında kıpırtısız duran bir *axolotl*'un yüzünü iyice yakından gördüm. Ne bir geçiş süreci, ne de şaşkınlık; cama dayanmış duran kendi yüzümü gördüm; havuzun dışında gördüm onu, camın öte yanında gördüm. Sonra yüzüm geri çekildi, her şeyi anladım.

Tuhaf gelen tek bir şey vardı: her zamanki gibi

düşünmeyi sürdürmek, her şeyi bilmek. Bunu algılamak, diri diri gömülmüş bir adamın, gözlerini yazgısına açtığı o ilk andaki dehşetine benziyordu. Havuzun dışında yüzüm gene cama yaklaştı. Ağzımı gördüm, dudaklar *axolotl*'ları anlayabilme çabasıyla kısılıydı. Ben bir *axolotl*'dum ve şimdi, daha şu ilk dakikadan biliyordum ki anlamak diye bir şey söz konusu olamazdı. Adam havuzun dışındaydı, düşünüşü havuzun dışına özgü bir düşünmeydi. Onu tanıya tanıya, onun ta kendisi ola ola, bir *axolotl*'dum ve de kendi dünyamda. Aynı anda bir karabasanın başladığını da algılıyordum: bir *axolotl* gövdesinin içinde tutsak edildiğime, bilinç gücümü zedelemeyen bir metamorfozla *axolotl*'a dönüştüğüme, bir *axolotl* içinde diri diri gömüldüğüme, bilinçsiz yaratıklar arasında süzülerek dolaşmaya yazgılı olduğuma inanmanın dehşeti. Ne var ki bir ayağın yüzüme belli belirsiz sürtünmesiyle azıcık yana kayıp da yanımda bana bakmakta olan bir *axolotl* gördüğüm zaman karabasan dağıldı. Bu *axolotl*'un da her şeyi bildiğini anlamıştım. Anlaşmak olanaksızdı, gene de o açıkça biliyordu her şeyi. Ya da ben onun da içindeydim. Ya da hepimiz birden insanca düşünüyorduk; düşüncelerimizi belirtmek yeteneğinden yoksun, havuza yapışmış duran adamın yüzüne bakan o altın gözlerimizin görkemiyle sınırlı.

Adam çok kere döndü geldi, ama şimdilerde daha seyrek geliyor. Haftalar geçip de gözükmediği oluyor. Dün gördüm onu. Uzun uzun baktı bana, sonra hızla uzaklaştı. Öyle sandım ki artık bizimle eskisi kadar ilgilendiğinden değil de alışkanlıktan gelmektedir. Yaptığım tek iş düşünmek olduğuna göre onu uzun uzun düşünebilirim istesem. Bana öyle geliyor ki başlangıçta aramızdaki iletişimi sürdürüyorduk; adam kendisine el koymakta olan gizemle her zamankinden daha çok bir özdeşleşme içindeydi. Gelgelelim onunla be-

nim aramdaki köprüler atıldı, çünkü onun bir zamanlar kafasında bir saplantı olan şey şimdi bir *axolotl*'dur artık, insan yaşantısına yabancı. Sanıyorum ki başlangıçta özel bir yöntemle... ah, evet, yalnızca benim bildiğim bir yöntemle... ona dönüş yapabilmek, onun bizi daha yakından tanımak isteğini uyanık tutmak elimdeydi. Şimdiyse temelli *axolotl* oldum. İnsan gibi düşünüyorsam, her *axolotl*'un o gül renkli taştan biçiminin içerisinde bir insan gibi düşündüğündendir yalnızca. Bütün bunlar o ilk günlerde, daha ben o iken, onun kafasına bir şeyler sokabilmişti sanıyorum. Artık onun ulaşıp gelmediği bu sonsuz yalnızlıkta, şimdi onun belki bizlerle ilgili bir öykü yazacağını düşünerek bu öyküyü kafasında kurduğuna, *axolotl*'lar üstüne bütün bunları yazacağına inanarak avunuyorum.

CİNAYETİ GÖRDÜM

Bunun nasıl anlatılması gerektiği hiçbir zaman bilinmeyecek; birinci kişi mi, ikinci kişi mi, üçüncü kişi çoğul olarak mı, yoksa durmadan işe yaramaz kalıplar yaratarak mı? Denilebilse: Biz ayın doğaraklığını göreceğim. Ben gözlerimizin ardında acı duyuyorsun... Hele hele: Sen, ey sarışın kadın, benim senin onun, bizim sizin onların yüzü önünden uçup geçen bulutlardınız, denilebilse. Boş ver, canı cehenneme.

Hazır anlatmaya oturmuşken insan gidip bir siyah bira içebilse de yazı makinesi kendiliğinden yazıyı sürdürse (yazılarımı makinede yazarım çünkü), en ideali olur. Hem sözgelişi de değil bu, gerçekten ideal olur. Çünkü şuracıkta da bir başka makine sayılması gereken aygıt (başka türlü bir makine, bir contax 1.1.2) duruyor. Makinelerin de birbirleri konusunda benden, senden, ondan (hani o sarışın) ve bulutlardan daha çok şey bilmeleri olasıdır. Gelgelelim şanssızlığa bakın ki ben gidersem şu Remington, masanın üstünde durduğu yerde, hareket eden şeylerin hareketsizleştikleri zaman büründükleri o iki kat durallıkla taş kesilip kalacak. İşte bu yüzden yazmak zorundayım. Bu olup bitenler anlatılacaksa içimizden birinin yazması zorunlu. En iyisi ben yazayım, madem ölmüşüm, çünkü ben ötekiler oranında bulaşmış değilim bu işe; ben ki bu-

lutları görebiliyor, kafam dağılmadan düşünebiliyor, kafam dağılmadan yazabiliyor (işte, biri daha uçup geçti, uçları gri renkte), olup bitenleri kafam dağılmadan anımsayabiliyorum; ben ki ölmüşüm (hem de sağım, kimseyi aldatmaya çalışıyor değilim, can alıcı dakikaya geldiğimizde göreceksiniz, çünkü bir yerden başlamam gerek, ben de bu dönemden başladım, en sondan öncesi, her şeyin başlangıcı ki dönemlerin en iyisidir bir şeyler anlatmak istiyorsanız.)

Birden kendi kendime soruyorum, bunu anlatmam neden zorunlu diye. Gelgelelim insan bir kez tüm yaptıklarını, "Neden yapıyorum?" diye kendi kendine sormaya başlarsa... bir yemek çağrısına neden evet dediğini sorarsa kendi kendine (şimdi bir güvercin uçuyor ve gözüme kırlangıç gibi gözüküyor) ya da neden birisi bize güzel bir fıkra anlatır anlatmaz midemizde gıcığımsı bir şey kıpırdar da hemen koridorun karşısındaki odaya koşup fıkrayı bir iş arkadaşımıza anlatmadan edemeyiz, ondan sonra da hemencecik rahatlar, mutlu olur, işimizin başına dönebiliriz? Bana öyle geliyor ki bunu bir açıklayan çıkmamıştır: Kısacası en iyi yol tüm resmiliği bir yana bırakıp anlatmak. Öyle ya herhangi bir kimsenin, sözgelişi solumaktan, ayakkabılarını giymekten utandığı duyulmuş mudur? Üstünde durmaksızın yapıp geçtiğimiz şeylerdir bunlar. Ancak olağandışı bir tuhaflık olursa, ne bileyim, ayakkabımızın içinden bir örümcek çıkarsa, soluk aldığımız zaman göğsümüz kırık bir pencere gibi hırıldarsa, işte o zaman olup biteni anlatmak gelir içimizden, çalışma yerimizdeki arkadaşlara ya da doktora anlatmak... Her seferinde anlatmak, midemizdeki o bizi dürtükleyen gıcığı gidermek her seferinde.

Şimdi mademki en sonunda anlatmaya başlayacağız, olayları biraz düzene sokalım. Bu evin merdiveninden aşağı inmekte olacağız, bir ay öncesine, 7

Kasım Pazar gününe dönerek. Beş kat iniyoruz sonra pazar gününün içine, kasım ayında Paris'ten umulmayacak bir güneşe çıkıyoruz; sokak sokak dolaşıp dört bir yanımıza bakmak, fotoğraflar çekmek için büyük bir iştah var içimizde (çünkü fotoğrafçıyız, fotoğrafçıyım). Biliyorum, işin en çetin yönü bunu anlatmanın yöntemini bulmak olacak. Bir dediğimi bir daha demekten korkmuyorum. Çetin olacak, çünkü anlatanın kim olduğunu aslında hiç kimse bilmiyor, ben ben miyim, gerçekte ne oldu, neler görüyorum (bulutlar ve arada bir güvercin) ya da açık konuşalım, yalnızca benim gerçeğim olan bir gerçeği mi söylüyorum, öyleyse gerçek salt benim yutabileceğim türden midir ki içimden böyle hep koşmak ve bu şeyi (bu şey neyse) bir yolunu bulup bitirmek geliyor.

Yavaş yavaş anlatacağız. Kaleme aldığım şeyin ortalarında geçen olaya yaklaştık bile. Eğer beni yerimden oynatırlarsa, eğer daha şimdiden ne diyeceğimi bilemiyorsam, eğer bulutların geçmesi durur da başka bir şey gelirse, (çünkü bunun böyle sürüp gitmesi olanaksız, bulutların durmadan uçup geçmesi ve arada bir güvercin) eğer bütün bunların içinden bir şey... Ve eğer tümceyi doğru olarak kurup bitireceksem, "eğer"den sonra ne koyacağım? Ne var ki eğer sorular sormaya başlarsam hiçbir şey anlatamam, oysa anlatmak belki kanıt yerine geçer, hiç değilse bunu okuyan için.

Roberto Michel. Şili soylu Fransız, boş zamanlarında amatör fotoğrafçı olan çevirmen, bu yılın 7 Kasımı'na rastlayan pazar gününde, Mösyö-Le-Prince, no. 11'den dışarı çıktı. (Şimdi de iki tane, küçücüğü geçiyor, kıyıları gümüş zıhlı). Santiago Profesörlerinden Jose Norberto Allende'nin İtirazlar ve Temyizler konulu bir tezinin Fransızca çevirisi üstünde üç haftadır çalışmaktaydı. Paris'te rüzgâr estiği seyrek görülür, hele köşelerden savrularak dönen, yükseklere uzanıp

eski tahta panjurları sarsalayan, panjurların artlarında yaşlı kadınlara, "Şu son yıllarda havalara nasıl da güvenilmez oldu," dedirten böylesi bir rüzgâr. Bir yandan güneş de parlıyordu, rüzgârın sırtına binmiş uçan, kedilerin dostu olan. Demek ki Seine kıyısındaki rıhtımlar boyunca yürüyüş yaparak konservatuvarın, Sainte-Chapelle'in fotoğraflarını çekmekten beni alıkoyacak hiçbir şey yoktu. Saat daha ona gelmemişti. On birde ışığın çok iyi olacağını hesaplıyordum, güz gündüzlerinin en elverişli ışığı. Biraz zaman öldürmek için Saint-Louis Adası'nın çevresinden dolanıp Quai d'Anjou boyunca yürümeye koyuldum. Bir süre Hôtel de Lauzun'a baktım, ne zaman Hôtel de Lauzun'un önünden geçsem, Apollinaire'den aklıma takılan bir şeyler okurdum, (bunu derken öteki ozanı da anımsamam gerekir, ama şu Michel inatçı serserinin biri işte) ve rüzgâr bıçakla kesilmişçesine diniverip de güneş iki kat açınca (daha sıcak demek istiyorum ya, aslında ikisi bir kapıya çıkar) kıyıdaki parmaklığın üstüne oturdum ve bu pazar sabahının içinde olmaktan müthiş bir mutluluk duydum.

Tükenmişlikle baş etmenin birçok yollarının en iyilerinden biri fotoğraf çekmektir; insan bu beceriyi çok erken yaşta edinmeli, çocuklara öğretmelidir; çünkü disiplin, estetik eğitim, keskin göz, sağlam sinirli eller gerektirir. Sıradan bir foto-muhabir gibi pusuda yatıp yalanlar yakalamak, Downing Sok. No. 10'dan çıkan VIP'lerin şapşal siluetini şipşaklamak değil benim söylediğim. İnsan elinde fotoğraf makinesiyle dolaşırken hangi konuda olursa olsun gözünden hiçbir şey kaçırmamakla sanki yükümlüdür. Güneş ışınlarının birden kıvançla eski bir duvardan yansımasını, bir somun ekmek, bir şişe sütle evine giden bir kız çocuğunun saç örgülerinin kopardığı koşuyu kaçırmamak zorundadır. Fotoğrafçı her zaman makinesinin sinsice yaptığı bas-

kılara karşın kendi kişisel dünya görüşünde direnmeye çalışır (şimdi de kocaman bir bulut geçiyor, rengi siyaha yakın), Michel bunu biliyordu. Kendine güveni de noksansızdı. Biliyordu ki dalga geçmenin kilit noktasını, çerçevesiz görüntüyü, diyafram açısız, 1/250 saniyesiz ışığı yeniden ele geçirmesi için contax'ini almadan sokağa çıkması yeterlidir. Şimdiyse (ne sözcük ama şu ŞİMDİ, ne aptal bir yalan) ırmak kıyısındaki parmaklıkta oturmuş, aşağıdan geçen allı karalı motorları fotoğraf açısından düşünmeksizin seyredebiliyor, eşyanın yakasını bırakmanın rahatlığına kendini kapıp koyvermekle, zaman ırmağında kıpırtısız akıp gitmekle yetiniyordum. Hem artık rüzgâr da esmiyordu.

Daha sonra Quai de Bourbon boyunca yürüyerek adanın bitimindeki o kuytu küçük parkın bulunduğu yere vardım. (Küçüklüğünden ötürü kuytu diyorum, yoksa değildir; göğsünü olduğu gibi gökyüzüyle ırmağa açmış durur.) Çok keyif verdi bu bana. Küçük parkta bir çift vardı yalnızca, bir de doğallıkla, güvercinler. Kimbilir belki şu sırada gözümün önünden uçup geçen güvercinler de oradaydı. Duvarın üstüne sıçrayıp oturdum; güneşin beni yakalamasına fırsat verecek biçimde dönerek yüzümü, kulaklarımı, ellerimi sundum ona (eldivenlerim cebimdeydi). Resim çekmek istemiyordum; bir şey yapmış olmak için bir sigara yaktım; sanırım delikanlıyı ilk görüşüm tam kibritin tütüne değmek üzere olduğu dakikaya rastlar.

Bir çift, diye düşündüklerim şimdi daha çok bir ana-oğulu andırıyordu. Bir yandan da onların ana-oğul olmadıklarını, bir çift olduklarını biliyordum; parmaklıklara sokulmuş olarak ya da park sıralarında sarmaş dolaş gördüğümüz çiftlere yakıştırdığımız anlamda "çift". Yapacak başka işim olmadığından delikanlının neden genç bir tay, bir tavşan gibi böylesi ürkek, tedirgin olduğunu merak etmeye bol bol zamanım vardı.

Ellerini ceplerine sokuyor, sonra hemencecik geri çekiyordu, bir birini, bir öbürünü; parmaklarını saçlarının arasından geçiriyor, duruşunu değiştiriyordu. Neden korktuğu özellikle merakımı çekti. Yaptığı her şeyden anlayabiliyordunuz bunu: utangaçlığının bastırıp boğduğu bir korku, telgraf çekercesine yayımladığı bir gerileme isteği, kaçışın sınırındaymış gibi duran, ama son kertede, acınası bir terbiyeyle yerinde çakılı kalan gövdesi.

Bütün bunlar öylesine açık seçikti ki dört-beş metre öteden (adanın en ucundaki parmaklığın önünde yalnızca bizler vardık) çocuğun korkusu, benim sarışın kadını görmemi başlangıçta engelledi. Şimdi geriye dönüp yeniden düşündüğümde kadını, yüzünü okuduğum o ilk saniyede, apaçık görür gibi oluyorum. (Birden dönüvermişti rüzgâr horozları gibi ve gözleri karşımdaydı işte, o gözler.) O anda çocuğun başına neler gelmekte olduğunu hayal meyal sezinlemiş. Kalıp gözlemeye değer, diye düşünmüştüm. (Rüzgâr ağızlarından çıkan sözcükleri alıp dağıtıyordu; alçak bir mırıltıyla konuşmaktaydılar zaten.) Bakmasını bildiğimi sanıyorum, bildiğim bir şeyse bu baktığım. Her bakıştan yalancılık sızdığını, çünkü her bakışın bizi, en ufak bir güvencemiz olmaksızın kendimizden dışarı ittiğini de biliyorum. Oysa koklamak duyusu (ama Michel daldan dala sıçrayıp konuyu dağıtmasını pek bilir; onun böyle kafa şişirmesine fırsat vermenin gereği yok). Her neyse düşebileceği bir yanılgıyı önceden kestirebilirse dönüp yeniden bakmak kişinin elindedir. Her şeyi, üstlerindeki gereksiz kılıkları soyarak çırılçıplak bırakmak için, bakmakla bakılan gerçek arasında bir seçim yapmak yeterlidir, belki de. Bütün bunların çok zor olması da cabası.

Delikanlıya gelince, bedeninden önce hayalini anımsıyorum (sonradan bu da açıklığa kavuşacak), oy-

sa kadının bedenini hayalinden çok daha iyi anımsadığıma şimdi kalıbımı basabilirim. İnce, dal gibi ahenkliydi, onun ne olduğunu tanımlamak için bu sözcükleri kullanmak haksızlık da olsa. Siyah sayılabilecek bir kürk palto giymişti, uzun sayılabilecek, güzel sayılabilecek. Sabahın tüm rüzgârı (şimdi belli belirsiz bir esintiydi, hava da soğuk sayılmazdı), sarı saçlarını dağıtarak o beyaz, o renksiz ve ıpıssız yüzünü –işte gene haksızlık eden birkaç sözcük– ortada bırakmış, dünyayı ayakları dibine ve korkunç bir yalnızlıkla koygun gözlerinin önüne sermişti. Gözleri bir çift kartal gibi atılıyordu baktığı her şeyin üstüne, hiçliğe yapılan bir çift atılım, yeşil sıvışıklıklarla dolu bir çift kabarcık. Herhangi bir şeyi tanımlıyor değilim, daha çok bir şeyi anlamaya çalışmak, sorun bu. Ve de ben, "Yeşil sıvışıklıklarla dolu bir çift kabarcık," dedim.

Hakça konuşalım, delikanlı düzgün giyinmişti. Bir çift sarı eldiveni vardı ki bunların bir hukuk ya da sosyoloji öğrencisi olan ağabeyine ait olduğuna yemin edebilirdim; eldiven parmaklarının ceket cebinden sarkışını görmek çok hoştu. Uzun süre yüzünü göremedim, zar zor seçilen bir profil: aptal değildi; korkudan ödü kopmuş bir kuş; bir Fra Filippo meleği, sabahları kaynamış sütle yumurta, judo öğrenmek isteyen, bir kız kardeşin, bir düşüncenin savunulması uğruna birkaç dalaş vermiş olan bir yeniyetmenin sırtı. On dördünü, belki de on beşini sürüyor; ana-babası onu giydirip doyuruyor, ama cebi delik diye tahmin yürütebilirsiniz. Bir kahve, bir konyak, bir paket sigara almaya karar vermezden önce arkadaşlarına başvurmak zorunda. Sınıftaki kızları düşünerek sinemaya gidip son filmleri görmenin, bir roman, bir boyunbağı, yeşil beyaz etiketli bir şişe içki almanın ne güzel olacağını düşünerek yürüyor yollarda. Evdeyse (saygın bir yuvada hiç kuşkusuz, öğleyin kurulan sofra, duvarlar-

da romantik manzara resimleri, loş bir giriş, kapı ardında maun bir şemsiyelik) yavaştan yağan bir zaman yağmuru: ders çalışmasına, anasının umudu olmasına, babasına benzemesine, Avignon'daki teyzeye mektup yazmasına yetecek ölçüde. Demek ki bol bol sokakta dolaşıyordu, boydan boya ırmak kıyısında (ama cebi delik), on beş yaşında olanların gizemli kenti, kapılarındaki levhalar, ürkünç kedileriyle; otuz franka bir külah patates kızartması, dörde katlanmış açık saçık dergi, cebinin boşluğunu andırır bir yalnızlık... Akla sığmamakla birlikte noksansız bir sevdayla ışıyan onca şeye, rüzgârla sokakların umdurduğu nice şeylere karşı duyulan coşkulu özlem.

O delikanlının, rastgele herhangi bir delikanlının yaşamöyküsüydü bu. Gelgelelim ille bu delikanlıya baktığımızda yalıtılmış olduğunu görebiliyordunuz; ona sürgit bir şeyler anlatan sarışının varlığıyla kuşatılmıştı. (Vurgulamaktan ben de bezdim, ama tam şu sırada iki uzun, pürçüm pürçüm bulut geçti. O sabahsa bir kez bile gökyüzüne baktığımı sanmıyorum, çünkü çocukla kadın arasında olup bitenlerin öyle üstüne gelmiştim ki onlara bakıp beklemekten öte bir şey yapmıyordum, onlara bakmak ve...) Sözü uzatmayalım, çocuk heyecanlı, diken üstündeydi. Birkaç dakika önce kadınla arasında neler geçtiğini insan kolayca kestirebiliyordu. Çocuk adanın ucuna gelmiş, kadını görmüş, ona bayılmıştı. Kadın da bunu bekliyordu, çünkü orada beklemesi bundandı. Belki çocuk daha önce gelmişti de kadın onu bir balkondan, bir otomobilden görüp yanına gitmiş, gelişigüzel bir konuyla sözü açmıştı. Başlangıçtan beri kesinlikle biliyordu, onun ürkeceğini, kaçmak isteyeceğini, gene de, doğallıkla görmüş geçirmişlik taslayarak, serüvenden hoşlanıyormuş gibi yaparak kalacağını, gergin, somurtuk. Gerisi kolaydı, çünkü dört-beş metre ötemden geçiyordu. Maçın aşa-

malarını, o yarı alaycı, yarışmalı kılıç oyunlarını kim olsa kestirebilirdi. Başlıca çekicilik maçın yapılmakta olması değil, sonucun önceden bilinmesindeydi. Delikanlı verilmiş başka sözü, işi filan varmış gibi yaparak, maçı bitirmeye yeltenecek, siniri bozulmuş, ayakları birbirine dolaşıp sendeleyerek uzaklaşacaktı: daha güvenli adımlarla yürüyebilmenin özlemiyle dolu, ama onu gözden yitirinceye dek izleyen alaylı bakışların karşısında çırılçıplak. Belki de büyülenmiş gibi ya da salt ilk adımını atamadığı için orada kalacaktı. Kadın da onun yüzünü okşamaya başlayacaktı, yumuşacık, saçını karıştırmaya, hâlâ sessizce mırıldanarak. Çok geçmeden kolundan tutarak alıp götürecekti çocuğu, meğer ki çocuk, duyduğu isteğe, serüvenden aldığı şu ilk paya bir tedirginliğin gölgesi vurmaya başlayınca silkelensin de kolunu kadının beline dolasın, öpsün onu. Gerçi olmadı, ama bunlardan herhangi biri olabilirdi. Michel de parmaklığa oturmuş, inatla bekliyordu, adanın bu güzel köşesinde yüz yüze konuşan bu ilginç çiftin çarpıcı bir resmini çekmeye hazır, gene de fotoğraf makinesine pek bakmayarak, çekeceği pozları kafasında tasarlıyordu.

Ne garip, şimdi karşısındaki sahne (aslında bir hiç: vaş yönünden uyumsuz iki kişi işte), ürpertici bir havaya bürünmeye başlamıştı. Bunu ben kendim ille böyle görmekte diretiyorum, diye düşündüm; sahnenin resmini çekersem makinem her şeyi gerçek aptallıklarıyla yeni baştan biçimlendirecekti. Şimdi ötekinin de ne düşündüğünü bilmek istiyordum, küçük köprünün dibinde park edilmiş arabanın direksiyonundaki gri şapkalı adam; gazete mi okuyordu yoksa uyuyor muydu, bunu da bilmek istiyordum. Daha şu dakikada gözüme çarpmıştı, çünkü park edilmiş arabaların içinde oturanlarda, bir gözden silinme eğilimi vardır. Devinim ve tehlikenin verdiği güzellikten sıyrılmış olan o sefil özel

kafeste oturanlar yitip giderler sanki. Ne var ki otomobil başlangıçtan beri oradaydı, adanın bir köşesini biçimlendiriyordu. (Biçimini bozuyor muydu yoksa?) Bir otomobil: yanan bir sokak lambası, bir park kanepesi, der gibi. Hiçbir zaman rüzgâr, güneş ışığı der gibi değil, çünkü bunlar göze, tene her zaman yepyeni çarparlar. Delikanlıyla kadın da benzersizdiler; oraya adayı değiştirmek için, benim adayı bambaşka bir gözle görebilmemi sağlamak için getirilmişlerdi. Bir de şu var: Belki eli gazeteli adam da onları görmüştü; o da benim gibi olması gerekenler olsun diye beklemenin hain tadına varacaktı. Şimdi kadın, kıvrakça dönerek delikanlıyı kendisiyle duvar arasına almıştı; ikisini de yandan görüyordum: Delikanlı (çok değil ama) daha uzun boyluydu; gene de kadın ona egemendi, onun üstüne kanat germişti, (birden patlayan kahkahası tüyden bir kırbaç gibi) salt orada olmasıyla çocuğu eziyordu, gülümseyip, bir elini ağır ağır havada dolaştırarak. Artık beklemenin ne gereği vardı? Açı on altıda o çirkin kara araba dışarıda kalsın, ama evet, o ağacı almalı, aradaki gri boşluğu bölmeye yarar...

Fotoğraf makinemi kaldırdım, onları içermeyen bir odak ayarlıyormuş gibi yaparak beklemeye koyuldum. Onları dikkatle gözlüyor, içi dışa vurup her şeyi özetleyecek olan ifadeyi en sonunda yakalayacağıma inanıyordum: Yaşam ki devinimle ritim kazanır, ama katı bir hayal zamanı ortadan kesip dilimlere bölerek devinimi yok eder, o uçucu, elle tutulmaz, en gerekli, en öz zaman kıymığını seçmezsek eğer. Çok beklemedim. Kadın delikanlıyı tatlı tatlı zincire vurmaktaydı; inanılmaz derecede yavaş, tadına doyulmaz bir işkenceyle tel tel koparıp alıyordu onun özgürlüğünü. Varılabilecek sonuçları kafamda canlandırabiliyordum (şimdi de ufak, puf bir bulut belirdi, gökyüzünde hemen hemen tek başına), eve varışlarını görüyordum, (kadı-

nın kocaman yastıklar ve kedilerle doldurmuş olacağı bir bodrum katı, büyük bir olasılıkla), çocuğun korkusunu, başka çıkar yol bulamayarak umursamaz davranmaya, durumda kendisi için bir yenilik yokmuş gibi yaparak kadınla birlikte gitmeye karar verişini. Gözlerimi kapayarak, gerçekten gözlerimi kapadımsa eğer, salıneyi kurdum; gıcıklayan öpücükler, leylak rengi kuştüyü yorganla örtülü yatağın üzerinde kadın, delikanlının onu soymak isteyen ellerini (romanlardaki gibi) usulca itiyor, bir yandan da kendisi onu soyuyor, sütumsü sarı bir ışığın altında, gözle görülürcesine, biri ana, biri oğul. Ve her şey olağan olduğu üzere sonuçlanacaktı belki. Ama belki de öyle bitmeyecekti, belki işler tersine gidecek, yeniyetme delikanlının gözünün açılma töreni yapılmayacaktı, kadın izin vermeyecekti bunun yapılmasına. Tüm beceriksizliklerden, çıldırtıcı okşayışlardan, ellerin bedenler üstünde dolaşmasından oluşan upuzun bir ön sevişme gelip dayanacaktı... kim bilir nereye? Belki yapayalnız tadılan başka bir zevke; böylesi derin ve zavallı bir masumluğu şaşırtıp yorma hüneriyle karışmış hırçın bir reddedişe. Evet, işler bu yönde gelişebilirdi, pek olasıydı bu yönde gelişmesi. Bu kadın sevişmek için istemiyordu çocuğu; taş yürekli bir oyun olduğunu bilmedikçe anlayamayacağınız bir amaç uğruna baskı yapıyordu ona: Doyuma ulaşmaksızın istemenin, isteği uğruna, bu çocuğun yer almadığı bir hayatta bambaşka birisini heyecana getirmek için.

Michel "edebiyat yapmak"tan, kafasında uydurmacalar üreterek oyalanmaktan suçlu. En hoşlandığı şey kuraldışılığı aramaktır; sürüden ayrılan bireyler, hepsi de iğrenç sayılamayacak birtakım canavarlar. Ama o kadın da böyle kuram ve incelemelere çanak tutuyor, belki de kuramların tam isabet almasına yetecek ölçüde ipucu veriyordu. Mademki günlerce düşün-

celerimi dolduracaktı (çünkü uzun düşüncelere dalmak huyundayımdır) hazır daha oradayken, bir tek dakika bile yitirmemeye karar verdim. Her şeyi, (ağaç, parmaklık, sabahın on birindeki güneş) makinenin penceresine sığdırarak fotoğrafını çektim. İkisinin de beni görmüş olduklarını o zaman anladım. Durmuş bana bakıyorlardı. Çocuk şaşırmış, soru sorar gibiydi. Ama kadın sinirlenmişti; yüzü de gövdesi de sımsıkı bir düşmanlık belirtiyordu: oyuna gelmiş, ufak kimyasal bir hayale yansıyarak küçük düşmüştü.

Bunları çok daha ayrıntılı olarak anlatabilirim, ancak zahmete değmez. Kadın kimsenin izinsiz fotoğraf çekmeye hakkı olmadığını söyleyerek filmi ona vermemi istedi. Düzgün bir Paris aksanı taşıyan, tınısıyla canlılığı giderek artan buruk, duru bir sesle. Bana gelince, filmi elimden alıp almayışı umurumda değildi. Gelgelelim beni tanıyan kime sorsanız söyler size: Benden bir şey isteyecekseniz tatlılıkla isteyin. Bu yüzden ben de kamuya açık olan yerlerde fotoğraf çekmenin yasak olmadığı, tersine, özel ve tüzel kişilerce onaylandığı görüşünü dile getirmekle yetindim. Bunu söylerken bir yandan da gözucuyla çocuğun çekildiğini görebiliyordum; yerinden kıpırdamamakla birlikte geri geri gider gibiydi. Derken birden döndü (neredeyse inanılmaz bir şey) ve bir koşu kopardı, zavallı çocukçağız, yürüdüğünü sanıyordu, ama gerçekte tabanları yağlamış kaçıyordu. Arabanın yanından koşarak geçti, bir sap ibrişimden örülmüş melek salyası gibi sabah havasına karışıp gitti.

Ne var ki melek salyalarına şeytan balgamı da denebilir. Michel de oldukça okkalı sövgülere göğüs germek, başkalarının işine burnunu sokan biri olduğunu dinlemek zorunda kaldı. Bir yandan da kendini zorlayarak gülümsüyor, kafasını hafifçe sallayarak bu insafsız yüklenmeyi yatıştırmaya çalışıyordu.

Sıkılıp yorulmaya başlamıştım ki otomobil kapısının çarptığını duydum. Gri şapkalı adam orada durmuş bize bakmaktaydı. Onun da bu güldürüde bir rol oynadığı ancak bu noktada kafama dank etti.

Adam elinde demin okur gibi yaptığı gazeteyle bize doğru ilerledi. En açık anımsadığım şey ağzının, yüzünü kırış kırış yapan çarpıklığıydı. Dudakları titrediği için bu çarpıklık hem yer, hem biçim değiştirerek, tekerlekliymiş gibi ağzın bir yanından öbür yanına gidip geliyordu kendiliğinden. Yüzün geri kalan yanıysa yerli yerindeydi, unla pudralanmış bir palyaço ya da kansız bir adam; donuk, kuru bir ten, çukura batık gözler, saçından, kaşından, boyunbağından daha siyah olan belirgin burun delikleri. Kaldırım ayağını acıtıyormuş gibi sakıngan bir yürüyüş. Rugan ayakkabılarını gördüm, tabanları öylesine inceydi ki adam kaldırımın her pürüzünü hissediyor olsa gerekti. Parmaklıktan neden indim, filmi onlara vermemeyi, bana onların korkusunu, korkaklığını sezdirten buyuruya karşı çıkmayı neden kafama koydum, bilmiyorum. Palyaçoyla kadın birbirlerine sessizce danıştılar. Kusursuz ve dayanılmaz bir üçgen oluşturuyorduk; içimde bir kırbaç şaklatarak parçalamak itkisi uyandıran bir şey, yüzlerine karşı güldüm, sonra yürümeye başladım. Deminki çocuktan biraz daha yavaş yürüdüğümü sanıyorum. Küçük demir köprüye, ilk evlerin önüne gelince durup onlara baktım. Yerlerinden kımıldamamışlardı. Yalnız adam gazetesini elinden atmıştı. Bana öyle geldi ki sırtı parmaklığa dönük duran kadın, kaçacak yol arayanların o geleneksel, gülünç hareketleriyle taşı sıvazlamaktadır.

Ondan sonra olan şey burada oldu, hemen biraz önce, beşinci kattaki bu odada. Michel pazar günü çektiği resimleri banyo edinceye dek aradan günler geçti. Konservatuvarla Sainte-Chapelle'in resimleri istediği

gibi çıkmıştı. Sonra Michel unutmuş olduğu bir-iki resim buldu: Köhne bir sokak helasının çatısına şaşılası biçimde tünemiş duran bir kediyi yakalayabilmek için boşuna harcanmış bir poz, bir de o sarışınla delikanlının resmi.

Negatifi öyle iyiydi ki Michel resmi büyüttü, bu da öyle iyi çıktı ki çok daha büyük, neredeyse poster boyunda bir kopyasını yaptı. Yalnızca konservatuvar resmi bunca uğraşıya değerdi, oysa Michel (şimdi insanın kafasını kurcaladıkça kurcalayan bir nokta) bunu düşünmedi bile. Ruloda onu ilgilendiren tek resim adanın ucundaki parkta çektiğiydi. Büyütülmüş kopyayı odasının bir duvarına raptiyeledi. O ilk gün uzun uzun fotoğrafa bakıp o sahneyi anımsadı: Elden gitmiş olan gerçekle anının iç karartan karşılaştırılması, bütün resimler gibi donmuş bir anı ki hiçbir şeyi eksik değildi, sahnenin asıl toparlayıcısı olan hiçlik bile; hele hele hiçlik hiç eksik değildi. İşte kadın, işte çocuk, tepelerindeki ağaç kaskatı, gökyüzü duvarın taşı kadar sert, bulutlarla taşlar eriyerek ayrılmaz tek bir madde oluşturmuş. (Şimdi fırtına öncüsü gibi keskin çizgili bir tanesi geçiyor). İlk iki gün bu yaptığım işi, resmin kendisiyle başlayıp duvardaki büyültülmüş kopyasında biten süreci benimsedim. José Norberto Allende'nin tezinden yaptığım çeviriye zaman zaman ara vererek yeniden kadının yüzüne, parmaklığın koyu alacalarına bakışımı garipsemedim bile. Öylesine budala serserinin biriyim ki bir fotoğrafa karşıdan baktığınızda gözlerin hem bakış, hem de görüş açısından merceğin yerine geçtiğini bundan önce hiç düşünmemiştim. Zaten bu gibi şeyler olağan sayılır da üzerinde düşünmek kimsenin aklına gelmez. Önümde yazı makinesiyle masa başında oturduğum yerden fotoğrafa beş metre uzaktan bakıyordum. Derken resmi tam merceğin görüş noktasına asmış olduğumu fark ettim. Çok iyi gö-

rumuyordu böyle: Bir fotoğrafın tadını çıkarmanın en iyi yolu kuşkusuz buydu. Gerçi yan açıdan bakmak da kesinlikle zevklidir, resmin bambaşka yönlerini bile göz önüne serebilir. Birkaç dakikada bir, örneğin José Norberto Allende'nin çok iyi bir İspanyolca'yla söylediğini iyi bir Fransızca'yla söylemeyi beceremediğimde gözlerimi kaldırıp fotoğrafa bakıyordum. Kimi zaman kadına takılıyordu gözlerim, kimi zaman çocuğa, kimi zaman da kaldırımın üstündeki kuru yaprağa. Yaprak vanlamasına bir çizgiyi vurgulamak istercesine, bilmiş gibi, pek uygun bir biçimde düşmüştü yere. Böyle zamanlarda çalışma yorgunluğunu çıkarmak için biraz dinleniyor, kendimi gene kıvançla, fotoğrafın iliklerine işlemiş olan o pazar sabahının içine kapatıyordum. Benden filmi isteyen kadının öfkesini, çocuğun o acınası, gülünç kaçışını, beyaz yüzlü adamın sahneye girişini buruk bir gülümseyişle ansıyordum. Temelde kendimden hoşnuttum. Gerçi oynamış olduğum rol pek parlak değildi. Sonra laf altında kalmamak Fransızlara bir Tanrı vergisi olduğuna göre, vatandaşların hak, ayrıcalık ve de önceliklerini baştan sona sayıp dökmeden oradan niçin ayrıldığıma da pek akıl erdiremiyordum. Ne var ki önemli olan, asıl önemli olan şey, çocuğun zamanında kaçmasına yardım edebilmemdi. (Varsayımlarımı doğru sayarsak elbet. Yeterince kanıtlanmadıysa bile kaçış olgusu bu varsayımı doğrular nitelikte değil mi?) Düpedüz başkasının işine burnumu sokmakla ona en sonunda korkusundan yararlanarak olumlu bir şey yapma fırsatı vermiştim. Şimdi o bundan pişmanlık duyuyor, onurunun zedelendiğini, erkekliğine gölge düştüğünü düşünüyordu kuşkusuz. Olsun! O adada çocuğa baktığı gibi bakabilen bir kadının ilgisinden yeğdi bu. Michel kimi zaman biraz dar kafalı olup çıkar; güçlü durumda olanın güçsüzü baştan çıkar-

masının yanlış olduğuna inanır. Sonuç olarak o fotoğrafı çekmekle iyi etmiştim.

Ne var ki şimdi çalışırken paragraf aralarında fotoğrafa bakıyorsam, yaptığım işin iyiliğinden ötürü değildir. O dakikada gerçek nedeni bilmiyordum, büyültüğüm fotoğrafı duvara asmamın nedenini. Belki bütün yaşamsal davranışlar böyledir; gerçeğe dönüşebilmelerinin koşuludur bu belki de. Ağaç yapraklarının sinsiliğe kaçan titreşimi beni ürkütmedi, sanırım. Bir tümce üstünde çalışmaktaydım, tümceyi güzelce toparladım. Alışkanlıklar bir büyük baharat dolabı gibidir. Sonunda 32 x 28 boyunda büyültülmüş bir fotoğraf bir sinema ekranına benzer; ekranda, bir adacığın köşesinde, bir kadın bir delikanlıyla konuşmakta, bir ağaç da kuru yapraklarını onların üstüne serpmekte.

Gelgelelim kadının elleri işi azıttı. Ben tam, "Böyle durumlarda ikinci kilit noktası toplumların bünyesindeki güçlüklerin niteliğidir, bu da..." diye bir şeyler çevirmiştim ki kadının ellerinin usulca kıpırdamaya başladığını gördüm, parmak, parmak. Benden hiçbir şey kalmadı ortada, artık bitirmek zorunda olmayacağım Fransızca bir tümce, yerde bir yazı makinesi, sarsılıp gıcırdayan bir sandalye, sis. Çocuk şöyle bir boyun kırıp başını eğmişti; hani boksörler ellerinden gelenin tümünü yapmışlardır da en son yumruğu bekliyorlardır artık; paltosunun yakasını kaldırınca büsbütün bir tutukluya benzemişti, kendi acı sonunun yaklaşmasına yardımcı olan ideal kurban. Şimdi kadın, onun kulağına fısıldıyordu; elini gene açıp onun elmacıkkemiğine yasladı, okşuyor, okşadığını tutuşturuyor, hiç acele etmiyordu. Çocuk şaşkınlıktan çok kuşku içindeydi, birkaç kez kafasını uzatıp kadının omzunun üstünden baktı. Kadınsa hep konuşuyordu. Ne diyorsa, çocuk birkaç dakikada bir dönüp arkaya bakıyordu. Onun baktığı yerde park etmiş otomobille

gri şapkalı adamın durduğunu Michel biliyordu. Özellikle fotoğrafın dışında bırakılmış gene de çocuğun gözlerinin ta içinde (bundan nasıl kuşkumuz olabilir artık), kadının sözlerinde, kadının ellerinde, kadının bir başkasının yerini tutan varlığında. Adamın yaklaşıp durarak onlara baktığını gördüğüm zaman, eller cepte, hoşnutsuzlukla buyurganlık arası bir duruş, köpeğini bir ıslıkla parkta oynamaya çağıran efendi... O zaman anladım, bu anlamaksa eğer, şimdi ne olacaktı, pazar günü ne olması gerekmişti, nelerin olması kaçınılmazdı o dakikada, tam benim burnumu kurulu düzene sokarak kendim de bilmeden karıştığım, bu kişiler arasında geçeceklerin geçmesini önlediğim dakikada ne olması gerekiyorduysa şimdi olacak, kurgu gerçekleşecek, gereken sonuca bağlanacaktı.

Önceden kafamda canlandırdığım şeyin korkunçluğu gerçektekinin yanında hiç kalıyordu. O kadın orada kendi başına değildi. Okşayışları, önerileri, kışkırtmaları kendi doyumu için değil; o dağınık saçlı küçük meleği oradan alıp götürerek, onun korkusu ve coşkulu güzelliğiyle cilveleşmek değildi amacı. Asıl patron orada beklemekteydi sinirli sırıtışıyla, işin pişmiş olduğunu şimdiden biliyordu. Çiçeklerle kelepçelenmiş tutsakları alıp getirmek için cepheye öncü olarak kadın süren ilk erkek o değildi. Gerisi çocuk oyuncağı, bekleyen araba, evlerden bir ev, içki, kışkırtıcı resimler, iş işten geçtikten sonra dökülen gözyaşları, cehennemde uyanış. Benimse elimden gelen hiçbir şey yoktu, hiçbir şey yapamayacaktım bu kez. Elimdeki tek güç bir fotoğraf olmuştu, orada, onların şimdi benden öç aldıkları, ne olup biteceğini açıkça gösterdikleri yerde çektiğim resim. Resim çekilmiş, süre dolmuş, zaman geçmişti; öyle uzaktık ki birbirimizden, o horlayıp hırpalayan eylem yapılmış bitmişti bile hiç kuşkusuz, gözyaşları çoktan akıtılmış... gerisi tahmin-

ler ve üzüntüydü yalnızca. Durup dururken olayların akışı tersine dönmüştü, canlanmışlardı, hareket ediyorlardı, gelecekte neler yapacaklarına karar veriyorlardı, vermişlerdi bile. Bense bu yanda bir başka zamanın tutsağı, beşinci kattaki bir odada, onların kim olduklarını bilememek, o kadın, o adam, o çocuk, yalnızca fotoğraf makinemin merceği olarak kalmak, araya girebilme yeteneğinden yoksun, olduğu yerde duran, olduğu yere çakılı bir şey. Korkunç bir şeydi beni alaya almaları, her şeyi güçsüz gözümün önünde tasarlamaları, çünkü delikanlı gene o suratı unlu palyaçoya bakıyordu ve ben, onun evet diyeceğini, çünkü yapılan önerinin paraya, göz boyamalarına dayandığını bilip sineye çekmek zorundaydım. Kaç, diye bağıramazdım ona; ne de yeni bir fotoğrafla, salya ve parfüm çemberini kırabilen bu küçük, uysal uyarıyla kaçış yolunu açabilirdim artık. Her şey oracıkta, o dakikada çözümlenip sonuçlanacaktı. Gerçek sessizlikle ilişkisi olmayan uçsuz bucaksız bir sessizlik vardı. Her şeyi çekip uzatıyor, her şeyi pişirip kotarıyordu. Çığlık koparmadığımı sanıyorum; korkunç bir çığlık attım ve tam o dakikada onlara doğru ilerlemeye başlamış olduğumu gördüm, beş-on santim, bir adım, bir adım daha, öndeki ağaç dallarını düzenli bir tempoyla sallıyordu, parmaklığın paslı bir köşesi fotoğraf karesinden dışarı fırlamıştı, kadının yüzü şaşırmış gibi bana dönmüş, büyüyordu. Sonra ben, kadını gözden kaçırmaksızın biraz döndüm, demek istediğim, fotoğraf makinesi biraz döndü, adamın üstüne yürümeye başladım. Adam gözlerinin yerindeki o kara çukurlarla bana bakıyordu, hem şaşkın, hem öfkeli, beni havaya çivilemek isteğiyle bana bakıyordu. O dakikada odak dışında iri bir kuşa benzer bir şey gözüme takıldı, tek bir kanat çırpışıyla resmin önünden geçip gitti. Odamın duvarına dayandım, içime mutluluk doldu, çünkü çocuk kaçmayı

başarmıştı; gene odağı ayarlayarak onun kaçtığını, saçları rüzgârda uça uça seğirtip gittiğini, işte en sonunda adadan dışarı kendini atıp küçük köprüden geçerek kente döndüğünü gördüm. İkinci kez onların elinden kaçmıştı, ikinci kez ben, onun kaçmasını sağlıyor, onu o eski, sallantılı cennetine geri gönderiyordum. Soluk soluğa ötekilerin karşısına geçtim; başkaca yaklaşmanın gereği yoktu artık, oyunun sonu gelmişti. Fotoğraf karesinin acımasızca kestiği yerde kadının biraz omzu, belki biraz da saçı görünüyordu. Adamsa tam ortadaydı, ağzı yarı açık, içinde kapkara dilinin oynadığını seçebilirdiniz. Ellerini ağır ağır kaldırarak ileriye doğru uzattı, görüntü son derece netleşti bir an, derken adam boylu boyunca yığılarak tüm adayı, ağacı, güneşi kapadı. Gözlerimi yumdum, başka bir şey görmek istemiyordum artık, ellerimi yüzüme örttüm, aptallar gibi gözlerimden yaşlar boşandı.

Şimdi bir büyük beyaz bulut var, bütün bu günler boyunca, bu anlatımsız zaman boyunca hep var olduğu gibi. Söylenmesi gereken sözün gerisi hep bir buluttur, iki bulut ya da hiç bulutsuz bir günün uzun saatleri, odamın duvarına iğnelenmiş tertemiz, apaçık bir dikdörtgen.

Gözlerimi açıp da gözyaşlarımı parmaklarımla sildiğimde bunu gördüm: lekesiz gökyüzü, derken soldan beri bir bulut çıkageldi, ağır ağır süzülüp geçerek sağda yitip gitti. Derken bir bulut daha. Arada değişiklik olsun diye her şey pusarıyor, her şey kocaman bir bulut olup çıkıyor ve durup dururken iri damlalarla yağmur boşanıyor. Fotoğrafın üstüne uzun uzun yağmur yağdığını görebiliyorsunuz, ters çevrilmiş bir ağlama gibi. Sonra santim santim kare ortaya çıkıyor gene, güneş mi açıyor ne, derken yeniden bulutlar sökün ediyor, ikişer ikişer, üçer üçer, arada da güvercinler ve birkaç kırlangıç.

BÜTÜN PARKLAR UÇ UCA

Romanı okumaya birkaç gün önce başlamıştı. Acele bir iş toplantısı yüzünden elinden bırakmış, malikânesine dönerken trende gene açmıştı. Bırakmıştı kendisini; romanın kurgusuna, kişilerinin belirlenmesine karşı duyduğu ilginin yavaş yavaş artmasına izin vermişti. O gün öğleden sonra malikânesinin hesap işlerinden sorumlu yöneticisiyle ortaklaşa bir sahiplik sorununu görüşüp, bir vekâletname mektubu yazdıktan sonra parkın meşelerine bakan çalışma odasının dinginliği içinde gene kitaba döndü. Sırtı kapıya çevrili duran en sevdiği koltuğuna yayılıp gömüldü, (şu anda rahatsız edilmenin düşüncesi bile onu sinirlendirmeye yeterdi), sol eliyle koltuğun yeşil kadife kaplamasını okşayarak, romanın son bölümlerini okumaya koyuldu. Kişilerin adlarıyla kendi kafasındaki görünümleri belleğinde kolaycacık canlandı, roman onu hemen büyüsünün içine alıverdi. Satır satır okudukça kendini çevresindeki şeylerden sıyırıp koparmakla birlikte bir yandan da kafasını yüksek arkalıklı koltuğun yeşil kadifesine rahatça yaslamanın, sigaralarının el altında olduğunu, büyük pencerelerin ötesinde öğleden sonra havasının meşe altlarında titreştiğini bilmenin, neredeyse sapıklığa kaçan hazzını tadıyordu. Sözcük sözcük, romandaki kadınla erkeğin kirli

çıkmazına sürüklenerek kendini kurgunun akışına (görüntüleri yerli yerine oturtup renk, devinim kazandırtacak oranda) kaptırarak, o dağ kulübesindeki son buluşmaya tanık oldu.

İlkin kadın geldi, ürkek. Şimdi de sevgilisi geldi; yüzü bir dalın çarpmasıyla çizilmiş. Örnek bir davranışla kadın, akan kanı öpücükleriyle durdurmaya yeltendiyse de erkek, onun okşayışlarını iteledi. Bir kuru yapraklar dünyasının, gizli kapaklı orman yollarının koruyuculuğuna sığınan o yasak tutkunun törenlerini yinelemeye gelmiş değildi bugün. Hançer bağrında isınıyor, hemen altında da özgürlük küt küt vuruyordu oracığa sokulmuş. Şehvetli, soluk soluğa bir konuşma, yılanlardan örülü dereler gibi akıyordu sayfalar boyunca; her şeyin ta zamanın başlangıcında kararlaşmış olduğunu insan sezinliyordu. Erkeği orada tutmak, caydırmak istercesine boynuna dolanıp kıvranan okşayışlar bile, korkunç şey, ortadan kaldırılması gereken öteki erkeğin yapısını çizimler gibiydi. Hiçbir şey unutulmamıştı: zaman ayarlamaları, beklenmedik tehlikeler, olası terslikler. Bu saatten başlayarak her saniye inceden inceye bir işlevle yükümlenmişti. Ayrıntıların buz gibi bir soğukkanlılıkla yeniden ele alınarak gözden geçirilmesine çok seyrek olarak, zar zor ara veriliyordu: Bir elin bir yanağı şöyle bir okşayıp geçmesine yetecek kadar. Karanlık basmaya başlamıştı.

Şimdi birbirlerinden yana hiç bakmayarak, kendilerini bekleyen işe kaskatı adanmış, kulübenin kapısından ayrıldılar. Kadın kuzey yönündeki patikaya sapacaktı. Karşı yöne giden patikada erkek bir an arkasına döndü; onun, çözülmüş saçları uçuşarak koşup gitmesini izledi. Sonra kendi de koşmaya başladı. Ağaçların, çalılık çitlerin dibine sine sine, alacakaranlığın sarımsı sisi içinde eve giden iki yanı ağaçlık yolu seçinceye dek. Köpeklerin havlamaması gerekiyordu,

havlamadılar. Malikâne yönetmeni bu saatte burada bulunmayacaktı, nitekim yoktu. Erkek sundurmanın üç basamağını çıkıp eve girdi. Kadının sesi kulaklarındaki kanın gümbürtüsünü bastırıyordu! İlkin bir mavi salon, sonra bir hol, ardından halı kaplı bir merdiven. Üst katta iki kapı. İlk odada kimse yok, ikincisinde de kimse yok. Salon kapısı ve sonra, elde hançer, o büyük pencerelerden içeri dolan ışık, yeşil kadife kaplı bir koltuğun yüksek sırtı, koltukta roman okuyan adamın kafası.

OYUNUN SONU

Letitia, Holanda ve ben, sıcak havalarda Arjantin Santral Demiryolu'nun üstünde oynardık; annemle Ruth Teyze öyle uykusuna yatsalar da beyaz bahçe kapısının dışına çıkabilsek, diye dua ederdik. Bulaşıkları yıkadıktan sonra annemle Ruth Teyze mutlaka yorulurlardı, hele kurulamayı benle Holanda yapıyorsak çünkü böyle zamanlarda tartışmalar çıkar, kaşıklar yere düşer, yalnız bizim anladığımız gizli sözler söylenir kısacası öyle bir hava doğardı ki yağ kokuları, José'nin vaygarası ve mutfağın loşluğu içinde, inanılmaz bir kavgayla sonuçlanır, kıyametler kopardı. Bu gibi dalaşmaları kışkırtmakta Holanda uzmandı; örneğin yıkanmış bir bardağı kirli su dolu tasın içine düşürerek ya da araya, sanki üstünde durmazmış gibi, Loza'ların iki hizmetçileri olduğuna ilişkin laf sokuşturarak. Benim başka yöntemlerim vardı: Ruth Teyze'ye, hep tencereleri, tasları ovarsa ellerinin alerji olacağını söyler, arada bir tabaklarla bardakları yıkamasını salık verirdim. Oysa bunları yıkamayı annem severdi ve bu yüzden, ikisi, işin kolayını kapmak için bir çıkar savaşı başlatarak hiçbir şey demeden takışırlardı. Dinlemek zorunda olduğumuz öğüt kırıntılarıyla uzayıp giden aile anıları canımızı sıkmaya başladığı zaman başvurduğumuz en kahramanca yöntem kedinin üstüne kaynar su dök-

mekti. José sıcak sudan hiç kaçmazdı; döktüğümüz yarım bardağın neredeyse gelip altına dururdu, zavallı hayvan, suyun ısısı da 220°F dolaylarında olurdu, belki de daha az, çok daha az olsa gerekti büyük bir olasılıkla, çünkü José'nin tüyleri hiç dökülmedi. Amaç, yangına körükle gitmekti; Ruth Teyze'nin salıverdiği şahane bir la bemol ve annemin değneği almak için sıçramasıyla doruğa ulaşan curcuna arasında, Holanda'yla ben hiç vakit geçirmeden evin uzun sundurmasında izimizi yitirip arkadaki boş odaların yolunu tutardık. Burada Letitia, Ponson de Terrail'i ya da ona benzer, olmayacak bir başka kitabı okumaya dalmış, bizi bekliyor olurdu.

Çoğu zaman annem bizi epey kovalardı, ama kafalarımızı kırmak isteği çok geçmeden uçup geçer ve sonunda (biz kapıyı içeriden sürmelemiş, tiyatro oynar gibi dokunaklı seslerle merhamet dilenmeye başlamış olurduk) annem dönüp giderdi, hep aynı sözleri yineleyerek: "Bu haytalar sokağa düşecekler sonunda."

Düştüğümüz yer Arjantin Santral Demiryolu'nun rayları olurdu, ev durulup oturarak sessizleştiği, kedinin de öğle uykusu için limon ağacının altına uzandığını gördüğüm zaman, arılar ve çiçek kokularıyla mırıl mırıl bir rahatlık... Beyaz kapıyı yavaş yavaş açardık, sonra bir rüzgâr patlaması gibi bir patırtıyla kapadığımız zaman özgürlük gelir ellerimizden tutar, bedenlerimizi bütünüyle kavrayıp paldır küldür dışarı çekerdi bizi. Demiryolunun küçük tümseğini tırmanabilmek için hız almaya çalışarak bir koşu koparır, oraya varınca dünyanın tepesine yayılıp mülkümüzü sessizce gözden geçirirdik.

Şuydu mülkümüz: Rayların çizdiği upuzun eğri tam bizim evin arkasından kıvrılırdı. Çakıllı tümsek, rayların çifte çizgisi ve aradaki bağlantılar vardı yalnızca; taşların arasında biten birkaç tutam şapşal ot ve

öğleden sonra saat ikinin güneşinde gerçek elmaslar gibi parlayan granit parçaları. Raylara dokunmak için eğildiğimizde (hiç zaman yitirmezdik, çünkü burada fazla oyalanmak tehlikeliydi, trenlerden ötürü değil de evden görülme korkusundan), taş yol yatağından tüten sıcak yüzlerimizi yakardı; ırmaktan esen rüzgâr yönünde döndüğümüz zaman da yanaklarımıza, kulaklarımıza nemli bir ısı çarpardı. Bayılırdık diz kırıp çömelmeye, kalkıp gene çömelerek bir ısı bölgesinden öbürüne kaymaya; ter boyutunu ölçmek için birbirimizin yüzünü gözlerdik, bir-iki dakika sonra ter yüzümüzden aşağı akmaya başlardı artık. Hiç sesimizi çıkarmadan raylar boyunca uzaklara, karşı yöndeki ırmağa bakardık, göz alabildiğince uzanan o sütlü kahverengindeki ırmak parçası.

Mülkün bu ilk denetiminden sonra paldır küldür tümsekten aşağı iner, beyaz bahçe kapılı evi kuşatan duvar boyunca sıralanmış söğüt ağaçlarının cılız gölgesine sığınırdık. Burası mülkün başkentiydi, yaban kenti, oyunumuzun merkez üssü. Oyunu ilk başlatan Letitia olmuştu; üçümüzden en şanslısı, en ayrıcalıklı olanı oydu. Letitia bulaşık kurulamak, yatak yapmak zorunda değildi; sabahtan akşama kitap okuyup kestiği resimleri yapıştırarak tembellik edebilirdi. Geceleyin de canı isterse geç yatmasına izin verirlerdi; kendi başına bir odada yatması, canı isteyince özel olarak hazırlanmış sıcak et suyu içmesi ve daha bir sürü ayrıcalıklar da cabası. Letitia bu ayrıcalıklardan gitgide daha çok yararlanır olmuştu ve önceki yazdan beri oyunumuzu o yönetiyordu, düşünüyorum da bütün mülkü o yönetiyordu galiba; her neyse, zaten diline daha çabuktu, Holanda'yla ben de onun söylediklerini hiç karşı çıkmadan, neredeyse kıvançla benimserdik. Olasıdır ki annemizin, Letitia'ya nasıl davranmamız gerektiği konusunda geçtiği uzun demeçler etkisini göstermişti

ya da Letitia'yı yeterince sevdiğimiz için onun elebaşı olması bizi rahatsız etmiyordu. Elebaşılığa yaraşır tipte olmayışı ne yazık, üçümüzden en kısa boylusu oydu, çok da sıskaydı. Holanda zayıftı, ben de hiçbir zaman 50 kilonun üstüne çıkmazdım ya, Letitia ikimizden de sıskaydı, daha kötüsü, boyunla kulaklar yöresinde, uzaktan bile seçilebilen cinsten bir sıskalıktı bu. Belki de sırtındaki sakatlıktı onu böyle bir deri, bir kemik gösteren; örneğin, Letitia başını yandan yana döndürmekte bile güçlük çekerdi, bacakları katlanmış ütü tahtalarını andırırdı, hani Lozaların evindeki beyaz örtülü ütü tahtası gibi, geniş ucu yukarıda olarak duvara dayanmış. Ve bizim başımıza o buyruktu.

En içimize sinen, içimize yağ bağlatan düşlem, günlerden bir gün annemle Ruth Teyze'nin oyunumuzu öğrenmeleriydi. Bir yolunu bulup oyunu öğrenirlerse inanılmaz bir çıngar çıkacaktı. Şu ünlü la bemol, ayılıp bayılmalar, sevgi ve özverilerin bulduğu nankörlükten yakınmalar, belli başlı cezaları sayıp döken dizi dizi korkutmacalar ve en sonunda, başımıza gelecekler konusunda yürütülen karanlık kehanetler ki üçümüzün de bir gün sokağa düşeceğimize ilişkindi. Bu sonuncu kehanet, bizleri biraz şaşkınlığa uğratırdı, çünkü sokağa düşmek düşüncesi pek olağan gelirdi bize...

İlkin Letitia bize kura çektirtirdi. Bu iş için kullandığımız çakıl taşlarını avuçlarımızda gizler, yirmi bire kadar sayardık, hangi sırayla olursa olsun. Bu yöntemi kullandığımızda kafamızdan iki-üç kız daha yaratır, onları da oyuna sokardık, hile olmasın diye. Onlardan biri "21" olursa hemen oyundan atar, yeniden çekiş yapardık, içimizden birisi kazanıncaya değin. O zaman Holanda'yla ben taşı kaldırır, süs kutusunun altından çıkartırdık. Diyelim Holanda kazandı, takılacak süsleri Letitia'yla ben seçerdik. Oyunun iki türü vardı: Heykeller ve Duruşlar. Duruşlar

için süs gerekli değildi, yüz ve bedenle anlatım gerekliydi, bir dolu. *Haset* için dişlerinizi gösterip sıktığınız yumruklarınızı, yaltaklanan köpek misali kaldırırdınız örneğin. *İyilik* için en uygunu melek gibi bir yüz, gökyüzüne çevrilen bakışlar ve karşıdaki zavallı görünmez yetime bir şeyler (bir bez parçası, bir top, bir söğüt dalı) sunan bir eldi. *Utanç*'la *Korku*'yu vermek kolaydı. *Garez*'le *Kıskançlık* daha ciddi bir çalışma gerektirirdi. Heykellerinse hemen hepsini süslerin seçimi belirlerdi, bu seçime de katıksız bir serbestlik egemendi. Ortaya bir heykel çıkartabilmek için giysilerle süs eşyalarının bütün ayrıntılarını ince ince düşünmek zorundaydınız. Seçilen kişinin süslerin dağıtımına katılamaması oyunun kurallarından biriydi; öbür iki kişi konuyu konuşup tartışır, seçileni giydirip süslerdi. Seçilen kişi heykelini, onların giydirip kuşattıklarını dikkate alarak yaratmak zorundaydı, bu da oyuna daha bir çapraşıklık, bir heyecan katardı, çünkü seçilmeyenlerin arada komplo kurdukları olur, zavallı kurban bir de bakardı en olmayacak, tutarsız süslerle bezenmiş. Böylece çarçabuk iyi bir heykel düşünmek ona düşerdi. Oyun, Duruşlar'sa seçilen kişi yüzünün akıyla çıkabilirdi, ama Heykeller'in feci fiyaskolara dönüştüğü çok görülürdü.

Neyse, anlatacağım öykü... ne zaman başlamıştı, Tanrı bilir, gelgelelim trenden o ilk mektubun atıldığı gün her şey değişti. Duruşlar ve Heykeller kendi tüketimimiz için üretilmiyordu, doğallıkla; yoksa hemencecik sıkılıp bıkardık. Kurala göre seçilen kişi söğütlerin gölgesinden ayrılarak tümseğin dibinde durur ve Tigre'den gelen 2.08 trenini beklerdi. Palermo sırtlarındaki bu yükseklikte trenler çok hızlı geçtiklerinden onlara karşı Duruşlar ve Heykeller oynamak bize utangaçlık vermezdi. Tren pencerelerindeki yolcuları

doğru dürüst görmezdik bile. Ne var ki zamanla biraz daha ustalaştık, yolculardan kimilerinin bizi görmek için beklediklerini biliyorduk. Beyaz saçlı, bağa gözlüklü bir adam vardı; başını pencereden çıkarır, Duruş ya da Heykel'e mendil sallardı. Vagon merdivenlerindeki okul çocukları, tren geçerken bir şeyler bağırırlardı, ama içlerinden kimileri sessiz ve ciddi süzerlerdi bizi. Doğruyu isterseniz Duruş ya da Heykel hiçbir şey göremezdi, tüm dikkatini kıpırtısız durabilme çabasında yoğunlaştırmak zorundaydı çünkü. Gelgelelim söğütlerin altındaki öbür ikisi elde edilen başarıyı ya da seyircinin ilgisizliğini insanın içini eriten ayrıntılarla tartışırlardı.

Mektubun, ikinci vagon geçerken yere düştüğü gün, günlerden çarşambaydı. Kâğıt Holanda'nın hemen yakınına düştü (Holanda o gün *Hain Dedikodu*'yu canlandırmıştı) ve sıçrayarak benden yana geldi. Küçücük kâğıt parçası sımsıkı katlanarak metal bir vida yuvasının içine sokuşturulmuştu. Mektupta bir erkek yazısıyla, hem de kargacık burgacık, "Heykeller çok güzel. İkinci vagonun üçüncü penceresinde duruyorum. Ariel B." diye yazılmıştı. Vida yuvasına geçirip yere atmanın zahmetiyle kıyaslayınca mektubu biraz yavan bulduksa da olay pek hoşumuza gitti. Mektup kimde kalacak diye kura çektik, ben kazandım. Ertesi gün kimse oynamak istemedi, çünkü hepimiz Ariel B.'nin neye benzediğini görmeye can atıyorduk, gene de oyun oynamayışımızı onun yanlış yorumlamasından korkuyorduk. Sonunda kurayı çektik, Letitia kazandı. Holanda'yla ben müthiş sevindik buna, çünkü Letitia Heykeller'i pek güzel becerirdi, zavallıcığım. Durduğu zaman sakatlığı görülmezdi ve Letitia son derece soylu pozlar takınmasını bilirdi. Duruşlarda cömertlik, Tanrı Sevgisi, Özgeçi, Tanrıya Adanış gibi konular seçerdi hep. Heykellerde bizim salondaki Ve-

mus'ü canlandırmaya çalışırdı, hani Ruth Teyze'nin, Nilo Venüsü diye ad taktığı. O günkü süsleri özellikle seçtik, Ariel'in gözlerini iyice kamaştırabilmek için. Letitia'nın üstüne bir parça yeşil kadifeyi tunik gibi geçirdik, saçına söğüt dallarından bir taç oturttuk. Kısa kollu giyinmiş olduğundan harika bir Grek havası yarattık. Letitia gölgede biraz prova yaptı; Holanda'yla benim de yola çıkıp Ariel'e (ağırbaşlı gene de son derece candan) el sallamamız kararlaştı.

Letitia şahaneydi. Tren geldiğinde kılı bile kıpırdamadı. Başını döndüremediğinden arkaya atmış, kollarını öyle bir tutuşu vardı ki gerçekten kopuk sanırdınız; yeşil tunik bir yana, tıpkı Nilo Venüsü olup çıkmış gibiydi. Üçüncü pencerede kıvırcık sarı saçlı, açık renk gözlü bir çocuk seçtik; Holanda'yla benim el salladığımızı görünce parıl parıl gülümsedi. Tren saniyede gelip geçmişti. Ne var ki 4.30'da biz hâlâ, Ariel'in üstünde koyu renk ceket, kırmızı kravat mı vardı, efendi çocuk muydu yoksa manyağın biri miydi, diye tartışıp duruyorduk. Perşembe günü ben bir Duruş doktürdüm: Üzgü, ve, "Üçünüzü de çok beğeniyorum," diyen bir mektup daha aldık. Şimdi artık Ariel pencereden başını uzatıp kol sallıyordu bize. On sekizinde olmalı (on altının üstünde olmadığından emindik elbette). Onun her gün İngiliz okulundan döndüğüne karar verdik. Sıradan okullardan birinde olduğunu düşünmek bile istemiyorduk. Ariel'in çok üstün olduğu besbelliydi.

Rastlantıya bakın ki harika bir şansla kurada üç gün üst üste Holanda kazandı. Kendi boyutlarını aşan nitelikte Sitem ve Hırsızlık Duruşları yarattığı gibi çok yetin bir de Balerin Heykeli oldu, trenin dönemeci almasıyla birlikte tek ayağının üstünde denge tutturarak. Ertesi ve daha ertesi günler ben kazandım. "Dehşet"i yaparken Ariel'in mektubu neredeyse burnuma

çarptı. Yazılana önce bir anlam veremedik: "En güzeli, en tembeli." En son anlayan da Letitia oldu. Kıpkırmızı kesilerek başını alıp gittiğini gördük; Holanda'yla ben bakıştık, az buçuk öfkelenmiştik. Belirtmeyi düşünebildiğimiz ilk fikir Ariel'in bir budala olduğu yolundaydı. Gelgelelim bunu Letitia'ya söyleyemezdik ki, zavallı melek, zaten katlanmak zorunda olduğu çileler yetmezmiş gibi. Letitia bir şey söylemedi, gene de mektubun ona ait olduğu aramızda varsayılmış gibiydi, o da alıp sakladı. O gün eve dönüşte suspustuk biraz, geceleyin de toplaşmadık. Akşam yemeğinde Letitia pek mutluydu, gözleri parıl parıl, annem de birkaç kez Ruth Teyze'ye kendi sevincini gösteren bakışlar fırlattı. O günlerde Letitia için kas güçlendirici bir terapi deniyorlardı; tüm sıskalığına karşın Letitia öyle bir canlanmıştı ki aklınız durur.

Uykudan önce Holanda'yla ben durumu görüştük. Ariel'in mektubu değildi asıl canımızı sıkan, gelip geçen bir trenden atılmış bir pusula, olup olacağı; yok, ayrıcalıklı bir konumda olan Letitia'nın bizi aşırı sömürdüğü görüşündeydik. Ona bu konuda hiçbir şey diyemeyeceğimizi Letitia biliyordu, zaten bir ev ki içinde bir sakat ve sınırsız gurur vardır, hastanın kendisinden başlayarak herkes bu sakatlığı bilmezmiş gibi yapar, daha da iyisi, karşısındakinin bildiğini bilmezmiş gibi yapar herkes. Ne var ki bunu pek de abartmanın gereği yoktur, nitekim Letitia'nın sofra başındaki tutumu, sonra o mektuba el koyuşu filan artık şuramıza gelmişti. O gece ben gene trenlerle ilgili korkulu düşler görmeye başladım: Sabahmış, uçsuz bucaksız tren tarlalarındaymışım, her yer üstleri makaslı raylarla dolu, uzaktan yaklaşan lokomotiflerin kızıl ışığını görüyorum, tren acaba solumdan mı geçecek diye kaygıyla bakarken bir de arkadan bir ekspres çıkageliyor ya da (bu daha da kötü) trenlerden biri birden makas

değiştirerek beni ezip geçecek, diye ödüm kopuyor. Ne var ki karabasanı sabahleyin unuttum gitti, çünkü Letitia'nın çok ağrısı vardı, giyinmesine biz yardım ettik. Dünkü duruma biraz pişman olmuş gibimize geldi, biz de çok iyi davrandık ona; "Çok yürüdüğün zaman böyle oluyor, bugün hiç odandan çıkmasan da kitap okusan belki daha iyi edersin," dedik. Letitia hiç sesini çıkarmadı, ama bizle birlikte kahvaltıya geldi, annem, "Nasılsın?" diye sorunca o da, "Çok iyiyim, sırtımın ağrısını duymuyorum bile," dedi. Çok kesin söyledi bunu, söylerken de bize baktı.

O gün öğleden sonra ben kazandım, ama neden, ne oldu, bilmem, Letitia'ya, "Sıramı sana veriyorum," dedim, nedenini söylemeden elbet. Bu çocuğun en çok onu beğendiğini, gözleri çıkana dek onu seyretse bıkmayacağını ekledim. Heykelcilik oynuyorduk, işi kolay tutmak için basit süsler seçtik, Letitia da bir Çinli Prenses yarattı, utangaç, gözler yerde, eller önde kavuşturulmuş. Çinli prenseslerin huyu olduğu üzere. Tren geçtiğinde Holanda sırtüstü söğütlerin altında yatıyordu, ama ben baktım: Ariel'in Letitia'dan başkasını gözünün görmediği belliydi. Tren dönemeci dönüp görünmez olana değin Ariel gözünü Letitia'dan ayırmadı, Letitia'ysa kıpırtısız duruyordu, Ariel'in ona öyle bakmış olduğundan habersiz. Gelgelelim söğütlerin gölgesinde dinlenmeye gittiğimiz zaman anladım ki Letitia her şeyi bal gibi biliyordu. "Çinli kılığını bütün gün, bütün gece sırtında taşı," desek bayıla bayıla taşıyacaktı.

Çarşamba günü kurayı Holanda'yla ben çektik, çünkü Letitia hakçasının, bugün de onun oyun dışı kalması olduğunu söylüyordu. Holanda kazandı, şansı batsın, ama Ariel'in mektubu benim yanıma düştü. Eğilip aldığımda bir an içimden mektubu doğru Letitia'ya vermek geldi; Letitia tıs etmiyordu, ben de, herkesin nazını çekmek zorunda değiliz, diye düşü-

nerek kâğıdı yavaş yavaş açtım. Ariel ertesi gün en yakın istasyonda ineceğini, biraz çene çalmak için bizim yanımıza geleceğini söylüyordu. Mektubun yazılışı baştan aşağı feciydi, yalnız son cümle iyi oturtulmuştu doğrusu: "Üç heykellere candan selamlar." İmza bir karalamacadan ibaretti, ama biz gene de belirttiği kişilik üstüne sözler ettik.

Holanda'nın üstündeki süsleri çıkardığımız sırada Letitia bir-iki kez benden yana baktı. Mektubu okumuştum onlara, ama hiçbirinin sesi çıkmamıştı, bu da çok sinir bozucuydu çünkü, öyle ya işte en sonunda Ariel bize geliyordu, bu yepyeni gelişmeyi düşünüp bir karara varmamız gerekti. Evden duyulursa ya da Lozaların kızları, o kıskanç yavru domuzlar ispiyonluk yapmaya gelirlerse her şey inanılmaz biçimde berbat olabilirdi. Üstelik böyle bir olay karşısında sessiz kalmak hiç huyumuz değildi; oysa şimdi süsleri kaldırıp gene beyaz kapıdan geçerek eve dönerken sanki birbirimizin yüzüne bakamıyorduk.

Ruth Teyze, Holanda'yla bana kediyi yıkama işini yükleyip Letitia'yı akşam terapisine götürdü, biz de en sonunda açılıp boşalabildik. Ariel'in gelmesi harika bir şeydi bizce, hiç böyle bir arkadaşımız olmamıştı, kuzenimiz Tito'yu saymıyorduk, kâğıttan bebekler kesen, ilk komünyona inanan bir avanak. Beklentilerimiz son derece heyecanlıydı ve bu arada olan José'ye oldu, zavallı melek huylu hayvan. Holanda, benden daha yürekliydi, Letitia konusunu o açtı. Ben ne düşüneceğimi bilemiyordum. Bir yandan Ariel'in gerçeği öğrenmesi çok feci geliyordu, beri yandan da işin hakçası durumun açıklığa kavuşmasıydı, kimse kimse uğruna kendini feda etmek zorunda değildi. Gerçekte Letitia' nın üzülmemesini çok isterdim; çektikleri yeterdi zaten, hele şimdi bu yeni terapiye de başlamıştı filan.

O akşam annem bizdeki suspusluğa şaşarak bunun

bir mucize olduğunu söyledi, "Dilinizi kedi mi yuttu," dedi, sonra Ruth Teyze'ye baktı, ikisi de kalıbımı ba-sa-rım, bizim gizlice bir maskaralık yapmış, şimdi vicdan azabı çektiğimize karar verdiler. Letitia çok az yemek yedi, ağrı çektiğini söylüyordu, odasına çekilip Rocambole okumak için izin istedi. Holanda pek gönüllü olmamakla birlikte Letitia'yı odasına götürdü, ben de oturup örgüye başladım, ancak diken üstünde olduğum zaman yaptığım bir şey. İki kez, Letitia'nın odasına gitmeyi düşündüm, o ikisinin baş başa neler yaptıklarını kestiremiyordum. Derken Holanda dönüp geldi, gizemli hem de biraz şişinen bir tutumla yanıma oturdu, annemle Ruth Teyze sofrayı toplayana kadar hiç sesini çıkarmadı. "Yarın gelmek istemiyor. Mektup yazdı. Ariel çok soru sorarsa verin," dedi. Holanda bluzunun cebini biraz aralayarak leylak renkli zarfı bana gösterdi. Sonra mutfağa, bulaşıkları kurulamaya çağrıldık ve o gece bütün bu duygu gerginliğinin ve José'yi yıkamanın verdiği yorgunlukla, hemen uyuduk.

* * *

Ertesi gün çarşıya çıkmak sırası bendeydi, bu yüzden Letitia'yı sabahtan hiç görmedim, odasından çıkmamıştı. Yemeğe çağrılmazdan önce bir an ona uğradım, bir yığın yastık ve yeni Rocambole romanıyla pencere başında oturuyordu. Çok hasta görünüyordu, gene de gülmeye başlayarak bana pencereyi bulup dışarı çıkamayan arıyı, gördüğü gülünç bir düşü anlattı. Ben de ona söğütlüğe gelmeyecek diye üzüldüğümü söyledim, ama bunu tatlılıkla ifade etmekte güçlük çektim. "İstersen senin üzgün olduğunu Ariel'e anlatabiliriz," dedim, ama o, "Yok," dedi, sonra ağzını sımsıkı kapadı. Bir süre o da bizle gelsin diye direttim, sonra iyice cıvıyarak korkmaması gerektiğini söyledim ona,

gerçek sevginin engel tanımadığını söyledim, daha bir sürü şapşal fikir, hepsi de *Gençlik Hazinesi*'nden kapma. Ne var ki onunla konuşmakta gitgide daha güçlük çeker oldum, çünkü hep pencereden dışarı bakıyordu ve ağlayacak gibiydi. Sonunda, "Annemle işim var," diyerek oradan ayrıldım. Öğle yemeği günler sürdü sanki. Holanda sofra örtüsüne domates salçası sıçrattığı için Ruth Teyze'den tokat yedi. Bulaşıkları kuruladığımızı bile anımsayamıyorum, kendimizi hemen söğütlerin altında bulduk, çok mutluyduk, sarmaştık, birbirimizi zerrece kıskanmıyorduk. Holanda, bana, Ariel'in gözünü kamaştırmak için okul konusunda neler dememiz gerektiğini anlattı; çünkü liseliler ortadan ayrılan, sonra yalnız ev yönetimiyle nakış öğrenen kızları çok küçümserlermiş. Saat 2.08'de tren geçtiği zaman Ariel kollarını heyecanla salladı, biz de markalı mendillerimizi ona hoş geldin dercesine salladık. Şöyle bir yirmi dakika sonra onun demiryolu boyunca geldiğini gördük. Sandığımızdan daha uzun boyluydu ve griler giymişti.

İlk başta ne konuştuğumuzu anımsamıyorum bile. Bize mektuplar attığı, kalkıp geldiği halde Ariel biraz sıkılgan duruyordu, birçok nazik sözler söyledi. Daha başlangıçta bizim Heykeller'le Duruşlar'ı övdü; adlarımızı, sonra da üçüncümüzün neden gelmediğini sordu. Holanda, Letitia'nın gelemediğini anlattı, Ariel, "Çok yazık," dedi, sonra Letitia'nın çok ince, çok nefis bir ad olduğunu söyledi. Sonra gittiği Endüstri Lisesi'ne ilişkin şeyler anlattı bize (İngiliz okulu değilmiş, yazık ki), süsleri ona gösterir miyiz diye sordu. Holanda taşı kaldırdı, süsleri Ariel'e gösterdik. Ariel bunlarla çok ilgilenmiş gibiydi. Durup durup birinden birini eline alarak, "Bunu Letitia giymişti bir gün," diyordu. "Uzak Doğu Heykeli'nden bu," yani Çinli Prenses demek istiyordu. Bir söğüdün gölgesinde oturmuştuk. Ariel mutlu,

ama dalgındı, ayıp olmasın diye kaldığı belliydi. İki-üç kez, konuşma tavsayıp sessizlik çökünce Holanda, benden yana baktı; ikimizin de içi kararmıştı, gitse de kurtulsak, diye düşünüyorduk, ya da en iyisi, keşke Ariel hiç gelmeyeymiş. Bir ara o gene, "Letitia hasta mı?" diye sordu. Holanda bana baktı, her şeyi anlatacak sandım, ama o gene Letitia'nın gelemediğini söyledi. Ariel tozların içine bir değnekle geometrik desenler çiziyor, durup durup beyaz kapıya göz atıyordu, biz de içinden neler geçirdiğini anlıyorduk. Bu yüzden Holanda o leylak rengi zarfı çıkartıp ona vermekle en doğrusunu yaptı. Ariel öylece durdu bir an, mektup elinde, şaşkın; sonra biz mektubu Letitia'nın ona yolladığını açıklayınca Ariel kızardı, mektubu bizim önümüzde okumamak için ceketinin bir iç cebine koydu. Bundan hemen sonra da geldiğine sevindiğini, çok hoş vakit geçirmiş olduğunu söyleyerek kalktı, ama tokalaşırken eli yumuşacık, gevşek, yapışkandı; öyle ki ziyaretin bir an önce bitmesini istedik. Gene de sonradan onun o gri-mavi gözlerini anımsadık yalnızca, o hüzünlü gülümseyişini. Vedalaşması üstüne de fikir birliğine varmıştık: "Her zamana kadar." Evde hiç duymamış olduğumuz bu deyim tanrısal ve şiirsel geldi bize. Avludaki limon ağacının altında bizi bekleyen Letitia'ya bunların hepsini anlattık. Mektupta neler dediğini sormak isterdim ona, ama bilmem neden, zarfı Holanda'ya vermezden önce kapamış olmasından mı nedir, bu konuyu hiç açmayarak ona Ariel'i, Ariel'in onu kaç kere sorduğunu anlattım. Hiç de kolay değildi bunu yapmak, çünkü aynı zamanda hem çok tatlı, hem de çok korkunç bir şeydi; Letitia'nın da hem çok mutlu, hem de ağlamaklı olduğunu gördük. "Ruth Teyze'yle işimiz var," diyerek kaçtık; bıraktığımızda Letitia limon ağacındaki arılara bakıyordu.

* * *

O gece uyumazdan önce Holanda, bana, "Yarından başlayarak oyun bitti demektir, bak görürsün," dedi. Yanılıyordu, ama kıl payıyla. Ertesi gün öğleyin sıra tatlıya gelince Letitia, bize her zamanki işareti verdi. Biraz şaşırmış olarak gidip bulaşıkları yıkadık, biraz da içerlemiştik doğrusu, çünkü düpedüz sululuktu Letitia'nın bu yaptığı ve hiç de doğru bir şey değildi. Letitia, bizi bahçe kapısında bekliyordu. Söğütlerin altına gittiğimiz zaman korkudan öleyazdık, çünkü Letitia cebinden annemizin incili tasma gerdanlığıyla bütün yüzüklerini, bir de Ruth Teyze'nin o büyük yakutlu yüzüğünü çıkardı. Lozaların kızları bizi gözetliyorlar da mücevherleri elimizde görürlerse annem yüzde yüz öğrenecek ve bizi öldürecek demekti, pis solucanlar. Gelgelelim Letitia hiç korkmuyor, herhangi bir şey olursa bütün sorumluluğu kendisinin taşıdığını söylüyordu. "Bugün her şeyi bana bırakmanızı istiyorum," diye ekledi yüzümüze bakmayarak. Süsleri hemencecik çıkardık, nedense apansız içimizden Letitia'ya çok iyi davranmak, onu mutlu kılmak isteği kabarmıştı, alttan alta hâlâ biraz garez besliyor olsak bile. Kura Heykelciliğe çıktı, biz de takılara yakışacak en güzel şeyleri seçtik: saça takmak için bir dolu tavus tüyü, uzaktan gümüş tilkiyi andırır bir kürk, Letitia'nın türban gibi başına sardığı pembe bir tül. Onun düşündüğünü görebiliyorduk, Heykelini tasarlıyordu ama içinden. Sonra tren dönemeçte gözüktüğü zaman Letitia güneşte şıkır şıkır parlayan tüm mücevherleriyle tümseğin dibine gidip durdu. Heykel değil de Duruş yapacakmış gibi kollarını kaldırdı, ellerini göğe uzattı, başını arkaya attı (başka hiçbir yönde oynatamıyordu ki zavallıcım), gövdesini geriye doğru öyle bir büktü ki ödümüzü kopardı. Bizce harika olmuştu, onun şimdiye kadar yaptığı en şahane heykeldi bu. Derken Ariel'in ona baktığını gördük, pencereden yarı

sarkmış yalnızca ona bakıyordu, sonra başını arkaya döndürdü, bizi görmedi bile, hep Letitia'ya baktı, trenle birlikte görünmez oluncaya değin. Bilmem neden, ikimiz aynı zamanda bir koşu kopardık Letitia'yı tutmak için. Letitia orada öylece duruyordu, gözleri yumulu, yüzünden aşağı kocaman kocaman gözyaşları yuvarlanaraktan. Bizi itti, ama kızgın değildi, biz de onun mücevherleri cebine yerleştirmesine yardımcı olduk; biz süsleri son olarak kutuya koyarken, o tek başına eve döndü. Ne olacağını bilir gibiydi, gene de ertesi gün söğütlüğe gittik, yalnızca ikimiz, Ruth Teyze çıt çıkarmamızı bile yasaklamıştı, çok ağrı çeken ve uyumak isteyen Letitia'yı rahatsız etmeyelim diye. Tren geçerken üçüncü pencerenin boş olduğunu görmek bizi şaşırtmadı. Yarı iç rahatlığı, yarı öfkeyle birbirimize bakıp sırıtırken Ariel'in vagonun öbür yanında oturduğunu görür gibiydik, yerinden hiç kıpırdamaksızın ırmağa doğru bakıyordu o gri mavi gözleriyle.

ELE GEÇİRİLEN EV

Evi sevmemizin bir nedeni de eski, geniş olmasının yanı sıra (eski evlerin, yapı malzemesi niyetine, açık artırmayla kârına satıldığı bir zamanda), büyük dedelerimizle, büyük ninelerimizin, babaannemizle dedemizin, ana-babamızın, tüm çocukluğumuzun anılarını içinde saklamasıydı.

Irene ile ben evde baş başa oturmaya alışmıştık. Delilikti bu, o evde sekiz kişi birbirinin ayağına takılmaksızın yaşayabilirdi. Sabahları saat yedide kalkıp temizlik yapıyorduk. On bir sularında ben geri kalan odaları Irene'e bırakarak mutfağa giriyordum. Tam öğleyin sofraya oturuyorduk; ondan sonra birkaç bulaşık yıkamanın dışında iş kalmıyordu. Öğle yemeğini yerken bu kocaman, kof, sessiz evle iletişim kurmak çok hoştu, evi salt temiz tutabilmek de bizim için yeterliydi. Sonunda durup durup bizi evlenmekten alıkoyanın belki de bu olduğunu düşünür olduk. Irene kendisiyle evlenmek isteyen iki kişiyi hiç nedensiz geri çevirmişti. Maria Esther de daha nişanlanmamıza fırsat kalmadan tutmuş ölüvermişti. Kırkımıza merdiven dayadığımız şu sırada dile getirmemekle birlikte iki kardeş arasındaki bu dingin, yalın evliliğin, bu evde dedelerimizin, ninelerimizin başlattığı çizginin kaçınılmaz sonu olduğuna inanıyorduk. Günün birinde bura-

da ölecektik. Bilmediğimiz uzak akrabalar mirasımıza konacak, evi yıktırıp kiremitleri satacak, arsa sayesinde zengin olacaklardı. Ya da en iyisi, en hakçası, iş işten geçmezden önce evi biz kendimiz yıkacaktık.

Irene kimseyi rahatsız etmezdi. Sabahki ev işi bittikten sonra, günün geri kalan bölümünü yatak odasındaki kanepede örgü örerek geçirirdi. Neden böyle çok örgü ördüğünü sorarsanız söyleyemem; sanırım kadınlar örgünün hiçbir şey yapmamak için dört dörtlük bir bahane olduğunu anlayınca örgüye başlıyorlar. Ne var ki Irene böylelerinden değildi, hep işe yarar şeyler örerdi. Başlık, kazaklar, bana çoraplar, kendine kullanışlı sabahlıklarla yatakta giyilecek ceketler. Kimi zaman bir ceket örer, sonra bir şeyi hoşuna gitmedi diye hemen sökerdi. Örgü sepetindeki bir yığın karışık yünün, birkaç saat boyunca biçimini koruyabilmek uğruna verdiği umutsuz savaşımı seyretmek çok hoşuma giderdi. Cumartesileri yün almak için çarşıya inerdim. Irene, benim zevklerime güvenir, seçtiğim renkleri severdi. Bir tek yün yumağının bile geri verildiği görülmemişti. Ben bu gezilerden yararlanarak kitapçıları dolaşır, Fransız edebiyatından yeni bir şeyler var mı, diye boş yere sorardım. 1939'dan bu yana Arjantin'e, okumaya değer bir şey gelmemişti.

Ama ben evden konuşmak istiyorum, evle Irene'den. Ben pek önemli değilim. Örgüsü olmasa Irene ne yapardı bilmem. İnsan bir kitabı bir daha okuyabilir, ama bir kazağı bir kez bitirince bir daha öremezsiniz. Küçük düşürücü bir şeydir bu, nedense. Bir gün şifonyerin, bol bol naftalinlenmiş alt çekmecesinin şallarla dolu olduğunu gördüm: Beyaz, yeşil, leylak rengi. Keskin naftalin kokusunun orta yerinde kat kat... Dükkân gibiydi. Irene'e, bunlarla ne yapmayı düşünüyorsun, diye sormayı göze alamadım. Ekmek parası kazanmamızın gereği yoktu. Çiftliklerden her ay bir dolu

para geliyor, bize yetiyor da artıyordu bile. Gelgelelim Irene yalnızca örgü konusunda olağanüstü bir ustalık gösteriyordu. Benim içinse saatler, onu seyretmekle geçiyordu. İnce gümüş balıklara benzeyen elleri, yün şişlerinin yanıp sönmesi, yerde bir-iki yün sepeti, sıçrayan yumaklar. Çok güzeldi.

* * *

O evin bölünümünü anımsamamak elde değil. Yemek odası, duvarları halı kaplı bir salon, kitaplık, en dip bölümdeki, biri Rodriquez Pena'ya bakan o üç büyük yatak odası. Bu bölümü ön kanattan yalnızca som meşeden bir kapı ayırıyordu. Ön kanatta da bir banyo, mutfak, bizim yatak odalarımızla bir sofa vardı. Eve, mineli çinilerle döşeli bir antreden giriliyordu. Demir oymalı, parmaklıklı bir kapı salona açılıyordu. Salona girebilmek için antreden geçip bu kapıyı açmak zorundaydınız. Bizim yatak odalarımız bunun iki yanındaydı, karşıdaysa arka kanada giden koridor vardı. Koridordan geçip ağır meşe kapıyı açardınız, bunun ötesinde evin öbür bölümü uzanırdı. Ya da meşe kapıya gelmezden hemen önce sola dönüp dar bir koridora saparak mutfakla banyoya çıkabilirdiniz. Bu kapı açık durduğu zaman evin büyüklüğünü algılardınız; kapalıyken ise bir apartman katındaymış gibi olurdunuz. Hani şimdilerde yapıyorlar ya, sıkış sıkış. Irene'le ben evin hep bu bölümünde oturuyor, meşe kapıdan öteye ancak temizlik yapmak için giriyorduk. Eşyaların üstünde nasıl da toz birikiyordu, inanılmayacak şey. Buenos Aires temiz bir kent olabilir, ama bunu içinde yaşayanlara borçludur, başka şeye değil. Yoksa havada aşırı toz var, bir esinti olmayagörsün toz hemen gene konsol üstlerindeki mermerlere, meşin yazı takımının baklavalı kesimlerine konar. Bunu toz tüyüyle süpürüp

temizlemek zor iştir. Toz zerreleri kalkıp havada titreşir, bir dakika sonra da gene piyanoların, eşyaların üstüne iner.

* * *

Her zaman açıkça hatırlayacağım olanları, çünkü sessiz sedasız oluverdi. Irene yatak odasında örgü örüyordu, saat akşamın sekiziydi. Birden aklıma esti, *mate* yapmak için su kaynatmaya karar verdim. Koridordan geçip açık duran meşe kapıya doğru yürüdüm; sonra mutfağa sapmıştım ki kitaplık mı, yemek odası mı, oralarda bir yerden bir şey duydum. Ses alçak, belirsizdi: halıya devrilen bir sandalye ya da bir konuşmanın boğuk mırıltısı. Aynı zamanda, belki de bir saniye sonra bu sesi söz konusu odalardan kapıya çıkan koridorun ucunda duydum. İş işten geçmeden atılıp abanarak kapıyı kapadım; olanca ağırlığımla üstüne yaslandım. Hele şükür anahtar bizim yandaydı; büyük sürgüyü de, ne olur ne olmaz diye sürdüm.

Mutfağa gidip ibrikte su ısıttım. *Mate* tepsisiyle geldiğim zaman Irene'e,

"Meşe kapıyı kapamak zorunda kaldım," dedim. "Arka bölüme el koydular."

Irene, örgüsü elinden düşerek o yorgun, ciddi gözleriyle bana baktı.

"İyi biliyor musun?"

Başımı evet dercesine eğdim.

Irene şişlerini gene eline alarak, "Öyleyse bundan böyle bu bölümde oturacağız demektir," dedi.

Mate'den dikkatle bir yudum aldım. Irene'se örgüsüne bir süre başlamadı. Hatırlıyorum, gri bir yelekti ördüğü. Bu yeleği çok severdim.

* * *

İlk iki gün çok acı geçti, ikimiz de ele geçen bölümde öyle çok şey bırakmıştık ki! Fransız edebiyatı koleksiyonu, örneğin, hâlâ kitaplıktaydı. Irene de o yanda birkaç paket zarf kâğıtla kışın giydiği bir terlik bırakmıştı. Ben ağaç pipomu çok arıyordum. Irene de çok eskilerden kalma bir Hesperidin şişesinin eksikliğini duyuyordu sanıyorum. Günde kaç kez (ama yalnızca o ilk günlerde) bir çekmeceyi, bir dolabı kapadığımızda üzgün üzgün birbirimize bakıyorduk:

"Burada değil."

Evin öbür yanında kalan sayısız yitiklere eklenen bir şey daha. Gelgelelim durumun yararları da vardı. Temizlik işi öylesine kolaylaşmıştı ki geç kalktığımız zaman bile, diyelim saat dokuz buçukta, on bire kadar bitiyor, sonra kollarımızı kavuşturup oturuyorduk. Irene öğle yemeğinin hazırlanmasına yardım etmek için benimle mutfağa gelir oldu. Durumu enine boyuna düşünerek şu karara vardık: Ben öğle yemeğini hazırlarken, Irene de akşama soğuk yenebilecek şeyler pişirecekti. Bu düzen bizi sevindirdi, çünkü akşamleyin yatak odalarımızdan çıkıp da yemek hazırlığına girişmek oldum olası öyle zorumuza giderdi ki. Şimdi artık Irene'in odasındaki masa ve soğuk yemeklerle yetiniyorduk.

Örgü örmeye daha bol zamanı kaldığından Irene hoşnuttu. Ben kitapsız ne yapacağımı bilemiyorsam da kız kardeşimin başına dert olmamak için babamın pul koleksiyonuna yeniden çekidüzen vermeye giriştim. Bu da epey zaman öldürdü. Her birimiz kendi uğraşımızla hoşça vakit geçiriyor, hemen her zaman Irene'in odasında oturuyorduk. Orası daha rahattı. Arada bir Irene,

"Şu örneğe bak, şimdi çıkardım," diyordu sözgelimi. "Yoncaya benzemiyor mu?"

Biraz sonra da ben, Eupen-et-Malnedy damgalı ya da başka bir pulun kusursuzluğunu göstermek için onun önüne küçük bir kâğıt karesi uzatıyordum. Keyfimiz yerindeydi. Yavaş yavaş düşünmeyi de kestik. İnsan düşünmeden yaşayabiliyor.

* * *

Irene ne zaman uykusunda konuşsa hemen uyanır, bir daha da uyuyamazdım. Bir yontudan ya da bir papağandan çıkan bu sese ömrümde alışamamıştım. İnsan hançeresinden değil de düşlerden çıkıp gelen bir ses. Irene, benim, uykumda deli gibi çırpınıp örtüleri yere düşürdüğümü söylerdi. Aramızda gerçi oturma odası vardı, ama geceleyin evdeki her şeyi duyabilirdik. Birbirimizin soluk alışını, öksürüğünü duyar, ikimizin de uykuya dalamadığımız zamanlarda (ki bu sık sık olurdu) birbirimizin lamba düğmesine uzandığını bile sezinlerdik.

Bizim geceleyin çıkardığımız sesler dışında çıt olmazdı evde. Gündüzün ev yaşantısının sesleri duyulurdu. Örgü şişlerinin metal tıkırtısı, pul albümünün çevrilen sayfalarının hışırtısı. Kapı som meşedendi, bunu söyledim sanıyorum. Ele geçirilmiş bölüme bitişik olan mutfakla banyoda elimizden geldiğince yüksek sesle konuşmaya çalışıyorduk ya da Irene ninniler söylüyordu. Mutfakta zaten her zaman tabak, bardak derken aşırı gürültü olur. Başka sesler araya giremez. Buralarda sessiz kalmamaya hemen her zaman dikkat ediyorduk, ama kendi odalarımızla oturma odasına çekildiğimizde, işte o zaman ev sessizleşiyordu, yarı aydınlık; o zaman biz birbirimizi rahatsız etmemek için usul usul yürür oluyorduk. Irene uykusunda konuşunca hemencecik uyanmam, bir daha uyuyamamam, sanırım bu yüzden.

Sonuçlar dışında olay aynı sahneyi yinelemekten ibaret. O gece susamıştım. Yataklarımıza çekilmeden önce Irene'e mutfağa gidip su içeceğimi söyledim. Onun yatak odasının kapısında (Irene örgü örüyordu), mutfaktan gelen gürültüyü duydum. Mutfaktan değilse banyodan geliyordu. Aradaki koridorun köşesi sesleri bastırıyordu. Irene, benim nasıl birdenbire duraladığımı görmüştü, tek söz söylemeden kalkıp yanıma geldi. Durup gürültülere kulak verdik. Onların meşe kapının bu yanında olduklarına gitgide daha kesinlikle inanç getiriyorduk. Mutfakta değillerse banyodaydılar ya da koridorun köşesinde, neredeyse yanı başımızda.

Durup bakışmadık bile. Irene'i kolundan tuttum. Arkaya bakmadan benimle birlikte oyma demir kapıya sürükledim. Hâlâ boğuk olmakla birlikte gitgide yükselen gürültüler tam arkamızdan geliyordu. Parmaklığı çat diye kapadım, antrede duraladık. Şimdi hiçbir ses duyulmuyordu artık.

Irene, "Bizim bölüme el koydular," dedi. Örgü elinden kaymıştı. Yün kapıya doğru uzanıyor, kapının altında gözden yitiyordu. Irene yumakların öte yanda kaldığını görünce örgüyü hiç bakmadan yere attı.

"Bir şeyler alabildin mi?" diye umutsuzcasına sordum.

"Yok, hiçbir şey."

Bir sırtımızdakiler vardı. Yatak odamdaki elbise dolabında duran on beş bin peso aklıma geldi. Artık çok geç.

Saatim hâlâ kolumdaydı. Gecenin on biri olduğunu gördüm. Irene'in beline sarıldım (sanırım ağlıyordu), sokağa böylece çıktık. Evden ayrılırken içim parçalandı. Sokak kapısını sımsıkı kilitleyip anahtarı mazgallı deliğe attım. Neme gerek, zavallı bir serserinin içeri girip evi soymaya filan kalkmasını istemezdim. O saatte, hem de ev ele geçirilmiş durumdayken.

BİR SARI ÇİÇEK

Ölümsüzüz; biliyorum şakaya benziyor bu söylediğim. Biliyorum, çünkü kuralın istisnasını tanıdım, var olan tek ölümlüyü biliyorum. Rue Carbronne'da bir barda bana öyküsünü anlattı; gerçeği anlatmaktan rahatsız olmayacak kadar içkiliydi, oysa barmen (barın sahibiydi de) ve tezgâhtaki gedikli müşteriler öylesine gülüyorlardı ki içtikleri şarap gözlerinden fışkırıyordu. Adam, benim yüzümde bir ilgi kıpırtısı seçmiş olsa gerekti, gitgide bana yaklaşıyordu; sonunda rahatça konuşup içebilmek için köşede bir masaya geçtik. Adam, bana emekli bir belediye memuru olduğunu, karısının yaz için ana-babasının yanına gittiğini anlattı. Karısının, onu bırakıp kaçmış olduğunu belirtmenin bir başka türlüsü işte. Pek yaşlı olmayan, hiç de aptal sayılamayacak bir adamdı: Kavrulup kurumuş gibi görünen bir yüzü, veremlileri andırır gözleri vardı. Doğruyu söylemek gerekirse unutmak için içiyordu. Kırmızı şarabın beşinci bardağına başladığımızda bu gerçeği ortaya vurdu. Ama üzerinde Paris kokusu yoktu. Paris'in, belki de salt biz yabancıların seçebildiğimiz o imzası. Tırnakları tertemiz kesikti, altlarında hiç kir yoktu.

Bana 95 No.lu otobüste gördüğü, şöyle, on üç yaşlarındaki bir oğlan çocuğunu, çocuğa bir süre bakınca

nasıl kendisine, yani kendisinin anımsadığı o yaştaki tipine benzettiğini anlatmaya başladı. Yavaş yavaş çocuğun tıpatıp kendine benzediğini kabul etmişti. Yüzü, elleri, alnına düşen o bir tutam gür saç, iyice ayrık olan, utangaçlığından ötürü daha da ayrık duran gözler, bir öykü dergisine sığınışı, saçını arkaya atarken başını sallayışı, davranışlarındaki içler acısı beceriksizlik. Benzeyiş öylesine tıpatıptı ki adamın yüksek sesle güleceği gelmişti. Çocuk Rue de Rennes'de inince o da Montparnasse'da bekleyen arkadaşına boş vererek otobüsten indi. Çocukla konuşmak için bahane arayarak bir sokağın yolunu sordu. Sorusuna bir zamanlar kendinin olan bir sesle yanıt verildiğini duyunca şaşırmadı. Çocuk da o sokağa doğru gidiyormuş, böylece bir süre, utangaçlık içinde yan yana yürüdüler. Bu gerginlik sırasında adam gizli bir gerçeği keşfeder gibi oldu. Bir açıklama değil de açıklamaları gereksiz kılacak bir şey. Ne var ki bu şey, örneğin şimdiki gibi anlatılmaya kalkışılınca nedense bulanıyor, saçmalaşıyordu.

Uzun lafın kısası adam bir yolunu bulup çocuğun nerede oturduğunu öğrendi ve bir zamanlar oymak başı olmanın verdiği saygınlığı kullanarak kalelerin en geçit vermezine, bir Fransız evine girmeyi başardı. Burada efendiden bir sefillik havası, gereğinden yaşlı gösteren bir ana, emekli bir dayı, iki kedi buldu. Sonrası pek güç değildi. Kardeşlerinden biri ona on dördünü süren oğlunu bırakmıştı. İki çocuk arkadaş oldular. Adam her hafta Luc'lara gider oldu. Anne ona sabahtan kalma kahve ısıtıyordu. Savaştan, işgalden konuşuyorlardı, Luc'tan da. Bir gizin birden dışa vurması gibi başlayan şey artık bir geometri teoremi gibi gelişmeye, yazgı denen şeyin biçimini almaya başlamıştı. Hem de bu şey gündelik sözlerle de söylenebilirdi: Luc, onun yeniden dünyaya gelmeyişiydi, ölümlülük diye bir şey yoktu, hepimiz ölümsüzdük.

"Hepimiz ölümsüzüz, kardeşim. Bunu kimse kanıtlayamamıştı bundan önce, meğer benim başıma gelecekmiş, hem de 95 No.lu otobüste. Mekanizmadaki ufak bir aksaklık, zamanın akışında bir karışıklık, geriye doğru bir katlanma, demek istediğim, iki zaman katı üst üste, ölmezden önce yeniden doğuş, yalnız peş peşe değil de yan yana, ikisi bir arada, Luc'un ben ölmeden dünyaya gelmemiş olması gerekirdi. Beri yandan ben de... Onunla, otobüste karşılaşmamın usa sığmaz rastlantısına da boş ver. Sanırım bunu önceden de söyledim sana. Yüzde yüz bir kesinlikteydi, söze gerek yoktu. Bu buydu, işte bu kadar. Gelgelelim kuşkular sonradan başladı. Çünkü böyle bir durumda adam ya kaçık olduğuna inanır ya da sinir hapları yutmaya başlar. Kuşkulara gelince, öldürürsün onları, birer birer, kaçık olmadığının kanıtları da peş peşe gelir. Arada biraz içimi döktüğüm zaman şu enayileri en çok güldüren de... İşte dur, sana anlatayım. Luc yalnızca benim başka bir çağda yeniden doğmam değildi, büyüdükçe bana benzeyecekti, şimdi seninle konuşan bu sefil serseriye. Onun top oynamasını seyretmek yeterliydi; ayağını burkması, köprücükkemiğini kırması, heyecandan kurdeşen dökmesi, en ufacık bir şey isteyecek olsa kıpkırmızı kesilmesi. Beri yandan annesi de insanla ne olursa olsun her şeyi konuşurdu, utançtan kıvranan çocuğun önünde en inanılmaz, özel, mahrem... anılarla öyküler, onun ilk çıkardığı diş üstüne, sekiz yaşındayken yaptığı resimler, hastalıkları üstüne... Konuşmasını seven bir kadındı. Zavallıcık hiçbir şeyden kuşkulanmıyordu, orası kesin. Dayı da benimle satranç oynuyordu; aileden biri gibiydim. Ayı çıkarabilsinler diye ödünç para bile veriyordum onlara. Yok, Luc'un yaşantısını öğrenmek kolaydı. Büyüklerini ilgilendiren konuşmaların arasına ufak sorular sıkıştırmak yetiyordu. Dayının romatizması, politika, kapı-

cının paragözlülüğü, anlıyorsun ya. İşte böyle, vezirin, benim şah'ıma mat demesiyle et fiyatları konusundaki ciddi tartışmalar arasında Luc'un çocukluğunu ayrıntılı olarak öğrendim. İpuçları üst üste yığılarak karşı çıkılmaz bir kanıt oluşturdu. Ama beni iyice anlamanı istiyorum, hadi birer kadeh daha ısmarlayalım: Luc bendi, benim çocukluğumda olduğum gibiydi; gene de onu tıpatıp bir kopya olarak düşünme. Daha çok bir benzerim gibiydi, anlıyor musun? Demek istediğim, yedi yaşımdayken ben bileğimi burkup çıkartmıştım. Luc köprücükkemiğini kırmıştı. Ben dokuz yaşımdayken kızamıkçık çıkarmıştım, o kızıl geçirmişti. Ben iki hafta yatmışken Luc beş günde atlatmıştı; işte biliyorsun, tıp bilimi ilerliyor, filan. Bir yinelenişti her şey. Neyse biraz daha belirgin bir örnek vereyim istersen: Köşedeki fırıncı, Napolyon'un yeniden dünyaya gelmişidir, ama bunu bilmez, çünkü akışın yönü değişmemiştir. Demek istediğim fırıncının otobüste Napolyon'a rastlaması olanaksızdır. Oysa herhangi bir yoldan gerçeği kavrayabilse kendisinin Napolyon'u yinelemiş ve hâlâ yinelemekte olduğunu anlar; anlar ki işe bulaşık yıkamakla başlayıp Montparnasse'da iyi bir fırın sahipliğine yükselmenin çizgisi, Korsika'dan Fransız tahtına sıçrayan çizgiye eşittir; yaşamöyküsünün derinlerini iyice karıştırırsa Mısır seferine, Austerlitz'e koşut dönemler bulabilir. Dahası, birkaç yıldan fırının başına bir şeyler geleceğini, kendinin de sonunda St. Helena'ya düşeceğini bile kestirebilir, söz gelişi tavan arasında tek göz bir odaya kalacağını... ki bu büyük bir yenilgi sayılır, öyle değil mi? Yalnızlığın deniziyle çevrilidir, gene de bir zamanlar kartallar gibi yükselerek edindiği fırınıyla hâlâ övünmektedir... Anlıyorsun değil mi?"

Anlıyordum anlamasına da hepimizin çocuk hastalıklarına hemen hemen aynı yaşlarda tutuldu-

gumuzu, hemen hepimizin futbol oynarken bir yerlerimizi kırdığımızı düşünüyordum.

"Biliyorum, olağan, göze batan rastlantılardan başka bir şeye değinmedim. Örneğin, otobüste gözlerimden bir perde düştüğüne inandıysam bile Luc'un bana olan benzerliği büyük bir önem taşımaz. Önemli olan şey olayların sırasıydı, bunu açıklamak da daha güçtür, çünkü kişilik, belirsiz anılar ve çocukluğun söylenceleriyle ilişkilidir. O sırada, yani ben Luc'un yaşında iken çok kötü bir dönemden geçtim. Bu dönem uzayıp giden bir hastalıkla başladı; tam iyileşme sürecinin orta yerinde arkadaşlarımla top oynarken kolumu kırdım; bu iyileşir iyileşmez de okuldaki bir arkadaşımın kız kardeşine abayı yaktım. Ay, ulu Tanrım, ne işkenceydi o, demek istediğim, kızın yüzüne bakamıyorsun, o da seninle alay ediyor. Luc da hastalanmış, tam iyileştiği sırada sirke götürmüşler, sıraların arasında yürürken ayağı kaymış, ayak bileği çıkmış. Bundan kısa bir süre sonra annesi bir akşam onu pencere başında, elindeki küçük mavi bir mendili burarak ağlarken bulmuş; bu onun daha önce görmediği bir mendilmiş."

Birinin çıkıp şeytanın avukatlığını yüklenmesi zorunlu olduğuna göre ben de ilk çocukluk sevdasının yara bereler, kırılan kemikler ve akciğer hastalıklarının kaçınılmaz bir yan ürünü olduğunu ileri sürdüm. Gene de uçak olayının bambaşka bir sorun olduğunu itiraf etmek zorunda kaldım. Luc'a yaş gününde armağan edilmiş, pervanesi lastik bantlarla döndürülen bir oyuncak uçak.

"Bunu Luc'a verdikleri zaman on dört yaşındayken annemin bana armağan ettiği mühendislik maketi ve bunun başına gelenleri hatırladım. Bir yaz fırtınası kopmak üzereydi, ama ben hâlâ bahçedeydim. Gök gürültüsünün çatırtısı duyulmaya başlamıştı bile. Ben

bahçe kapısının berisindeki ağaçlığın altında bir masada, bir iskele kurmaya girişmiştim. Birisi çağırınca birkaç dakikalığına eve gitmem gerekti. Döndüğümde kutuyla maketin yerinde yeller esiyordu. Bahçe kapısı da ardına dek açıktı. Çılgın gibi bağırarak sokağa koştum, ama görünürlerde kimsecikler yoktu. Tam o sırada sokağın tam karşısındaki eve yıldırım düştü. Bütün bunlar aynı anda olup bitmişti. Luc'a armağanını verdikleri zaman, onun orada durmuş, bir zamanlar benim makete baktığım gibi kıvançla uçağa bakışını seyrederken içimden bunları anımsıyordum. Anne bir fincan kahve getirdi, her zamanki beylik lafları konuşuyorduk ki bir çığlık duyduk. Luc kendini aşağıya atacakmış gibi bir hızla pencereye koşmuştu. Yüzü kâğıt gibi, gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Hıçkırıklarının arasından, kesik kesik, zar zor anlatabildi: Uçak yörüngesinden sapmış, az açık duran pencerenin aralığından dışarı uçmuş. Luc, 'Bulamayız artık, bulamayız artık,' deyip duruyordu. Onun hıçkırıkları daha dinmeden alt kattan bir bağırış duyduk, dayısı koşarak odaya girdi, karşı evde yangın çıktığını haber verdi. Anlıyor musun şimdi? Evet, birer kadeh daha alsak iyi olacak."

Sonradan ben hiçbir şey demediğim için adam anlatmasını sürdürdü. Artık Luc'tan, Luc'un alınyazısından başka bir şey düşünemez olmuştu. Annesi Luc'un bir meslek okuluna gitmesine karar vermişti; "yaşam yolu" dediği şeyde oğlunun namusuyla ilerleyebilmesini istiyordu. Gel gör ki Luc bu yolda çoktan sapmıştı. Anayla dayıya her şeyin boşuna olduğunu yalnızca bu adam söyleyebilirdi, (ama onun da ağzını açması olanaksızdı, deli sanırlar, Luc'tan tümüyle uzak tutarlardı sonra), ne yaparlarsa yapsınlar sonuç aynı olacaktı: aşağılanma, öldürücü *tekdüzelikte* bir yaşayış, hiç değişmeyen yıllar, sırtı, başı ve yüreği kemirip duran felaketler, acılar, sonunda küskün, kızgın bir yalnız-

lığa, bir köşe başı meyhanesine sığınış. Ne var ki işin en kötüsü Luc'un yazgısı da değildi. En kötüsü şuydu ki sırası gelince Luc da ölecek, bir başkası Luc'un ve kendi kendisinin çizgisinde yaşayacaktı ölünceye değin, sonra başka birisi çarkın içine girecekti. Luc, onun gözünde daha şimdiden önemini yitirmişti; geceleri çektiği uykusuzluk, çizgiyi o öteki Luc'tan da öteye çekiyordu. Adları Robert, Claude ya da Michael olacak olan ötekiler, sonsuz bir uzantının varsayımı; sonsuza değin uzanan, irade ve seçiş özgürlüklerine inanmış olarak, bilmeden hep aynı çizimi yineleyen bir zavallı sefiller dizisi...

Adamın gözyaşları şarabının içine akıyordu. Ne gelirdi insanın elinden, hiçbir şey.

"Şimdi, Luc'un birkaç ay sonra öldüğünü söylediğimde bana gülüyorlar. Öyle mankafalar ki anlayamıyorlar... Yaa, sen de başlama bana o biçim bakmaya. Birkaç ay sonra öldü. Bronşit filan gibi başladı, aynı yaşta benim sarılığa tutulduğum zamanki gibi. Beni hastaneye yatırmışlardı, ama annesi Luc'u evde alıkoyup kendisi bakmakta diretti, ben de her gün gidiyordum, arada Luc'la oynasın diye yeğenimi de götürüyordum. Evin içi öylesine dertliydi ki benim gidişim her yönden bir avuntu oluyordu: Luc'a bir can yoldaşı, bir paket kurutulmuş ringa balığı ya da Şam tatlısı. Bana özel indirim yapan bir eczanenin sözünü ettikten sonra ilaçları benim sağlamam doğal sayıldı. Sonunda Luc'un hastabakıcısı olmama bile izin verdiler. Gözünde canlandırabilirsin böyle, doktorun doğru dürüst ilgi göstermeksizin gelip gittiği bir durumda, son belirtilerin hastalığa ilk konulan adla bağlantılı olup olmaması kimsenin umurunda değildir... Neden öyle bakıyorsun bana? Yanlış bir şey mi söyledim?"

Yok yok, yanlış bir şey söylememişti, hele şarabın iyice başına vurduğu düşünülürse. Tersine, Luc'un

ölümü, düşlem gücü yeterli olan herhangi birinin 95 No.lu otobüste bir masala başlayarak bunu sessiz sedasız ölmek üzere olan bir çocuğun başucunda bitirebileceğini kanıtlar gibiydi. Adamı yatıştırmak için, "Yok," dedim. Bir süre gözleri boşluğa dikili kaldı, sonra öyküsünü gene bıraktığı yerden ele aldı.

"Peki, nasıl istersen. İşin gerçeği şu ki cenaze törenini izleyen o haftalarda ilk olarak mutluluğa benzer bir şeyler duydum. Hâlâ arada bir Luc'un anasını görmeye gidiyordum. Bir paket bisküvi götürüyordum, ama ne o, ne de ev benim gözümde bir anlam taşımıyordu artık. İlk ölümlü olmanın kıvançlı bilinci iliklerime işlemişti sanki; ömrümün günden güne, şaraptan şaraba eriyip gideceğini, sonunda şu ya da bu yerde, şu ya da bu zamanda biteceğini, gerçekten öleceğimi, bir Luc'un çarka girip de şapşal bir yaşantıyı yinelemeyeceğini bilmek. Bunu olanca doluluğuyla anlamaya çalış kardeşim, o süre içinde duyduğum mutluluğu kıskan."

Çünkü besbelli bu süre dolmuştu. Barla şu ucuz şarap bunun kanıtıydı, bir de bedensel olmayan bir ateşle için için yanan o gözler. Gene de adam birkaç ay, ömrünün gündelik, sıradan düzlüğünün yuvasındaki yıkımın, elli yılı boşa harcamış olmasının her dakikasından tat alarak, özgün ölümlülüğünün inancıyla yaşamıştı. Derken bir gün öğleden sonra Luxembourg Bahçesi'nden geçerken sarı bir çiçek gördü.

"Bir öbeğin kıyısındaydı, sıradan bir sarı çiçek. Sigara yakmak için durmuştum, dalgın dalgın çiçeğe baktım. Sanki çiçek de bana bakıyordu, bilirsin ya, bu tür iletişimler ara sıra... Biliyorsun ne demek istediğimi, herkeste olur bu duygu, hani güzellik dedikleri şey. Hepsi buydu: Çiçek güzeldi, çok güzel bir çiçekti. Ve ben lanetlenmiştim. Çünkü günlerden bir gün ölecektim hem de temelli. Çiçek güzeldi, gelecekte insanlar

için her zaman çiçekler olacaktı. Birden damdan düşercesine hiçi anladım, hiçliği demek istiyorum, hiç. Ben bunun huzur olduğunu sanmıştım, bir zincirin son halkası. Oysa ölecektim. Luc zaten ölmüştü, bizler için bir daha hiç çiçek olmayacaktı, bir daha hiçbir şey olmayacaktı, hiç ama hiçbir şey, hiçlik de buydu işte. Bir daha hiç çiçek olmaması. Kibritin alevi parmaklarımı yaktı, acıttı. Bir dahaki alanda bir otobüse atladım, nereye gittiği vız geliyordu, nereye olursa olsun, bence hepsi bir. Derken deliler gibi dört bir yana bakınmaya başladım, her şeye bakıyordum, pencereden görülen her şeye, otobüsün içindeki herkese. Son durağa gelince indim, banliyölere giden bir başka otobüse bindim. O gün akşama dek bir otobüsten inip öbür otobüse binerek çiçekle Luc'u düşündüm, yolcular arasında Luc'a benzeyen, Luc'a ya da bana benzeyen birini arandım durdum, bir gün gene ben olacak, bakınca ben olduğunu bileceğim, ben, kendim olan birini bulmak sonra da yakasını bırakmak, bir şey demeksizin otobüsten inmek, onu bir bakıma esirgemek, şu zavallı aptal ömrünü şu enayi, boşuna ömrünü yaşayıp sürdürebilsin diye, ta ki bir başka enayi, boşuna ömür; ondan sonra bir başka enayi, boşuna ömür; sonra bir enayi, boşuna ömür daha..."

Hesabı ödedim.

UZAKLIKLAR

Alina Reyes'in Güncesi

12 Ocak

Dün gece gene oldu. Öyle bezmiştim ki bileziklerden, yüze gülüp şımartmalardan, pembe şampanyayla Renato Vimes'in yüzünden, üf, suaygırları gibi pepeleyip duran o yüz, Dorian Gray'in o son aşamalardaki portresi. Bir naneli çikolata alıp Red Bank Boogie'yi dinleyerek gidip yatmak keyif verdi bana; bir yanda da annem, benzi kül gibi solgun, esniyordu (zaten hep böyle kül benizli, yarı uykuda döner toplantılardan, sanki koskocaman bir balık desem o bile değil).

"Ortalık aydınlanınca uyumalı," der Nora; kız kardeşinin yarı soyunukken sıralamaya giriştiği heyecanlı anlatılar daha yarılanmadan başlayan sokak şamataları arasında. Nasıl da mutlular. Işıkları söndürüp başlayan günün şamatası eşliğinde sırtımdakilerin hepsini çıkarıyorum. Uyumak istiyorum oysa ben ürkünç sesler veren bir çanım, bir dalga, köpeğin bütün gece çitlere sürerek taşıdığı zincir... Yattım sağıma... Şiirler, uyaklı tekerlemeler okumam gerek ya da sözcükler bulmak, a'lı, sonra hem a'lı hem e'li sözcükler, beş sesli harfi olan, sonra dört sesli harfi. İki tane sesli harfle bir tek sessiz harfi olan sözcükler (ebe, oba, ada), dört ses-

siz harfle iki sesli harf (miskin, küskün, bülbül) sonra gene şiirler. *Ay indi gökyüzünden/Giysileriyle gülden/ Bakakalmıştı çocuk*/ Çocuk aya bakıyor! Üç birinden, üç öbüründen, birbiri ardına: kabala, bolero, teneke, Kanada, mızıka.

Böylece saatler geçiyor; dörtlüler, üç ay sonra ikililer, derken palindromlar: ses, yay, mum, gibi kolayları, sonra daha karmaşık, gülünç gene de şirin olanlar: Anastas mum satsana! Sus Madam sus! Ya da güzelim anagramlar: Salvador Dali, *avida dollars;* Alina Reyes, *es la reina y...* Bu sonuncusu çok güzel, çünkü bir yol açıyor; bitip kapanmıyor. Çünkü kraliçe ile... *la reina y...*

Yok, tersine, korkunç bu. Korkunç ve iğrenç, çünkü açtığı yol kraliçe olmayana çıkıyor, geceleyin yeni baştan nefret duyduğuma. Alina Reyes olmakla birlikte anagramdaki kraliçe olmayana. Tanrım ne olursa olsun o, Budapeşteli bir dilenci, Quetzaltenangolu bir hizmetçi, Jujuy'daki bir geneleve yeni düşmüş bir fahişe, uzaklarda olsun da nerede olursa olsun, ama kraliçe olmasın. Ama evet, gene de Alina Reyes o; bu yüzden dün gece gene aynı şey oldu, onu duyumsamak ve de nefreti.

20 Ocak

Kimi zamanlar onun üşüdüğünü, acı çektiğini, dayak yediğini biliyorum. Ondan ancak bir yere değin nefret edebilirim, ancak bir yere değin tiksinebilirim onu yere vuran ellerden, ondan, hele ondan, çünkü onu dövüyorlar, oysa ben benim ve onlar, onu dövüyorlar. Yok, uyuduğum zamanlar böylesi karamsar değilim, biçki yaptığım, annemin konuklarını ağırladığım, Senyora Regules'e, Rivasların oğluna filan çay sunduğum sıralarda. Böyle zamanlarda bu konu daha önemsiz geliyor bana, daha kişisel bir şey sanki, kendimle benim aramda; öteki kadın, kendi dertli başına kendisi buy-

rukmuş gibi geliyor; ta uzaklarda, yapayalnız gene de başına buyruk. Bırak acı çeksin, donsun soğuktan. Burada olduğum sürece, bunlara katlanabiliyorum; bunun da onun yükünü birazcık hafiflettiğine inanıyorum. Daha yaralanmamış bir asker için sargı bezleri hazırlamak gibi bir şey; bu yapılanın, askeri her olasılığa karşı önceden avutmanın iyi, geçerli bir yolu olduğuna inanmak gibi bir şey.

Bırak, acı çeksin. Senyora Regules'e bir öpücük, Rivasların oğluna çay veriyor, kendimi o iç dirence hazırlık olarak saklı tutuyorum. İçimden diyorum ki: "Şimdi bir köprüden geçiyorum, köprü buz tutmuş; kar, ayakkabılarımın içine giriyor. Ayakkabılarımın altları delinmiş." Sanılmasın ki o hiçbir şey duyumsamıyor. Ben yalnızca bunun böyle olduğunu biliyorum: Bir yanda, tam benim bir köprüden geçtiğim anda (aynı an olup olmadığını bilmiyorum ya) Rivasların oğlunun, sunduğum çayı elimden alarak o en beğendiği, en şımarık suratını takındığına katlanabiliyorum, çünkü bütün bu vurdumduymaz kişiler arasında yalnızım ve çok kötümser de değilim. Dün gece Nora taş kesilmişe dönerek, "Kuzum ne oluyor sana?" diye sordu. Ona, o ötekine, uzaklardaki bana oluyordu oysa olanlar. Onun başına çok korkunç bir şeyler geliyor olsa gerekti, onu dövüyorlar mıydı, hastalanmış mıydı ne, tam Nora'nın Faure'yi söylemeye hazırlandığı, benim de piyano başına oturup mutluluk dolu gözlerimi Luis Maria'ya diktiğim sırada; Luis Maria dirseğini piyanonun arkasına şöyle bir dayamış, manken gibi duruyor, bana o köpek yavrularını andırır bakışlarıyla bakıyordu, ikimiz, öylesine birbirimize yakın ve öylesine sevdalı. Böyle zamanlarda daha kötü geliyor bana, tam Luis Maria ile dans ettiğim, öpüştüğüm, yakın olduğum sırada ona, ötekine ilişkin bir şeyler ayrımsayıvermek. Çünkü o uzaklıkların ardında onu, yani beni sevmiyorlar. Hoş-

lanmadıkları durum da işte bu. Yüreğimin paralanması, beni dövdüklerini, ayakkabılarımdan içeri kar girdiğini duyumsamak işime gelmediği için tam Luis Maria'nın benimle dans ettiği sırada, Luis Maria'nın eli belime dayalı diye içimden öğle sıcağı gibi bir portakal kokusu, bir yeni biçilmiş saman kokusu kabardığı sırada onu dövüyorlar ve buna karşı çıkmanın yolunu bulamadığım için ben Luis Maria'ya başımın döndüğünü söylemek zorunda kalıyorum, havadaki nemden olsa gerek, diyorum, o benim hissedemediğim karın nemi, lapa lapa yağan o kar ki ben hissedemiyorum, ama ayakkabılarımdan içeri giriyor.

25 Ocak

Biliyordum zaten, Nora, beni görmeye geldi, kıyametleri kopardı.

"İnan şekerim, bundan böyle ben şarkı söylerken senden piyano çalmanı istersem ne olayım! Vodvil oynuyorduk sanki!"

Vodvilden ben ne anlarım, elimden geldiği kadar eşlik etmeye çalıştım ona, sesini çok uzaklardan gelirmişçesine dinlediğimi anımsıyorum. *Votre âme est un paysage choisi*... ama gözlerim tuşların üstünde gezinen ellerimdeydi; pek de iyi çalıyorlar, Nora'ya doğru dürüst eşlik ediyorlar gibime geldi. Luis Maria'nın gözleri de ellerimdeydi. Zavallıcık, yüzüme bakmayı pek iç açıcı bulmadığındandı sanıyorum. Böyle anlarda yüzüm pek bir tuhaflaşıyor olsa gerek.

Zavallı Nora'cık. Başka biri ona eşlik etsin artık. Her seferinde daha bir ceza gibi geliyor bu bana. Şimdi artık yalnızca mutlu olacağım sıralarda, mutlu olduğum sıralarda ayrımsıyorum onu, kendimi, oralarda; Nora, Faure'yi söylerken örneğin, biliyorum kendimin oralarda olduğumu ve elimde yalnızca nefret kalıyor.)

Gece:

Kimi zaman bir sevecenlik, apansız ve gerekli bir acıma ve sevecenliktir ona, kraliçe olmayıp oralarda dolaşana karşı duyduğum. Ona bir telgraf çekip saygılarımı bildirmek isterim, oğullarının nasıl olduğunu ya da oğulları olup olmadığını sormak (çünkü oralarda oğullarım olmadığını sanıyorum), avuntu, anlayış, yakınlık, şekerleme isteyip istemediğini öğrenmek. Dün gece, çekeceğim telgrafı, nerede buluşacağımızı filan düşüne düşüne uyuyakalmışım. PERŞEMBE ORADAYIM NOKTA KÖPRÜDE BEKLE. Hangi köprü? Durup durup kafaya takılan bir düşünce, Budapeşte'nin de durup durup kafaya takıldığı gibi; bir sürü köprüler ve savrulan karlarla dolu olması gereken Budapeşte'deki dilenci kadının varlığına inanmak. Sonra yatakta doğrulup oturdum, neredeyse sesli sesli ağlayaraktan koşup annemi uyandırmak, uyansın diye ısırmak istedim. Durmadan düşünüyorum. Dile getirmek hâlâ kolay değil. Düşünüp duruyorum ki gerçekten istiyorsam, aklıma eserse hemen kalkıp Budapeşte'ye gidebilirim. Ya da Jujuy'a, Quetzaltenango'ya. (Bu adları doğrulamak için sayfalar öncesine dönüp baktım.) Boşuna: Tres Arroyos demekle aynı şey bu, ya da Kobe demek, Florida Sokağı, Kapı 400 demekle bir. Kafada Budapeşte takılı kalıyor, çünkü soğuk olan, dövüldüğüm, itilip kakıldığım yer *orası*. Orada (rüyada gördüğüm bir şey, olup olacağı bir rüya, ne var ki kafama takıldığına, uyanıklığıma da sızdığına göre) Rod diye biri var ya da Erod mu Rodo mu ne, beni dövüyor, ben de onu seviyorum; seviyor muyum bilmem ya, bırakıyorum beni dövsün, bu da her tanrının günü yinelendiğine göre, demek ki onu seviyorum...

Daha sonra:

Yalan bu. Rod'u rüyamda görmüş olsam gerek ya da çoktan yıpranmış, elden düşme bir düş kişisinden varattım. Rod diye biri yok, orada beni cezalandırıyorlar, ama bu bir erkek mi, öfkeli bir anne mi, bir yalnızlık mı, kim bilir.

Gel, bul beni. Luis Maria'ya, "Evleniyoruz, sonra sen, beni Budapeşte'ye götürüyorsun, bir köprüye, orada kar yağıyor ve birisi var," diyebilmek. Ya bensem, diyorum. (Çünkü bütün bunları tam inançlı olmamanın gizli açısından ele alıyorum. Ama ya bensem?) Peki, ya bensem... Ama düpedüz bir delilik bu, düpedüz?.. Böylesi bir balayı!

28 Ocak

Tuhaf bir şey düşündüm. Uzaklıkların ötesinden hiçbir haber almayalı üç gün oluyor. Belki de onu dövmüyorlar artık, belki bir yerden bir palto bulup sırtına geçirmiş. Ona bir tel çekmek, çorap filan yollamak... Tuhaf bir şey düşündüm. O ürkünç kente varmışım, vakit öğleden sonra, su gibi titrek, yeşil bir öğleden sonra; gerçek öğleden sonraları hiçbir zaman böyle değildir, meğer ki kişi kendi düşünceleriyle onlara bu yolda önayak olsun. Dobrina Stana'nın yanında, Skorda Gezisi boyunca, buz sarkaçlarıyla pıtraklanmış atlı yontular, dimdik duran polisler, dükkân pencerelerinde dumanı tüten kocaman kara ekmek somunları ve püfürtülü rüzgâr esintileri. Bir turistin adımlarıyla Dobrina boyunca yürüyorum, haritam mavi tayyörümün cebinde (şu buz gibi havada, paltomu Hotel Burglos'da unutmak)! Sonunda ırmak kıyısındaki bir alanda, neredeyse ırmakta buluyorum kendimi, buz parçalarıyla, mavnalarla kaplı, gürül gürül akan ırmak bir de bir balıkçıl kuşu ki burada adına *s bunà ia tjeno* diyorlar ya da daha beter bir şey.

Köprünün, alandan sonra geldiğini sanıyordum. Bunu düşündüm ve daha ileri gitmek istemedim. Elsa Piaggio de Tarelli'nin Odeon'da konser vereceği günün öğleden sonrasıydı. Kılı kırka yarıp huysuzlanarak giyinip hazırlandım, isteksizdim, sonradan beni yalnızca uykusuzluğun bekleyeceğini sezinliyordum. Böyle, geceyi düşünmek, geceyi böylesi çok düşünmek... Kim bilebilir, ya yolumu şaşırırsam? İnsan yolculuk sırasında yer adları uydurur kafasından, sonra sırası gelince düşünür, anımsar: Dobrina Stana, Sbundia Tjeno, Hotel Burglos. Ne var ki alanın adını bilemiyorum. Sanki insan gerçekten Budapeşte'deki bir alana çıkmış da nerede olduğunu şaşırmış, çünkü alanın adını bilmiyormuş sanırdınız; adı yoksa alan nasıl var olabilir?

Geliyorum anneciğim. Korkma, Bach'ına geç kalmayız, ne de Brahms'ına. Konserin yolu kolay. Ne alan var, ne de Hotel Burglos. Biz buradayız. Elsa Piaggio orada. Bunu burada kesmek zorunda kalmak, bir alanda olduğumu bilmek üzücü (ama henüz kesin değil; alanda olduğumu yalnızca düşünüyorum ki bu da hiçbir şey değil, bir hiç bile değil). Ve alanın bitiminde köprü başlıyor.

Gece:

Başlıyor, sürüyor. Konserin ilk parçasıyla sonu arasında alanın adıyla yolunu buldum. Vladas Alanı ve Çarşı Köprüsü. Vladas Alanı'ndan geçip köprü başına çıktım; yavaş yavaş yürüyor, arada duralamak istiyorum, evlerde dükkân pencerelerinde oyalanmak, sarılıp sarmalanmış oğlan çocuklarında, çeşme başlarındaki uzun boylu, bembeyaz pelerinli kahramanların yontularında; Tadeo Alanko, Vladislas Neroy, *tokay* tiryakileri, çalpara çalgıcıları. Bir Chopin'le bir başka Chopin arasında Elsa Piaggio'ya alkış tutulduğunu gördüm, zavallıcık. Lüks bölümdeki koltuğum doğru-

dan alana, ulu sütunların arasındaki köprü başına bakıyordu. Ne var ki, bunu yalnızca düşünüyordum, dikkatinizi çekerim, adımdan *es la reina y*... diye anagram çıkartmakla birdir bu, ya da annemin yanı başımda değil de Suarezlerin evinde olduğunu sanrılamakla. En iyisi bu saçmalığa yakayı kaptırmamak; tam bana özgü olan bir şey bu, içimdeki arzuya, gerçek arzuya boyun eğmek. Gerçek, çünkü Alina, her neyse, gidelim şimdi. Öteki şey değil gene de onun üşüdüğünü, hırpalandığını bilmek değil. Bunu özlemle istiyorum, isteyerek izliyorum, nereye çıktığını bile bile, Luis Maria'nın beni Budapeşte'ye götürüp götürmeyeceğini öğrenmek için. En iyisi çıkıp o köprüyü aramak, kendi başıma arayarak kendiliğimden bulmak işte böyle, şimdiki gibi, çünkü işte bravolar ve alkışlar arasında ben köprünün orta yerine vardım bile. "Albeniz!"le yeniden kopan alkışlar ve "Polonez!" arasında, sanki bunların bir anlamı olabilirmiş gibi, rüzgârın gücüyle sırtımı kırbaçlayan karların arasında, belime kaba bir havlu gibi dolanan eller beni köprünün orta yerine çekerken bir anlamı olabilirmiş gibi bütün bunların.

(Anlatırken şimdiki zaman kullanmak daha elverişli. O sırada saat sekizdi, Elsa Piaggio üçüncü parçasını çalıyordu; yanılmıyorsam Julian Aguierre'di ya da Carlos Guastavino, çayırlar, küçük kuşlar üstüne bir şey). Zaman geçtikçe duyularım inceliğini yitirdi, o'na saygım kalmadı artık. Aklımdadır, bir gün şöyle düşünmüştüm: "Orada beni dövüyorlar, ayakkabılarımdan içeri kar giriyor ve ben o dakikada bunu biliyorum; orada bunlar başıma gelirken, başıma geldiği anda biliyorum. Ama neden ille de aynı anda olsun? Belki de ben sonradan geliyorum, belki bunlar daha olmadı. Belki bundan on dört yıl sonra dayak atacaklar ona. Ya da belki o, çoktan Sainte Ursula mezarlığında haç biçimi bir taşla bir yazıta dönüştü bile!" Bu bana olası gel-

miş, hoşuma gitmişti, avanakça bir şey. Çünkü bunun ardından kişi her seferinde koşut zamanın içine düşüyor. O şimdi gerçekten orada köprüyü geçmeye başlasa ben bunu buradan, içimde duyacağımı biliyorum. Anımsıyorum, durdum, bozulmuş mayoneze benzeyen ırmağa baktım, dubaları dövüp duruyordu olanca hıncıyla, gürültülü, kamçı gibi vuruşlar (bu sonuncusunu aklımdan geçiriyordum). Köprü parmaklığından iyice sarkmaya değerdi, aşağıdaki buzların çatırtısını kulaklarımda duymak uğruna. Manzaraya bakmak için biraz oyalanmaya değerdi, biraz da içten gelme korkular yüzünden. Yoksa paltosuz olmak yüzünden miydi, hafif hafif yağan karlar eriyordu, bense paltomu otelde bırakmıştım. Hem zaten ne de olsa, gerçi büyüklenmeyi sevmeyen, ufak kibirleri olmayan bir kızım ben, ama gelsinler de bana, "Herhangi bir kızın başına gelebilirdi bu," desinler bakalım, "Başka herhangi bir kız da olsa Odeon'daki bir konserin orta yerinde Macaristan'a gidebilirdi," desinler de görelim. Bakın, kim duysa tüyleri ürperir.

Gelgelelim annem kol yenimden çekeliyordu, lüks bölümde bizden başka kimseler kalmamış gibiydi. O noktaya kadar olanları yazıyorum, neler düşündüğümü, bundan öte anımsamak istemiyorum. Anımsamayı sürdürürsem hasta düşeceğim. Gene de kesin bu, kesin. Tuhaf bir şey düşündüm.

30 Ocak

Zavallı Luis Maria, benimle evlenmesi ne aptallık. Üstüne ya da Nora'nın özgür düşünceli bir entelektüel pozuyla dediği gibi, altına, ne aldığını bilmiyor ki.

31 Ocak

Oraya gidiyoruz. Luis Maria bu konuda öyle uysal davrandı ki çığlık çığlık bağırasım geldi. Korktum, Luis Maria'nın pek de kolay oyuna geldiğini düşündüm. Oysa hiçbir şey bilmiyor. Kendi bilmeden oyunu sonuçlandıran bir piyona benziyor. Küçük piyon Luis Maria ile kraliçesi. Kraliçesi ve bir de...

7 Şubat

Şimdi önemli olan iyileşmek. Konserde aklımdan geçirdiklerimin sonunu yazmayacağım. Dün gece gene onun acı çektiğini sezinledim. Orada gene beni dövdüklerini biliyorum. Bilmemek elimde değil ya, günce tutmak artık yeter. Bunları salt bir esinti, bir rahatlama yolu olarak sırasıyla yazmakla yetinseydim... Daha kötüsünü yaptım; yazdıklarımı üstünden okurken anlayabilmeyi istedim, öyle gecelerden sonra kâğıda geçirdiğim her bir sözcükte anahtarlar bulmayı. Hani o alanı, paramparça akan ırmağı, o gürültülerle sonrasını düşündüğüm zamanki gibi... Ne var ki onu yazmıyorum, hiç ama hiç, hiçbir zaman da yazmayacağım.

Kendi kendimi, erkeksiz yaşamanın bana yaramadığına inandırmak için oraya gitmek; olup olacağı işte bu, diyebilmek; yirmi yedi yaşındayım ve erkek nedir bilmedim. Bundan sonra kocam, benim kuçu-kuçum olacak, penguenim; düşünmek ve olmak yetecek bana, olabilmek, en sonunda ve temelli.

Gene de şimdi bu günceyi kapatıyorum ya (çünkü insan ya evlenir ya da günce tutar; bu ikisi bir arada yürümez) şimdi bile umudun mutluluğuyla, mutluluğun umuduyla şunu söylemeden kapatmak istemiyorum. Oraya gideceğiz, ne var ki konser akşamı düşündüklerimin çıkması hiç de kaçınılmaz değil. (Bunları yazacağım, sonra artık günce çöpe atılsa da bana

vız gelir.) Onu köprüde bulacağım, birbirimize bakacağız. Konser akşamı köprünün aşağısındaki buz gacırtılarının kulağımda yankılandığını duydum. Bu bakışla Kraliçe bu habis ilişkiye, bu sessiz, yasasız tecavüze karşı zafer kazanmış olacak. Ben gerçekten bensem o boyun eğecek, benim ışıklı yörüngeme, daha güzel, daha güvenceli olan yaşantıma katılacak. Yanına gidip elimi onun omzuna koyayım, yeter.

Alina Reyes de Araoz'la kocası altı nisanda Budapeşte'ye geldiler ve Ritz Oteli'ne yerleştiler. Boşanmalarından iki ay önceydi bu. İkinci gün öğleden sonra Alina kenti görüp tanımak ve buzların çözülmesinin tadına varmak için sokağa çıktı. Kendi başına yürümek hoşuna gitti; hızlı yürüyor, her şeyi merakla süzüyordu. Belli belirsiz bir şeyler arayarak belki yirmi değişik yönde yürüdü, ama bunun pek üstünde durmuyor, seçimi içindeki arzuya bırakıyordu. İçindeki arzu da seçişlerini tepeden inme yön değişimleriyle ortaya vurarak Alina'yı bir dükkândan öbürüne, sokağın bir yanından karşı yanına, vitrinden vitrine sürüklüyordu.

Alina köprüye geldi, köprünün ortasına kadar yürüdü. Yürümekte biraz güçlük çeker olmuştu, çünkü kar yolunu kesiyordu; Tuna'nın alttan esen bir de rüzgârı vardır, kırbaçlayıp çengel gibi ete geçen hırçın bir rüzgâr. Alina'ya etekleri, kalçalarına yapışmış gibi geldi (mevsime uygun giyinmiş değildi) ve içinde birden gerisin geriye, kentin tanışlığına dönmek isteği uyandı. Issız köprünün orta yerinde düz kara saçlı, partal kadın beklemekteydi. Kırışık yüzünde, yumulu tuttuğu halde daha şimdiden uzanmaya başlayan ellerinin devşirilişinde dural, kaygılı bir şeyler vardı. Alina onun yakınındaydı; en son provadan sonra nihayet sahnedeymişçesine, bildik yüz mimiklerini ve uzaklıkları yinelediğini artık biliyordu. İçinde hiçbir kötü ön-

sezi duymadan, en sonunda zincirlerini kırarak, (kıvanç coşkusuyla dolu, buz gibi soğuk tek bir atılımla mandı buna) kadının yanına gitti, kendisi de uzattı ellerini, kafasını düşünmeye kapadı ve köprünün üstündeki kadın onu kucaklayıp bağrına bastı, o bölük pörçük ırmak, dubaları dövedursun bu ikisi, kaskatı, sessiz köprünün üstünde birbirlerine sarıldılar.

Alina bir sızı duydu: çantasının mandalıydı. Kucaklaşmalarının baskısı, mandalı onun göğüslerinin arasına batırarak tatlı, dayanılır bir bere açmıştı. Alina, o ince kadını çepeçevre kuşatmış, kollarının arasında onun noksansız, mutlak bütünlüğünü duydukça içinden ilahiye benzer, bir avuç güvercinin birden havalanmasına benzer, ırmağın söylediği türküye benzer bir mutluluk fışkırıyordu. Tam bir kaynaşımla gözlerini yumarak dıştan gelen duyulara, akşam ışığına sırt çevirdi. Birden büyük bir yorgunluk çökmüştü içine, gene de kazandığı zaferden emindi; bayram etmekle birlikte bunun işte en sonunda, kendi öz zaferi olduğunu biliyordu.

Ona öyle geldi ki ikisinden biri usul usul ağlamaktadır. Ağlayanın kendisi olması gerekirdi, çünkü yanakları ıslaktı, elmacıkkemiği bile birisi vurmuş gibi acıyordu, aynı zamanda da boğazı; derken birden omuzları, sayısız güçlüklerin yüküyle çökmüş.... Gözlerini açınca (şu dakikada çığlık koparmış da olabilir) ayrılmış olduklarını gördü. İşte o zaman gerçekten bir çığlık kopardı. Çünkü soğuktan donuyordu, çünkü ayakkabılarından içeri kar giriyordu ve çünkü kıyıdaki yoldan alana doğru Alina Reyes yürümekteydi, gri tayyörüyle bir içim su, saçları rüzgârda biraz dağılmış, arkasına bakmaksızın. Başını almış gidiyordu.

GİZLİ SİLAHLAR

Ne tuhaf, insanlar yatak yapmanın tıpkı yatak yapmak gibi, tokalaşmanın her zaman tokalaşmak gibi olduğunu, bir sardalye kutusu açmanın sonsuza dek aynı sardalye kutusunu açmak demeye geldiğini sanırlar. Beri yandan her şey bir istisnaysa, diye düşünüyor Pierre, yıpranmış mavi yatak örtüsünü beceriksiz elleriyle düzeltirken. "Dün yağmur yağdı, bugün güneş açtı; dün içim kapanıktı, bugün Michèle geliyor. Değişmeyen tek şey şu ki: Bu yatağı dünyada doğru dürüst düzeltemeyeceğim." Önemi yok, kadınlar bekâr odalarının düzensizliğinden hoşlanırlar, gülümseme fırsatı çıkar onlara (dişlerinin her biri anaçlıkla parlayarak), perdeleri düzeltir, sandalyelerin, çiçek saksılarının yerini değiştirir, şu masayı en ışıksız köşeye koymak ancak senin aklına gelirdi, derler. Michèle de buna benzer şeyler söyleyecek büyük bir olasılıkla, ortada dolaşan kitapları, lambaları elleyecek, oradan alıp oraya koyacak, Pierre de göz yumacak buna; yatağın üstüne uzanmış yattığı ya da eski kanepeye gömülmüş oturduğu yerden, bir halka Gauloise dumanının arasından onu süzerek, onu isteyerek.

Saat altı, can alıcı saat, diye düşünüyor Pierre. Bütün Sainte Sulpice semtinin değişime uğrayıp kendini geceye hazırlamaya başladığı altın saat. Yakında No-

ter'de çalışan kızlar dışarı çıkmaya başlayacak, Madam Lenôtre'un kocası bacağını vura vura merdivenden yukarı tırmanacak, altıncı kattaki kız kardeşlerin sesleri duyulacak: Taze ekmekle gazete alma saati geldi mi mutlaka baş başadırlar. Michèle de daha fazla gecikmez artık, meğer ki yolunu şaşırmış olsun ya da gelirken yollarda oyalansın. Rastgele bir yerde durup oradaki vitrinlerin özgün, küçük dünyalarında şöyle bir tur atmakta şaşılası bir ustalığı vardır. Sonradan Pierre'e sayıp dökecektir: kurgulu bir ayı bebek, Couperin'in bir plağı, mavi taşlı bir bronz zincir, Stendhal'in bütün yapıtları, son moda yaz giysileri. Biraz gecikmesinin tümüyle anlaşılır nedenleri. Bir Gauloise daha yakmalı öyleyse, bir fırt konyak daha içmeli. Şimdi Pierre'in içinden Mac Orlan plakları dinlemek geliyor, kâğıt, defter yığınları arasında aranıyor, Roland ya da Babette alıp götürmüşlerdir, kalıbımı basarım; bir şey alacakları zaman söyleseler ya. Michèle neden gelmiyor artık? Pierre yatağın ucuna oturunca örtüyü bozuyor. Harika doğrusu, şimdi örtüyü yandan tutup çekelemesi gerekecek, arkaya doğru, yoksa canı çıkası yastığın ucu gözükecek. Pierre leş gibi tütün kokuyor. Michèle burnunu kırıştırıp, leş gibi tütün kokuyorsun, diyecek. Yüzlerce, yüzlerce gün boyunca tüttürülmüş yüzlerce yüzlerce Gauloise, hazırladığı tez, birkaç kız arkadaş, iki karaciğer krizi, romanlar, can sıkıntısı. Yüzlerce, yüzlerce Gauloise mi dedim? Önemsiz noktalara kafasını takması, ayrıntıların üstünde durması kendi kendini bile hâlâ şaşırtıyor. On yıl önce çöpe attığı eski kravatları anımsıyor, pul biriktirmekle geçen bütün bir çocukluğunun en değerli hazinesi olan bir Belçika Kongosu pulunun rengini. Sanki beyninin bir köşesinde ömür boyu içtiği tüm sigaraların tek tek çetelesini tutmuştu, her birinin yaktığı anda nasıl tat verdiğinin, izmariti nereye attığının. Kimi zaman düş-

lerinde gördüğü o gülünç sayılar bu aman dinlemez hesaplaşmaların oluşturduğu buz dağının tepesidir belki de. Pierre, ama öyleyse Tanrı var demektir, diye düşünüyor. Elbise dolabının aynası ona gülümsemesini geri vererek onu, her zamanki gibi, yüz çizgilerini yeniden biçimlendirmeye, Michèle'in hep "keseceğim" diye gözdağı verdiği kara saç perçemini arkaya itmeye zorluyor. Michèle neden gelmiyor artık? Odama gelmek istemiyor da ondan, diye düşünüyor Pierre. Ne var ki Michèle günün birinde onun saç perçemini kesebilme gücünü istiyorsa odasına gelip yatağına yatmak zorunda. Dalila'nın ödediği bedel yüksektir; bir erkeğin saçları bundan daha aşağıya olmaz. Pierre, Michèle odama gelmek istemiyor, diye düşünmenin budalalık olduğunu söylüyor kendi kendine. Hiç sese dökmeden düşünüyor, sanki çok uzaklardan. Düşünce denen şey, kimi zaman kendini duyurabilmek için sayısız engellerden geçmek, kendi kendini çözümlemek zorunda kalıyor sanki. Michèle'in onun odasına gelmek istemediğini düşünmek aptallık. Michèle burada değilse ufak bir porselen fok biblosunun ya da bir Tsao-Wuki baskısının büyüsüne kapılmış, bir kırtasiyecinin ya da başka bir dükkânın vitrini önünde dalgın durmakta olduğu içindir. Pierre, onu orada görür gibi oluyor ve aynı zamanda, tam sigara dumanını içine çektiği ve nedense bir aptallığından ötürü bağışlanmış gibi bir duyguya kapıldığı sırada, gözünün önünde bir çiftenin hayali beliriyor. Gerçi çifte dediğin sıradan bir tüfektir, ama bu saatte, bu odada ne işi var çiftenin de, kendi içindeki şu bir şeyler yitirmiş gibi duygunun da? Pierre her şeyin leylak ve gümüş rengine döndüğü bu saati sevmez. Masa lambasını yakmak için tembel tembel kolunu uzatıyor. Michèle neden gelmiyor hâlâ? Çok geç oldu, bu saatten sonra gelmez artık, bekleyip durmanın anlamı yok. Gerçekten de onun bu odaya gelmek iste-

mediğine, çaresiz inanmak zorunda kalacağa benzer. Ey, ne yapalım yani, boş ver. Dünyanın sonu değil a, bir konyak daha iç, hani başlamış olduğun o roman, sokağa çık, Leon'un orada bir şeyler ye. Kadınların hepsi aynı mal, ister Enghien'de olsun ister Paris'te, ister genç olsun, ister tam olgunluk çağında. Kuraldışı durumlara ilişkin varsayımı yıkılmaya başlıyor, farecik kapana kısılmadan geriye kaçıyor. Ne kapanı? Bugün ya da yarın, önce ya da sonra... Gerçi kız saat altıdan önce gelmeyecekti, ama Pierre beşten beri onu beklemekte; mavi örtüyü özellikle onun için düzeltti, elinde tüy ponponuyla sandalye üstüne çıkarak kimseye zararı dokunmayan belli belirsiz bir örümcek ağını aldı. Beri yandan Michèle de şu dakikada Saint-Sulpice durağında otobüsten inmiş, vitrin önlerinde durup alandaki güvercinlere baka baka buraya doğru gelmekteyse hiç şaşılmaz. Onun odasına çıkmak istememesi için hiçbir neden yok. Aslında Pierre'in şu sırada aklından bir çifte geçirmesi için de hiçbir neden yok, ya da şu dakikada Michaux'yu okumanın Graham Greene'den daha zevkli olacağına karar vermesi. Ayaküstü verilen kararlar, Pierre'i oldum olası tedirgin eder. Her şeyin nedensiz ve karşılıksız olması, Greene'in Michaux'ya, ya da Michaux'nun Enghien'e, demek istediğim Greene'e yeğlenmesi olası değil. Enghien gibi bir yer adını Greene gibi bir yazarla karıştırmak da öyle... Pierre, her şey böylesi gülünç ve anlamsız olamaz, diye düşünerek sigarasını atıyor ve eğer Michèle gelmiyorsa mutlaka bir şey olmuştur da ondandır; ikimizin arasındakiyle bir ilişkisi yoktur.

Aşağı iniyor ve biraz kapıda bekliyor. Alandaki lambaların yandığını görüyor. Leon'un orada hemen hemen kimse yok; Pierre dışarıdaki bir masaya oturup bir bira söylüyor. Oturduğu yerden kendi evlerinin kapısını görebildiği için, eğer Michèle... Leon, Tour de

France bisiklet yarışından konuşuyor. Nicole denilen kadınla kız arkadaşı geliyorlar, o boğuk sesli çiçekçi kadın. Bira buz gibi soğuk, biraz da sosis söylemeli. Kendi evlerinin kapısı önünde kapıcının oğlu oynuyor, bir ayağının üstünde sıçrayarak. Sıkılınca öbür ayağının üstünde sıçramaya başlıyor, kapıdan ayrılmıyor.

"Amma da saçmaladın," diyor Michèle. "Odana gelmeyi neden istemeyeyim, madem kararlaştırmıştık?"

Edmond saat on bir kahvesini getiriyor. Sabahın bu saatinde kahve bomboş. Edmond orada oyalanarak Tour de France üstüne bir şeyler söylüyor. Sonra Michèle dün olup biteni anlatıyor: Pierre tahmin etmeliymişmiş. Annesinin sık sık tutan bayılma krizleri, babası telaşlanıp onun çalışma yerine telefon ediyor, Michèle bir taksiye atladığı gibi eve geliyor, ama bir şey değilmiş meğer, hafif bir baş dönmesi. İlk kez olan bir şey değil ki, başka şeye yormak ancak senin gibi...

Pierre kendini pek aptal bularak, "Annenin iyileştiğine sevindim," diyor.

Elini Michèle'inkinin üstüne koyuyor. Michèle öbür elini Pierre'ninkinin üstüne koyuyor. Michèle alttan elini çekip en üste koyuyor. Pierre elini alttan çekip onun elinin üstüne koyuyor. Michèle en altta kalan elini çekip avucuyla Pierre'in burnuna bastırıyor.

"Ne soğuk, köpek yavrularının burnu gibi."

Pierre, burun ısısının çözümsüz bir bilmece olduğunu itiraf ediyor.

Michèle "Şapşal," diyor, durumu özetleyerek.

Pierre, onu alnından öpüyor, saçlarından. Michèle kafasını çekince Pierre, onu çenesinden tutup kendine baktırtıyor, sonra ağzından öpüyor. Bir kez öpüyor, sonra ikinci kez. Michèle'in taptaze bir kokusu var, ağaç altlarındaki gölge gibi. *Im wunderschönen Monat*

Mai[1] diyen ezgiyi Pierre açıkça duyuyor. Ancak çevrilince anlayabildiği bu sözleri böyle ezbere bilmesine şaşıyor. Ne var ki ezgiyi seviyor, sözcükler de öyle güzel geliyor ki dudaklarını Michèle'in saçlarına, o ıslak dudaklarına dokundurarak söylediği zaman. *Im wunderschönen Monat Mai, als...*[2]

Michèle parmaklarını Pierre'in omzuna gömüyor, tırnaklarını batırıyor.

"Canımı acıtıyorsun," diyor onu itip parmaklarını dudaklarından geçirerek.

Pierre, onun dudağının ucunda kendi dişlerinin izini görüyor. Yanağını okşuyor ve onu gene öpüyor, usulca, Michèle kızdı mı? Yok, kızmış değil. Ne zaman baş başa kalabilecekler acaba, ne zaman? Pierre anlayışlı olmakta güçlük çekiyor, Michèle'in açıklamaları başka şeylerle ilgiliymiş gibisine geliyor. Onun bir gün mutlaka kendi odasına gelmesini kafasına takmış, o beş kat merdiveni tırmanıp odaya geleceğini düşünürken, her şeyin apansız çözümlenmiş olduğunu, Michèle'in ana-babasının iki haftalığına çiftliğe gideceklerini önce kavrayamıyor... Sonra birden dank ediyor kafasına, Michèle'e bakakalıyor. Michèle gülüyor.

"Evde on beş gün yalnız kalıyorsun ha?"

Michèle, "Çok şapşalsın sen," diyor. Parmağını uzatıp havada görünmez yıldızlar, baklavalar, nazlı helezonlar çiziyor. Annesi vefalı Babette'in Michèle'le kalacağına güveniyormuş, doğallıkla, banliyö semtlerinde hırsızlıklar, soygunlar öyle çoğalmış ki son zamanlarda. Ama Babette onların dilediği sürece Paris'te kalırmış.

Pierre yazlık evi bilmiyor, ama kafasında öyle çok canlandırmış ki içine girmiş sanki, Michèle'le birlikte eski tarz eşyayla dolu küçük bir salona giriyor, bir

[1] Güzelim mayıs ayında.
[2] Güzelim mayıs ayında, tüm...

merdiven çıkıyor, aşağıdaki tırabzan direğinin cam topuzunun üstünden parmaklarını geçirerek. Evden niçin hoşlanmadığını bilmiyor, ama bahçeye çıkmayı yeğliyor. Böylesi küçücük bir evin bahçesi olduğuna inanmak bile güç oysa. Evin hayalini silmek için, mutlu olduğunu, Michèle'le kahvede oturduğunu kavramak için çaba harcamak zorunda kalıyor; ev de hayalindeki evden başka çıkacaktır elbet, zaten o hayalindeki ev, eski eşyası, solmuş halılarıyla biraz içini karartırdı nasıl olsa. Xavier'den motosikleti almam gerekecek, diye düşünüyor. Michèle'le burada buluşur artık, Clamart'a yarım saatte giderler, gezip tozmak için on beş gün var önlerinde, bir termosla bir şişe neskafe almalı.

"Sizin evde, merdiven tırabzanında camdan topuz var mı?"

"Yok," diyor Michèle. "Sen onu karıştırıyorsun şeyle..."

Birden sözünü yarıda kesiyor, boğazına bir şey takılmış gibi. Pierre tabureye tünemiş... Edmond'un, kahvesindeki masaları çoğaltmak için kullandığı aynaya kafasını dayamış, oturduğu yerden hayal meyal, Michèle'in bir kediye benzediğini kabul ediyor ya da imzasız bir portreye. Onu tanıyalı öyle az oldu ki daha, belki o da Pierre'i anlamakta güçlük çekiyordur. Bir kere salt âşık olmak hiçbir açıklama gerektirmez; âşıkların ortaklaşa dostları olması ya da aynı siyasal görüşü paylaşmaları şart değildir. Başlangıçta hep, ortada hiçbir gizem olmadığını düşünür insan, karşındaki kim olursa olsun, bilgi edinmek öyle kolaydır ki: Michèle Duvernois, yaş yirmi dört, saç kestane, göz gri, bir işyerinde çalışıyor... Buna karşılık Michèle'in de bildiği: Pierre Jolivert, yaş yirmi üç, saç sarı... Ama yarın birlikte Michèle'in evine gidecekler, motosikletle yarım saatte Enghien'de olabilirler. Pierre, öf, Enghien'i

s..yim, diye düşünüyor, yerin adını sinek kovar gibi kovarak. On beş günleri olacak bir arada geçirmeye, evin bahçesi de var hem, kendi gözünde canlandırdığından bambaşka olsa da, Michèle'e sormalı bahçe nasıl diye, ama Michèle, Edmond'a sesleniyor, saat on bir buçuğu geçmiş, işyerindeki menejer geç kaldığını görürse surat asar sonra.

"Biraz daha kal," diyor Pierre. "Bak, Roland'la Babette geliyorlar. Bu kahvede hiç baş başa kalamıyoruz; inanılır gibi değil."

Michèle, "Baş başa mı?" diyor. "Ama biz onlarla buluşmaya geldik ya."

"Biliyorum, ama gene de..."

Michèle omuz silkiyor. Pierre, onun kendisini anladığını, arkadaşların böyle tam zamanında gelmesine içinden onun da sıkıldığını biliyor. Babette'le Roland'ın üzerinde her zamanki gibi dingin bir mutluluk havası var. Pierre şimdi buna sinirleniyor ve bu yüzden huysuzlaşıyor. Babette'le Roland karşı kıyıdalar, bir zaman dalgakıranının ardına sığınmış. Öfkeleriyle hoşnutsuzlukları bu dünyaya ilişkin, politikaya, sanata; yoksa kendilerine, aralarındaki derin bağlantıya değil, hiçbir zaman. Neyse, alışkanlıklar, otomatikleşmiş davranışlar durumu kurtarıyor. Her şey yollu yolunca, pürüzsüz, numaralanmış, dosyalanıp kalkmış. Küçük mutlu kuzucuklar, zavallıcıklar, iyi dostlar. Pierre, Roland'ın uzattığı eli neredeyse sıkmayacak, yutkunuyor. Roland'ın gözlerinin içine bakıyor sonra sıkıyor elini, kırmak istercesine. Roland gülerek onların karşısına oturuyor; bir sinematek programı var elinde, pazartesi günkü gösteriyi kaçırmaları olmazmış. "Mutlu kuzucuklar," diye Pierre dişlerini gıcırdatıyor. Tamam, tamam, aptallık, haksızlık ediyorum. Ama bir Pudovkin filmi ha, insaf be, biraz iki yanına bakınıp daha yeni bir şeyler bulamaz mıydı yani?

"Yeni mi?" diye Babette ona takılıyor. "Yeni bir şeyler. Senin amma da için geçmiş, be Pierre."

Roland'ın elini sıkmak istememesi için hiçbir neden yok.

"Sırtında da o turuncu bluz vardı, öyle bir yaraşmıştı ki," diye Michèle konuşuyor.

Roland kendi Gaulois paketini herkese tutup kahve söylüyor. Roland'ın elini sıkmayı istememek için hiçbir neden yok.

Babette, "Öyle, çok parlak kız doğrusu," diyor.

Roland, Pierre'e bakıp göz kırpıyor. Dingin, kafası dinç. Hiçbir sorunu yok, manda yürekli kuzucuk. Pierre tiksiniyor onların dinginliğinden, Michéle'in orada oturmuş, bir turuncu bluzdan söz edebilmesinden; ondan gene her zamanki gibi uzak. Pierre'in onlarla ortaklaşa hiçbir yönü yok, gruba en son o katıldı, onlar da Pierre'e zar zor katlanıyorlar.

Michèle konuşurken (şimdi ayakkabılar üstüne) parmağını dudaklarının ucunda gezdiriyor. Pierre, onu doğru dürüst öpmeyi bile beceremediğini düşünüyor, incitti onu, Michèle de bunu anımsıyor. Beri yandan herkes de Pierre'i incitiyor, göz kırpanlar, gülümseyenler, ne de çok seviyorlar beni. Göğsünün üstünde bir yük gibi, bir ayağa kalkıp gitmek isteği, odasında yalnız kalıp Michèle neden gelmiyor diye, Roland'la Babette neden plağını ona haber vermeden alıp gidiyorlar diye sıkılmak.

Michèle saate bir göz attığı gibi yerinden fırlıyor. Sinematek için buluşma zamanını saptıyorlar, Pierre kahvelerin hesabını ödüyor. Daha bir rahatlıyor, Roland ve Babette'le biraz daha konuşabilmeyi bile istiyor, sıcak bir hava içinde vedalaşıyorlar, sevimli kuzucuklar, Michèle'in iyi dostları.

Roland onların arkasından, güneşli sokakta gidişlerine bakıyor. Kahvesini yavaş yavaş yudumluyor.

"Acaba mı?" diyor Roland.

Babette, "Bilmem ki," diyor.

"Neden olmasın sanki?"

"Elbette, neden olmasın? Ne var ki o zamandan bu yana bu ilk olacak."

Roland, "Michèle'in hayatına bir çekidüzen vermesinin zamanıdır," diyor. "Hem bana sorarsan sırsıklam âşık."

"İkisi de sırsıklam âşık."

Roland'ın yüzünde düşünceli bir ifade beliriyor.

* * *

Pierre, Xavier'e Saint Michel Alanı'ndaki bir kahvede randevu vermiş, ama çok erken varıyor oraya. Bira ısmarlayıp gazeteleri karıştırıyor; Michèle'i işyerinin kapısında bıraktıktan sonra ne yaptığını açık seçik anımsayamıyor. Şu son aylar, henüz bitmemiş, ama daha şimdiden yanılgılarla yalancı anıların bir karışımına dönmüş bir sabah kadar karmaşa dolu. Pierre'in o uzak yaşantısında yüzde yüz kesin olan tek şey şu ki, elinden geldiği kadar Michèle'in yakınında olmuş, beklemiştir, beklemekle yetinmediğinin, her şeyin nedense şaşırtıcı geldiğinin, Michèle'e ilişkin hiçbir şey bilmediğinin ayırdındadır, hem de kesinlikle hiçbir şey, gerçekten (gri mavi gözleri, ellerinde beşer parmak var, bekâr, saçının biçimi kız çocuklarını andırıyor), hiç, gerçekten hiçbir şey. Senden korkuyor Michèle, tiksindiriyorsun onu, kimi zaman öpüşünün en dalgın bir dakikasında seni iteliyor, yatmak istemiyor seninle. bir şeylerden müthiş korkuyor, daha bu sabah nasıl şiddetle itti seni (ama ne güzeldi, ayrılırken öyle göğsüne sokulup durması, yarın seninle buluşup Enghien'deki evine gitmeyi inceden inceye tasarlaması), sen de diş izleri bıraktın onun ağzında, onu öperken

ısırdın, o da huysuzlandı, ellerini ağzından geçirerek yakındı, kızmış değildi, birazcık şaşırmıştı yalnızca, *als alle Knospen sprangen,*[1] sense içinden Schumann söylüyordun, orospu çocuğu, onun dudaklarını dişlerken içinden şarkı söylüyordun, işte şimdi anımsıyorsun, hem de merdivenden yukarı çıkıyordun, basamakları tırmanırken elin alttaki tırabzan direğinin cam topuzuna sürtünüyordu, gelgelelim Michèle sonradan evlerinde cam topuz olmadığını söyledi ya.

Pierre sıra üstünde kayarak sigarasını arandı. Şu var ki Michèle de onun hakkında pek bir şey bilmiyor, hiç meraklı da değil, ama Pierre içini döktüğü zaman dikkat dolu, ciddi ciddi bir dinleyişi var, yaşamın herhangi bir dakikasını paylaşabilme yeteneği, işte canım, ne olursa olsun, bir garaj kapısından çıkagelen bir kedi, Citè üstünde kopan bir fırtına, bir yonca yaprağı, bir Gerry Mulligan plağı. Kulak kesilmiş, hem hevesli, hem ciddi dinlenilen oymuş gibi bir rahatlıkla dinlemesini biliyor. Bir buluşmadan öbürüne, konuşmadan konuşmaya, sanki kalabalık içinde yitmiş çiftlerin yalnızlığına ulaşmışlar; biraz politika, paylaşılan birkaç roman, gidilen sinemalar, her seferinde daha bir ateşle öpüşmek, elini Michèle'in boynundan aşağı kaydırarak usulca göğüslerine dokunmak, yanıtı olmayan o bitimsiz soruyu yineleyip durmak. Yağmur yağıyor, kapının altında duralım, güneş başımıza geçiyor, gel, kitapçıya girelim, yarın Babette'le tanıştıracağım seni, çok eski arkadaşımdır, seveceksin. Meğer Babette'in sevgilisi de Pierre'in en yakın dostu olan Xavier'in arkadaşıymış, böylece halka kapanmaya başlıyor, kimileyin Babette'le Roland'ın evinde, kimileyin Xavier'in muayenehanesinde ya da geceleyin Latin mahallesinin kahvelerinde. Pierre, nedenini bilmeden, Babette'le Roland'ın Michèle'e böylesi yakın dost olmalarına şükre-

[1] Tüm tomurcuklar patladığında

decektir, Michèle'i sezdirmeden kollar gibi bir havaları olmasına; gerçi Michèle'in özellikle kollanması için bir neden yok ama... Bu grupta kimse, diğerleri üstüne pek konuşmaz; daha büyük konulardan hoşlanıyorlar, politika, mahkemeler ve her şeyden çok birbirlerine hoşnutlukla bakıp sigara sunmayı, kahvelerde oturmayı, dostlarla çevrili olduklarını duyumsayarak yaşamayı seviyorlar. Onu kabul edip aralarına aldıkları için Pierre şanslı sayılır. Kolay arkadaş olmuyorlar ve sonradan gelenleri dışlarında tutmanın her türlü yolunu biliyorlar. Pierre, seviyorum onları, diye düşünüyor kendi kendine ve birasını bitiriyor. Belki de onun Michèle'le yatmış olduğunu sanıyorlardır. Hiç değilse Xavier öyle sanıyor. Michèle'in şunca zamandır onu oyalamış olabileceğini aklından bile geçirmez; kesin bir neden olmaksızın onu uzakta tutması, gene de onunla görüşmeyi sürdürmesi, onunla şuraya buraya gidip konuşması ya da onun konuşmalarını dinlemesi. İnsan çok tuhaf, olmayacak şeylere alışabiliyor kimi kez, gizemin zamanla açıklığa kavuşacağını düşünürken gizemin içinde yaşamaya başlıyor, çekilemeyecek şeyler çeker oluyor, sokak köşelerinde, kahvelerde vedalaşmak, her şeyin son derece basit ve rahat olması ellerindeyken; bir camdan topuz, buluşma odasına, gerçeğin ta kendisine çıkan merdivenin tırabzanının alt yanında. Ne var ki Michèle, "Camdan topuz yok," dedi.

Uzun boylu, saç baş dağınık, Xavier her zamanki "iş" yüzüyle çıkageldi. Birtakım deneylerden söz ediyor, biyolojinin kişiyi kuşkuculuğa kışkırtan bir etken olmasından. Tütünden sararmış ortaparmağına bakıyor. Pierre soruyor ona:

"Sana da olur mu, durup dururken, kafandaki düşüncelerden tümüyle apayrı şeyler düşünmek?"

Xavier, "Tümüyle apayrı dediğin şey bir ipotezdir, hepsi bu," diyor.

"Son günlerde pek bir tuhaflık var üzerimde. Bana bir ilaç filan mı versen ne, hani şöyle objektifleştirici bir şey."

"Objektifleştirici mi?" diyor Xavier. "Yok böyle ilaç, be kardeşim."

Pierre, "Kendi kendimi çok düşünüyorum," diyor. "Budalalık."

"Ya Michèle? O bari objektifleştiremiyor mu seni?"

"Tam üstüne bastın, dün şöyle bir şey oldu, bak..."

Pierre kendi kendisinin konuştuğunu duyuyor, Xavier'in ona baktığını görüyor, Xavier'in aynadaki yansısı, Xavier'in ensesi, kendisinin Xavier'le konuştuğunu duyuyor (amma neden ille de camdan bir topuz görüyorum, tırabzanın alt direğinde) ve arada Xavier'in nasıl baş salladığını görüyor, doktora bir baş sallayış ki muayenehane dışında gülünç kaçıyor, çünkü sırtında onu ayrı bir düzleme yükselten, ayrı güçlerle donatan beyaz doktor gömleği yok.

"Enghien," diyor Xavier. "Canını sıkma. Ben de hep Le Mans'la Menton'u karıştırırım. Çocukluğundaki öğretmenlerden biriyle bağlantılı olsa gerek."

Im wunderschön Monat Mai, diye Pierre'in belleği mırıldanıyor.

"Uykuların bozuksa söyle, bir şey vereyim sana. Her neyse, zaten şu cennette geçireceğin on beş gün yoluna sokacaktır seni, hiç kuşkum yok bundan. Bir yastığı paylaşmanın üstüne yoktur; kişinin düşüncelerini fevkalade durulaştırır; kimi zaman da tümden yok eder ki bu da pek dinlendiricidir."

Belki biraz daha çok çalışsa, bedenini daha çok yorsa; odasını filan mı boyasa, yoksa üniversiteye yayan mı gidip gelse otobüse bineceğine? Ana-babasının her ay yolladığı yetmiş bin frankı kazanmak zorunda olsaydı. Pont Neuf Köprüsü'nün parmaklığına yaslanarak aşağıdan geçen mavnalara bakıyor, ensesiyle

omuzlarını kavuran yaz güneşini duyumsuyor. Gülüp şakalaşan bir küme kız; bir atın tırıs giden nal seslerini duyuyor; bisiklet üstünde, kızıl saçlı bir genç upuzun bir ıslık çalarak kızların yanından geçiyor, kızlar daha da azıtıyorlar gülüşmeyi ve sanki yerdeki kuru yapraklar kalkıp yüzüne konuyor, tek bir ürkünç, kapkara ısırışla yüzünü yalayıp yutuyorlar.

Pierre gözlerini ovuşturarak ağır ağır doğruluyor. Ne bir sözcük geçirmiş kafasından, ne de bir hayal görmüş; ikisi arası bir şey, bir hayalin çürüyüp dağılması sözcük sözcük, yerdeki kuru yapraklar gibi (ki havalanıp şak diye yüzüne yapışmışlardı). Köprü parmaklığına dayalı duran sağ elinin titrediğini görüyor. Yumruğunu sıkıp titremeyi durdurmaya çalışıyor. Xavier çoktan uzaklaşmıştır, ardından koşmak, bu anlamsız kataloga bir resim daha eklemek boşuna. "Kuru yaprak ha?" diyecek Xavier. "Pont Neuf'de kuru yaprak ne arar?" Sanki Pierre bilmezmiş gibi Pont Neuf'de kuru yaprak bulunmadığını, kuru yaprakların Enghien'de olduğunu.

Artık seni düşüneceğim sevgilim, yalnızca seni, bütün gece boyunca. Yalnızca seni düşüneceğim, kendi kendimin bilincine varabilmenin tek yolu bu; seni benliğimin orta göbeğinde bir ağaç gibi tutmak, kendimi ucun ucun ağacın beni besleyip ayakta tutan, beni yönlendiren gövdesinden ayırmak, sonra sakına sakına dalgalanmak senin çevrende, her bir yaprakla havayı yoklayıp sınayarak (yeşil, biz yeşiliz, ben kendim ve sen kendin, özsuyuyla dolu ağaç gövdesi ve yeşil yapraklar: yeşil, yemyeşil), senden ayrı düşmeksizin, bu öbür şeyin aramıza girmesine, düşüncelerimi çelip senden ayırmasına izin vermeksizin; şu bilinçten bir saniye bile yoksun bırakmaksızın kendimi: bu gecenin sabaha doğru ilerlediğinin, sabaha dönüştüğünün bilinci ve orada, öte yanda, senin yaşadığın ve şimdi uyumakta olduğun yerde... gene gece olduğu zaman oraya

birlikte varacağımızın, senin evine gireceğimizin bilinci. Sundurma basamaklarını çıkıp ışıkları yakacağız, köpeği okşayıp kahvelerimizi içeceğiz, uzun uzun, göz göze bakışmamızdan sonradır ki ben, seni kollarıma alacağım (bir ağaç gibi tutmak seni benliğimin orta göbeğinde) ve merdiven başına götüreceğim seni (ama camdan topuz filan yok orada), sonra başlıyoruz merdiveni tırmanmaya, yukarı çıkıyoruz, kapı kilitli, ama anahtarı cebimde...

Pierre fırlayıp atlıyor yataktan, kafasını banyodaki soğuk su musluğunun altına tutuyor. Yalnızca seni düşüneceğim, ama öyleyse nasıl olur da düşündüğü şey Michèle'i, Michèle olmaktan çıkaran (seni bir ağaç gibi tutmak benliğimin orta göbeğinde), karanlık, susturulmuş bir arzudur, nasıl olur da merdiveni çıkarken Michèle'i kucağında bulamaz, çünkü daha attığı ilk adımda camdan topuzu görmüştür ve tek başınadır, merdiveni tek başına tırmanmakta, Michèle'se yukarıda, kendini odaya kilitlemiş, kapının arkasına sinmiş, onun cebinde yedek anahtar olduğundan, onun merdivenden çıkıp gelmekte olduğundan habersiz.

Yüzünü kuruluyor, pencereyi şafağın taze serinliğine karşı ardına dek açıyor. Sokakta bir sarhoş, dost bir monolog sürdürmekte, macun kıvamı koyu bir suyun içinde yüzercesine. Kendi kendine bir şarkı mırıldanarak ileri geri gidip geliyor, soluk kesici, törensel bir dans yapıyor sanki, kaldırım taşlarını, kilitli kapıları ucun ucun dişleyen kül rengi aydınlıkta. *Als alle Knospen sprangen*, diye sözcükleri Pierre'in kurumuş dudaklarına tırmanıyor, sokaktaki ilişkisiz mırıltıya yapışıyorlar, onun devamını oluşturuyorlar, yaşama yapışıyorlar bir an için, sonra apacı bir kaygıya benzer bir şey beliriyor; açılıp kapanan deliklerden görünen bölük pörçük resimler ki önlerine her çıkanla birleşiyorlar: bir çifte, kuru yapraklardan oluşma bir döşek, ağır-

başlı bir tür *pavane* oynayan o sarhoş, yırtık pırtık uçuşan o reveranslarıyla, o sendelemeleri, ağzının içinde geveledeği belirsiz mırıltılarıyla.

* * *

Motor, Rue D'Alèsia'yı boylu boyunca geçiyor kükreyerek. Ne zaman bir otobüsün yakınından geçseler, bir köşeyi hızla alsalar Pierre, belinde Michèle'in parmaklarının daha sıkı tutunduğunu hissediyor. Bir kırmızı ışıkta durdukları zaman başını arkaya doğru atarak bir okşayış bekliyor, saçlarına kondurulan bir öpücük.

Michèle, "Korkmuyorum artık," diyor. "Çok güzel kullanıyorsun. Bundan hemen sonra sağ yapacaksın."

Yazlık ev Clamart'ın hemen ardındaki bir sırtta, birbirine benzeyen bir sürü evin arasına karışmış. "Yazlık ev" sözü Pierre için gizli bir yuva anlamına geliyor, her şeyin sessiz ve tenha olacağına, hasır koltuklu bir bahçe, geceleyin de belki bir ateşböceği bulacaklarına ilişkin bir güvence.

"Bahçenizde ateşböceği var mı?"

"Sanmıyorum. Öyle tuhaf şeyler düşünüyorsun ki!"

Motosikletin üstündeyken konuşmak zor, insan dikkatini trafiğe vermek zorunda, Pierre de yorgun zaten, ancak birkaç saat uyuyabildi sabaha karşı. Xavier'nin verdiği hapları unutmayıp almalı, ama unutacağı belli bir şey, hem zaten ne gereği kalacak ki hapın? Başını geriye atıyor ve Michèle, onu öpmekte gecikince homurdanıyor. Michèle gülerek elini onun saçından geçiriyor. Xavier, "Saçmalığı kes, yeter," demişti, besbelli şaşırıp sıkılarak. Elbet geçecek, yatmazdan önce iki tablet, bir bardak su. Michèle'in uykusu nasıl acaba?

"Michèle, uykun nasıl senin?"

"Çok iyi. Arada ben de korkulu rüyalar görürüm herkes gibi."

Çok doğru. Herkes gibi. Yalnız şu var ki Michèle uyandığı zaman rüyalarını arkada bıraktığını biliyor, sokak şamatalarına, arkadaş yüzlerine karıştırmadan, en masum uğraşlara sızan bir şey yapıp çıkmadan, (canım, Xavier her şeyin yoluna gireceğini söyledi ya, iki tablet) yüzünü yastığına gömüp uyuyor olsa gerek, dizlerini biraz yukarı çekmiş, hafifçe soluyarak ve işte şimdi Pierre, onu böyleyken görecek, böyle uyurken sarılıp kendi bedenine bastıracak, savunmasız, çıplak, sonra bir eliyle onu saçının kökünden kavradığı zaman ve sarı ışık, sonra kırmızı, dur.

Pierre öyle birdenbire frene basıyor ki Michèle bir çığlık atıyor, sonra iyice suskunlaşıyor arkada, çığlık attığından utanmışçasına. Bir ayak yerde, Pierre başını arkaya çevirip gülüyor, Michèle olmayan birine ve havaya takılıp kalıyor, sırıtarak. Işığın yeşile döneceğini, motorun arkasında bir kamyonla otomobil olduğunu biliyor, yeşil ışık, motorun arkasında bir kamyonla otomobil, biri kornaya basıyor, iki kez basıyor, üç kez.

"Neyin var senin?" diye Michèle soruyor.

Otomobilin sürücüsü onları geçerken bir sövgü savuruyor ve Pierre yavaş yavaş kalkıyor. Nerede kalmıştık, onu öyle görecekti, olduğu gibi, çıplak ve savunmasız. Bunu söyledik, tam onu çıplak ve savunmasız gördüğü dakikaya ulaşmıştık, yani, demek istediğimiz, hiçbir neden yok bu varsayıma, bir an için böyle bir şeyin gerekeceğini düşünmeye... Tamam, duydum, hemen sola, sonra gene sol. Şurası mı? Çatısı kurşunlu olan ha? Çam ağaçları var, hey, harika, ne güzel eviniz, bahçe, çam ağaçları, annen baban da çiftlikteler, Michèle, inanamıyorum sanki, böyle bir şey, inanılmaz gibi geliyor.

Onları havlamasının top ateşine tutarak karşılayan Bobi ciddiliğini takınıyor, motosikleti sundurmaya dayayan Pierre'in pantolon paçalarını titiz bir görev duygusuyla kokluyor. Michèle eve girmiş bile, güneşlikleri açıp Pierre'i almaya geliyor; duvarları süzen Pierre hiçbir şeyin kendi sanrılarındakine benzemediğini görüyor.

"Üç basamak olacaktı," diyor. "Sonra bu oturma odası, ama öyle ya... Sen, bana kulak asma, insan hep bambaşka şeyler kurar kafadan... ayrıntıları bile, eşyaları. Sana da oldu mu hiç?"

"Elbet, ara sıra. Pierre, karnım aç. Yok, Pierre, bak dinle beni, uslu dur da yardım et bana; bir şeyler pişirmemiz gerek."

"Sevgilim."

"O pencereyi aç, güneş girsin içeri: Sakin dur, yoksa Bobi senin..."

"Michèle..."

"Yok, yok, bırak beni, gidip sırtımı değişeyim. Sen de ceketini çıkar istersen, dolapta içki var. İçkiden hiç anlamam ben."

Pierre onun koşup gitmesine, merdiveni çıkıp sahanlığın köşesinde gözden yitmesine bakıyor. Dolapta içki var, Michèle hiç anlamıyor içkiden. Oturma odası geniş, karanlık, Pierre'in eli tırabzanın başındaki tahta direği sıvazlıyor. Gerçi Michèle söylemişti ona, gene de mantıksız bir düş kırıklığı bu, düpedüz: Camdan topuz sahiden yokmuş demek.

Michèle eski bir pantolon, olmayacak bir bluz giymiş olarak aşağı iniyor.

Pierre, "Mantara benzemişsin," diyor, üzerlerine çok büyük gelen giysiler giymiş kadınlara karşı bütün erkeklerin duyduğu o garip sevecenlikle. "Evi gezdirmeyecek misin bana?"

"İstersen. İçki bulamadın mı? Dur, boş ver, elinden hiçbir şey gelmez ki zaten."

Bardaklarını alıp oturma odasına geçiyor, yarı açık duran pencerenin karşısındaki kanepeye oturuyorlar. Bobi ilgi çekmek umuduyla sıçrayıp duruyor, sonra halının üstüne uzanıp gözlerini onlara dikiyor.

Michèle, "Seni hemen benimsedi," diyor bardağının ağzını yalayarak. "Sevdin mi evimi?"

"Hayır. İç karartıcı, orta sınıf, iğrenç eşyayla tıklım tıklım, ama sen buradasın ya, ayağındaki o feci pantolonla."

Onun boynunu okşuyor, kendine çekiyor onu, ağzından öpüyor. Birbirlerini ağızlarından öpüyorlar, Michèle'in elinin ısısı Pierre'i kavuruyor, ağızlarından öpüyorlar birbirlerini, biraz aşağı doğru kayıyorlar, gelgelelim Michèle boğuk bir iniltiyle kendini kurtarmaya çalışıyor, Pierre'in anlamadığı bir şeyler mırıldanıyor. Pierre, kafası karışmış, işin en güç yanının onun ağzını kapatmak olacağını düşünüyor, bayılmasını istemiyor çünkü. Birden bırakıyor, ellerine bakıyor kendi elleri değilmişçesine; Michèle'in sıklaşmış soluğunu, halıda yatan Bobi'nin pes perdeden hırıldayışını duyuyor.

"Deli edeceksin beni," diyor. Sözlerdeki taşkınlık bir an önce olan şeyden daha az tedirgin edici. Bir saplantı, bir itki, bayılmasın diye onun ağzını örtmek için duyduğu karşı konulmaz bir istek. Elini uzatıyor, Michèle'in yanağını böyle uzaktan okşuyor, her söylenene peki diyor, ne bulurlarsa yiyecekler, peki, şarabı kendisi seçecek, evet, pencerenin önü çok sıcak.

Michèle'in kendine özgü bir yemek yiyişi var, peyniri ançuezin yağına, salataya, yengeç etlerine karıştırarak. Pierre beyaz şarabını yudumlarken ondan yana bakıp gülümsüyor. Onunla evlense beyaz şarabını her gün bu masada içer, ondan yana bakıp bakıp gülümser.

"Ne tuhaf," diyor Pierre. "Savaş yıllarından hiç söz etmedik."

Michèle, "Ne kadar az konuşsak, o kadar..." diyor tabağını temizleyerek.

"Biliyorum ama arada anılar canlanıyor işte. Benim için pek de kötü sayılmazdı, ne olsa çocuktuk o zaman. Bitmeyen bir okul tatili gibiydi, baştan sona saçma; gene de, neredeyse eğlenceli."

"Benim için tatil filan değildi," diyor Michèle. "Durmadan yağmur yağıyordu."

"Yağmur mu?"

Michèle, "Burada," diyerek alnına dokunuyor. "Gözlerimin önünde, gözlerimin arkasında. Her şey nemliydi, her şey ıslak, yapışkan geliyordu ele."

"Burada mı oturuyordunuz?"

"Başlangıçta, evet. Sonradan işgal sırasında beni Enghien'e götürdüler, teyzemlerin oraya."

Pierre kibritin parmaklarını yaktığını görmüyor, ağzı açılmış, elini birden sarsıp sövüyor. Michèle konuyu değiştirebildiğine sevinerek gülümsüyor. O, meyveyi getirmek için ayağa kalkınca Pierre sigarasını yakıyor, boğulmak üzereymiş gibi çekiyor soluğunu içeri, "Neyse, geldi geçti, her şeyin bir açıklaması vardır arayıp bakarsan, kahvede konuştukları sırada Michèle kim bilir kaç kez Enghien'in sözünü etmiştir varsan baksan; hani o sırada önemsiz görülüp de çarçabuk unutulan sözler ki sonradan bir de bakarsın düşler, sanrılar doğurmuş. Şeftali, evet, teşekkür ederim, ama soyulmuş olsun. Aa, çok özür dilerim, ama benim şeftalilerimi hep kadınlar soymuştur, senin ayrıcalığın olmasına hiç neden yok."

"Kadınlar ha. Senin şeftalilerini soymuşlarsa benim gibi aptalmışlar demek. Sen de kahveyi çek bari."

Pierre, "Demek Enghien'de oturdun ha," diyor

Michèle'in ellerini, meyve soyulmasına bakarken hep duyduğu o belirsiz tiksintiyle seyrederek. "Baban ne yaptı savaşta?"

"Bilmem, pek bir şey yapmadı. Öylece olup gittik işte, savaş bir an önce bitsin diye umaraktan."

"Almanlar hiç rahatsız etmedi mi sizi?"

Michèle şeftaliyi ıslak parmaklarının arasında döndürerek, "Yoo," diyor.

"Enghien'de oturduğunu hiç söylemedindi bana."

Michèle, "O günlerden konuşmayı sevmem," diyor.

Pierre, "Ama bir kez söylemiş olsan gerek," diyor kafa tutarcasına. "Nasıl bildiğimi ben de bilmiyorum, gene de senin Enghien'de oturmuş olduğunu biliyordum."

Şeftali tabağa düşüyor, kabuk parçaları etine yapışıyor. Michèle şeftaliyi bıçakla temizliyor ve Pierre gene midesi bulanarak kahveyi hızlı hızlı çekmeye girişiyor. Neden bir şey söylemiyor Michèle? O sıvışık, iğrenç şeftaliyi harıl harıl temizlerken acı çeker gibi bir duruşu var. İçi laf dolu, ellerine bak anlarsın, ya da göz kapaklarının sinirli titreşimine ki arada bir tik olup çıkıyor, yüzünün bir yanı olduğu gibi hafifçe yukarı kalkıyor, sonra gene iniyor; Pierre anımsıyor, bir gün Luxembourg Bahçelerinde bir sırada otururlarken dikkatini çekmişti, tik her seferinde bir gerginlik dakikasına rastlıyordu ya da bir sessizlik.

Michèle kahveyi pişiriyor, sırtı Pierre'e dönük, Pierre bir sigarayı söndürmeden öbürünü yakıyor. Mavi örnekli porselen fincanları alıp gene oturma odasına gidiyorlar. Kahve kokusu iyi geliyor; geçirdikleri sessizlik döneminin ve ondan önce olan şeyin şaşkınlığıyla birbirlerine bakıyorlar; rastgele bir şeyler konuşuyorlar, birbirlerine bakıp gülümseyerek, dalgın içiyorlar kahveyi, kafalar dağınık, onları sonsuza dek düğüm-

leyecek bir sevda iksiri içercesine. Michèle panjurları yarı kapamış, bahçeden içeri sıcak, yeşilimsi bir ışık süzülerek onları sarıyor, sigara dumanı gibi, hafif bir yalnızlık içinde yitip gitmiş olan Pierre'in emdiği konyak gibi. Halının üstünde uyuyan Bobi arada ürperip iç geçiriyor.

Michèle, "Sürekli düş görür bu," diyor. "Kimi zaman apansız havlayarak uyanır, yüzlerimize bakar, uykusunun arasında büyük acılar çekmiş sanırsın. Küçük daha, dünün yavrusu..."

Orada olmanın, o dakikanın içine yerli yerince oturmanın mutluluğu, gözünü yumup iç geçirmekle yetinmek Bobi misali, ellerini saçından geçirmek, bir kez, sonra gene saçındaki eli duyumsamak, kendi eli değilmişçesine, ensesine dokununca duyduğu hafif iç gıcıklanması. Gözlerini açınca Michèle'in yüzünü görüyor, ağzı yarı aralık, cildi kâğıt gibi bembeyaz. Pierre hiçbir şey anlamadan ona bakıyor, halıya yuvarlanmış bir konyak bardağı var. Pierre aynanın önünde durmuş, kendi kendini beğeniyor doğrusu, sessiz film yıldızları gibi ortadan ayrılmış saçını. Michèle neden ille de ağlıyor sanki. Ağlamıyor, ama ne zaman eller yüze kapansa birisi ağlıyor demektir. Pierre, onun ellerini hoyratça açıyor, boynundan öpüyor onu, ağzıyla ağzını arıyor. Sözcükler doğuyor, birbirini arayan yavru hayvanlar gibi, senin, benim okşayışlarla uzayıp giden bir buluşma, öğle uykusu buram buram, ev boş, merdiven bekliyor direk üstündeki camdan topuzla, tırabzanın direği. Pierre'in içinden Michèle'i havaya kaldırmak, merdivenden yukarı koşarak çıkmak geliyor, anahtar cebinde, yatak odasına girip abanacak onun üstüne, onun ürperdiğini hissedecek, düğmeler, bağlar çözmeye başlayacak ağırdan; gelgelelim direğin üstünde cam topuz yok, her şey çok uzakta, çok korkunç, Michèle buracıkta, yanı başında ve öylesine uzak, ağlarken is-

lak ellerinin arasında ağlayan yüzü, bedeni, o soluyan, korkan, onu istemeyen bedeni.

Pierre diz üstü çökerek başını Michèle'in kucağına gömüyor. Saatler geçiyor, bir-iki dakika geçiyor, zaman kamçılarla, saçılan tükürüklerle dolu olan bir şey. Michèle'in elleri Pierre'in saçlarını okşuyor ve Pierre onun yüzünü, hafiften ışıyan gülümseyişini görüyor, Michèle'in parmakları onun saçlarını taramakta, saçı arkaya doğru tarayınca acıtıyor, o zaman eğilip onu öperek gülümsüyor.

"Ödümü kopardın, bir an öyle geldi ki... Öf, aptallık ediyorum, ama sanki sen... başkalaşmıştın."

"Kimdi gördüğün?"

Michèle, "Kimse," diye yanıtlıyor.

Pierre çömelip bekliyor, işte en sonunda bir şey, bir kapının direnmesi gibi, açıldı açılacak. Zaman bir lastik parçası gibi uzayıp gidiyor, sonra Pierre kollarını uzatıp Michèle'i hapsediyor, doğrulup abanıyor ona, ateşle ağzından öperken elleri bluzun altından onun göğüslerini arıyor, inildemesini duyuyor, kendi de inildiyor onu öperken, hadi, hadi artık, onu kucaklayıp kaldırmaya çalışırken (on beş basamak var, kapı sağda) iniltisini, boşuna yalvarmalarını duyuyor, onu kucağından bırakmaksızın kalkıyor ayağa, beklemeyecek artık, hemen şimdi şu dakika, o istediğince camdan topuza, tırabzana tutunmaya çalışsın, boşuna (ama tırabzanda camdan topuz yok), gene de onu merdivenden yukarı kucağında taşıması gerekecek, vay kancık, kendisi tepeden tırnağa bir kas düğümü kesilmiş, vay kancık, kaltak, sen şimdi görürsün bakalım, ah Michèle, sevgilim ağlamasana öyle, üzülme bir tanem, izin verme benim o karanlık kuyuya gene düşmeme, nasıl aklımdan geçirebilirim bunu, Michèle, ağlama.

Michèle alçak sesle, "Yere bırak beni," diyor, kurtulmak için çırpınarak. Sonunda Pierre'i iteliyor, bir an

bir başkasına bakarcasına bakıyor, oturma odasından koşarak çıkıp mutfak kapısını kapatıyor, kilitte dönen bir anahtar, bahçede Bobi havlamakta.

Ayna Pierre'e düzgün, ifadesiz bir yüz, çaput gibi sarkmış iki kol, pantolon belinden dışarı çıkmış bir gömlek gösteriyor. Pierre makine gibi sırtını başını düzeltiyor, göz hâlâ aynadaki hayalinin içindeki kendinde. Gırtlağı öyle sıkışmış ki içtiği brendi ağzını yakıyor, boğazından aşağı inmiyor, o da kendini zorluyor, şişeden içiyor şimdi, ardı arkası kesilmeyen yudumlarla. Bobi'nin havlaması durmuş, havada öğle uykusunun kokusu var, evin içindeki ışık yeşilleştikçe yeşilleşiyor. Kavruk dudaklarının arasında bir sigara Pierre sundurmaya çıkıyor, bahçeye iniyor, arkaya dolanıyor. Havada arı vızıltılarının kokusu var, çam iğnelerinden bir döşeğin kokusu ve şimdi Bobi ağaçların arasında bir havlama tutturmuş, ona havlıyor, birden homurdanmaya başlayarak pek yakınına gelmeden gene de her seferinde biraz daha yaklaşarak ona havlıyor.

Taş parçası sırtının orta yerine vurunca Bobi bir haykırı koparıp kaçıyor, bu kez güvenceli bir uzaklıktan başlatıyor havlamasını. Pierre dikkatle nişan alıp taşı onun art ayaklarından birine yapıştırıyor. Bobi çalılara saklanıyor. Pierre, "Bir yer bulup düşünmeliyim," diyor kendi kendine. "Hemen şimdi bir yer bulup saklanarak düşünmeliyim." Omzunu bir çam gövdesinden aşağı kaydırarak yavaş yavaş çömeliyor. Michèle mutfak penceresinden onu gözetlemekte. Köpeğe attığım taşları görmüş olsa gerek, beni gözlüyor, ağlamıyor artık, bir şeycik de demiyor, öyle yapayalnız görünüyor ki pencerede, yanına gidip gönlünü almam gerek, uslu olmak istiyorum, onun elini alıp parmaklarını öpmek istiyorum, her bir parmağını, yumuşacık tenli.

"Ne oynuyoruz, Michèle?"

"Umarım hayvanı sakatlamamışındır."

"Korkutmak için attım taşı. Beni yabancı yerine koydu, tıpkı sen gibi."

"Zırvalama."

"Sen de kapıları anahtarlarla kilitleme."

Michèle onu içeri alıyor, kolunu beline sarmasına karşı koymuyor. Oturma odası daha karanlık şimdi, merdiven başı neredeyse görülmüyor.

"Bağışla beni," diyor Pierre. "Anlatamam sana, öyle aptallık ki."

Michèle yerdeki bardağı kaldırıp konyak şişesinin mantarını kapatıyor. Hava ısındıkça ısınıyor, ev onların ağızlarıyla soluk alıp veriyor sanki. Yosun kokulu bir mendil Pierre'in alnındaki teri siliyor.

"Ah, Michèle, nasıl yürütebiliriz bu işi böyle, konuşamazsak, her seferinde aramıza giren bu şeyi anlamaya çalışmazsak... Peki, bir tanem, işte oturuyorum yanı başına, aptallık etmeyeceğim artık, seni öpeceğim, boynunda, saçlarında dağıtacağım kendimi, sen de göreceksin, ortada hiçbir şey yok korkacak... evet, evet, anlayacaksın ya, seni kucaklayıp yukarı çıkarmak, yatak odasına götürmek istediğim zaman niyetim seni incitmek değil, başın böyle omzuma yaslanmış..."

"Yok, Pierre, olmaz. Bugün olmaz, sevgilim, ne olur."

"Michèle, Michèle..."

"Kuzum."

"Ama neden, söyle bana, neden?"

"Bilmiyorum, bağışla beni... kendini sakın suçlama, bütün suç bende. Ama önümüzde zamanımız var, öyle çok zaman var ki..."

"Artık beklemeyelim, Michèle, şimdi."

"Olmaz, Pierre, bugün olmaz."

Pierre, "Ama bana söz verdindi," derken kendini pek aptal görüyor... "Kalkıp buraya geldik... Bunca zaman sonra, öyle çok bekledim ki beni biraz sevesin

diye... Ne dediğimi bilmiyorum. Kulağa öyle çirkin geliyor ki söze vurduğum zaman."

"Beni bağışlayabilsen. Eğer ben..."

"Nasıl bağışlayabilirim seni, benimle hiç konuşmazsan? Seni doğru dürüst tanımıyorum bile. Nedir bağışlanacak olan?"

Bobi sundurmanın altından hırıldıyor. Sırtlarındakiler sıcaktan üzerlerine yapışmış, saatin tıklaması da üzerlerine yapışıyor, Michèle'in saçı alnına yapışmış, Michèle kanepeye çöküp oturmuş, Pierre'e bakıyor.

"Ben de seni pek tanımıyorum ya sorun bu değil, beni deli sanacaksın."

Bobi gene hırıldıyor.

Michèle, "Yıllar önce..." diyor ve gözlerini yumuyor. "Enghien'de oturuyorduk, sana söyledim hani. Enghien'de oturduğumuzu söyledim sanıyorum. Bakma bana öyle."

"Sana bakmıyorum."

"Bakıyorsun işte, canımı yakıyorsun."

Ama olmayacak şey bu, Pierre, onu nasıl incitebilir, hiçbir sözünü kaçırmamak için ağzının içine bakarken hiç kıpırdamadan, onun konuşmasını bekler, dudaklarının belli belirsiz kıpırtısını izlerken, şimdi, işte şimdi olacak, Michèle ellerini kavuşturup yalvaracak, yalvarmasından bir haz çiçeği açacak, yalvarıp ağlayarak onun kollarında çırpınmasından, nemli bir çiçek ki işte açılıyor, çırpınmaların boşa olduğunu bilmenin hazzı... Bobi içeri geliyor, sürünerek gidip bir köşeye yatıyor. Michèle daha şimdi, "Bakma bana öyle," dedi, Pierre de, "Sana bakmıyorum," diye yanıtladı, o zaman Michèle, "Bakıyorsun," dedi, "canımı yakıyor," ona öylesi bakan biri, ama Michèle ötesini söyleyemiyor, çünkü Pierre ayağa kalktı, Bobi'ye bakıyor, aynada kendine bakıyor, elini yüzünden geçirip uzun bir inilti ile soluyor, sonu gelmez bir ıslık, sonra birden kanepenin üstüne diz çökerek ellerini yüzüne kapatı-

yor, soluk soluğa titreyerek yüzüne örümcek ağları gibi yapışan, terli tenine kuru yapraklar gibi yapışan imgeleri söküp atmaya çalışıyor.

Michèle, "Ah Pierre," diyor fısıltı gibi bir sesle.

Hıçkırıklar Pierre'in set çekemeyen parmakları arasından dökülüyor, havayı inatçı bir dokuyla dolduruyor, durup durup gene başlıyor.

"Pierre, Pierre," diyor Michèle. "Neden sevgilim, neden?"

Ağır ağır saçlarını okşuyor onun, o küf kokan mendilini uzatıyor.

"Enayinin tekiyim ben, bağışla. Sen... sen, bana bir şey anlatıyordun..."

Pierre kalkıp kanepenin öbür ucuna kendini bırakıyor. Michèle'in birden gene o yana döndüğünü, ona gene demin kaçmazdan önce baktığı gibi baktığını fark etmiyor. "Sen bana..." diyor gene, "senin bana anlattığın..." diyor büyük bir zorlamayla, boğazı kupkuru, o da nesi, Bobi gene hırıldıyor, Michèle ayağa kalkmış, geri geri gidiyor, adım adım, arkasını dönmeden, onun yüzüne baka baka geriliyor, bu da nesi, bu da ne oluyor şimdi, Michèle neden kaçıyor, neden. Kapının çarpıp kapanması ona vız geliyor. O gülümsüyor, gülümsemesini aynada görüp gene gülümsüyor, *als alle Knospen sprangen,* diye mırıldanıyor ezgiyi, dudakları kısık, bir sessizlik oluyor, kaldırılan bir telefon kulaklığının tıkırtısı, çevrilen numaraların hışırtısı, bir harf, ikinci harf, ilk sayı, ikinci sayı. Pierre ayakları dolaşarak kalkıyor, gidip durumunu Michèle'e açıklamalı, diye şöyle bir aklından geçiriyor, ama dışarı çıkıp motosikletine ulaştı bile, Bobi sundurmada havlayadursun motorun çalışmasıyla ev zangırdıyor, ilkin sokaktan yukarı doğru, sonra güneşin altında.

* * *

"Babette, aynı onun sesiydi, o zaman anladım ki..."

Babette, "Deli saçması," diye yanıtlıyor. "Şimdi yanında olsam bir temiz sopa çekerdim sana."

"Pierre gitti."

"En iyisini yapmış."

"Babette, buraya gelebilsen."

"Ne diye? Elbet gelirim, ama aptallık bu."

"Kekeliyordu, Babette, yemin ederim sana... Kafamdan uydurmuyorum, daha önce de söyledim sana... Sanki gene, yeni baştan... Hemen gel, böyle telefonda anlatamıyorum... Motosikletin gittiğini duydum, çok fena oldum, nasıl anlayabilir, bana olanları, zavallıcım, ama o da delilikler yapıyor. Babette, öyle akıl dışı bir şey ki!"

Babette son derece umursamaz bir sesle, "Ben, senin o defteri kapadığını sanıyordum," diyor. "Bana bak. Pierre geri zekâlı değil ki, elbet anlayış gösterecektir. Ben, onun epeydir bildiğini sanıyordum."

"Söyleyecektim. İstiyordum söylemeyi, sonra da... Babette, yemin ederim kekeliyordu. Zaten ondan önce de... daha önce..."

"Onu anlattın, ama abartıyorsun. Roland da kimi zaman saçını kırk bin türlü ayırıp tarar, ama sen, onu başkasıyla karıştırmazsın, boş ver."

Michèle donuk sesle, "Şimdi de gitti," diyor.

Babette, "Gene gelir," diye yanıtlıyor. "Peki, peki, sen, Roland'a güzel bir şeyler hazırla, gitgide doymaz olup çıkıyor."

Roland, "Adımı çıkartıyorsun," diyor kapıdan. "Nesi var Michèle'in?"

"Gidelim," diyor Babette.

* * *

Dünyanın dümeni avuç içine sığan bir küçük lastik tüptür; biraz sağa döndür, bütün ağaçlar tek ağaç olup yolun kıyısına serilir; şimdi de azıcık sola çevir, o yeşil dev yarılır, hepsi de geri geri giden yüzlerce çam ağacına dönüşür, yüksek gerilim tellerini taşıyan kuleler aheste aheste beri gelirler, teker teker, neşeli bir müzik tümcesidir bu geçit, sözler bile girebilir araya, hayal parçacıkları, yolda görülenlerle ilişkisiz; lastik boru sağa dönüyor, ses yükseldikçe yükseliyor, ses teli dayanılmaz bir gerilimle uzuyor, uzuyor, ama düşünmek diye bir şey yok artık, şimdi makinedir her şey, gövde makineye oturtulmuş ve yüze rüzgâr vuruyor, unutuş gibi, Corbeil, Arpajon, Linas-Montlhèry, genç çam ağaçları, aralarında otobüs nöbetçisinin kulübesi, havadaki ışık daha bir menekşe rengine dönmüş sanki, aralanan ağza dolan serin hava, yavaşla biraz, bu kavşakta sağ yap, Paris 18 km. CİNZANO, Paris 17 kilometre. Pierre, kendimi öldürmedim, diye düşünüyor yavaş yavaş soldaki yola geçerken. "Olacak şey değil, öldürmedim kendimi." Yorgunluk bir yük gibi omuzlarını çökertiyor, omzuna yaslanan bir yolcu gibi, her an biraz daha yumuşak, biraz daha gerekli olup çıkan bir şey. Sanırım beni bağışlar, diye düşünüyor Pierre. İkimiz de öyle abuk subuğuz ki, mutlaka beni anlamalı, anlamalı, anlamalı, yatıp sevişmeden hiçbir şey bilemezsin, saçlarını avuçlarımda istiyorum, bedenini istiyorum, onu istiyorum, onu istiyorum... Yol boyunca ormanlık başlıyor, rüzgârın kaldırdığı kuru yapraklar yolu kaplıyor. Pierre motosikletin yutup kamçıladığı kuru yapraklara bakıyor, bakıyor ve lastik tüp gene sağa dönmeye başlıyor, biraz sonra biraz daha, daha sağa. Birden merdivenin dibinde o camdan topuz ışıyor hafiften. Motosikleti evden pek de uzağa bırakmanın gereği yok. Gelgelelim Bobi havlamaya başlar, bu yüzden motoru ağaçların arasına gizleyip günün son ışığında eve yaya gideceksin, oturma odasına gir bak, Michèle

orada olacak, ama Michèle kanepede yok, ortada yalnızca şişesi, birkaç kirli bardak, mutfak kapısı ardına dek açık ve oradan kızılımsı bir ışık vurmuş, bahçenin bitiminde batan güneş ve salt sessizlik, öyleyse en iyisi merdivene yönelmek, yönünü ışıyan cam topuza göre bularak, yoksa Bobi'nin gözleri mi ışıyan, en alt basamağa uzanmış hafiften hırıldıyor, tüyleri diken diken, ama Bobi'nin üstünden atlamak işten değil, merdiveni sakına sakına tırmanmak, gıcırtı çıkıp da Michèle korkmasın diye, kapı yarı açık, kapının yarı açık olması gerek, cebi anahtarsız olmamak gerek, ama kapı aralık olduğuna göre anahtar gerekmeyecek demektir, ne güzel, elini saçlarından geçirmek kapıya doğru yürürken, ağırlığını azıcık sağ ayağına vererek giriyorsun içeri, hafiften iteleyince kapı ses çıkarmadan açılıyor ve yatağın ucunda oturan Michèle başını kaldırınca onu görüyor, elini ağzına kapatıyor, bağıracağa benzer (ama neden saçları çözük değil, sırtında neden o uçuk mavi geceliği yok, pantolon giymiş, yaşı daha büyük gösteriyor) ama gülümseyip içini çekerek ayağa kalkıyor, ellerini o uzatıp, "Pierre, Pierre," diyor, ellerini ovuşturup yalvararak kurtulmak için çırpınacağı yerde onun adını söylüyor, onu bekliyor, ona bakıp titriyor, sanki mutlulukla, yoksa utangaçlık mı, gidinin ikiyüzlü kancığı, seni gene de görebiliyorum, yüzüne yapışan kuru yaprak destesine karşın, kuru yaprakları söküp atmaya çalışıyor, iki eliyle birden, bu arada Michèle geri geri giderken ayağı karyolaya takılıyor, çaresizlikle arkasına bakarak başlıyor bağırmaya, çığlık çığlık ve onun içinden kabarıp benliğini sel gibi basan o haz seli, çığlıklar, böyle işte, böyle, saçların avucumda, işte böyle, yalvarsan da umurum değil, işte böyle, anladın mı kaltak, nah, işte böyle.

* * *

Roland, "Aman sen de, o iş çoktan kapanıp unutuldu ya," diyor bir dönemeci son hızla alırken.

"Ben de öyle sanıyordum. Neredeyse yedi yıl. Şimdi hortlamanın sırası mıydı?"

Roland, "İşte burada yanılıyorsun," diyor. "Eğer hortlayacakdıysa şimdi tam zamanıdır. Biliyorum gülünç, genc de son derece mantıklı. Ben bile... biliyor musun, arada rüyalarıma giriyor olup bitenler. O herifi gebertişimiz... böyle şeyler kolay unutulmuyor. Her neyse," diye Roland gaz pedalını köküne dek bastırıyor. "O dönemde başka türlüsünü yapamazdık."

Babette, "Michèle hiçbir şey bilmiyor," diyor. "Yalnızca birileri herifi sonradan vurdu, sanıyor. Ona hiç değilse bu kadarcığını söylemek en doğrusuydu."

"Herhalde. Ama herife hiç de öyle gelmediydi. Ormanın orta yerinde otomobilinden çekip çıkardığımız zaman suratı nasıldı, hiç unutmuyorum. İşinin bitik olduğunu o saat anladı. Ama cesurdu, neme gerek."

Babette, "İnsan olmaktansa, cesur olmak her zaman daha kolaydır," diyor. "Çocuk yaşında bir kıza zorla tecavüz... Kendini öldürmesin diye Michèle'le nasıl cebelleştiğimi düşünüyorum da... O ilk geceler... Onun şu sırada aynı şeyleri hissetmesine şaşmıyorum, bir bakıma doğal bile sayılabilir."

Otomobil evin sokağına yetmiş kilometreyle sapıyor. Roland:

"Evet, pis hayvanın biriydi," diyor. "Katıksız Aryan, öyle düşünüyorlardı o dönemde. Bizden sigara istedi, doğallıkla, törenin noksansız olmasını istiyordu. Onu niçin ortadan kaldıracağımızı da sordu, biz de anlattık bunu ona, vay babam vay, öyle bir anlattık ki. Rüyama girdiği zamanlarda en çok o dakikayı yaşıyorum yeniden, o küstah, tepeden bakan şaşkınlığı, kekelemesindeki o zarifliğe yaklaşan uyum. Yere düşmesi gözlerimin önündedir, kuru yaprakların arasında yüzü paramparça dağılmış."

"Sus artık," diyor Babette.

"Hak etmişti bunu, hem zaten başka silahımız da yoktu ki. Çifteyi yollu yolunca kullanırsan... Solda değil mi, şurada, altta?"

"Evet, solda."

Roland, "Umarım konyak vardır," diyor frene var gücüyle basarak.

HİZMETİNİZDE

Bana Paris'te
Madam Francinet'yi anlatan
Marta Mosquera'ya

Epey zaman var, ateşi yakmak sorun oldu. Kibritler eski kibrit değil; baş aşağı tutacaksın da, umarım alevin azıcık canı vardır, diye dua edeceksin. Çıralar da yaş geliyor. Frederick'e, bana kurularını getir, diye bin kez söylesem boş. Kütükler hep yaş yaş kokuyor. Bir türlü tutuşmak bilmiyor. Hele ellerim titrer olalı her şey daha da sorun oldu. Bir zamanlar iki dakikada yatak yapardım da çarşaflar yeni ütülenmiş gibi dururdu. Şimdilerdeyse ben karyolanın çevresinde dönüp dolandıkça Madam Beauchamp sinirleniyor; bana saatle para veriyorlarsa şuradaki buradaki kırışıklıkları düzelteceğim diye boşuna zaman harcamam için vermediklerini, söylüyor. Bunca vıdı vıdı, ellerim titriyor diye, bir de çarşaflar artık eski çarşaf olmadığı için; nerede o kalın, tok çarşaflar? Doktor Lebrun diyor ki bir şeyciğim yokmuş. Yalnız kendime çok dikkat etmeliymişim; soğuk almamalı, erken yatmalıymışım. "Bir de hani o kırk yılın başı dediğin bir bardakçık şarap var ya, Madam Francinet? Ondan vazgeçersek çok daha iyi olur. Öğle yemeklerinden önceki Pernot da öyle, emi?"

Doktor Lebrun genç bir doktor, düşünceleri de gençler için pek uygun. Bizim zamanımızda kimse kalkıp da şarap sağlığa zararlıdır, demezdi. Gene de o gün bugündür içmiyorum. Zaten benimkine içmek denmez ki, yani üçüncü kattaki Germain gibi, marangoz olacak o Felix denen hayvan filan gibi mi? Şimdi nereden aklıma geliverdi bilmem, zavallı Mösyö Bèbè'nin bana bir bardak viski içirttiği gece vardı ya. Aah, ah, o Mösyö Bèbè! O parti gecesi, Madam Rosay'ların mutfağında. Çok gezerdim o zamanlar, bir yandan da evden eve hizmete giderdim. Kapılarımdan biri Bay Renfeld'in eviydi, sonra piyanoyla keman dersi veren kız kardeşler, bir dolu yerde çalışırdım. Hepsi de çok namuslu yerlerdi. Şimdiyse haftada üç gün Madam Beauchamp'ın evini zor idare ediyorum. O bile pek dayanmayacağa benzer. Ellerim öyle kötü titriyor ki! Madam Beauchamp da bana sinirleniyor. Şimdilerde olsa Madam Rosay bana tavsiye mektubu vermezdi. Ne de kendiliğinden beni arayıp bulmaya gelirdi. Mösyö Bèbè mutfakta benimle çene çalmazdı. Yok, hele Mösyö Bèbè, ne gezer!

* * *

Madam Rosay evime geldiğinde ikindi üzeriydi; üç-beş dakikadan fazla da kalmadı zaten. Açık konuşmak gerekirse evim dediğim, tek göz bir odacıktır. Olsun, arkada mutfağım var; George ölüp de her şeyi satmak zorunda kaldığım zaman elden çıkarmadığım birkaç parça eşyam var; eh, benim de buraya, evim demeye hakkım olsun artık. Her neyse, üç koltuk var odada. Madam Rosay eldivenlerini çıkartıp oturdu. Odanın küçük, gene de şirin olduğunu söyledi. Gerçi Madam Rosay'ı pek öyle ahım-şahım bulmadım, ama içimden, keşke kılığım daha düzgün olsaydı dedim, ne. yalan söyleyeyim. Hazırlıksız bastırmıştı beni. Üstüm-

de kız kardeşlerin verdiği yeşil eteğim vardı. Madam Rosay hiçbir şeye bakmıyordu, demek istediğim bakmasıyla gözlerini kaçırması bir oluyordu, gördüğü şeyden kendini soyutlamak istercesine. Burnu hafiften kırıştı; soğan kokusu hoşuna gitmemiş olsa gerek (soğanı pek severim) ya da kedi çişinin kokusu. Zavallı Minouche. Gene de Madam Rosay'ın gelişine sevinmiştim, bunu ona da söyledim.

"Ha, sağ olun Madam Francinet. Ben de sevindim sizi bulduğuma. Öyle çok işim var ki..." Ev işinin kokusunu beğenmezmiş gibi burnunu kıvırdı. "Sizden rica etmek istiyordum... Daha doğrusu Madam Beauchamp, belki pazar gecesi boşsunuzdur, dedi de."

"A, elbette," dedim. "Pazar günü kiliseye gittikten sonra yapacak ne var ki? Biraz Gustave'ın oraya uğarım, sonra da..."

"Elbet," dedi Madam Rosay. "Pazara boşsanız evde bana yardım edebilir misiniz? Bir parti veriyoruz da."

"Parti ha? Kutlarım, Madam Rosay."

Ama nedense bu sözlerim ona ters gelmiş gibiydi; birden ayağa kalktı.

"Mutfakta yardımcı olabilirsiniz; orada bir dolu iş var. Saat yedide gelebilirseniz erkek uşak size yapacaklarınızı bildirir."

"Elbette, Madam Rosay."

"İşte adresim." Elime krem renkli bir kartvizit verdi. "Beş yüz frank iyi mi?"

"Beş yüz frank?"

"Altı yüz, diyelim. Gece yarısı çıkar, son metroya yetişebilirsiniz. Madam Beauchamp güvenilir olduğunuzu söyledi."

"Ah, rica ederim Madam Rosay!"

Madam Rosay çıkıp gittiği zaman, ona neredeyse bir bardak çay sunacak olduğumu düşündükçe gülmemek için kendimi zor tuttum. (Orası burası kaymış

olmayan bir bardak bulmak kolay olmayacaktı). Kimi zaman konuştuğum kişinin kimliğine hiç aldırış etmem. Ancak bir eve hizmete gidince dilimi tutar, hizmetçi gibi konuşurum. Kendi evimde kimsenin hizmetçisi olmadığım için böyle oluyor sanırım. Ya da bana hâlâ arka avludaki üç odalı evde oturuyormuşum gibi geldiği içindir. George'la fabrikada çalıştığımız, hiçbir şeyimizin eksik olmadığı zamanlardaki gibi. Belki de fırının altına çişini yapan zavallı Minouche'cuğu azarladıkça kendi kendimi Madam Rosay gibi bir hanımefendi olarak görür oldum.

* * *

Tam eve gireceğim sırada neredeyse ayakkabılarımdan birinin topuğu düşüyordu. O saat, "İyiliksen gel beriye, kötülüksen git geriye," dedim. Zile bastım.

Tiyatrolardaki gibi kırçıl yan sakallı bir beyefendi kapıyı açıp beni buyur etti. Yer cilası kokan büyük, çok büyük bir apartman dairesiydi. Yan sakallı beyefendi evin erkek uşağıydı; aselbent sakızı kokuyordu.

"Şükür gelebildiniz," dedi, beni peşine takarak hızlı hızlı bir sofadan geçirip hizmetçilerin bölümüne götürdü. "Bir dahaya soldaki kapıyı çalarsınız."

"Madam Rosay, bana bir şey demedi."

"Böyle şeyleri düşünmek hanımefendiye düşmez. Alice, işte Madam Francinet. Önlüklerinden birini ver ona."

Alice, beni mutfağın (ama ne mutfak) öte yanındaki odasına götürdü. Koskocaman bir önlük verdi. Görünüşe göre Madam Rosay bana durumu anlatmakla onu görevlendirmişti. Gelgelelim başlangıçta bana köpek konusunda bir yanlışlık varmış gibi geldi, öylece Alice'e bakakaldım. Alice'in burnunun altında bir et beni vardı. Mutfaktan geçerken göze çarpan her şey öy-

le zengin, öyle pırıl pırıldı ki, o gece orada bulunup kristalleri parlatarak bu gibi evlerde sunulan meze tepsilerini hazırlamanın düşüncesi bile bana tiyatroya ya da kent dışına yazlığa gitmekten daha iyi geldi. Büyük bir olasılıkla bu yüzdendir ki ilkin köpek konusunu anlayamadım da öylece Alice'e bakakaldım.

"Hımmmm, yaa!" dedi Alice. Bretanyalı olduğunu anlamamanın yolu yoktu. "Bizim hanım böyle işte," dedi.

"Ama neden ben? Şu yan sakallı bey, hani... o bakamaz mı köpeklere?"

Alice el pençe bir tapınmayla, "Bay Rodolos başuşaktır," dedi.

"Neyse, o olmazsa başka herhangi biri. Neden ben oluyorum, anlamadım."

Alice birden küstahlaştı.

"Ya neden siz olmuyormuşsunuz madam?"

"Francinet saygılarını sunar."

"...Madam Francinet? Ağır bir iş değil ki. En kötüleri Fido, Miss Lucienne onu kötü şımartmıştır..."

Birden gene dönüp candanlaşarak anlatmaya koyuldu:

"Her dakika kesmeşeker, kucağından indirmez. Mösyö Bèbè de pek şımartır Fido'yu. Ne zaman gelse durmadan okşar, sever... Ama Medor çok usludur. Fifine de köşesinden çıkmaz."

Ben şaşkınlığımı dışa vurmamaya çalışarak, "Öyleyse pek çok köpek var desenize," dedim.

"Mmm. Bir dolu var, ya!"

"Apartman katında ha!" dedim. Tepemin attığını gizleyemiyordum. "Sizin bu konuda ne dediğinizi bilemem madam?"

"Matmazel."

"Özür dilerim. Ne var ki matmazel, bizim zamanımızda köpekler özel kulübelerde barınırlardı. İyi biliyo-

rum, çünkü ölmüş kocamla benim bir beyefendinin villasının yanında bir evimiz vardı. Villada da..."

Gelgelelim Alice açıklamamı bitirmedi. Bir şey söylediğinden değil ya, sabırsızlandığı ortadaydı. Bu da benim gözümden hiç kaçmaz. Sustum. O da bana Madam Rosay'ın nasıl köpek âşıklısı olduğunu anlatmaya girişti. Kocası da onun her isteğine boyun eğermiş. Sonra bu yönlerden anasına çekmiş olan bir de kızları varmış.

"Küçükhanım Fido'ya tapınır nerdeyse. Gözüm kör olsun, aynı cinsten bir de dişisini alacak ki yavruları olsun diye. Bakın şimdi, topu topu altı tane köpek var: Médor, Fifine, Fido, Mini, Çau, bir de Hannibal. En kötüleri Fido, Miss Lucienne felaket şımartmıştır onu. İşitmiyor musunuz? Kabul salonunda havlayıp duran odur, kalıbımı basarım."

Alice, benim alındığımı filan sanmasın diye tarafsız bir sesle, "Peki, onlara bakacağım yer neresi?" diye sordum.

"Bay Rodolos köpeklerin odasına götürür sizi."

"Mmm, köpeklerin kendi odaları var, öyle mi?" Elimden geldiğince doğal konuşuyordum. Suç Alice'de değil elbet, gene de içimden birkaç kez hemencecik uzanıp kulaklarından çekmek geçti.

Alice, "Elbette kendi odaları var," dedi. "Hanımefendi her birinin kendi şiltesinde yatmasını istediğinden onlara ayrı oda döşemişler. Bir de koltuk götürdük, oturup onlara göz kulak olabilesiniz diye."

Önlüğü elimden geldiğince düzgün olarak takıp mutfağa döndüm. Tam o sırada bir başka kapı da açıldı, içeriye Madam Rosay girdi. Beyaz kürk süslü mavi bir sabahlık giymişti. Yüz göz kremler içinde. Kusura bakmayın, ama pasta dilimini andırıyordu. Gene de çok güler yüzlüydü. Benim gelişimle üstünden büyük bir yük kalkmış olduğu görülüyordu.

"Aa, Madam Francinet. Görevlerinizin neler olduğunu Alice size anlatmış olsa gerek. Belki sonradan bir takım hafif işlerde de yardımcı olabilirsiniz. Bardak kurulamak filan gibi. Ama asıl iş benim canikolarımın rahatını sağlamak. Ağızlarını açtırmamak. Şeker gibidirler nonoşlarım. Ne var ki bir araya gelince terbiyelerini unutuveriyorlar. Hele kendi başlarına kalırlarsa Tanrı saklasın, ya Fido zavalla Çau'cuğu ısırırsa! Düşünmeye bile dayanamıyorum. Ya da Médor..." Sesini alçaltarak daha yaklaştı, "Bir de gözünüz Mini'nin üstünde olmalı. Şahane gözlü bir Pomeran'dır. Bana öyle geliyor ki... İşte canım, yakın zamanda, sanırım... Fido ile Médor da ona... Hiç istemem... Anlıyorsunuz ya? Yarın Mini'yi alıp malikânemize götürüyorum. Ama o zamana kadar gözünüzden ayırmamak gerek. Ötekilerle birlikte köpek odasında tutmaktan başka ne yapabileceğimizi de bilemiyorum. Zavallı minnoş şey, öyle çıtkırıldımdır ki. Bütün gece benden uzak kalmasına katlanamam. Sizi hiç üzmeyecekler, bakın göreceksiniz. Tersine çok hoş vakit geçireceksiniz. Nasıl akıllıdırlar, göreceksiniz. Ben de arada bir gelip durumu yoklarım."

Bunun dostça bir öneriden çok bir kulak bükme olduğunu anlamıştım. Gene de Madam Rosay, o çiçek kokulu kremlerinin altından gülümseyip duruyordu.

"Kızım Lucienne de çıkıp yoklayacaktır, doğallıkla. Fido'sundan ayrı yapamaz ki o. Geceleyin bile onunla yatar, düşünebiliyor musunuz..."

Bu yeni aklına gelen son bölümü yeni aklına gelen başka birine söylüyordu, çünkü söylerken dönüp odadan çıkmıştı. Onu bir daha görmedim.

Alice masaya yaslanmış şapşal şapşal bana bakmaktaydı. İnsanları küçümsemek huyunda değilimdir, ama işte şapşal şapşal bakıyordu bana.

"Parti ne zaman?" diye sorarken ayrımsadım ki

Madam Rosay'ın sesiyle konuşmaya başlamıştım; soruları bir kapı kanadına, bir askıya sorarcasına karşımdakinin biraz alargasına yöneltiyordum, tıpkı onun gibi.

Alice, "Şimdi başlıyor," dedi.

Tam o sırada siyah kostümünden bir toz zerresi fiskeleyerek içeri giren Bay Rodolos da tumturaklı bir tavırla bu görüşe katıldı.

Bir dolu güzelim gümüş tepsileri hazırlamaya başlasın, diye Alice'e el ederek,

"Evet, boşa geçirilecek zaman yok," dedi. "Mösyö Fréjus ile Mösyö Bèbè geldiler bile, kokteyl istiyorlar."

Alice, "Hep erkenden çıkar gelirler bu ikisi," dedi. "Bir de içerler ki... Her şeyi Madam Francinet'ye anlattım. Madam Rosay da neler yapılacağını söyledi."

"Hah, güzel, öyleyse en iyisi ben, onu oturacağı odaya çıkarayım. Sonra da gidip köpekleri getiririm. Efendiyle Bay Bèbè şimdi salonda onlarla oynuyorlar."

Alice, "Miss Lucienne, Fido'yu odasına almıştı,"dedi.

"Evet, onu Madam Francinet'ye kendisi getirecek. Peki öyleyse, bir zahmet benimle gelirseniz..."

Böylece kendimi at koşturacak kadar büyük bir odanın tam ortasında, yüksek arkalıklı bir koltukta oturur buldum. Yerler şiltelerle kaplıydı, bir de hasır damlı bir köpek kulübesi vardı. Tıpkı Afrika yerlilerinin kulübelerine benziyordu. Bay Rodolos'un anlatmasına bakılırsa Miss Lucienne'in Fido'cuğu için düşündüğü bir cilveymiş bu. Altı tane şilte şuraya buraya atılmıştı. İçleri su, yiyecek dolu taslar vardı. Odadaki tek ışık tam tepemden sarkan cılız ışıklı bir ampuldü. Bunu Bay Rodolas'a söyleyerek köpeklerle baş başa kalınca uyuyup kalacağımdan korktuğumu belirttim.

Başuşak, "Yook, yok. Uyuyup kalmazsınız, Madam Francinet," dedi. "Köpekler pek insan canlısıdırlar ya,

şımarıktırlar. Onlarla bütün gece az çok ilgilenmek zorunda kalacaksınız. Bir dakika bekleyin burada."

O kapıyı kapayıp beni kendi başıma bırakınca köpek köpek kokan (neyse ki temiz bir kokuydu hiç değilse) bu tuhaf odayı, yerdeki şiltelerle falan biraz yadırgadım. Neredeyse bir düşe benziyordu, hele tepemden sarkan o sarı ışık ve sessizlikle. Zaman çabucak geçecekti geçmesine. Pek de canım sıkılmayacaktı. Gene de her dakika bu işte bir bit yeniği varmış gibi bir duygu içindeydim. Beni, önceden söylemeden bu iş için çağırmış olmaları da değildi tam olarak, yadırgadığım; ne bileyim, bir tuhaflık vardı bu görevi yüklenmekte. Belki de düpedüz yakışıksız buluyordum bunu. Yer gerçekten ayna gibi parlıyordu; köpekler de... İşlerini başka yerde yaptıkları belliydi, çünkü ortalıkta tek koku onların kendi kokusuydu ki biraz alıştıktan sonra pek de kötü gelmez insana. En kötüsü orada tek başıma oturup beklemekti. Bu yüzden Matmazel Lucienne kucağında Fido ile çıkıp gelince bir sevindim. Fido berbat bir Pekinua'ydı. (Tiksinirim Pekinua'lardan). Bay Rodolos da öteki köpekleri yüksek sesle çağıra çağıra geldi, hepsini odaya topladı. Matmazel Lucienne baştan aşağı beyazlar giymiş, bir içim su gibiydi, omuzlarına dökülen platin saçları vardı. Ötekilerle hiç ilgilenmeden uzun süre Fido'yu öpüp okşadı. Ötekiler su içiyor, oynaşıyorlardı. Derken Matmazel Lucienne, Fido'yu alıp bana getirdi ve ilk olarak yüzüme baktı.

"Bunlara bakacak olan kişi siz misiniz?"

Sesi biraz cırlaktı ya, ne yalan söyleyeyim kendisi pek güzeldi.

"Madam Francinet hizmetinizde," diye onu selamladım.

"Fido pek çıtkırıldımdır. Alın. Evet, evet, kucağınıza. Korkmayın, üstünüzü kirletmez. Onu her sabah

kendim yıkarım. Dediğim gibi pek çıtkırıldımdır. Sakın ha *onların* arasına karışmasın. Arada bir su verin."

Köpek kucağımda uslu uslu yatıyordu. Gene de biraz tiksinmiştim. Kara benekli bir Danua gelip Fido'yu koklamaya başladı, hani köpeklerin huyudur ya. Matmazel Lucienne ufak bir çığlık koparark ayağının ucuyla iri köpeğe vurdu. Bay Rodolos kapıda hiç kıpırdamadan duruyordu. Bu işlere alışık olduğu belliydi.

M. Lucienne, "İşte bakın, görüyorsunuz ya!" diye tiz sesle konuştu. "İşte, istemediğim şey bu. Sakın fırsat vermeyin. Annem zaten durumu size anlatmış, öyle değil mi? Konuklar dağılıncaya dek buradan ayrılmayacaksınız. Fido sıkılırsa ya da ağlamaya başlarsa kapıya vurun, böylece benim haberim olur."

Pekinuayı gene kucakladı, köpek sonunda mızıldanmaya başlayıncaya dek öptü, sonra bana bir daha bakmadan çıkıp gitti. Bay Rodolos biraz daha oyalandı.

"Köpekler arsız değildir Madam Francinet," dedi. "Neyse bir sorun çıkarsa kapıya vurun, ben gelirim." Sonradan aklına gelmiş gibi, "Rahatınıza bakın," dedi, kapıyı büyük bir dikkatle örttü.

Dışarıdan kilitledi mi, diye merak ettimse de kendimi tuttum, kalkıp bakmadım. Kilitlediğini anlarsam çok daha sıkılacaktım sanıyorum.

Doğruyu söylemek gerekirse köpeklere bakmak zor değildi. Dalaşmıyorlardı. Madam Rosay'ın Mini'ye ilişkin söyledikleri de kesin olmaktan çok uzaktı, hiç değilse henüz başlamamış gibiydi. Kapı kapanır kapanmaz o çirkin Pekinua'yı kucağımdan attım, doğallıkla, bıraktım ötekilerle birlikte uslu uslu oynasın. En yaramazları oydu, hep kavga aranır gibiydi, oysa ötekiler ona bir şey yapmıyorlardı, hatta onu oyuna çağırıyor gibiydiler. Arada biraz su içiyor, taslardaki pahalı mamalardan yiyorlardı. Tanrı bu sözlerimi bağışlasın

ya, o taslardaki etlerin güzelliğini gördükçe neredeyse ağzım sulanıyordu.

Arada, ta uzaklardan birilerinin güldüğü kulağıma çalınıyordu. Partinin müzikli olacağını bildiğimden mi nedir (Mutfakta Alice söylemişti), piyano sesi duyar gibiydim, ama belki de başka bir yerden geliyordu. Zaman geçmek bilmiyor, saatler çok uzun geliyordu, belki de tavandan sarkan o tek ışık yüzündendi, öylesine sarıydı işte.

Köpeklerden dördü hemencecik uyuyakaldılar. Fido ile Fifine (Fifine miydi kesin bilmiyorum ya, öyle gibi geliyordu bana) bir süre birbirlerinin kulaklarını geveleyerek oynaştılar, sonunda şapur şupur bir dolu su içtikten sonra bir şiltenin üstüne, ikisi birlikte serildiler. Arada dışarıdan ayak sesi duyunca koşup Fido'yu kucağıma alıyordum ki Matmazel Lucienne girivercek olursa... Ne var ki kimseciklerin geldiği yoktu, saatler geçmişti. Sonunda oturduğum yerde uyuklamaya başladım. İçimden neredeyse ışığı söndürüp boş şiltelerden birine yatarak gerçekten uyumak geliyordu.

Alice, beni almaya gelince sevinmedim diyemem. Alice'in yüzüne renk yayılmıştı, hâlâ partinin, mutfakta öbür hizmetçilerle Bay Rodolos'un arasında parti üstüne konuşulanların heyecanı içinde olduğu besbelliydi.

"Siz bir harikasınız, Madam Francinet," dedi. "Hanımefendi çok hoşnut kalacak, her toplantıda sizi çağırır artık. Sizden önce gelen kişi köpekleri susturmayı hiç beceremediydi de Matmazel Lucienne dansı yarı bırakıp onlarla uğraşmak zorunda kaldıydı. Bakın nasıl da uyuyorlar."

"Çağrılılar gittiler mi ki?" diye sordum. Övgüsü beni biraz utandırmıştı.

"Çağrılılar, evet. Ama daha samimi olanlar var,

akraba gibi, onlar her zaman arkaya kalıp biraz oyalanırlar. Herkes bir dolu içki içti, hiç kuşkunuz olmasın bundan. Evde ağzına içki sürmeyen Beyefendi bile mutfağa geldi; Ginette'le benle şakalaştı, 'Yemek servisi çok iyiydi,' deyip yüzer frank verdi bize. Size de bahşiş verirler sanıyorum. Hâlâ dans ediyorlar: Matmazel Lucienne, sevgilisiyle; Mösyö Bèbè ile arkadaşları da bilmeceli oyunlar oynuyorlar."

"Yani daha kalacak mıyım?"

"Yoo. Hanımefendi dedi ki, 'Milletvekilleriyle ötekiler gittikten sonra köpekler dışarı salınsın,' dedi. Salonda onlarla oynamaya bayılırlar. Ben Fido'yu alırım; siz de benimle birlikte mutfağa gelin."

Onun peşi sıra yürüdüm. Son derece yorgun, uykusuzluktan sersem gibiydim, ama toplantıyı şöyle bir ucundan kıyısından görmeye de can atıyordum, mutfaktaki bardaklarla tabaklar bile olsa. Sen misin isteyen, gördüm de: Dört bir yanda dağlar gibi yığılmışlardı, sonra viski, şampanya şişeleri. Mutfak mavi ışık borularıyla aydınlatılmıştı; çepeçevre bembeyaz dolapların, rafların çokluğu, içlerindeki, üstlerindeki tabaklarla çömleklerin parıltısı gözlerimi neredeyse kör ediyordu. Ufak tefek, kızıl saçlı bir kız olan Ginette de pek heyecanlıydı; Alice'i görünce kıkır kıkır gülüp yüzünü ezip büzmeye başladı. Utanmazın biriydi besbelli, zamanelerin çoğu gibi.

Alice kapıdan yana bakarak, "Hâlâ bitmedi mi?" diye sordu.

Ginette, "Ne gezer!" diyerek kalça kıvırdı. "Köpeklere bakan bayan bu mu?"

Uyku gözlerimden akıyordu, susamıştım, ama bana hiçbir şey vermediler, oturacak yer bile. Toplantının, kapıda paltoları alır, servis yaparken görüp duyduklarının coşkusundan gözleri dünyayı görmüyordu. Bir zil çalınca Fido'yu hâlâ kucağında tutmakta olan

Alice koşarak dışarı çıktı. Bay Rodolos geldi, beni görmeden geçip gitti ve o saat sıçrayıp havlayan beş köpek onun çevresini aldı. Elinde bir avuç kesmeşeker tuttuğunu, peşinden salona gelsinler diye bunları köpeklere üleştirdiğini gördüm. Ginette'e pek bakmamaya çalışarak ortadaki büyük masaya yaslandım. Alice geri gelir gelmez hemen Mösyö Bèbè'yi, oyunda giyilen kılıkları, Mösyö Fréjus'u, veremliye benzeyen piyanisti, Matmazel Lucienne'in babasıyla nasıl tartıştığını bıcır bıcır anlatmaya girişti. Yarı boş şişelerden birini kaptığı gibi öyle bir kabalıkla ağzına dayadı ki çok sinirim bozuldu doğrusu, öyle ki nereye bakacağımı bilemedim. Daha da kötüsü, şişeyi o bıcırık kızıl saçlıya verdi, o da içkinin geri kalanını temize havale etti. İki kızın gülüşmelerinden onların da toplantı boyunca epey içki devirmiş oldukları anlaşılıyordu. Belki de bu yüzden beni hiç düşünmüyorlardı, aç olduğumu, daha da beteri susamış olduğumu. Kafaları yerinde olsa dikkatlerine çarpardı hiç kuşkusuz. İnsanlar kötü yürekli değildir, çok zaman ne yaptıklarını doğru dürüst bilmedikleri için kabalık ederler. Otobüste, dükkânlarda, işyerlerinde de bu böyledir.

Zil gene çaldı, iki kız koşup gittiler. Çıngıraklı kahkahalar duyuluyordu, arada bir de piyano sesi. Beni neden beklettiklerini anlamıyordum; paramı verip yollasalardı ya. Bir iskemleye oturup dirseklerimi masaya dayadım. Gözlerim uykudan kapandığı için olacak mutfağa birinin girmiş olduğunu görmedim. Önce bir bardak şıngırtısı duydum, sonra da alçacıktan bir ıslık sesi. Ginette geldi sandım, ben ne olacağım, diye sormaya döndüm.

Sonra ayağa kalkarak, "Aa, özür dilerim efendim," dedim. "Gelenin siz olduğunuzu bilmiyordum."

Yaşı çok genç olan beyefendi, "Ben değilim ki zaten, ben değilim," dedi. "Loulou, gel de bak!"

Bir rafa tutunmuş, azıcık yalpalıyordu. Bir bardağa beyazımsı bir içki doldurmuş, güvenemiyormuş gibi bir bakışla içkinin saydamlığını süzüyordu. Çağrılmış olan Loulou gözükmedi. Genç adam da benim yanıma geldi, oturmamı söyledi. Sarışın, pek solgun benizliydi, sırtında da beyaz bir takım vardı. Kış ortasında beyazlar giymiş olduğunu görünce, acaba düş mü görüyorum, diye düşündüm. Laf olsun diye söylemiyorum: Ne zaman tuhaf bir şey görsem kendi kendime büyük harflerle sorarım, acaba düş mü görüyorum, diye. Hiç de olmayacak şey değil, çünkü düşlerimde kimi zaman pek garip şeyler görürüm ben. Gelgelelim küçük bey oracıktaydı; yorulmuş, handiyse sıkılmış gi-bi bir gülümseyişi vardı. Benzinin solgunluğu içime dokundu.

O, "Siz köpeklere bakan bayan olsanız gerek," dedi, o saat içkiyi kafasına dikti.

"Bendeniz Madam Francinet, hizmetinizde," dedim.

Öyle sevimliydi ki, hiç çekingenlik duymadım. Tersine onun bir işine yaramak, bir hizmetinde filan bulunmak geldi içimden. O şimdi gene yarı açık duran kapıya bakıyordu.

"Loulou! Geliyor musun? Votka var burada. Aa, ağlıyormuydunuz, Madam Francinet?"

"Yoo, efendim. Belki biraz esniyordum siz geldiğinizde. Biraz yorgunum, yuk... Öteki odadaki ışık da pek iyi değildi. İnsan esneyince..."

"Gözleri sulanır," dedi genç adam. Kusursuz dişleri vardı, hiçbir erkekte görmediğim derecede bembeyaz elleri. Birden hop diye ayağa kalktı; sendeleyerek içeri girmekte olan genç adamı karşılamaya gitti.

Ona, "Bu bayan," diye açıklamada bulundu. "Bütün gece o pis hayvanları bizden uzak tutan kişidir. Loulou, merhaba desene."

Ben ayağa kalkıp yeni geleni selamladım. Ne var

ki Loulou denilen beyefendi bana bakmadı bile. Buzdolabında bir şişe şarap bulmuş, onun mantarını açmaya çalışıyordu. Beyazlı genç ona yardım etmeye gitti, derken ikisi birden şişeyle cebelleşip gülmeye başladılar. İnsan gülerken güçten düşer; bu yüzden ikisi de mantarı çekemediler. Bu kez ikisi birden yapmak istediler, şişenin iki yanına geçtiler ve sonunda birbirlerinin üstüne yığıldılar. Şişeyi açamıyorlardı, ama neşeleri gitgide artıyordu. Mösyö Loulou, "Bèbè, Bèbè, kuzum artık eve gidelim..." diyordu, Mösyö Bèbè de her geçen dakika daha çok gülerek Mösyö Loulou'yu şakadan iteliyordu. Sonunda mantarı çıkardı ve kocaman bir köpük fıskıyesi Mösyö Louolu'nun yüzüne gözüne fışkırdı. O da bir dizi sövgüyü sıralayıp gözlerini ovuşturarak odanın bir ucundan öbürüne koşuşmaya başladı.

Mösyö Bèbè, "Zavallı yavru, aşırı sarhoş," diyerek ellerini öbürünün sırtına bastırıp mutfaktan dışarı çıkarmaya çalıştı. "Git de zavallı Nina'ya arkadaşlık et, öyle mutsuz ki..." Sonra güldü, ama gülüşü içten değildi.

Derken genç içeri geldi; eskisinden bile daha sevimli göründü bana. Bir sinir tikiyle bir kaşını kaldırıp duruyordu. Bana bakarken üç-dört kez yaptı bunu. Başıma yumuşacık dokunarak,

"Zavallı Madam Francinet," dedi. "Yapayalnız koyup gitmişler onu, tanrı bilir a, içecek bir şey de vermemişlerdir."

"Şimdi gelip evime gidebileceğimi söyleyeceklerdir efendim," dedim. Başıma dokunmakla gösterdiği teklifsizliğe kızmamıştım.

"Gidebilmek, gidebilmekmiş... Neden herhangi bir şey yapmak için herhangi bir kimseden izin bekleyecekmişsiniz?" diye Mösyö Bèbè sorarak geçip karşıma oturdu. Genç bardağını eline almışken masaya bıraktı,

gidip yeni bir bardak alarak içine çay renginde bir içki doldurdu.

"Madam Francinet, birlikte içeceğiz," diyerek bardağı elime verdi. "Viski seversiniz hiç kuşkusuz."

Ben korkuyla, "Aman efendim!" dedim. "Şarap, bir de cumartesileri Gustave'ın orada bir yudum pernod dışında içkiden anlamam ben."

O şaşkın şaşkın, "Gerçekten hiç viski içmedin mi?" diye sordu. "Bir yudumcuk, çok değil, bir dene, bak göreceksin nasıl nefistir. Haydi Madam Francinet, keyiflen biraz. Can alıcısı ilk yudumdur..." Derken Mösyö Bèbè şiir okumaya başladı. Ne şiiri unutmuşum, uzak bir yerden gelen denizciler üstüne bir şey. Viskiden bir yudum alınca kokusu öyle hoşuma gitti ki bir yudum, sonra bir yudum daha aldım. Mösyö Bèbè votkasını ufaktan yudumlarken büyülenmiş gibi beni seyrediyordu.

"Sizinle birlikte olmak insanın içini açıyor Madam Francinet," dedi. "İyi ki genç değilsiniz; insan sizinle arkadaş olabilir... Nasıl iyi yürekli olduğunuzu görmek için size bir bakmak yeterli, taşradan gelmiş bir teyze filan gibi; insan size yakınlık gösterse başı belaya girmez, ne de başka türlü bir tehlike... Bakın, örneğin Nina denen adamın Poiton'da bir teyzesi var, ona sepet sepet zerzevat, tavuk yolluyor, bal bile... Ne güzel değil mi?"

"Gerçekten de öyle," dedim. Onun bardağımı yeniden doldurmasına izin verdim, mademki bu kadar hoşuna gidiyordu. "Birisinden yakınlık, özen görmek her zaman iyidir, hele gençlikte. İnsan yaşlanınca zaten kendi kendini düşünmekten başka yapacak hiçbir şeyi kalmıyor nasılsa. Çünkü ötekiler... İşte beni alın, örneğin kendi başımın çaresine bakıyorum. George' cuğum öldüğü zaman..."

"Ufak bir tane daha için Madam Francinet. Ni-

na'nın teyzesi orada oturuyor, yapacak hiç işi yok, tavuk yollamaktan başka hiç işi yok... Akrabalardan konuşmak insanın başını belaya sokmaz..."

Daha şimdiden başım öyle dönüyordu ki Bay Rodolos içeri giriverir de beni böyle mutfakta konuklardan biriyle konuşurken bastırırsa ne olur?.. Umurumda bile değildi. Mösyö Bèbè'ye bakmak müthiş bir zevkti benim için, kahkahasını duymak, öyle bir keskindi ki gülüşü, içki yüzünden olsa gerek. O da benim kendisini seyretmemden hoşlanıyor gibiydi; ilkin az buçuk tedirgin durduysa da sonradan gülümseyerek içmeye koyuldu; gözleri hep benim üstümde. Onun müthiş sarhoş olduğunu biliyordum, çünkü içtiklerini Alice söylemişti, hem sonra Mösyö Bèbè'nin gözleri de öylesine parlıyordu ki! Sarhoş olmayaydı benim gibi yaşlı bir kadınla mutfakta ne işi vardı? Beri yandan ötekiler de sarhoştu, ama benimle arkadaşlık eden, bana içki sunup başımı okşayan bir o çıkmıştı. Gerçi başımı okşaması belki yanlış bir şeydi, ama ben ondan pek hoşnut kalmıştım, gözlerimi ayıramıyordum, o da seviyordu bunu, insanların ona bakmasını, çünkü birkaç kez benden yana yüzünü yan döndü: Çok biçimli bir burnu vardı, heykel burnu gibi. Zaten tepeden tırnağa heykel gibiydi ya, hele o beyaz takımıyla. İçtiği içki bile beyazdı; benzi de öyle solgundu ki içime hafif bir ürküntü veriyordu. Havasız, kapanık bir yaşamdı sürdüğü, belliydi; şimdiki gençlerin birçoğu gibi. İçimden bunu ona söylemek geldi ya, ben kim oluyordum onun gibi bir beyefendiye akıl verecek? Zaten fırsat da bulamadım, çünkü kapıya vuruldu, Mösyö Loulou o koca Danua'yı peşinden sürükleyerek içeri girdi. Perde gibi bir şeyi burup tasma niyetine kullanmıştı. O, Mösyö Bèbè'den çok daha içkiliydi. Köpek çevresinde koşup da perdeyi ayaklarına dolayınca neredeyse yere kapaklanıyordu. Sofada konuşma sesleri duyuldu, kır

saçlı bir beyefendi göründü. Mösyö Rosay olsa gerekti. Onun hemen ardından da Madam Rosay, yüzünü kan basmış, telaşlı, bir de ince yapılı bir genç adam, öyle kapkara saçlı, ömrümde görmediydim böyle kara saç. Hepsi de Mösyö Loulou'ya yardım etmeye çalışıyorlardı; o da köpekle birlikte gitgide çarşafa daha çok dolanıyor, bir yandan da avazı çıktığınca gülüp şakalaşıyordu. Kimsenin bana aldırdığı yoktu, ama sonunda Madam Rosay, beni gördü, ciddileşti. Kır saçlı baya ne dediğini duymadım, ama beyefendi onun sözleri üzerine dönüp bardağıma baktı (bardağım boştu, ama şişe yanı başında duruyordu), sonra da Mösyö Bèbè'ye bakarak kızgın kızgın kaşlarını çattı. Mösyö Bèbè'yse ona göz kırpıp arkasına yaslanarak makaraları koyverdi. Ne yapacağımı şaşırmıştım. Ayağa kalkıp diz kırarak herkesi selamlamam, sonra da bir köşeye çekilip beklemem yakışık alırmış gibi geliyordu. Madam Rosay mutfaktan çıkmıştı. Bir an sonra Alice'le Bay Rodolas geldiler, bana yaklaşıp, beri gel, gibilerinden el ettiler. Diz kırıp herkesi selamladımsa da beni gören olduğunu sanmıyorum, çünkü hepsi de Mösyö Loulou'yu yatıştırmaya çalışıyorlardı. Mösyö Loulou birdenbire ağlamaya başlamış, ellerini Mösyö Bèbè'den yana sallayarak anlaşılmaz şeyler söylüyordu. Aklımda kalan son şey Mösyö Bèbè'nin kahkahası oldu; sandalyesini arkaya doğru kaykıltıp gülüşü.

Alice, ben önlüğümü çıkartana kadar bekledi; Bay Rodolos da bana altı yüz frank verdi. Dışarıda hava karlamıştı, son metro gideli de epey oluyordu. Evime dönmek için bir saati aşkın taban teptim, neyse ki viski beni sıcak tuttu, bir de olup biten tatlı şeylerin, toplantının sonunda mutfakta geçirdiğim hoşça zamanın anısı.

* * *

Zaman göz açıp kapayana dek geçiyor, Gustave'ın dediği gibi. Sen bugün pazartesi sanıp dururken bir de bakıyorsun perşembe oluvermiş. Güz bitti derken insan kendini hop diye bir dahaki yazın ortasında buluyor. Robert'in, "Baca temizlenecek mi?" diye her gelişinde (çok iyi insandır şu Robert; öteki kiracılardan aldığının yarısını alır benden), bir bakarım kış olmuş bile. İşte böyle, Mösyö Rosay'ı bir daha görüşüme dek kaç zaman geçti bilemeyeceğim. Bir akşam zamanı geldi, Madam Rosay'ın o ilk gelişi gibi. O da Madam Beauchamp'ın beni salık vermesi üstüne geldiğini belirtmekle söze başladı ve biraz utangaç, şaşkın bir tutumla koltuğa oturdu. Benim evde hiç kimse rahat oturamaz; yakın arkadaşlarımın dışında konuk ağırladığım zaman ben kendim bile şöyle bir rahat oturamam. Ellerimi ovuşturmaya başlarım, kirliymişlercesine; derken karşımdakinin ellerimi gerçekten kirli sanacağı kafama dank eder, nereye koyacağımı bilmez olurum. Neyse bu kez o kadar kötü olmadı, çünkü Mösyö Rosay da, daha iyi gizlemesine karşın benim kadar tedirgindi. Elindeki bastonla ağır ağır yere vurarak Minouche'un ödünü koparıyor, benim bakışlarımdan kaçınırcasına durmadan çevresini süzüyordu. Hangi ermişlere dua etsem de imdat istesem bilemiyordum, çünkü ömrümde ilk olarak böyle diken üstünde bir beyefendi ile baş başa kalıyordum. Bu durumda ne yapacağımı bilemediğimden tek düşünebildiğim şey ona bir bardak çay önermek oldu.

O, "Yok, yok, sağ olun," dedi, sinirli sinirli. "Eşimin isteği üzerine geliyorum... Beni hatırlıyorsunuz sanırım."

"Şaka mı ediyorsunuz Mösyö Rosay. O geceki parti, o sayısız seçkin çağrılılar..."

"Tamam. Parti gecesi. İşte o... Demek istediğim bu gelişimin o partiyle bir ilişiği yok, ama o gece siz bize çok yardımcı olmuştunuz Madam..."

"Francinet hizmetinizde."

"Öyle ya, Madam Francinet. Eşim diyor ki... Kısacası oyuncaklı bir konu. Gelgelelim her şeyden önce kesinlikle şuna inanmanızı isterim ki size önereceğim iş... Nasıl diyorlar... İllegal değil."

"İllegal, Mösyö Rosay?"

"Aman işte canım, bu zamanda... Ama gene söylüyorum, son derece nazik, gene de temelde yasal bir iş bu. Eşim bütün ayrıntıları biliyor. Rızasını vermiş durumda. İçiniz rahat etsin diye söylüyorum bunları."

Gerçi Madam Rosay'ı pek tanımıyordum, tanıdığım kadarıyla da soğuk nevanın biriydi ya, ben Mösyö Rosay'ı rahatlatmak amacıyla, "Madam Rosay olumlu buluyorsa bu bana yeter de artar bile," dedim.

"Kısaca durum şu madam... Francinet'ydi değil mi, Madam Francinet. Bir dostumuz... Belki tanıdığımız biri demek daha yerinde olur... Çok garip koşullar altında ruhunu teslim etti."

"Vah vah, Mösyö Rosay! Çok üzüldüm, doğrusu."

Mösyö Rosay, "Eksik olmayın," diyerek yüzünü bir tuhaf buruşturdu: Öfkeden haykıracak ya da ağlamaya başlayacak sanırdınız. Yüzü bir zırdelinin yüzüydü, ödümü patlattı. Şükür ki kapı aralık duruyordu; bitişikte de Fresnay'ın dükkânı vardır.

"Bu bay... İşte... tanınmış bir moda desinatörü... tek başına yaşıyordu, yani ailesiyle pek arası yoktu, anlıyorsunuz değil mi? Arkadaşlarından, daha doğrusu müşterilerinden başka kimsesi yoktu, sizin anlayacağınız böyle durumlarda da bunun hiçbir anlamı yoktur. İşte böyle, birbirine bağlı birtakım nedenlerden ötürü... anlatması şimdi pek uzun sürer... dostları onun toprağa verilmesinin ayrıntılarını düşünüp taşındılar, bunun üzerine..."

Ne de güzel konuşuyordu. Bastonuyla yere ağır ağır vurarak, yüzüme bakmadan, tek tek seçiyordu

sözcüklerini. Radyoda haberleri dinlemekle birdi bu, yalnız Mösyö Rosay daha tane tane konuşuyordu, bir de kâğıttan okumuyordu. Konuşması radyodan daha etkindi. Öyle hayran kalmıştım ki kuşkularımı unutup sandalyemi biraz öne çektim. Böyle önemli bir beyefendinin nasıl bir konuda olursa olsun benden hizmet istemeye geldiğini bilmek karnımın içine sanki bir ısı yaymıştı. Bir yandan da ölesiye korku içinde, ne yapacağımı bilemeden ellerimi ovuşturuyordum.

Mösyö Rosay, "Düşündük ki," diye sözlerinin arkasını getirdi, "yalnızca dostlarının çağrılacağı bir tören... birkaç tane dost... kısacası böyle bir tören bu beyefendiye yaraşan tantanayı sağlayamaz... Ne de onu yitirmenin uyandırdığı yürek sızısını (bunlar onun sözleri) ortaya vurabilir... Anlatabiliyor muyum? Düşündük ki siz cenaze töreninde... Sonra da doğallıkla toprağa verilmesi sırasında... ölmüş kişinin... Diyelim ki çok yakın bir hısımı sıfatıyla hazır bulunursanız... Anlıyor musunuz ne demek istediğimi? Çok yakın bir akraba... Teyze ya da hala filan diyelim. Bana kalsa ben daha da..."

Şaşkınlıktan ağzım bir karış açık, "Evet Mösyö Rosay?" dedim.

"Her şey size bağlı, siz de hiç kuşkusuz... Ne var ki hizmetinizin karşılığını yeterli biçimde alırsanız... Bu zahmete hiç karşılıksız katlanacak değilsiniz a... O zaman olur, öyle değil mi Madam Francinet?.. Önerilen miktar sizce uygunsa... Anlarsınız ya... Ölen kişinin annesi, diyelim. Ayrıntılarıyla anlatayım... Normandiya'dan yeni gelmiş olan anne... Oğlunun ölüm haberini almış, onu mezarına kadar geçirmeye gelmiş... Yok, yok, herhangi bir şey demezden önce... Eşim düşündü de bize belki bir dost olarak yardım etmeye gönüllü çıkarsanız... Bana gelince, dostlarımla ben de size on bin... Sizce uygun mu, Madam Francinet... Yardımınıza

karşılık on bin frank önermeyi düşündük... Üç bini şimdi, gerisi de mezarlıktan ayrıldıktan sonra..."

Ağzımı açtımsa çenem bir karış aşağı düştüğü içindir, yoksa Mösyö Rosay bir şey dememe fırsat vermedi. Yüzünü kan basmış, bir an önce bitirip kurtulmak istercesine hızlı hızlı konuşuyordu.

"Kabul ederseniz Madam Francinet... ki bunu hepimiz umuyoruz, yardımınıza bel bağladığımızı gizlemiyoruz, sizden istediğimiz de öyle... nasıl diyeyim... yolsuzluk denecek bir şey değil... Kabul ederseniz karımla hizmetçisi yarım saatte buraya gereken giyim kuşamı getirecekler... araba da, doğallıkla, sizi alıp eve getirecek... Sizin... nasıl diyeyim... ortadaki duruma kendinizi alıştırmanız gerekecek, elbet... Ölünün annesi... Eşim size gereken bilgileri verir, siz de eve gelince, doğallıkla, durumun gerektirdiği gibi bir tutum takınacaksınız... anlıyorsunuz değil mi?.. Keder, şey... kahır... Daha çok müşterilere karşı bu..." Mösyö Rosay ekledi: "Bizim aramızda sessiz durmanız yeterlidir."

Nasıl oldu bilmem, bir deste kâğıt para, hem de gıcır gıcır, adamın elinde beliriverdi. Sonra da nasıl olduğunu bugüne dek biliyorsam kör olayım, paralar birden benim elimde oldu; Mösyö Rosay da kalktı, bir şeyler mırıldanarak çıkıp gitti. Evime gelen herkes gibi o da kapıyı kapamasını unuttu.

Tanrı bunun ve de buna benzer daha bir sürü şey için beni bağışlasın. Biliyorum. Doğru bir iş değildi, ne var ki yasadışı bir şey olmadığına Mösyö Rosay aklımı yatırmıştı. Moda desinatörü olan ölmüş bayın, anası yerine geçmeye kalkışmam doğru değildi, çünkü yapılmaması gereken şeyler vardır, insanları kandırmak ayıptır. Gelgelelim Mösyö Rosay müşterileri düşünmek zorundaydı. Cenaze töreninde ölünün annesi ya da en azından bir yakın kadın akrabası, kız kardeşi filan bulunmazsa tören gerekli ağırlığı sağlayamaya-

cak, bu yitimin yarattığı acıyı yansıtamayacaktı. Mösyö Rosay daha şimdi bu sözleri söylemişti tıpı tıpına, o da benden iyi bilirdi elbet. Bu işi yapmam doğru değildi, gelgelelim Tanrı biliyor a, Madam Beauchamp'la öteki kapılarımda koca bir ay belimi büke büke çalışmakla bile üç bin frank doğrultamıyordum ben. Şimdiyse birazcık ağlamak, gömülene dek oğlum olacak olan genç bayın ölümüne ah vah etmek karşılığında on bin frank geçecekti elime.

Ev Saind-Cloud yöresindeydi. Beni oraya öyle bir arabayla götürdüler ki böylesini o yaşıma dek ancak dışarıdan görmüştüm. Madam Rosay'la hizmetçisi beni giydirip kuşatmışlardı. Ölen bayın Mösyö Linard, ilk adının Octave olduğunu belletmişlerdi bana. Normandia'da oturan ve saat beş treni ile gelen annesinin tek oğlu olduğunu biliyordum. Yaşlı ana bendim. Gelgelelim öyle heyecanlıydım, kafam öylesine karışıktı ki bana anlatıp durduklarının, Madam Rosay'ın öğütlerinin pek azı kulağıma giriyordu. Aklımdadır, arabada giderken birçok kereler acıma kendimi aşırı kaptırmayayım diye yalvardı bana (evet, yadsımayacağım, bana yalvardı; çok değişmişti o toplantı gecesinden bu yana); çok yorgunmuşum, handiyse kriz geçirecekmişim gibi bir izlenim yaratmanın daha uygun düşeceğini söyledi.

Eve vardığımız sırada, "Ne yazık ki sizin yanınızda duramayacağım," dedi. "Siz benim belirttiğim gibi davranın, geri kalan şeyleri kocam gerektiği gibi düzenleyecektir. Yalnız ne olur Madam Francinet, *ne olur*, gazetecileri gördüğünüz zaman, hele muhabirleri..."

Ben gerçekten şaşırarak, "Siz orada bulunmayacak mısınız Madam Rosay?" diye sordum.

"Yok. Siz anlayamazsınız, anlatması yıl sürer. Kocam bulunacak, Mösyö Linard'ın işiyle birtakım ilişkileri var... Hem de saygı görevini yerine getirecek, do-

ğallıkla... Hem iş hem insanlık sorunu... Ben bulunmayacağım, orada olmam yakışık almaz... Siz kaygılanmayın bu konuda."

Kapıda Mösyö Rosay'la başka birtakım beyefendiler gördüm. Bize doğru geliyorlardı. Madam Rosay son kez kulağımı büktü, sonra gözükmemek için geriye çekildi. Bıraktım, arabanın kapısını Mösyö Rosay açsın, sonra avazım çıktığınca hıçkırarak arabadan indim. Mösyö Rosay boynuma sarıldı, içeriye götürdü beni. Öteki beyefendilerden birkaçı da peşimizden geldiler. Evi pek göremedim, çünkü kafama neredeyse gözlerimi örten bir şal sarılıydı, zaten öylesine ağlıyordum ki herhangi bir şey görmemin yolu yoktu, gene de lüks, şahane bir yer olduğunu içerisinin kokusundan, halıların tüylerinin sıklığından anladım. Mösyö Rosay avutucu bir şeyler mırıldanıyordu. Onun sesi de ağlamış gibi çıkıyordu. Avizeleri saçaklı olan büyük, çok büyük bir salonda toplanmış bir sürü bay bana büyük bir sevecenlikle, acıyarak baktılar. Kalıbımı basarım, acımı paylaşmak için yanıma geleceklerdi ya, Mösyö Rosay omzuma sarılmış olarak beni çabuk çabuk oradan uzaklaştırdı. Bir kanepede oturan genç bir adam görebildim şöyle bir; gözlerini yummuş, bir elinde bir kadeh tutuyordu. İçeri girdiğimi duyduğu zaman kıpırdamadı bile, oysa tam o sırada ben pek yaman ağlıyordum doğrusu. Bir başka kapı daha açtılar, içeriden iki beyefendi çıktı mendilleri ellerinde. Mösyö Rosay, beni hafifçe iteleyince kendimi, sendeleyerek bir odada buldum. Bıraktım beni ölünün yattığı yere yedsinler; oğlum olan ölmüş genci gördüm, Mösyö Bèbè'nin yüzünü yandan gördüm. Şimdi ölmüştü ya, her zamankinden de sarışın, solgun duruyordu.

Yanılmıyorsam karyolanın bir ucuna sımsıkı yapışmışım, çünkü Mösyö Rosay'la daha birçok beyefendi beni tutup kaldırmaya koştular. Bense ölmüş

olan Mösyö Bèbè'nin o yakışıklı yüzüne bakıyordum, o uzun uzun kirpikler, o balmumundan dökülmüşe benzeyen burun... onun bir moda desinatörü olan ve ölen Mösyö Linard olduğuna inanasım gelmiyordu; önümdeki bu cesedin Mösyö Bèbè olduğuna aklımı yatıramıyordum.

O büyük, lüks oyma meşe karyolanın ucuna tutunarak, ekmek çarpsın kendim de bilmeden sahiden ağlamaya başlamıştım. O toplantı gecesinde Mösyö Bèbè'nin nasıl başımı okşadığını, ötekiler kendi eğlencelerine dalmışken onun, bana nasıl viski verdiğini anımsıyordum.

Mösyö Rosay, "Konuş onunla, oğlum, oğlum, de..." gibilerden bir şey fısıldayınca numara yapmakta hiç güçlük çekmedim. Onun için gözyaşı dökmek beni pek bir rahatlattı; o dakikaya değin çektiğim korkuların bir ödülüydü sanki bu.

Artık hiçbir şey tuhaf gelmiyordu. Gözlerimi kaldırıp da karyolanın bir yanında gözleri kıpkırmızı, dudakları titreyen Mösyö Loulou'yu görünce, gözünün içine bakarak avazım çıktığınca bir ağlama tutturdum. O da şaşkınlığına karşın ağlıyordu şimdi, ben ağladığım için o da ağlıyordu; benim de kendisi gibi içten ağladığımı, çünkü Mösyö Bèbè'yi ikimizin de sevmiş olduğumuzu anlamak şaşkınlığa boğmuştu onu. Karyolanın iki yanında birbirimize taş çıkartmaya çalışıyorduk neredeyse. Mösyö Bèbè hiç nedensiz gülüverecek, sağlığındaykenki gibi şakalaşmaya başlayacaktı sanki, mutfaktaki masaya oturup hepimizi alaya alacaktı.

Beni o avizeli büyük salona alıp bir kanepeye oturttular; bayanın biri çantasından bir naneruhu şişesi çıkartmıştı; bir uşak yanıma tekerlekli bir küçük masa getirdi; üstündeki tepside sıcak kahveyle bir bardak su duruyordu. İsteneni yapabildiğimi görmüştü

ya, Mösyö Rosay artık adamakıllı rahatlamıştı. Beni bırakıp öteki beylerle konuşmaya gidince anladım bunu. Uzun bir süre salona giren çıkan olmadı. Karşımdaki kanepede hâlâ içeri girerken gördüğüm genç adam oturuyordu. Ellerini yüzüne örtmüş ağlıyor, arada bir mendilini çıkartıp burnunu siliyordu. Mösyö Loulou eşikte belirip bir an ona baktıktan sonra gitti, yanına oturdu. İkisine de içim sızladı; besbelli Mösyö Bèbè'nin yakın arkadaşıydılar, öyle gençtiler ve ölüm öyle güçlerine gitmişti ki! Odanın bir köşesinden Mösyö Rosay da onlara bakmaktaydı. Mösyö Rosay gitmek üzere ayağa kalkmış olan iki bayana yavaş sesle bir şeyler söylüyordu. Dakikalar işte böyle gelip geçerken birden Mösyö Loulou hafif bir haykırı koparırarak yerinden fırladı, ona yiyecek gibi bakan öbür genç adamdan uzaklaştı. Mösyö Loulou'nun, "Zaten sen hiçbir şeyi önemsemedin ki Nina!" dediğini duydum; o zaman Nina diye birinden konuşulduğunu, Poitou'daki teyzesinin ona tavuklar, sebzeler yolladığını anımsadım. Mösyö Loulou şöyle bir omuz silkerek Nina'nın yalancının teki olduğunu söyledi, en sonunda da sinirli sinirli yüz buruşturup el kol sallayarak çıktı gitti. O zaman Mösyö Nina da ayağa kalktı. İkisi birden neredeyse koşarak Mösyö Bèbè'nin yattığı odaya yöneldiler. Tartıştıklarını duyabiliyordum, ama Mösyö Rosay hemen onları susturmaya gitti, ben de başkaca bir şey duyamadım. Derken Mösyö Loulou gene gelip kanepeye oturdu; elindeki mendil sırsıklamdı.

Kanepenin hemen ardında içerlek bir avluya bakan bir pencere vardı. Odadaki şeylerin arasından en çok bu pencere aklımda kalmış sanıyorum (bir de avizeler, öyle şıktılar ki), çünkü gecenin sonuna doğru gökyüzünün ucun ucun renk değiştirerek gitgide duman rengine döndüğünü gördüm; en sonunda, gün doğmazdan hemen önce de pembeleşti. Bu arada ben

oturduğum yerden sürekli Mösyö Bèbè'yi düşünüyordum. Derken birden kendimi tutamayıp ağlamaya başladım, oysa odada Mösyö Rosay'la Mösyö Loulou'dan başka kimsecikler de yoktu; çünkü Mösyö Nina gitmişti ya da evin başka bir yerindeydi. İşte böylece gece geçti. Arada Mösyö Bèbè' nin nasıl da gencecik öldüğünü düşündükçe yeniden ağlamam tutuyordu, ama azıcık ağlıyordum, çünkü yorgundum. Derken Mösyö Rosay yüzünde çok tuhaf bir bakışla gelip yanıma oturdu. Artık numara yapmamın gerekli olmadığını, kendimi cenaze törenine, başka insanlarla gazetecilerin geleceği zamana hazır tutmamı söyledi. Ne var ki kimi zaman kişi ağlamasının sahici olup olmadığını kestiremiyor. Ben de ölünün başında nöbet tutmama izin versin diye Mösyö Rosay'a yalvardım. Benim az da olsa uyumak istemeyişime Mösyö Rosay çok şaştı sanırım. Birkaç kez beni yatak odalarından birine götürmeyi önerdiyse de en sonunda içtenliğime inanç getirdi. Beni kendi halime bıraktı. Onun birkaç dakikalığına dışarı (tuvalete gitmek için olmalı) çıkmasından yararlanarak Mösyö Bèbè'nin yattığı öbür odaya geçtim.

Burada onunla yalnız olacağımı sanmıştım, oysa Mösyö Nina, yatağın ayakucunda durmuş ona bakmaktaydı. Birbirimizi tanımadığımızdan dolayı (demek istediğim o, benim Mösyö Bèbè'nin anası olmayı taslayan bayan olduğumu biliyordu da bundan önce görüşmüşlüğümüz yoktu), birbirimizi kuşku ile süzdükse de ben gidip Mösyö Bèbè'nin yanında durduğum zaman Mösyö Nina bir şey demedi. Bir süre durduk orada; onun gözyaşlarının yanaklarından aşağı aktığını, burnunun dibinde neredeyse iz açmış olduğunu gördüm. Biraz üzüntüsünü dağıtmak umuduyla,

"O geceki partide siz de vardınız," dedim. "Mösyö Bèbè... Mösyö Linard, sizin çok mutsuz olduğunuzu söyledi, Mösyö Loulou'ya, 'Git yanında dur,' dedi."

Mösyö Nina sözlerimi anlamayarak yüzüme baktı. Kafasını sarstı, ben de onu neşelendirmek için gülümsedim.

"Mösyö Rosay'ın evindeki parti hani," dedim. "Mösyö Linard mutfağa geldiydi de bir bardak viski verdiydi bana."

"Viski mi?"

"Evet. Bütün gece bana bir yudum bir şeycik sunan tek kişi o oldu. Mösyö Loulou bir şişe şampanya açıyordu, derken Mösyö Linard yüzüne köpük fışkırtınca..."

"Ah, susun, susun," diye mırıldandı Mösyö Nina. "Açmayın o konuyu. Bèbè çılgının biriydi, zırdeli."

Laf olsun diye, "Bu yüzden mi üzülüyorsunuz siz de?" diye sordum. Gelgelelim o beni duymadı bile. Mösyö Bèbè'ye bakıyordu bir şey sorarcasına, dudakları hep aynı şeyi yinelercesine oynayıp duruyordu. Sonunda artık bakamaz oldum. Mösyö Nina, hiç Mösyö Bèbè'yle Mösyö Loulou gibi tatlı bir çocuk değildi. Pek de çelimsiz göründü gözüme; gerçi Gustave'ın dediği gibi insan karalar giyince olduğundan daha ufarak durur ama... Mösyö Nina'yı avutabilmek isterdim, öylesi üzgündü, ne var ki o dakikada Mösyö Rosay içeri girdi, salona gelmem için bana el etti.

"Sabah oluyor artık Madam Francinet," dedi. "İnsanlar yakında gelmeye başlayacak. Tören dokuz buçukta."

Aslını ararsanız yorgunluktan bitkin düşmüştüm, bir saatçik uyusam iyi olurdu. Bir saatçik uyku beni nasıl diriltir, inanamazsınız. Böylece Mösyö Rosay koluma girip beni dışarı çıkardı. Avizeli salondan geçtiğimiz sırada pencere solgun pembe bir renkteydi, şöminede ateş yanmasına karşın üşüyordum. Birden Mösyö Rosay kolumu bıraktı, girişteki hole açılan kapıya bakakaldı. Boynuna mendil düğümlenmiş bir adam

içeri girmişti. Bir an yalanımız yakalandı, diye ödüm koptu (gerçi yasadışı bir durum yoktu ama), mendilli adamı Mösyö Bèbè'nin kardeşi filan sandım. Gelgelelim bu olacak şey değildi. Adamın üstünden öyle bir kabalık akıyordu ki... Pierre ya da Gustave nasıl Mösyö Bèbè gibi kibar birinin kardeşi olamazlarsa... Birden mendilli adamın ardında ürkmüş görünen Mösyö Loulou'yu seçtim. Bir yandan da bir şeyler olacağına, bir olay çıkacağına sevinir gibiydi. Mösyö Rosay, bana durduğum yerde kalmam için el ederek mendilli adama doğru iki-üç adım attı; gönülsüzmüş gibime geldi.

"Geliyorsunuz demek?" diye söze başladı, benimle konuşurken kullandığı sesiyle ki temelde candan bir ses değildi.

Adam da çok içmiş ya da çok bağırmış gibi bir sesle, "Nerede Bèbè?" diye sordu.

Mösyö Rosay, onun salona girmesini önlemek isteyerek şöyle bir kolunu kaldırdıysa da adam onu bir bakışıyla iteleyerek ilerledi. Bu acılı zamanda onun bu kabalığı pek şaşırttı beni. Ne var ki kapıda durmakta olan Mösyö Loulou (adamı eve o almıştı sanıyorum) çıngıraklı bir gülme tutturdu, o zaman Mösyö Rosay da gitti, onu tokatlamaya başladı, küçük bir çocuğu tokatlarcasına. Ne dediklerini duyamıyordum ya, Mösyö Loulou yediği şamarlara karşın pek kıvançlı duruyor, "Şimdi görsün bakalım... Görsün şimdi..." gibi bir şeyler söylüyordu. Birçok kereler yineledi bunu, sonra birden gözlerinden yaşlar boşanarak yüzünü ellerine gömdü. Mösyö Rosay, onu itip kakarak kanepeye götürdü, o da oturup hıçkıra hıçkıra ağlamaya koyuldu. Hepsi de beni unutmuşlardı gene her zamanki gibi.

Mösyö Rosay diken üstünde, ölünün yattığı odaya girsin mi girmesin mi bilemez gibiydi. Derken bir an sonra Mösyö Nina'nın sesi bir şeyi tartışırcasına yük-

selince Mösyö Rosay kararını vererek içeri doğru koştu, tam o sırada da Mösyö Nina bir şeylere karşı çıkarcasına bağıra bağıra dışarı uğradı. Mendilli adamın, onu bir itişte dışarı attığına kalıbımı basabilirdim. Mösyö Rosay, Mösyö Nina'ya bakarak geriledi, sonra ikisi usul usul konuşmaya başladılar, ama sesleri gene de tiz çıkıyordu. Mösyö Nina yüreği sökülürcesine ağlayarak dudaklarını öyle bir büktü ki içim paralandı. Sonunda Mösyö Nina biraz yatıştı, Mösyö Rosay da onu Mösyö Loulou'nun oturduğu kanepeye doğru yöneltti. Bu kez Mösyö Loulou gene gülmeye başladı (böyleydiler işte, gülerken ağlıyor, ağlarken gülüveriyorlardı), ama Mösyö Nina suratını onu küçümsercesine buruşturarak gitti, şöminenin yanındaki öbür kanepeye oturdu. Ben bir köşede durmuş Madam Rosay'ın sıkıladığı gibi, hanımlarla gazeteciler gelsin diye bekliyordum. En sonunda güneş pencere camlarına vurdu, üniformalı bir uşak odaya son derece şık iki beyefendiyle bir hanım getirdi. Yeni gelenler ilkin akraba filan mı diye Mösyö Nina'ya, sonra da bana baktılar. Gerçi ellerimi yüzüme örtmüştüm, ama parmak aralarından dışarısı açıkça görünüyordu. Bu kişilerle sonradan gelen başkaları Mösyö Bèbè'ye bakmak için içeri geçtiler. Sonra salonda toplandılar. Kimileri Mösyö Rosay'la birlikte benim yanıma gelerek başsağlığı diliyor, büyük bir içtenlikle elimi sıkıyorlardı. Hanımlar da pek candandılar doğrusu; hele bir tanesi pek genç ve güzeldi. Biraz yanı başıma oturarak Mösyö Linard'ın büyük bir sanatçı olduğunu, ölümünün kapanmaz bir boşluk yarattığını söyledi. Ben herkese, "Evet," diyor ve yürekten ağlıyordum. Gerçi numara yapıyor olmam gerekti, ama Mösyö Bèbè'nin öylesi genç ve güzel, içeride yattığını, ne büyük bir sanatçı olduğunu düşünmek içime dokunuyordu. Genç bayan ellerimi okşayarak Mösyö Linard'ın unutulmayacağını,

Mösyö Rosay'ın, moda evini elbet Mösyö Linard'ın istediği gibi çekip çevireceğini, onun stilinin hiçbir zaman silinmeyeceğini söylüyordu, daha bir sürü şeyler, şimdi unuttum, ama Mösyö Bèbè'ye övgülerle doluydu.

Derken Mösyö Rosay yanıma geldi. Çevremdekilere durumu anlasınlar diye baktıktan sonra alçak sesle bana oğluma veda etme zamanının geldiğini, çünkü birazdan tabutun kapanacağını söyledi. İşte şimdi en zor sahneyi oynamama sıra geldi, diye düşünerek korkudan elim ayağım titredi, ama Mösyö Rosay, beni tutarak kaldırdı, ölü odasına gittik. Yatağın ayakucunda durmuş Mösyö Bèbè'ye bakan boynu mendilli adamdan başka kimsecikler yoktu. Mösyö Rosay ondan yana şöyle bir yalvararak el açtı, beni oğlumla baş başa bırakması gerektiğini anlatmak istercesine. Gelgelelim adam surat buruşturup omuz silkerek karşılık verdi, yerinden kıpırdamadı. Mösyö Rosay ne yapacağını bilemiyordu. Gene yalvarırcasına adamın yüzüne baktı. Çünkü arkamızdaki odaya yeni yeni adamlar girmekteydiler. Gazeteciler olsa gerekti. Doğrusu büyük kabalıktı bu herifinki, boynunda mendille orada dikilmiş, Mösyö Rosay'a söver gibi bakması.

Artık tutamadım kendimi, hepsinden korkmuştum. Feci şeyler olacakmış gibime geliyordu. Gerçi Mösyö Rosay bana aldırış etmeden hâlâ mendilli adama dışarı çıkması için kaş göz etmekteydi, ama ben, Mösyö Bèbè'nin üstüne eğilip ah vah ederek ağlamaya giriştim. O zaman Mösyö Rosay, beni tutup geri çekti, çünkü ben gerçekten Mösyö Bébé'yi alnından öpmek istiyordum. Bence o hâlâ hepsinin arasında biricikti, ama Mösyö Rosay bırakmadı beni. Kendimi tutayım diye yalvardı, sonunda alıp salona götürdü. Bir yandan beni avuturken kolumu öyle bir sıkıyordu ki canımı acıttı, ama bunu ancak ben bilebilirdim, banaysa vız geliyordu.

Derken kendimi kanepede buldum, garson su verdi elime, hanımlardan ikisi yüzümü mendilleriyle yelpazelemeye koyuldular. Öteki oda iyice kalabalıklaşmıştı. Yeni yeni kimseler gelip çevreme doluştukça neler olup bittiğini göremiyordum. Papaz da son gelenler arasındaydı. Onun, Mösyö Bèbè'nin tabutuna eşlik etmek için geldiğini duyunca pek sevindim. Yakında mezarlık yolunu tutmaya sıra gelecekti; papazın da bizimle, Mösyö Bèbè'nin anası ve arkadaşlarıyla birlikte gelmesi güzel bir şeydi. Onun yanımızda olmasına Mösyö Bèbè'nin dostları da seviniyor olmalıydılar; özellikle Mösyö Rosay, çünkü Mösyö Rosay çok sinirliydi, hep o mendilli adam yüzünden, oysa Mösyö Rosay her şeyin yollu yolunca olmasına öylesine özen göstermişti ki böylesi yakışık alırdı. Mösyö Bèbè'nin ne iyi bir insan olduğunu, dostlarının onu ne çok sevdiğini herkes bilebilsin diye.

PARİS'TE BİR GENÇ HANIMA MEKTUPLAR

Andrea, ben sizin Calle Suipacha'daki dairenizde kalmayı istememiştim. Yalnızca tavşancıklardan ötürü değil, asıl neden, böylesi derli toplu bir kurulu düzenin içine bir yabancı olarak girmenin bana ters gelmesidir. Öyle bir kurulu düzen ki en ince hava ağları bile düşünülmüş; sizin ortamınızda bu ağlar, müziği, kurutulmuş lavanta çiçekleri arasında saklıyor, pudra ponponundaki ağır talk tozunda, Ravel dörtlüsündeki kemanla viyolanın söyleşisinde. Güzellikler arasında yaşayan birinin, her şeyi kendi ruhunun gözle görülebilir bir kanıtı olarak düzenlediği bir ortama girmek bana acı veriyor. İşte şurada kitaplar, (İspanyolcalar bir yanda, Fransızca ve İngilizce olanlar öbür yanda) burada büyük, yeşil yastıklar, yarılmış bir sabun köpüğünü andıran kristal kül tablası şu küçük masanın üstündeki belirli bir noktada ve yerli yerinde; her zaman güzel bir koku, bir bitki filizlenmesi, ölmüş dostun bir fotoğrafı, çay tepsileri ve şeker maşalarıyla yürütülen törenler... Ah, sevgili Andrea, bir kadının kendi zarif yuvasında oluşturduğu özenli, ayrıntılı düzene karşı olmakla birlikte, bu düzeni tamamen boyun eğerek kabullenmek ne kadar zor. Küçük bir gümüş tepsiyi şuradan alıp masanın öbür ucuna koyarken insan ne kadar da suçlu

hissediyor kendini; oysa tek neden, İngilizce sözlüklerimi getirmiş olmam ve sözlüklerin masanın bu ucunda, el altında bulunması gerektiğidir. Ama o tepsiyi yerinden oynatmak, Ozenfant'ın ressamsı kadenzalarından birinin orta yerinde hiç beklenmedik, feci bir kırmızı leke belirmesine eştir; bir Mozart senfonisinin en dingin bir yerinde, tüm çifte basların tüm ellerinin aynı anda, aynı korkunç çatırtıyla kopuvermesi gibi bir şey. O tepsiyi yerinden oynatmak, evin her köşesindeki ilişkiler alışverişini bozuyor; bütün nesnelerin birbirleriyle olan ilişkisini, eşyanın ruhlarının evin ruhuyla ve uzaktaki ev sahibinin ruhuyla her an yürüttükleri iletişimin dengesini. Ne zaman elimi bir kitaba uzatsam, bir lambanın serptiği ışık konisini değiştirmeye kalksam, ne zaman piyano taburesini yerinden oynatsam, mutlaka bir rekabet ve gocunma duygusu, bir kırlangıç sürüsü gibi gözlerimin önünden havalanıyor...

Evinize, öğle güneşinin ışığından korunulmuş olan bu dingin salona niçin geldiğimi biliyorsunuz. Her şey göze nasıl da doğal görünür, gerçeği bilmediğimiz sürece. Siz Paris'e gittiniz, calle Suipacha'daki daireniz de bana kaldı, ikimizi de hoşnut bırakan, işimize gelen, basit bir anlaşma, eylüle kadar; o zaman siz Buenos Aires'e geri dönüyorsunuz, ben de çantamı toplayıp başka bir eve gidiyorum ve belki orada... Ama size yazışımın nedeni o değil, tavşanlardan ötürü yazıyorum bu mektubu size, bilmek hakkınızdır, diye düşündüğüm için, mektup yazmasını sevdiğim ve belki de dışarıda yağmur yağdığı için.

Perşembe günü, ikindi üzeri saat beşte, yorgunluktan çöken bir sis içinde taşındım buraya. Hayatımda öyle çok bavul kapattım ki ben, sonunda hiçbir yere gidemeyen bavullar yapmakla öyle sayısız saatler geçirdim ki, perşembe, benim için gölgeler ve kayışlar-

la dolu bir gün oldu; çünkü bavul kayışına bakınca gölge görmüş gibi oluyorum, sanki bu kayışlar beni anlaşılmaz, dolaylı bir yoldan, çok incelikli, çok korkunç biçimde cezalandıran bir kırbacın parçalarıdır. Neyse, bavullarımı topladım, hizmetçinize telefon edip geleceğimi bildirdim. Asansörde çıktığım sırada, tam birinciyle ikinci kat arasında birden minik bir tavşan kusmak üzere olduğumu hissettim. Bunu size daha önce hiç anlatmadım; doğrucu olmadığım için değil, ama insan arada bir minik tavşanlar kustuğunu sağda solda açıklamak istemiyor, doğal olarak. Bu olay sırasında yalnız olmayı her zaman başarmış, bu gerçeği saklamışımdır; bedensel varlığımızın kanıtları olan tam bir mahremiyet içinde yaptığımız birçok özel olup biten işlerimizi gizli tuttuğumuz gibi.

Bu yüzden bana sitem etmeyin, Andrea, suçlamayın beni. Arada bir, nasıl oluyorsa, kendiliğinden minik bir tavşan kusarım ben. Herhangi bir evde yaşamamam için bir neden değil bu; insanın yüzünü kızartıp dünyadan kopması, ağzını asla açmaması için bir neden değil.

Tavşan kusmak üzere olduğumu hissettiğimde iki parmağımı, ağzı açık bir kerpeten kabilinden ağzıma sokar, ılık tüylerin gırtlağımda meyve tuzlarının köpüğü gibi kabarmasını beklerim. Son derece çabuk ve temiz bir işlemdir bu, bir saniyede olur biter. Parmaklarımı ağzımdan çektiğimde minik, beyaz bir tavşanı kulaklarından sımsıkı tutmuş olduğumu görürüm. Tavşancık hayatından hoşnut gibidir, tam anlamıyla normal bir tavşan, ama minicik, çikolata tavşanlar boyunda, yalnız rengi beyaz ve tüm ayrıntılarıyla eksiksiz bir tavşan. Avucuma oturturum onu, tüylerini düzeltir, iki parmağımla okşarım. Tavşancık dünyaya geldiği için sevinçlidir sanki, kuyruğunu oynatır, burnunu elimin derisine sürter, hani tavşanların burun-

larını oynatıp sürterek insanın elini bir gıdıklamaları vardır ya! Yiyecek bir şeyler aranmaktadır, ben de onu (kentin eteklerindeki kendi evimde olduğum zamanlardan söz ediyorum) alıp balkona çıkarır, büyük bir saksıda bu amaçla yetiştirdiğim yoncaların arasına bırakırım. Tavşancık kulaklarını dikebildiğince diker, ağzının hızlı, minik, tekerleğimsi bir devinimiyle taze bir yonca yaprağını sarar. O zaman ben de onu artık burada bırakıp bir süre kendi hayatımı yaşayabileceğimi bilirim, tavşanlarını çiftliklerden satın alan kimselerinkinden pek de farklı olmayan bir yaşantı.

İşte böyle, Andrea, evinizdeki yaşantımın nasıl gelişeceğinin bir belirtisiymişçesine, ilk katla ikinci kat arasında bir tavşan kusmak üzere olduğumun farkına vardım. Korku duydum o anda (yoksa şaşkınlık mıydı? Hayır, belki de aynı şaşkınlığa uğramaktan korktum), çünkü evimden ayrılmazdan önce, daha iki gün önce bir tavşan kusmuştum; demek ki bir ay, beş hatta şansım varsa altı hafta, rahattım. Dinleyin, sorunu tam anlamıyla çözümlemiştim: Öbür evimin balkonunda yonca yetiştirir, kustuğum tavşanı yoncaların arasına bırakır ve ayın sonunda, her an yeni bir tavşan kusabileceğimden kuşkulanmaya başlayınca artık yeterince büyümüş olan öbür tavşanı Senyora de Molina'ya armağan ederdim. O benim tavşanlara meraklı olduğumu, ama bunu etrafa yaymadığımı sanırdı. Bir başka saksıda taze, gür yoncalar daha şimdiden büyümekte olurdu ve ben, hiç kaygısız, gırtlağımda tırmanan tüylerin gıdıklamasını duyacağım sabahı beklerdim ve o saatten sonra yeni bir tavşancık kendinden önceki tavşanın yaşantısını ve huylarını yinelemeye girişirdi. Huylar, Andrea, somut ritim biçimleridir, ritim denen şeyin bizim yaşamaya devam edebilmemizi sağlayan bölümleridir. Bir kez değişmeyen bir döngü kurup bir yöntem geliştirdikten sonra, tavşan kusmak pek de

korkunç gelmiyor artık. Siz şimdi onca zahmetin, Senyora de Molina'nın nedenini soracaksınız bana... Daha kolay olmaz mıydı o minik şeyi hemencecik öldürüp... ah, bir gün siz kendiniz bir tavşancık kusup iki parmağınızla tutarak avucunuza oturtmalısınız ki... tavşancık kusma ediminin yarattığı yakınlığın o tanımı olanaksız aylasıyla, hâlâ sizin bir parçanızdır, sizden henüz doğru dürüst kopmamıştır sanki. Otuz gün birçok şeyle insanın arasına mesafe koyar; bir ay uzun tüy demektir, yüksek hoplamalar, yırtıcı gözler, tümden değişim demektir. Bir ay, tavşan demektir, Andrea bir ayda gerçek bir tavşan oluşur, ama ilk anda, o sıcacık, kıpır kıpır tüylerin altında sizin ayrılmaz bir parçanız olan o varlık... bir şiirin ilk sözcükleri gibi, "İndümen gecelerinin meyvesi" kişinin kendi benliği kadar kendisi... ama sonradan kişinin kendisi olmaktan çıkıyor artık, öyle uzak ve kendi başına ki bir mendil büyüklüğündeki o düz, beyaz dünyasında.

Bütün bunlara karşın bu tavşanı doğar doğmaz öldürmeye karar verdim. Evinizde dört ay kalacaktım: Boğazından aşağı dört, şansım varsa üç kaşık alkol akıtmaya bakar. (Biliyor musunuz ki acıma duygusu insanın küçük bir tavşanı bir çorba kaşığı alkol vererek öldürmesine izin verir? Etinin sonradan daha lezzetli olduğunu söylerler, ama ben asla... Üç ya da dört kaşık alkol, sonra da tuvalet ya da çöpe atılacak küçük bir paket.)

Asansörde, üçüncü katı aşağıda bıraktığım sırada tavşan, avucumun içinde kıpırdanıp duruyordu. Sara yukarıda, valizlerimi içeri almak için beklemekteydi... Tavşanı bir kapris olarak açıklayabilir miydim ona? Evcil hayvan satan bir dükkânın önünden geçiyordum da... gibilerden bir şeyler? O minik şeyi mendilime sarıp paltomun cebine koydum, boğulup ölmesin diye de palto düğmelerimi açık bıraktım. Tavşancık hemen hiç kıpırdamıyordu. O mini bilinci ona birtakım önemli

olgular açıklamaktaydı herhalde: Yaşam, yukarı doğru bir çıkıştır ve soncul bir tıkırtıyla noktalanır, aynı zamanda yaşam alçak, beyaz bir tavandır, kişiyi lavanta çiçeği kokan, ılık bir kuytuyla sarmalar.

Sara hiçbir şey görmedi: Kendi düzen merakını benim valizlerime, kâğıtlarıma ve ayrıntılı açıklamaları karşısında ("örneğin" sözcüğü üzücü bir sıklıkla yineleniyordu) kapıldığım huysuzluğa göre ayarlamanın yorucu çabasına öyle dalmıştı ki! Şu anda banyo kapısını kapatmama bile olanak yoktu ki hayvanı hemencecik öldürebileyim. Mendilime ince bir ısı sinmişti, minik tavşan süt gibi beyaz ve sanırım öncekilerden daha bile güzeldi. Bana baktığı yoktu, hoplayıp durarak hoşnutluğunu belirtiyordu ki bu, bana bakmasından da beterdi. Onu boş bir ecza dolabına kapayıp bavullarımı açmaya koyuldum; kafam karışıktı, ama mutsuz değildim, suçluluk da duymuyordum.

Onu öldüremeyeceğimi anlamıştım. Ne var ki hemen o gece minik, siyah bir tavşan kustum. İki gün sonra da yeni bir beyaz tavşan. Dördüncü gece ise minnacık, gri bir tavşan çıkardım.

Yatak odanızdaki bu güzelim elbise dolabını, cömertçe açılan kapısı, benim giysilerimi bekleyen boş raflarıyla, çok seviyorsunuzdur, sanırım. Şimdi oraya onları koydum. Dolabın içine. Biliyorum, olmayacak şey gibi geliyor; Sara bile görse inanmaz. Sara'nın hiçbir şeyden kuşkulanmayışı, benim bütün gün ve gecelerimi kapsayan bir uğraşa kendimi inatla, tümden adayışımın sonucudur. İçim taş kesilmiş olarak dolaşıyorum artık, sizin banyo küvetinin duvarına koyduğunuz o deniz yıldızı gibi kemikleşmiş olarak ve her banyo yapışımda bu deniz yıldızı sanki birden tuzlu suyla, güneş ışınlarının kamçılaması, derin sonsuzluk gümbürtüleriyle şişip kabarmış gibi oluyor.

Gündüzün uyuyorlar. On tane oldular şimdi. Gün boyu uyuyorlar. Kapısı kapanınca elbise dolabı sırf onlara özel bir gündüz gecesi olup çıkıyor, onlar da bu geceyi sakin bir söz dinlerlikle uyuyarak geçiriyorlar. İşe giderken yatak odasının anahtarlarını yanıma alıyorum. Sara, ona güvensizlik duyduğumu sanıyor olmalı, bana kuşkuyla bakıyor; her sabah bana bir şey söyleyecekmiş gibi oluyor, ama sonra hiçbir şey demiyor, bu da beni mutlu ediyor. (Saat dokuzla on arasında Sara yatak odamı düzeltirken ben salonda gürültü çıkarıyorum, bütün evi çınlatan bir Benny Carter plağı çalıyorum, Sara da bir *saetas* ve *pasadobles* tutkunu olduğu için dolabı sessiz sanıyor ki çoğu zaman zaten öyle oluyor, çünkü tavşanlar için vakit hâlâ gece, saat uyku saatidir.)

Onların günü akşam yemeğinden bir saat sonra başlıyor, Sara çay tepsisini şeker maşasının ince şıngırtısıyla getirip bana iyi geceler diledikten sonra, (evet, Andrea, işin en ironik yanı onun, bana iyi geceler dilemesidir) kendi odasına çekildiği ve benim odada yalnız, kapalı elbise dolabıyla baş başa kaldığım zaman, yükümlülüklerim ve üzgünlüğümle baş başa.

Onları dolaptan çıkarıyorum, çevik hoplamalarla hemen salondaki şenliğe koşuyorlar, ceplerimde gizlediğim yoncaları hevesle kokluyorlar. Yoncalar halının üzerinde uçup geçici örnekler çiziyor, onlar bu örnekleri değiştiriyorlar, siliyor, bir dakikada tüketiyorlar. İyi besleniyorlar, sessiz, terbiyeli. O âna kadar onlara söyleyecek bir sözüm olmuyor. Kanepeden onları izlemekle yetiniyorum, elimde boş yere tuttuğum bir kitap, -ben ki bütün Giradauxları okumak istiyordum, Andrea, sonra Lopez'in, sizin alt rafta tuttuğunuz Arjantin tarihini- onlar da yoncaları yiyip bitiriyorlar.

Sayıları onu buldu. Hemen hepsi beyaz. O sıcacık başlarını salondaki lambalara doğru kaldırıyorlar;

kendi günlerinin üç güneşi. Işığı çok seviyorlar, çünkü onların gecesinde ne ay, ne de güneş var; ne yıldız, ne de sokak lambası. Üçlü güneşlerine dalıp gidiyor ve hoşnut oluyorlar. O zaman halının üstünde hoplamaya başlayıp koltukların üstüne çıkıyorlar, bir yıldız kümesi gibi oradan buraya akan on minik leke, oysa ben onların uslu durmalarını yeğlerim, ayaklarımın dibine oturup uslu durmalarını –nedense bütün tanrıların düşüdür bu, Andrea, ama tanrılar bu düşün gerçekleştiğini asla göremezler– ki bu onların Miguel de Unamuno' nun portresinin arkasında kıvıldaşmalarından, oradan o uçuk yeşil kavanoza sıçrayıp yazı masasının loş oyuğuna girmelerinden bambaşka bir şeydir elbet: hiçbir zaman onunun bir arada olmayıp göz önünde altı ya da sekiz tanesinin bulunmasından ve benim kendi kendime, "Öbür ikisi nerede acaba?" diye, "Ya Sara bir nedenle kalkar gelirse?" diye sorarken aslında okumaya can attığım Lopez tarihindeki Rivadavia başkanlığının sorununu düşünmemden bambaşka bir şey.

Andrea, bu yükün altında nasıl ezilmediğimi inanın bilmiyorum. Hatırlayacaksınız, biraz dinlenebilmek için geldim sizin evinize. Arada sırada küçük tavşanlar kusuyorsam ve böyle durmadan ev değiştirmek beni ruhen de değiştirmişse bu benim suçum değil ki. Nominalizm sayılmaz bu, sihir falan da değil, ama her şey böyle aniden değişemez, kimi zaman olayların akışı acımasızca ters dönüyor ve insan şamarın sağ yanağına inmesini beklerken... Hep böyle, Andrea, ya da başka yoldan ama hep böyle.

Size bu mektubu geceleyin yazıyorum. Saat öğleden sonra üç, ama ben onların gecesinde yazıyorum. Gündüzün uyuyor onlar. İşyerine gelmek ne büyük rahatlık! Bağırışlar, buyruklar, Royal marka yazı makineleri, müdür yardımcıları ve mimiograf cihazlarıyla dolu. Öylesine rahat ki, Andrea, öyle huzurlu, öyle deh-

şet verici! Şu anda telefona çağırıyorlar beni. Geceleri sanki manastıra kapanışıma anlam veremeyen dostlar: Luis çıkıp gezinmeye çağırıyor beni, Jorse üstüme geliyor, bir konsere benim için bilet almış da. Onlara, olmaz, demeyi pek göze alamayıp uzun, tutarsız hikâyeler uyduruyorum, "Sağlığım bozuk," diyorum, "yetişecek çevirilerim var," falan, aklıma hangi kaçamak gelirse. Sonra eve dönüp asansöre bindiğimde, ilk katla ikincisinin arasında, her Tanrının gecesi, umutsuzcasına, her şeyin yalan olduğuna dair boşuna umutlar üretiyorum.

Sizin öteberinizi kırmasınlar diye elimden geleni yapıyorum. En alt raftaki kitapları az buçuk kemirdiler; sırt kapaklarının yapıştırılmış olduğunu göreceksiniz, Sara fark etmesin diye öyle yaptım. Hani şu porselen gövdeli, kelebekler ve eski kovboylarla resimlenmiş olan gece lambası var ya, çok sever misiniz onu? Porselenden bir parçanın kopmuş olduğu yer hemen hiç belli olmuyor, bütün gece uğraştım, bir İngiliz mağazasından aldığım özel bir yapıştırıcıyla (bilirsiniz, en iyi yapıştırıcılar İngiliz dükkânlarında bulunur) onardım, şimdi de yanı başında oturuyorum, içlerinden biri gelip uzanarak yeniden pençe atmasın diye. (Onların art ayakları üzerinde durmayı nasıl sevdiklerini izlemekte bir güzellik var sanki; öylesine eskilerde kalmış olan insanlıklarına duydukları bir özlem mi acaba, ya da ortalıkta dolaşarak onları karanlık bakışlarıyla süzen tanrılarını öykünüyor olabilirler. Sonra siz de görmüşsünüzdür –küçücük bir çocukken, örneğin– bir tavşanı cezaya kaldırır gibi duvar önüne koyduğunuz zaman, pençelerini duvara dayar, saatlerce uslu uslu durur orada.)

Saat sabaha karşı beş. Yeşil kanepeye uzanıp biraz uyudum (ama kadife yumuşaklığındaki her sıçrayışla en hafif çıtırtıyla uyanarak). Şimdi onları elbise dolabı-

na kapayıp ortalığı temizliyorum. Böylece Sara her zaman her şeyi derli toplu buluyor. Gerçi arada onun bastırılmış bir şaşkınlığa kapıldığı gözümden kaçmıyor değil, durup bir şeye, halıdaki hafif bir renk değişimine bakışını ve gene bana bir şeyler sormak isteyişi... gelgelelim ıslıkla Franck'ın Senfonik Varyasyonlarını öyle bir çalmaya başlıyorum ki sorgu engellenmiş oluyor. Bunu size nasıl açıklayabilirim Andrea, bu sessiz ve bitkisel tan saatinin miniminnacık aksaklıklarını: yarı uykuda, hangi eğri büğrü yollarda yoncalardan sigara izmaritleri, yapraklar, beyaz tüy tutamları topladığımı, eşyalara çarparak, uykusuzluktan delirmişçesine, hem Gide çalışmalarımda da geri kalmışım, Troyat'nın çevirisine başlayamadım bile, ne de uzaklardaki bir genç hanıma yazacağım yanıta, onun artık herhalde kendi kendine sormaya başlamış olacağı sorulara karşılık... bütün bunları ne diye sürdürüp gidiyorum sanki, telefon konuşmaları ve görüşmeler arasında yazmaya çalıştığım şu mektuptan ne diye vazgeçmiyorum?

Andrea, biricik Andrea, tek avuntum sayılarının onda kalıp daha öteye geçmemiş olmasıdır. Son tavşancığı avucumda tutuşumdan bu yana on beş gün geçti, o gün bugündür hiçbir şey yok, yalnızca bu on tanesi ve onların gündüz-gecesi, ama büyüyorlar, şimdiden çirkinleşmeye başladılar, tüyleri uzamakta, yeniyetme oldular artık, ivedi gereksinmeler ve çılgın kaprislerle dolu. Antinoös büstünün (Antinoös değil mi, kör gibi bakan şu delikanlı çocuk?) üstüne sıçrıyor ya da salonda kayboluyorlar. Kıpırtıları öyle keskin sesler çıkarıyor ki onları dışarı çıkarmam gerektiğini düşünüyorum, çünkü Sara'nın duymasından ve karşımda geceliğiyle belirivermesinden –Sara bu, geceliğiyle olacak elbet– korkuyorum, sonra da...

Mektuba ara verdim, çünkü bir komisyon toplan-

tısına katılmam gerekiyordu. Şimdi sizin evinizde yazmayı sürdürüyorum Andrea, yeni bir tan saatinin gri ışığında. Andrea, gerçekten bir sonraki gün mü bugün? Size bu geçişi belirtecek yalnızca ufak, beyaz bir boşluk var sayfada, dünkü mektupla bugünkünün arasında belli belirsiz bir duralama. Bu sırada her şeyin zıvanadan çıktığını nasıl anlatmalı size? Sizin basit bir nokta gördüğünüz yerde ben burulan suların setlerini gazapla yıktığını duyuyorum; kâğıdın bu yanını, mektubumun bu bölümünü, komisyon toplantısına çağrıldığım için elimden bıraktığım zamanki serinkanlılıkla yazamıyorum. Kendilerine özgü gece cebinin içinde tasasız uyumakta olan on bir tavşan, hatta belki şu anda bile ama hayır, şimdi olamaz! Her neyse, işte asansörde ya da binaya girdiğim sırada... "nerede" olduğu fark etmez, mademki "ne zaman" sorusunun yanıtı "şimdi" dir, mademki bu şey elimde kalmış olan "şimdi"lerin herhangi birinde gerçekleşebilir.

Artık yeter; bunu yazmak zorundaydım, çünkü evinizin kaçınılmaz, amansız mahvından pek de sorumlu olmadığımı size bildirmek benim için önem taşıyor. Mektubu sizin için burada bırakıyorum, çünkü güneşli bir Paris sabahında postacının kapınıza getirmesi yakışık almaz. Dün gece alttan ikinci raftaki kitapları öbür yana çevirdim; tavşanlar daha şimdiden, art ayakları üstünde kalkarak ya da zıplayarak oralara yetişmeye başlamışlardı, kitap kaplarını, dişlerini keskinleştirmek için kemiriyorlardı, karınları aç olduğundan değil, çünkü onlara getirmiş olduğum bir sürü yonca vardı, yazı masasının çekmecelerine dolduruyorum bunları. Perdeleri koparmışlar, koltuk yüzlerini, Augusto Torres'in kendi yaptığı portresinin köşesini paralamışlar, halının üstünü tüy içinde bırakmışlardı ve bunlar yetmezmiş gibi ciyaklıyorlardı, başka sözcük

bulamıyorum, lamba ışığının altında halka çevirip durmuşlardı, bana tapınıyorlarmış gibi, derken birden ciyaklamaya başladılar, öyle bir bağrışıyorlardı ki ben tavşanların böyle bağırdıklarını hiç duymamıştım.

Halıyı berbat eden tüylerin hepsini toplamak, kemirilmiş kumaşları düzeltmek için, onları yeniden elbise dolabına sokmak için boş yere uğraştım. Gün başlamak üzere, Sara belki erken kalkar. Tuhaftır ki Sara'yı dert edinmiyorum şu anda, tavşanların ortalıkta neşeyle koşuşturarak oynayacak bir şeyler aramalarını dert edinmiyorum. Bende pek suç yok, buraya geldiğinizde göreceksiniz, kırılan şeylerden birçoğunu İngiliz mağazasından aldığım yapıştırıcı ile onardım, canınızı sıkmamak için elimden geleni yaptım... Benim düşünceme göre, Andrea, on ile on birin arası aşılmaz bir uçurum gibidir. Anlıyorsunuz: on zararsızdı; bol yonca, bir elbise dolabı ve umut olduğu sürece birçok şey iyiye doğru gidebilirdi. Ama on birle bu olamaz; çünkü on bir demek daha baştan on iki demektir, bu kesin, Andrea, on iki de elbet on üç olacaktır. İşte şimdi şafak söktü, mutluluğun, hatıraların, sizin ve kim bilir daha nice şeyin sonu demek olan soğuk bir yalnızlık. Sokağa bakan bu balkon, ağaran günün aydınlığıyla, uyanmaya başlayan kentin ilk sesleriyle dolu. Kaldırıma düşüp parçalanmış on bir küçük tavşanı toplamanın güç olacağını sanmıyorum; belki göze bile çarpmayacaklardır, insanların tüm dikkati öbür ceset üzerine yoğunlaşacağına göre. Onun hemencecik oradan kaldırılması uygun bulunacaktır, erkenci öğrenciler okul yoluna dökülmezden önce.

CANAVAR MASALI

Sütlacın son kaşığıyla (tarçını azdı, yazık,) yatmazdan önceki Tanrı rahatlık versin öpücükleri arasında telefonlu odadan bir zil sesi duyuldu. Isabel de oyalanıp bekledi. Telefona karşılık vermeye giden Inés geri geldi, annelerinin kulağına bir şey dedi. Anneyle Inés bakıştılar, sonra ikisi birden Isabel'e baktılar. Isabel kırık kuş kafesini, o upuzun bölme problemlerini düşünüyordu; bir ara da okul dönüşü kapı ziline basıp kızdırdığı ihtiyar Bayan Lucera'yı aklından geçirdi. Ama pek de öyle kaygılı değildi. Anneleriyle Inés, sanki onun ötesindeki bir şeye bakıyorlarmış da gözleri ona takılıyormuş gibi yapıyorlardı, ama ona bakıyorlardı.

Inés, "Oraya gitmesini düşündükçe hiç içime sinmiyor, inan," dedi. "Kaplandan ötürü de değil; ne olsa o konuda çok dikkatli davranıyorlar. Gene de öyle iç karartıcı bir ev ki, arkadaş olarak da bir o çocukla..."

Annesi, "Benim de içime sinmiyor," dedi ve Isabel bir kızağa binmiş gidercesine, onu yaz için Funeslere yollayacaklarını anladı. Balıklama daldı bu haberin içine, o büyük yeşil dalganın içine, Funeslere gidiyordu, Funeslere, elbet yollayacaklardı onu. İçlerine sinmiyordu, ama işlerine geliyordu. Ciğerleri zayıf. Mar del Plata ateş pahası, böylesi şımarık bir çocuğu çekip

çevirmek de zor, o canım Miss Tania'ya yapıverdiği huysuzluklar, aptal şey, uykusu bölük pörçük, oyuncaklar ayak altında, sorular, sorular, dikilmekle bitmeyen kopuk düğmeler, kir içinde dizler. Isabel'in içi korkuyla doldu, kıvançla; söğüt ağaçlarının kokusuyla Funes'deki U sütlaca karışıyordu; bu geç saatte hâlâ ayakta olmak, hadi bakalım, yatağa, hemen şimdi.

Yatağında uzanıyordu, lamba sönmüş; her yanına Inés'le annelerinin öpücükleri, üzüntü ve pişmanlık dolu bakışları bulaşmış. Tam karar verememiş olmakla birlikte daha şimdiden ve her şeye karşın karar verilmişti onu göndermeye. Isabel bineceği faytonun, o ilk kahvaltının, Nino denen mutluluğun daha şimdiden tadını çıkarıyordu. Hamamböceklerinin avcısı Nino, kurbağa Nino, balık Nino (üç yıl öncesinden kalma bir anı: Nino bir albüme yapıştırdığı küçücük çıkartmaları ona göstererek ciddi ciddi, "Bu kurbağa," diye açıklama yapıyor, "BU DA balık"). Şimdi de parkta, elinde kelebek ağıyla onu bekleyen Nino, sonra Rema'nın o yumuşak elleri. Isabel bu ellerin karanlığın içinden çıkıp geldiğini gördü. Nino'nun yüzü yerine, zap! Rema'nın elleri, Funeslerin kızı, kardeşlerin en küçüğü, "Rema Halam, beni çok, çok sever," derken Nino'nun gözleri irileşip ıslandı, Isabel gene yatak odasının loş ışığında, kol bir yanda, bacak bir yanda yüzerek hoşnutlukla ona bakan Nino'yu gördü. Balık Nino. Uykuya dalarken içinden kabaran istek: Hafta hemen şimdi, bu gece sona eriverse, vedalaşmalar, tren, faytonla gidilen son yarım kilometre, bahçe kapısı, evin kapısına çıkan yolun iki yanındaki okaliptüs ağaçları, hepsi... Hemen uykuya dalmazdan önce belki de düş gördüğünü düşünerek büyük bir korkuya kapıldı. O hızla silkinip uzanınca, ayakları yatağın ayakucundaki pirinç çubuklara çarptı, örtülere karşın acıdı ve Isabel, anneleriyle Inés'in o büyük yemek

odasında konuştuklarını duydu. Çantalar, o sivilceleri doktora bir sormalı, balık yağı, iştah şurubu. Düş değilmiş. Düş değilmiş.

Düş değildi. Onu Constitution İstasyonu'na götürdüler rüzgârlı bir sabah; alandaki el arabalarının küçük bayrakları püfür püfür, istasyon lokantasında bir dilim meyveli çörek, 14. reyonun o kocaman girişi. Bir yandan Inés, bir yandan anneleri öyle çok öptüler ki Isabel'in yüzü ayak altında çiğnenmiş gibi oldu, yumuşak, kokulu allık, Coty pudrası, yanaklar ıslak ıslak, iç bulandıran bir kirlilik duyusu ki rüzgâr tek bir kocaman şapırtıyla sildi, götürdü. Isabel tek başına yolculuk etmekten korkmuyordu, çünkü kocaman kız olmuştu artık; çantasında bugüne bugün tam yirmi peso vardı. Sansine Co., dondurulmuş etler, pencere aralığından içeri sızan tatlımsı bir koku, sarı derenin üstündeki demiryolu köprüsü. İstasyonda ister istemez bir ağlama krizi geçirmek zorunda kalmış olan Isabel, şimdi olağan durumuna dönmüştü bile; korkudan öleyazmış, mutlu, kıpır kıpır, vagonun her yerini gözden geçirip o ufak aynalarda kendini seyredebildiği bu köşede hemen hemen tek başına, pencere yanındaki koltuğundan tam anlamıyla yararlanıyordu. Bir-iki kez annesiyle Inés'i düşündü. 97 No'lu otobüsle Constitution'dan ayrılmış olsalar gerekti; sigara içmeyiniz, yerlere tükürmek yasaktır, yolcu sayısı 42, diye okudu, son hızla Banfield'den geçiyorlardı, vummm! Kırlar, gene kırlar, gene kırlar sütlü çikolatayla mentollü şeker tadına karışmış. Inés, onun yeşil yün örgüsünü artık çok çok öreceğinden öyle bir dille söz etmişti ki Isabel örgüyü bavulun en ulaşılmaz köşesine koymuştu, zavallı Inés hem de ne aptallık.

İstasyonda birazcık kaygılandı, çünkü ya fayton... Ama işte oradaydı, don Nicanor pancar suratlı, saygılı, küçükhanım hoş geldiniz, küçükhanım aşağı, küçük-

hanım yukarı, yolculuk iyi geçti mi, anneniz iyi ya her zamanki gibi, elbette yağmur yağdı burada. Ohh, onu Los Horneros'da geçirdiği önceki yazın akvaryumuna geri götüren faytonun sallantılı gidişi. Her şey daha küçük, daha billurlaşmış, daha pembeydi o zaman, kaplan da yoktu daha, don Nicanor'un saçlarındaki aklar daha azdı, topu topu üç yıl önce. Nino şimdi kurbağa, Nino şimdi balık, sonra Rema'nın elleri; insana, başımdan hiç kalkmasın, diye ağlama isteği veren bir okşayış ki neredeyse ölüm gibi, vanilya kremalı pasta gibi, dünyanın en güzel iki şeyi.

* * *

Ona üst katta kendi başına bir oda verdiler, odaların en güzeli. Çocuk değil, büyük odası (Nino'nun önerisiydi, kapkara kıvırcık saçlarla kapkara gözler, mavi tulumuyla pek de yakışıklı; akşamüzeri Luis'in zoruyla sırtını değişip kurşun renkli takımını giyerek kırmızı boyunbağı bağlayacaktı elbet), ve bu odadan açılan ikinci bir küçük oda, bu odanın içinde de koskocaman bir yaban ispinozu. Banyo iki kapı ötedeydi (ne var ki içerlek odalardı bunlar; bakalım kaplan burada mı, diye önceden yoklamak gerekmeksizin girebileceğiniz odaların içinden geçiyordu), musluklarla, metal öteberiyle dolu; gene de Isabel'in kolay kolay gözünü boyayamazlardı, taşra banyosu olduğu ortadaydı, kent banyoları gibi kusursuz değildi. Hem de eski eski kokuyordu. İkinci sabah Isabel lavaboda dolaşmaya çıkmış bir su böceği gördü. Doğru dürüst ellemedi bile, böcek tortop oluverdi, su deliğinin gurultusuna kapılıp gitti.

* * *

Sevgili anneciğim, bunu size... Yemeği avizeli salonda yiyorlardı, çünkü burası daha serindi. Velet durmadan sıcaktan yakınıyordu; Luis hiçbir şey demiyordu, ama alnından, çenesinden durup durup ter fışkırdığı görülebiliyordu. Yalnızca Rema dingindi, tabakları ağır ağır ve hep bir yaş günü toplantısındaymış gibi alıp veriyordu, ciddilikle, özenle. (Isabel belli etmeden onun eti dilimleyişini, hizmetçilere buyuruş tarzını inceliyordu). Luis çoğunlukla okuyordu, yumruğu alnına, kitabı bir şişeye dayalı. Rema, ona tabağını vermezden önce koluna dokunuyor, Velet de arada bir ona bir düşünür olduğunu söyleyerek dikkatini dağıtıyordu. Luis'in bir düşünür olabileceğini düşünmek Isabel'i incitiyordu, Luis'in düşünür olup olmamasından ötürü değil de Velet'ten ötürü. Velet alaycılık yapıp Luis'e böyle demek fırsatını bulabiliyor, diye.

Sofrada şöyle oturuyorlardı: Luis baş köşede, Rema ile Nino bir yanda, Velet'le Isabel öbür yanda. Böylece başa bir büyük, yanlara da birer büyükle birer çocuk düşüyordu. Nino önemli bir şey söylemek istediği zaman ayakkabısının burnuyla Isabel'in kaval kemiğine vuruyordu. Bir seferinde Isabel bağırdı, Velet de kızdı, onun kötü terbiye almış olduğunu söyledi. Rema da gözlerini ayırmaksızın Isabel'e baktı, baktı, öyle ki sonunda bu bakış ve içtiği patates çorbası Isabel'in içini yatıştırdı.

Sevgili anneciğim, yemeğe gitmezden önce de her zamanki gibi aynı şey, bakalım kaplan orada mı, değil mi, diye... Billur avizeli yemek salonuna girip giremeyeceklerine bakmaya giden Rema oluyordu her seferinde. İkinci günün sabahında Rema oturma salonuna geldi, beklemeleri gerekeceğini söyledi. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra bir çiftlik işçisi gelerek kaplanın yonca bahçesinde olduğunu bildirdi, o zaman Rema çocukların ellerinden tuttu, hep birlikte yemeğe

indiler. Kızarmış patatesler eni konu kuruydu o sabah, ne var ki yalnızca Nino'yla Velet yakındılar.

Bana, ortalıkta dolaşıp sorun çıkarma, diye sıkılamıştınız ya... Çünkü Rema o kıt sözlü tatlılığıyla tüm soruları engeller gibiydi. Düzen öyle işliyordu ki odalar konusunu dert edinmenin gereği yoktu. Ev kocamandı, koskocaman. Girip çıkmaları yasaklanan odaların sayısı en kötü koşullarda bile biri geçmiyordu, her zaman tek bir oda, bu yüzden de onlara vız geliyordu. Birbiri gün içinde Isabel de Nino kadar alıştı buna. Sabahtan akşama kadar söğütlükte oynamazlarsa yonca bahçesi vardı, hamaklı park, çay kıyısı vardı. Evin içinde de durum böyleydi. Yatak odaları vardı, ortadaki sofa, alt kattaki kitaplık (yalnız bir perşembe günü buraya girememişlerdi) ve avizeli yemek salonu vardı. Luis'in çalışma odasına girmeleri yasaktı, çünkü Luis her dakika kitap okuyordu. Arada oğlunu çağırıp resimli kitaplar veriyordu, Nino da bunları her zaman dışarı getiriyordu. Isabel'le birlikte bakmak için oturma salonuna, bahçeye gidiyorlardı. Bağırıp çağırmasından ürktükleri için Velet'in çalışma odasına hiç girmiyorlardı. Rema böylesinin daha iyi olduğunu söylüyordu onlara, kulaklarını bükercesine söylüyordu; Rema'nın sessizliklerini okumayı daha şimdiden öğrenmişlerdi.

Gerçeği söylemek gerekirse hüzünlü bir yaşantıydı bu. Isabel bir gece, içinden, Funeslerin onu neden yazın kalmaya çağırdıklarını merak etti. Bunun kendisi için değil, Nino için yapıldığını anlayacak yaşta değildi daha; Nino'yu sevindirmek için bir yaz oyuncağı. Isabel yalnızca evdeki hüznü görebiliyordu, Rema'nın her zaman yorgun durduğunu, hemen hiç yağmur yağmadığını, gene de her şeyden bir rutubet, bir terk edilmişlik tüttüğünü. Birkaç gün içinde evin kurallarına ve Los Horneros'daki yaz mevsiminin bu pek de sıkı olmayan disiplinine alıştı. Nino, Luis'in ver-

miş olduğu mikroskobu kullanmasını öğrenmeye başlamıştı. Yosunlu su ve nilüferlerle dolu bir yalakta börtü böcek üreterek, cam slaytların üstüne koydukları su damlalarında mikrop arayarak şahane bir hafta geçirdiler. Luis, "Bunlar sivrisinek larvaları, bu mikroskopla mikrop göremezsiniz," diyordu nedense acılı, uzak bir gülümseyişle. Onlarsa bu kıvıl kıvıl tüyler ürpertici korkunçluğun bir mikrop olmadığına dünyada inanamıyorlardı. Rema, onlara elbise dolabında duran bir küçük, döner aynalı dürbün verdiyse de onlar mikrop bulup mikropların bacaklarını saymayı yeğ tutuyorlardı. Isabel yanında bir defter taşıyor, yaptıkları deneyimleri yazıyor, biyolojiyle kimyayı, bir ecza dolabı kurmayı bir arada yürütüyordu. Öteberi bulmak için bütün evin altını üstüne getirdikten sonra ecza dolabını Nino'nun odasında kurdular. Isabel, Luis'e, "Her şeyden biraz almak istiyoruz," dedi. "Her şey işte!" Luis onlara Andreu pastilleri, pembe renkli pamuk, bir deneyim tüpü verdi. Velet bir lastik torbayla etiketi çıkmış bir şişe yeşil hap verdi. Rema ecza dolabına bakmaya geldi, defterdeki dökümü okudu, onlara bir sürü yararlı bilgi edinmekte olduklarını söyledi. O zaman da Isabel'in ya da (Rema'nın yanında hep taşkınlaşıp caka satmak isteyen) Nino'nun aklına bir şifalı ot koleksiyonu yapmak geldi. O sabah yoncalı bahçeye girmelerinde sakınca olmadığından, gidip örnekler toplamaya başladılar. Akşamleyin ikisinin de odası kâğıt parçalarına iliştirilmiş ot ve yapraklarla dolup taşmıştı; adım atacak yer yoktu. Yatmazdan önce Isabel, "Yaprak No. 74," diye yazdı. "Yeşil, yürek biçimi, üstü kahverengi benekli." Hemen bütün yaprakların yeşil renkli, düzgün ve dantelimsi olduklarını fark etmek biraz da canını sıktı.

* * *

Karınca tutmaya çıktıkları gün Isabel, çiftlik işçilerini gördü. İşçi başıyla seyis başını, eve gelip çiftlik işleri konusunda bilgi verdikleri için önceden tanıyordu. Ama bu öteki, daha genç olanlar, şimdi damların duvarlarına, uyurmuş gibisine yaslanmış duruyorlar, arada esneyerek çocukların oyununu seyrediyorlardı. İçlerinden biri Nino'ya, "Ne diye topluyorsunuz o börtü böceği?" diye sorarak onun o kıvır kıvır kafasına iki parmağıyla hafifçe vurdu. Isabel istedi ki Nino öfkelensin, patronun oğlu olduğunu göstersin onlara. Şişe daha şimdiden karıncalarla kıvıl kıvıldı; çay kıyısında kocaman, sert kabuklu bir böcek görüp bakalım ne olacak, diye onu da şişeye kapattılar. Karınca çiftliği kurmak fikrini *Gençlik Hazinesi*'nde okumuşlardı. Luis de onlara büyük, çukur bir cam tekne verdi. Tekneyi birer ucundan tutmuş giderlerken Isabel, Luis'in Rema'ya, "Böylesi daha iyi, evin içinde gürültü patırtı etmezler," dediğini duydu. Rema da içini çekmiş gibi geldi ona. Uykuya dalmazdan önce, karanlıkta yüzlerin belli belirsiz göründüğü saatte gene Velet'in sigara içmek için sundurmaya çıkışını sezinledi: ince yapısıyla, kendi kendine bir şarkı mırıldanarak. Ona kahvesini götüren Rema'yı gördü; Velet fincanı öyle beceriksizcesine tuttu ki fincan yerine yanlışlıkla Rema'nın parmaklarını kavradı. Isabel yemek odasından görmüştü onları, Rema elini çekmişti, Velet fincanı neredeyse düşürüyordu, bu karışıklığa gülmüştü. Kara karıncalar kırmızılara yeğdir: kırmızılar daha iri, daha saldırgan. Sonradan bir yığın kırmızı karıncayı salarsın üstlerine, savaşı camın dışından seyredersin, kendini bir güzel güvenceye alıp. Ne var ki kavgaya tutuşmadılar. İki karınca yuvası yaptılar, tepe gibi, biri bir köşede, öbürü öbür köşede. Isabel'le Nino da karınca türlerini birbirlerinden ayıran huyları inceleyerek, her iki tür karınca için de ayrı defter tutarak avundular. Gene de karın-

caların nasılsa kapışacaklarına inanıyorlardı; bu kıyasıya savaşa camın dışından bakacak, tek bir defter tutacaklardı.

* * *

Rema, onları gözetlemekten hoşlanmıyordu. Kimi zaman yatak odalarının önünden geçerken onları pencere önündeki karınca çiftliğinin başında görüyordu, kendi önemleriyle dopdolu, tutkulu. Karıncaların yeni açmış oldukları tünelleri hemen bulup göstermekte Nino özellikle birebirdi; Isabel de çift sayfaya mürekkeple çizdikleri diyagramlara eklemeler yapıyordu. Luis'in önerisi üzerine yalnızca kara karınca topluyorlardı artık; karınca çiftliği daha şimdiden adamakıllı büyümüştü; karıncalar çılgın gibiydiler, gecelere değin çalışarak bin bir çeşit yöntem ve manevrayla toprağı kazıp taşıyorlardı; antenlerle bacakların o özenli sürtüşü, birden patlayan şiddet krizleri (yoksa öfke mi?) gözle görülebilir bir neden olmaksızın bir araya gelişler, dağılışlar. Isabel hangi konuda not alacağını bilemiyordu artık; zamanla defteri bıraktı. Karıncaları inceleyip öğrendiklerini unutarak saatler geçiriyordu. Nino gene bahçede oynamak ister olmuştu; hamaklardan, taylardan dem vuruyor, Isabel de bu yüzden onu biraz küçümsüyordu. Karınca çiftliği tüm Los Horneros'a bedeldi; Isabel karıncaların kaplan korkusu nedir bilmeksizin gelip gittiklerini düşünmekte sonsuz bir tat buluyor, arada silgi boyunda minik bir kaplanın karınca çiftliğinin tünellerinde dolaştığını gözünde canlandırıyordu. O toplaşıp dağılmalar belki de bundandı. Hele şimdi, Rema'dan izinsiz yemek salonuna inmesi yasaklanmıştı, kendini biraz tutsak gibi görür olmuştu ya, Isabel içinden bu cam dünyaya gerçek dünyayı yansıtmaya başlamıştı.

Burnunu cam duvarların birinden birine yapıştırır

yapıştırmaz dikkat kesiliyordu, çünkü onların kendisine bakmalarından hoşlanıyordu. Rema'nın kapı eşiğinde durduğunu, ses etmeden öylece ona baktığını sezinledi. Bu gibi şeyleri öyle keskin bir parlaklıkla hissediyordu ki işin içinde Rema olunca.

"Yalnızsın burada? Neden?"

"Nino hamaklara gitti. Bak, şu büyüğü kraliçe olsa gerek, koskocaman çünkü."

Rema'nın önlüğü cama yansımıştı. Isabel, onun bir elinin hafifçe havada durduğunu gördü; cama yansıyınca eli karınca çiftliğinin içindeymiş gibi olmuştu. Isabel birden bu aynı elin Velet'e kahve sunuşunu düşündü, ama şimdi parmakların üstünde, arasında koşuşan karıncalar vardı; fincan yerine, Velet'in sarılan parmakları yerine karıncalar.

"Elini çıkarsana, Rema."

"Elimi mi?"

"Şimdi oldu. Gölge, karıncaları korkutuyordu da."

"Neyse, yemek salonu boşaldı artık. İnebilirsin."

"Sonra. Rema, Velet sana kızgın mı?"

El, pencereden uçan bir kuş gibi geçti camın üstünden. Karıncalar bu kez gerçekten ürkmüşler de elin gölgesinden kaçmışlar gibi geldi Isabel'e. Şimdi hiçbir şey görünmüyordu. Rema da gitmişti, sofa boyunca bir şeylerden kaçar gibi yürüyerek. Sorduğu soru Isabel'in kendisini bile korkutmuştu; donuk bir korku, mantıksız bir şey, yoksa soru değil de Rema'nın öyle kaçıp gidişini görmek miydi onu korkutan, belki de şimdi gölgelerden arınmış duran saydam camdı, toprak içinde kıvıl kıvıl parmakları andırır boşalmış tünelleriyle.

* * *

Bir gün, öğleden sonra uyku saatiydi; kavun, de-

reye bakan duvarda oynanan el topu; Nino da harikaydı, kaçması yüzde yüz gözüken atışları yakalıyor, iki kiremit arasına takılan topu almak için sarmaşığa tırmanıp dama çıkıyordu. İşçilerden birinin oğlu söğütlerin arasından çıkıp geldi, onların oyununa katıldıysa da hantal ve beceriksizdi, topları kaçırıp duruyordu. Isabel terebent yapraklarının kokusunu duyabiliyordu. Bir ara Nino'nun alçaktan yönelttiği sinsi bir atışı elinin ters bir vuruşuyla karşılarken bir an için yazın mutluluğunu içinde, gönlünün en derinlerinde duydu. İlk olarak Los Horneros'da oluşunun, tatilin, Nino'nun bilincine vardı. Yukarıdaki karınca çiftliğini düşündü, sıvışık, ölü bir şey, dışarı çıkmaya çabalayan sayısız bacakların oluşturduğu bir karabasan, yapay bir hava, zehirli. Topa öfkeyle vurdu, mutlulukla; bir terebent yaprağının ucundan ısırdı, apacı, yüzünü buruşturarak yere tükürdü. Gerçekten mutluydu işte, ilk olarak ve en sonunda kırlarda güneşin altında.

Pencere camı, dolu gibi yere yağdı... Velet'in çalışma odasının penceresinin camıydı. Onun, sırtında gömleği, gözündeki geniş kara gözlükle yerinden uğradığını gördüler.

"Pis yumurcaklar! Baş belaları!"

Küçük işçi çocuğu toz oldu. Nino, Isabel'in yanına geçip durdu. Isabel, onun söğütleri sallayan rüzgârla sarsıldığını hissedebiliyordu.

"İstemeden oldu, amca."

"İnan, Velet, istemeden oldu."

Velet pencereden çekilmişti.

* * *

Isabel, Rema'dan karınca çiftliğini kaldırmasını rica etmiş. Rema da ona söz vermişti. Sonra, Rema, onun giysilerini asıp pijamasını giymesine yardım ederken

çeneye dalınca çiftliği unuttular. Rema ışığı söndürünce Isabel karıncaların varlığını duyumsadı: Rema hâlâ pişmanlıkla ağlayıp duran Nino'ya iyi geceler dilemek için sofa boyunca gitmişti, Isabel, onu yeniden çağırmayı göze alamadı. Rema, onun küçük bir bebecik olduğunu sanırdı sonra. Hemen uykuya dalmaya karar verdiyse de biraz öncesinden daha dipdiri, uyanıktı. Karanlıkta, yüzlerin belirsizce seçildiği saatte Inés'in, annesiyle ortaklaşa bir iş pişirircesine birbirlerine bakıp gülümseyerek ellerine fosforlu sarı eldivenler geçirdiklerini gördü. Nino'nun ağladığını, Inés'in annesiyle ellerindeki eldivenlerin menekşe renkli saçlara dönüşerek, başlarının çevresinde burulup dönmeye başladığını gördü, sonra Isabel kocaman, boş gözlerle bakan Nino'nun (belki de çok ağlamış olduğu için), şimdi artık Rema'yla Luis'i göreceğini düşündü, onları görmek istiyordu, Velet'i değil; ne var ki Velet'i gördü, gözlüksüzdü. Nino'ya vurmaya başladığı zamanki o gergin, kapalı yüzüyle. Nino geri geri yıkılıp sonunda duvara dayanmış, artık işin burada biteceğini umarcasına Velet'e bakmıştı. Gelgelelim Velet, Nino'nun bir o yanağına, bir bu yanağına vurmaktan vazgeçmemişti, ıslak ıslak ses veren yumuşak, gevşek şaplaklarla, ta ki Rema, Nino'nun önüne geçip duruncaya dek; Velet o zaman gülmüştü, yüzü neredeyse Rema'nın yüzüne değerek. Derken Luis'in döndüğünü, uzaktan, "Artık yemek odasına girebiliriz," dediğini duymuşlardı. Her şey öyle göz açıp kapayana dek olup bitmişti ki! Rema onlara şimdilik, Luis kaplanın hangi odada olduğunu öğreninceye dek oturma odasından çıkmamalarını söylemeye gelmiş, sonra orada oyalanıp Isabel'le Nino'nun dama oynamasını seyre dalmıştı. Nino kazandı, Rema da onu övdü. O zaman Nino öyle mutlandı ki kollarını Rema'nın beline doladı, Rema gülerek eğildi,

Nino, onu burnuyla gözlerinden öptü; gülüşüyorlardı, Isabel de gülüyordu, öyle mutluydular ki! Velet'in geldiğini görmediler. Yanlarına gelince Velet, Nino'yu yakasından kavrayıp çekeledi, topun çalışma odasındaki camı kırmasıyla ilgili bir şeyler söyleyerek dövmeye başladı, döverken Rema'ya bakıyordu; Rema'ya öfkesinden ateş püskürür gibiydi, Rema da bir an için ona gözleriyle meydan okudu. Isabel, ödü kopmuş, Rema'nın Velet'e karşı çıktığını, Nino'yu korumak için araya girdiğini gördü. Akşam yemeği baştan sona bir aldatmaca olmuştu, bir yalan. Luis, Nino'nun düştüğü için ağladığını sanıyor, Velet, Rema'ya, çeneni kapa, diye buyurucasına bakıyor, Isabel şimdi Velet'in o sert, güzel ağzını, kıpkırmızı dudaklarını ayrımsıyordu. Loş ışıkta bu dudaklar büsbütün kırmızı duruyor; Isabel, onun belli belirsiz görünen dişlerinin ışıltısını seçiyordu. Dişlerin arasından bir küçük duman bulutu süzüldü, yeşil bir üçgen. Isabel imgeleri silmek için göz kırpıştırdı, bu kez annesiyle Inés gene o sarı eldivenleriyle ortaya çıktılar. Isabel bir an onları süzdü sonra gene karınca çiftliğini düşündü: Oracıktaydı, ama görünmüyordu, oysa sarı eldivenler orada değildi, ama Isabel karınca çiftliği yerine onları görüyordu, parlak gün ışığındaymışçasına. Tuhafına gitti karınca çiftliğini görüp çıkartamayışı, bir ağırlık gibi duyumsayışı görmek yerine, bir topak yoğun, canlı karanlık gibi. Bunu öyle keskin duyumsadı ki uzandı, kibriti, gece lambasını aranıp buldu. Karınca çiftliği boşluktan fırlayıp ortaya çıktı, oynak gölgelerle sarılı, Isabel lambayı kaldırarak yaklaştı. Zavallı karıncalar, güneş doğdu sanacaklardı. Ne var ki cam duvarlardan birini görebildiği zaman Isabel ürküntüye kapıldı, çünkü karıncalar o zifir karanlığında da çalışmaktan geri kalmamışlardı. Isabel, onların yukarıdan aşağıya aşağıdan yukarı sürüyle akışları-

na baktı, öylesine gözle görülür, elle tutulur. Oracıkta, camın içinde hababam çalışıp duruyorlardı, dışarı çıkabilme umutlarını henüz yitirmemiş gibi.

* * *

Onlara kaplanın yerini bildiren, hemen her zaman işçibaşı olurdu. Luis'in, ona sonsuz güveni vardı. Hemen hemen bütün gününü çalışma odasında, masa başında geçirdiğinden, don Roberto gelip raporunu sunmadan ne kendisi dışarı çıkar, ne de üst kattakilerin aşağı inmesine izin verirdi. Gelgelelim güvenebilecekleri bir başkası daha olması gerekliydi. İçeride ev işleriyle uğraşan Rema, alt ve üst katta olup biten her şeyi bilirdi. Başka zamanlarda da Luis'le Velet'e kaplandan haber getiren çocuklar olurdu. Kendi gözleriyle gördüklerinden değil ya, don Roberto onlara bahçede rastlar, kaplanın yerini bildirir, onlar da eve koşup ötekilere söylerlerdi. Herkes Nino'ya sonsuz güvenirdi bu konuda, Isabel'e daha az. Isabel yeniydi daha, bir yanlışlık yapabilirdi. Gelgelelim zamanla, zaten Nino, onun eteğinden hiç ayrılmadığı için, herkes ikisine de aynı derecede güvenir oldu. Bu, sabahlarla öğleden sonraları için geçerliydi. Geceleriyse dışarı çıkıp her şeyi denetleyen, köpeklerin bağlanmış, ateşlerin küllenmiş olduğunu sıkılayan Velet'ti. Onun tabanca, kimi zaman da gümüş saplı bir baston taşıdığı Isabel'in dikkatini çekmişti.

Isabel bu konuda Rema'ya soru sormak istememişti, çünkü besbelli Rema buna, apaçık ortada, hem de gerekli bir şey gözüyle bakıyordu. Bu konuda onun başının etini yemek, aptal durumuna düşmek demekti; oysa başka bir kadına karşı küçük düşmemek, Isabel için çok önemliydi. Nino kolaydı, dümdüz konuşurdu. O anlattığı zaman her şey açık seçik, belirgin gö-

zükürdü. Yalnız geceleyin Isabel, bu açıklığı, belirginliği yeniden bulmak isteyince asıl önemli nedenlerin hâlâ elde olmadığını ayrımsardı. Neyin önemli olduğunu çabucak öğrenmişti: Evden çıkmak, yemek salonuna inmek, kitaplığa girmek istiyorsan, önce durumu öğreneceksin. Rema, "Don Roberto'ya güvenmek zorundayız," diyordu. Nino'yla Isabel'e de. Isabel bu konuda Luis'e hemen hiç danışmıyordu, çünkü Luis hemen hemen hiçbir zaman durumu bilmiyordu. Durumu her zaman bilen Velet'eyse Isabel hiçbir zaman soru yöneltmiyordu. Kısacası kolaydı. Yaşam, Isabel için kendini düzene sokmuştu; oradan oraya gidip gelmelerle ilgili ek birkaç zorunluluk getirip giyim kuşamla, yemek, yatmak saatleriyle ilgili zorunluluklardan birkaçını alıp götürerek. Gerçek bir yaz, bütün yıl boyunca sürüp gitmesi gereken.

...yakında görüşürüz. Herkes iyi. Nino'yla benim bir karınca çiftliğimiz var. Oynuyoruz, kocaman bir bitki koleksiyonu yapıyoruz. Rema sizi öpüyor. Kendisi çok iyi. Hüzünlü olduğunu sanıyorum, tıpkı Luis gibi, Luis, bize karşı çok iyi. Gerçi bütün gün okuyup çalışıyor, ama bir derdi var sanıyorum. Rema, bana birkaç tane nefis renkli mendil verdi, Inés beğenecek. Anneciğim, burası çok güzel, ben de çok eğleniyorum. Nino'yla, don Roberto'yla filan. Don Roberto işçibaşı. Ne zaman, nereye gidebileceğimizi o söylüyor. Bir gün öğleden sonra yanılıp çay kıyısına yolladı bizi. Derken bir işçi gelip, "Yok olmaz," deyince don Roberto nasıl üzüldü, görecektiniz; Rema da öyle. Nino'yu kucaklayıp öptü, bana da öyle sımsıkı sarıldı ki! Luis ortalarda dolaşarak, "Bu ev çocuklara göre değil," diyordu. Nino da ona, "Çocuklar kim," diye sorunca herkes güldü, Velet bile güldü. Don Roberto işçibaşı.

Beni almaya gelirseniz belki birkaç gün kalıp Rema'nın biraz yüzünü güldürürsünüz. Bana öyle geliyor ki Rema...

Gelgelelim annesine Rema'nın geceleri ağladığını söylemek, onun sofa boyunca giderken ağladığını, biraz sendeleyerek Nino'nun kapısında durduğunu, sonra gene yürüyüp aşağı indiğini (gözlerini kurulamış olmalıydı) duyduğunu annesine söylemek... sonra uzaktan Luis'in sesi. "Ne var, Rema, iyi değil misin?" Bir sessizlik, ev tepeden tırnağa koskocaman bir kulak kesilmiş, sonra bir mırıltı, sonra gene Luis'in sesi, "Alçağın biri o, aşağılık alçağın biri..." bir olguyu soğukkanlılıkla doğrular, bir bağlantı kurar, bir yazgıyı vurgularcasına.

...biraz hasta galiba; gelip arkadaşlık ederseniz iyi gelir; ben de size şifalı ot koleksiyonumla çiftlikteki işçilerin çaydan toplayıp getirdikleri taşları göstermek istiyorum. Inés'e söyle...

* * *

Tam onun sevdiği gibi bir akşamdı, böcekler, rutubet, yeniden ısıtılmış bayat ekmek, kuru üzümlü krem karamel. Çay kıyısından köpekler durmaksızın havlıyorlardı; kocaman bir kâbedevesi pencereden girip şöminenin üstüne konunca Nino büyülteci almaya gitti, böceği geniş ağızlı bir bardağın içine kapattılar, kanatlarını açıp rengini göstersin diye de dürttüler.

Rema, "Atın şunu dışarı," diye yalvardı. "Böceklerden tiksiniyorum." Luis, "Çok tipik," dedi. "Bakın elimi gözleriyle nasıl izliyor. Kafasını arkaya çevirebilen tek böcek budur."

Okuduğu gazetenin ardından Velet, "Ne pis bir gece," dedi.

Isabel kâbedevesinin kafasını kesebilmek isterdi, şöyle makasla, şırk diye bir güzel kesip görmek, bakalım ne olacak.

* * *

Nino'ya, "Bardağın içinde bırak," dedi. "Yarın karınca çiftliğine koyup inceleriz."

Hava daha da ısındı; saat on buçukta soluk alınamıyordu. Çocuklar içerlek yemek odasında Rema'yla birlikte, erkekler çalışma odalarındaydılar. Uykusu gelmeye başladığını ilk söyleyen Nino oldu.

"Hadi git, kendi başına yat, ben sonra gelir sana bakarım. Yukarıki katta şimdilik bir şey yok." Rema böyle diyerek Nino'nun beline sarıldı, yüzünde Nino'nun çok sevdiği o ifade vardı.

"Bize masal anlatsana Rema Hala."

"Başka gece."

Aşağıda şimdi baş başaydılar, onlara bakıp duran kâbedevesiyle. Luis, onlara iyi geceler dilemeye geldi, çocukların uyku saati üstüne bir şeyler geveledi ağzında, Rema da onu öperken gülümsedi.

"Homurtulu ayıcığım benim," dedi.

Ve böceğin bardağına eğilmiş duran Isabel şimdiye dek Rema'nın Velet'i öptüğünü hiç görmemiş olduğunu düşündü; ne de böylesi yeşil, yemyeşil bir kâbedevesi... Bardağı biraz oynatınca böcek telaştan deliye döndü. Rema gidip yatmasını söylemek için onun yanına geldi.

"Kuzum, atsana şu böceği. İğrenç bir şey."

"Rema, söz, yarın."

Rema'nın yukarı gelip ona iyi geceler dilemesini istedi. Velet çalışma odasının kapısını aralık bırakmış, içeride ceketsiz, gömlek yakası açık, bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Kapı önünden geçen Isabel'e ıslık çaldı.

"Yatmaya gidiyorum, Velet."

"Bana bak; Rema'ya söyle, bana bir bardak güzel buzlu limonata yapıp getirsin. Sonra sen dosdoğru git, yat."

Elbet gidip yatacaktı, Velet'in bunu neden söy-

lemek gereği duyduğunu Isabel anlayamadı. Yemek odasına dönüp Rema'ya Velet'in isteğini bildirdi; Rema'nın duraksadığını gördü.

"Hemen yukarı çıkma daha. Limonatayı yapayım, sen götürüver."

"Ama o, senin götürmeni..."

"Ne olur!"

Isabel masanın yanına oturdu. Ne olur! Karpit lambasının altında bulut bulut böcekler fır dönüyordu, bıraksalar Isabel saatlerce otururdu orada gözleri boşluğa dikili, içinden; "Ne olur, ne olur! Rema, Rema," diye diye. Nasıl da seviyordu onu ve o değ̀rtli sesi, dipsiz, hiç nedensiz, üzgünlüğün ta kendisi olan o ses. Ne olur! Rema, Rema... Yüzünü ateş gibi bir sıcaklık bastı, Rema'nın ayaklarına kapanmak için bir istek ki Rema, onu kucaklayıp kaldırsın; Rema'nın yüzüne baka baka ölebilmek istedi ki Rema, onun için ağlasın, o serin ince parmaklarını onun saçlarından, gözkapaklarının üstünden geçirsin...

İşte Rema, ona limon dilimleri, buzla dolu uzun, yeşil bir bardak uzatmıştı.

"Götürüver bunu ona."

"Rema..."

Rema titriyordu sanki; masaya sırtını çevirdi, gözlerini Isabel görmesin diye.

"Böceği şimdi atıyorum, Rema."

O hınçlı sıcakta, o bütün o sivrisinek vızıltıları arasında insan rahatsız uyur. Isabel iki kez neredeyse kalkıyordu, sofaya çıkmak ya da banyoya, yüzünü, bileklerini ıslatmaya gitmek için. Ama birinin dolaştığını duydu, aşağıda yemek salonunun bir ucundan öbürüne. Adımlar merdivenin dibine yürüdü, sonra geri döndü... Luis'in o dalgın, uzun adımları değildi bunlar, ne de Rema'nın. Velet o gece nasıl da bunalmıştı sıcaktan, limonatayı nasıl da koca koca yudumlarla içmişti.

Isabel, onun o bardak dolusu limonatayı içişini görür gibi oluyordu, yeşil camı elleriyle kavramış, bardağın içindeki sarı halkalar, lamba ışığında döne döne... Bir yandan da Velet'in limonataya ağzını sürmediğinden, onun, getirip masaya bıraktığı bardağa hâlâ gözlerini dikmiş, sınırsız bir saygısızlığa bakarcasına bakmakta olduğundan emindi. Velet'in gülümseyişini, yemek odasına gidip bakacakmış gibi kapıya yürüyüşünü, yavaş yavaş dönüp gelişini düşünmek istemiyordu.

"O kendisi getirecekti. Sen... odana çık yat, dedim ben sana."

Isabel'in aklına gelen tek şey avanak bir yanıt oldu:

"Velet, limonata buz gibi soğuk."

Ve limonata bardağı kâbedevesi gibi yeşil.

İlk kalkan Nino oldu, çaya gidip salyangoz toplamak da onun önerisiydi. Isabel doğru dürüst uyumamıştı; çiçeklerle dolu odalar, çın çın öten çıngıraklar, hastabakıcı rahibeler, klorürlü kavanozlarında duran dereceler, ilk komünyondan sahneler anımsıyordu. Inés, kırılan bisiklet, tren istasyonundaki lokanta, sekiz yaşındayken giydiği Çingene kostümü. Bütün bunların arasında, bir albümün sayfaları arasında esen bir incecik rüzgâr gibi, dipdiri uyanık olduğunu duyumsuyor, çiçeklerin, çıngırakların, hastane koridorlarının dışında şeyler düşünüyordu. İstemeye istemeye yataktan kalktı, yüzünü ovuşturarak yıkadı, özellikle kulaklarını. Nino saatin ona geldiğini, kaplanın müzik odasında olduğunu, böylece doğrudan çay kıyısına gidebileceklerini söylüyordu. Birlikte alt kata indiler; kapıları açık kitap okumakta olan Luis'le Velet'e doğru dürüst günaydın bile demediler. Salyangozlar en çok çayın buğday tarlalarına bakan kıyısında bulunurdu. Nino bir yandan aranırken bir yandan da Isabel'in dalgınlığını kınıyor, onun iyi arkadaş olmadığını, kolek-

siyonun oluşmasına yardım etmediğini söylüyordu. Birden öyle çocuksu göründü ki Isabel'in gözüne; sümüklüböcekleri, yok, yapraklarıyla küçük bir oğlan çocuğu işte.

Öğle yemeği için bayrak çekildiği zaman eve ilk dönen Isabel oldu. Don Roberto denetimden döndü ve Isabel, ona her zamanki soruyu sordu. Sonra elinde salyangoz kutusu ve tırmıklarla ağır ağır Nino göründü. Isabel onun tırmıkları sundurmaya kaldırmasına yardım etti, birlikte içeri girdiler. Rema orada duruyordu, sapsarı ve sessiz. Nino, onun eline mavi bir salyangoz verdi.

"En güzeli, senin için."

Velet yemeye başlamıştı bile. Gazetesini açmış, Isabel'e dirsek dayayacak yer bile bırakmamıştı. Odasından en son çıkıp gelen Luis oldu; her öğleyinki gibi hayatından hoşnut. Yemeğe koyuldular. Nino salyangozlardan, sazlıklardaki salyangoz yumurtalarından, yaptığı koleksiyondan, boy ve renklerden konuşuyordu. Onları kendisi öldürecekti, çünkü Isabel'in içi kaldırmıyordu, sonra çinko üstüne serip kurutacaklardı. Kahveler gelip de Luis olağan soruyu sorarcasına yüzlerine baktığı zaman Isabel kalkıp don Roberto'yu bulmaya gitti, oysa don Roberto, kaplanın nerede olduğunu ona önceden söylemişti. Isabel sundurmanın çevresini dolaştı. Dönüp geldiği zaman Rema'yla Nino baş başa, salyangoz kutusunun üstüne eğilmişlerdi. Aile albümünden bir fotoğraf gibiydiler.

Yalnızca Luis başını kaldırıp Isabel'e baktı, o da, "Kaplan, Velet'in çalışma odasında," dedi, sonra durup Velet'in sinirlenerek omuz silkişine, sonra Rema'ya baktı. Rema parmakucuyla bir salyangoza dokunuyordu, öyle usulcacık, parmağı da biraz salyangozlaşmış gibiydi. Sonradan Rema biraz daha şeker almaya gitti, Isabel de neşeyle çene çalarak onun peşine takıldı; kil-

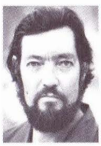
erde bir şakayı paylaşıp gülerekten geri geldiler. Luis sigarası kalmadığını görüp de gitsin, çalışma odasına baksın, diye Nino'ya buyurunca Isabel sigaraları ondan önce bulacağını söyleyerek Nino'yu yarışa kışkırttı, dışarı birlikte çıktılar. Yarışı Nino kazandı; itişe kakışa koşarak geri gelirlerken neredeyse Velet'le çarpışıyorlardı. Velet çalışma odasına giremediği için dırlanarak kitaplığa, gazetesini okumaya gidiyordu. Isabel de salyangozlara bakmak için yaklaştı. Sigarasını her zamanki gibi o yakacak diye bekleyen Luis, onun dalıp gitmiş, şimdi kabuklarından yavaş yavaş dışarı sızarak kıpırdanmaya başlayan salyangozları seyrettiğini gördü. Isabel birden Rema'ya baktı, sonra bakışlarını şimşek gibi çekerek genç büyülenmişçesine salyangozlara daldı, öylesine ki Velet'in ilk çığlığı duyulunca kıpırdamadı bile. Hepsi koşuyorlardı, o ise hâlâ salyangozların başında duruyordu, Velet'in ikinci, boğuk bağırışını da duymamış gibi; kitaplığın kapısını yumruklayan Luis'i, köpeklerini alıp gelen don Roberto'yu, Velet'in köpeklerin çılgın havlamaları arasından duyulan iniltilerini, Luis'in habire, "Hani ya onun çalışma odasındaydı. Kız, onun çalışma odasında dediydi," deyip duruşunu duymaz gibi salyangozların üstüne eğilmişti; salyangozlar parmak parmak, incecik, Rema'nın parmakları gibi belki de, yoksa Rema'nın omzundaki eli miydi ona başını kaldırtan, orada durup Rema'ya baktırtan bir sonsuzluk boyunca; bir sonsuzluk ki yüzünü Rema'nın eteğine gömünce gırtlağından kopan o korkunç çığlıkla sona erdi, zangırdayan mutluluğuyla; sonra elini onun başında gezdiren Rema'nın, onu avutmak için parmaklarını tutup yumuşacık sıkışı ve eğilip kulağına mırıldanışı, minneti andıran, söze vurulması imkânsız bir onaylamayı belirten o küçük kekeleyiş.

JULIO CORTÁZAR

CİNAYETİ GÖRDÜM

CAN

ÖYKÜ

Cinayeti Gördüm, fantastik öykünün büyük ustalarından **Julio Cortázar**'ın en güzel öykülerinden bir seçki. *Seksek* adlı başyapıtıyla geleneksel roman yapısını altüst eden Cortázar, bu öykülerinde gerçekliğin görünen yanından çok, görünenin ardındakini arıyor. Cortázar'ın öyküleri, Taocu Çin klasiği *Zhuangzi*'deki bir öyküyü anımsatır: Rüyasında kelebek olduğunu gören bir adam, uyandığında, rüyasında kelebek olduğunu görmüş bir adam mı, yoksa rüyasında insan olduğunu görmüş bir kelebek mi olduğunu anlayamaz.

Cortázar'ın belki de en ünlü öyküsü olan "Las Babas del Diablo", 1966 yılında Michelangelo Antonioni tarafından "Blow-Up" adıyla beyazperdeye uyarlanmış, film ülkemizde "Cinayeti Gördüm" adıyla gösterilmişti. Yaşamın bir yanılsama olduğunu anlatan bu öykü, Nihal Yeğinobalı'nın dilimize kazandırdığı bu kitaba da adını verdi.

KAPAKTAKİ FOTOĞRAF: Antonioni'nin "Blow-Up" filminden bir sahne

ISBN 978-975-07-0795-7
http://www.canyayinlari.com

KİTAP
SKB 0963796 VUÇ

KDV İÇİNDEDİR
13,00 TL